ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 75

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΟΑ' — ΠΗ'
(ΚΕΦ. 13 — 21)

Κειμένου: *Γ. ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΗ*

Μετάφρασις — Σχόλια
ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Δ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΥ
φιλολόγου
Καθηγητοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ῥιζαρείου Σχολῆς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς σελίδας τοῦ ἀντιστοίχου πρωτοτύπου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΟΜΙΛΙΑ ΟΑ΄ (71)

(Ἰωάν. ιγ΄, 12 - 19)

«Καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἀναπεσὼν πάλιν εἶπεν αὐτοῖς· Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν;»[1] κλπ.

α΄. Δυσάρεστον, ἀγαπητοί, δυσάρεστον εἶναι νὰ φθάση κανεὶς εἰς τὸν βυθὸν τῆς κακίας· διότι τοῦ λοιποῦ καθίσταται δυσκολοδιόρθωτος ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο πρέπει τὰ πάντα νὰ πράττωμεν, ὥστε νὰ μὴ κυριευθῶμεν ὑπὸ τῆς κακίας ἐξ ἀρχῆς· διότι εἶναι εὐκολώτερον νὰ μὴ περιπέση κανεὶς εἰς αὐτήν, παρά, ὅταν περιπέση κανείς, νὰ ἐπανέλθη εἰς τὸν ἑαυτόν του.

Βλέπε λοιπόν, ὅταν ὁ Ἰούδας ἔρριψε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὰ κακά, πόσην βοήθειαν εὑρίσκει, καὶ οὔτε τότε συνέρχεται.

Εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι «εἷς ἐξ ὑμῶν διάδο-

1. Ἰωάν. 13, 12.

λός ἐστιν»[2], εἶπεν ὅτι «οὐ πάντες πιστεύουσιν»[3], εἶπεν ὅτι «οὐ περὶ πάντων λέγω»[4], καὶ ὅτι «οἶδα ἐγὼ οὓς ἐξελεξάμην»[5], καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀντιλαμβάνεται.

«Ὡς δὲ ἔνιψε τοὺς πόδας, καὶ ἀνέλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ κατεκλίθη, φησί· Γινώσκετε, τί πεποίηκα ὑμῖν;»[6]. Δὲν ὁμιλεῖ πλέον μόνον πρὸς τὸν Πέτρον ἀλλὰ πρὸς ὅλους.

«Ὑμεῖς φωνεῖτέ με· ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος· καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ[7]. Ὑμεῖς φωνεῖτέ με». Δέχεται τὴν κρίσιν αὐτῶν. Κατόπιν, διὰ νὰ μὴ θεωρηθοῦν οἱ λόγοι Του αὐτοὶ ὅτι ἐλέχθησαν πρὸς εὐχαρίστησιν ἐκείνων, προσθέτει: «Εἰμὶ γάρ». Διότι μὲ τὸ νὰ εἰσαγάγῃ τὸ λεγόμενον[8] ὑπ' αὐτῶν, ἀμέσως καθιστᾷ τὸν Ἑαυτόν του ὄχι φορτικόν, μὲ τὸ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ δὲ ἐκ μέρους του αὐτό, καθιστᾷ τὸν Ἑαυτόν του ὄχι ἀντικείμενον ὑποψίας[9]· «εἰμὶ γάρ», λέγει.

Βλέπεις, ὅταν ὁμιλῇ πρὸς τοὺς μαθητάς, πῶς ὁμιλεῖ ἀποκαλύπτων περισσότερον τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ἑαυτόν του; Ὅπως λοιπὸν λέγει: «Μὴ καλέσητε διδάσκαλον ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητής»[10], οὕτω λέγει: «Καὶ μὴ καλέσητε πατέρα ἐπὶ τῆς γῆς»[11]. Τὸ δὲ «εἷς» καὶ «εἷς» δὲν ἔχει λεχθῆ μόνον περὶ τοῦ Πατρός, ἀλλὰ καὶ περὶ Αὐτοῦ· διότι ἐὰν ἔλεγε τοῦτο, ἀποκλείων τὸν Ἑαυτόν Του, πῶς λέγει: «Ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε;»[12]. Καὶ πάλιν, ἐὰν διδάσκαλον ἔλεγε μόνον

2. Ἰωάν. 6, 70.
3. Ἰωάν. 6, 64.
4. Ἰωάν. 13, 18.
5. Ἰωάν. 13, 18.
6. Ἰωάν. 13, 12.
7. Ἰωάν. 13, 13.
8. Δηλ. «ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος». Ἰωάν. 13, 13.
Τῷ μὲν οὖν παρ' αὐτῶν τὸν λόγον εἰσαγαγεῖν, εὐθέως ἀνεπαχθῆ ποιεῖ, τῷ δὲ παρ' ἐκείνων εἰσαχθέντα βεβαιῶσαι παρ' ἑαυτοῦ ἀνύποπτον.
10. Ματθ. 23, 8 - 10.
11. Ματθ. 23, 9.
12. Ἰωάν. 12, 36.

τὸν Πατέρα, πῶς λέγει: «Εἰμὶ γάρ;» καὶ πάλιν: «Εἷς ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητής, ὁ Χριστός;»[13].

«Εἰ οὖν ἐγώ», λέγει, «ὁ Κύριος καὶ ὁ Διδάσκαλος, ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας, καὶ ὑμεῖς ἀλλήλους ὀφείλετε νίπτειν· τοῦτο γὰρ ὑπόδειγμα ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιῆτε»[14]. Καὶ ὅμως δὲν εἶναι τὸ αὐτό· διότι Αὐτὸς μὲν εἶναι Διδάσκαλος καὶ Κύριος, σεῖς δὲ ὁμόδουλοι μεταξύ σας.

Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ «οὕτω»; Σημαίνει «μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας»· διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον λαμβάνει τὸ παράδειγμα ἀπὸ ἀνωτέρας περιπτώσεις, διὰ νὰ ἐπιτελέσωμεν τουλάχιστον τὸ ὀλιγώτερον σημαντικόν· διότι καὶ οἱ διδάσκαλοι γράφουν διὰ τοὺς παῖδας τὰ γράμματα μὲ πολὺ ὡραῖον σχῆμα, διὰ νὰ φθάσουν τουλάχιστον εἰς τὸ ἀτελέστερον σημεῖον τῆς μιμήσεως.

Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι περιφρονοῦν τοὺς ὁμοδούλους; Ποῦ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπαιτοῦν τὰς τιμάς; Τοῦ προδότου τοὺς πόδας ὁ Ἰησοῦς ἔνιψε, (τοῦ ἱεροσύλου, καὶ κλέπτου, καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προδοσίας), καί, ἐνῷ ἦτο ἀδιόρθωτος, τὸν κατέστησε μέτοχον τῆς τραπέζης, καὶ σὺ ὑπερηφανεύεσαι καὶ ἀνυψώνεις τὰς ὀφρῦς[15];

Λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος νὰ νίπτωμεν τοὺς πόδας ἀλλήλων· καὶ τῶν δούλων λοιπὸν τοὺς πόδας. Καὶ τί σπουδαῖον εἶναι, ἐὰν νίπτωμεν καὶ τῶν δούλων τοὺς πόδας; Διότι ἐδῶ μὲν ὁ δοῦλος καὶ ὁ ἐλεύθερος, ἀποτελοῦν διαφορὰν ὀνομασίας, ἐκεῖ δὲ ἀποτελοῦν πραγματικότητα· διότι ἐκ φύσεως Αὐτὸς ἦτο Κύριος, καὶ ἡμεῖς δοῦλοι, καὶ οὔτε τοῦτο ἀπέφυγε τώρα νὰ πράξῃ.

Τώρα δὲ εὐχάριστον θὰ ἦτο, ἐὰν δὲν ἐχρησιμοποιοῦμεν τοὺς ἐλευθέρους ὡς δούλους, καὶ ὡς δούλους ἀγο-

13. Ματθ. 23, 8 - 10.
14. Ἰωάν. 13, 14 - 15.
15. Τὸ «ἀνασπᾶν τὰς ὀφρῦς» εἶναι ἔνδειξις ὑπεροψίας, καθ' ἣν ὁ ὑπερόπτης λαμβάνει ὑπεροπτικὸν ὕφος. Δηλ. ἡ φράσις «ἀνασπᾶς τὰς ὀφρῦς» ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν Νεοελληνικὴν ἔκφρασιν «λαμβάνεις ὕφος».

ρασθέντας διά χρημάτων. Καί τί θά εἴπωμεν[16] τότε, ὅταν τόσης μὲν ἀνεξικακίας ὑποδείγματα ἐλάβομεν, οἱ ἴδιοι δὲ οὔτε ἐλάχιστα δὲν μιμούμεθα αὐτά, ἀλλά εἰς τὴν ἀντίθετον πλευράν ἱστάμεθα, καί ἀντιθέτως ἐξυψώνωμεν τὸν ἑαυτόν μας, καί δὲν ἀποδίδωμεν τὸ χρέος[17];

Διότι ὀφειλέτας τοῦ ἑνὸς πρὸς τὸν ἄλλον κατέστησεν ἡμᾶς ὁ Θεός, ἀφοῦ ὁ Ἴδιος ἔκαμε ἀρχὴν τούτου, καί ὀφειλέτας κατωτέρας μοίρας· διότι ὁ Ἴδιος μὲν ἦτο Κύριος, ἡμεῖς δὲ τοῦτο τὸ πράττομεν πρὸς τοὺς συνδούλους, ἐάν τὸ πράξωμεν· αὐτοῦ δὲ ἀκριβῶς κάμνει ὑπαινιγμὸν διά τῶν λόγων: «Εἰ οὖν ἐγώ, ὁ Κύριος καί ὁ Διδάσκαλος» καί πάλιν: «Οὕτω καί ὑμεῖς». Διότι ἐκεῖνο μέν, τὸ ὁποῖον ἤρχετο κανονικά εἰς τὴν σειρὰν τοῦ λόγου, ἦτο νά εἴπῃ: «Πόσῳ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ δοῦλοι», ἀλλά ἀφῆκε τοῦτο εἰς τὴν συνείδησιν τῶν ἀκροατῶν. Διατί ἆρά γε ἔχει κάμει τώρα αὐτό; Ἐπρόκειτο ἐν συνεχείᾳ νά ἐπιτύχουν τιμήν, ἄλλοι μὲν μεγαλυτέραν, ἄλλοι δὲ μικροτέραν.

θ΄. Διά νά μὴ ὑπερηφανεύωνται λοιπόν ὁ εἷς ἔναντι τοῦ ἄλλου, καί λέγουν ἐκεῖνα, τά ὁποῖα ἔλεγον καί προηγουμένως, δηλαδή: «Τίς ἐστι μείζων;»[18], οὔτε νά ἀγανακτοῦν ὁ εἷς κατά τοῦ ἄλλου, καταρρίπτει καθ' ὁλοκληρίαν τάς ἰδέας αὐτῶν, λέγων ὅτι «καί ἄν εἶσαι πολὺ σπουδαῖος, ὀφείλεις ἔναντι τοῦ ἀδελφοῦ σου νά μὴ ὑπερηφανεύεσαι». Καί δὲν εἶπε τὸν σημαντικώτερον λόγον, ὅτι δηλαδή, «ἐάν ἐγὼ ἔνιψα τοὺς πόδας τοῦ προδότου, τί τὸ σπουδαῖον, ἐάν σεῖς νίπτετε τοὺς πόδας ἀλλήλων;», ἀλλά, ἀφοῦ ἔδειξε τοῦτο διά τῶν ἔργων, ἐν συνεχείᾳ τὸ ἀφῆκεν εἰς τὴν κρίσιν ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔβλεπον.

Διά τοῦτο ἔλεγεν: «Ὃς ἂν ποιήσῃ καί διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται»[19]· διότι τὸ νά διδάξῃς τοῦτο εἶναι, δηλαδή τὸ νά ἐπιτελέσῃς τοῦτο διά τῶν ἔργων[20]· διότι ποίαν ὑπερηφάνειαν δὲν δύναται τοῦτο νά καταρρίψῃ; ποίαν ἀνοησίαν ἢ ἀλαζονείαν δὲν δύναται νά ἐκμηδενίσῃ;

Ἐκεῖνος, ὁ Ὁποῖος κάθηται ἐπί τῶν Χερουβείμ ἔνιψε τοὺς πόδας τοῦ προδότου, σὺ δὲ ἄνθρωπε, ὁ ὁποῖος εἶσαι γῆ, καί τέφρα, καί κόνις, ἐξυψώνεις τὸν ἑαυτόν σου, καί ὑπερηφανεύεσαι; καί πόσον αὐστηρᾶς κολάσεως δὲν θά ἦσο ἄξιος;

Ἐάν λοιπόν πράγματι ἐπιδιώκῃς ὑψηλὸν φρόνημα, ἐλθέ, διά νά σοῦ δείξω ἐγὼ τὴν ὁδόν· διότι δὲν γνωρίζεις τί τέλος πάντων εἶναι τοῦτο[20α]. Ἐκεῖνος λοιπόν, ὁ ὁποῖος στρέφει τὴν προσοχήν του εἰς τά παρόντα μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι σπουδαῖα, αὐτὸς ἔχει εὐτελῆ ψυχήν.

Ὥστε οὔτε ταπεινοφροσύνη δύναται νά ὑπάρξῃ μόνη, ἀλλά μαζί μὲ τὴν μεγαλοψυχίαν, οὔτε ὑπερηφάνεια μόνη, ἀλλά προερχομένη ἐκ μικροψυχίας[21]· διότι ὅπως τά μικρά παιδιά ἔναντι τῶν μηδαμινῶν πραγμάτων φοβοῦνται, βλέποντα μὲ ἀνοικτὸν τὸ στόμα τάς σφαίρας καί τοὺς τροχοὺς καί τοὺς ἀστραγάλους, τῶν δὲ σπου-

16. «Τί ἐροῦμεν;». Φράσις τοῦ Σωκράτους ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Κρίτωνα (Πλάτ. «Κρίτων» 11).

17. Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ἡ σειρά διαδοχικῶν προτάσεων, αἵτινες καταλήγουν εἰς μετοχάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι τοποθετημέναι κατά τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νά ἀποτελοῦν ὁμοιοτέλευτον σχῆμα ἡ πρώτη μετά τῆς τελευταίας, ἡ δευτέρα μετά τῆς τετάρτης (δευτέρας ἐκ τοῦ τέλους), καί μετά τῆς μέσης.

Ἄξιον προσοχῆς ὡσαύτως ὅτι, ἡ πρώτη καί ἡ τελευταία ἔχουν ἀντίθετον σημασίαν. Παραθέσωμεν τάς ἐν λόγῳ προτάσεις εἰς τοιοῦτον σχηματισμόν, ὥστε νά φανῇ ἡ ἐν λόγῳ συμμετρία:

τοσαύτης μέν ἀνεξικακίας ὑποδείγματα λαβόντες
αὐτοί δὲ οὐδὲ μικρὸν μιμούμενοι
ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ἑστῶτες
καί πρὸς διάμετρον ἐπαιρόμενοι
καί τὴν ὀφειλὴν οὐκ ἀποδιδόντες

18. Ματθ. 18, 1.

19. Ματθ. 5, 19.

20. Ἀποφθεγματική ἡ φράσις αὕτη:

«Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ διδάξαι, τὸ διά τῶν ἔργων αὐτὸ ποιεῖν». Τοῦτο δὲν ἐφήρμοζον οἱ Φαρισαῖοι, διὰ τοῦτο καί ὁ Ἰησοῦς λέγει περί αὐτῶν: «Πάντα οὖν ὅσα ἐὰν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καί ποιεῖτε, κατά δὲ τά ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γάρ καί οὐ ποιοῦσι». (Ματθ. 23, 3).

20α. «Τί ποτέ ἐστιν» — φράσις παρὰ Πλάτωνι: «Τί ποτ' ἐστίν, ὃ διανοούμεθα;» (Γοργ. 50, 88).

21. Λόγοι διδακτικοί μετά σχημάτων προσδιδόντων λεκτικὴν συμμετρίαν.

«Ὥστ' οὐδὲ ταπεινοφροσύνη γένοιτ' ἄν, εἰ μὴ μετὰ μεγαλοψυχίας,
οὐδὲ φύσημα, εἰ μὴ ἀπὸ μικροψυχίας».

δαίων πραγμάτων δὲν δύνανται οὔτε τὴν ἔννοιαν νὰ συλλάβουν, οὕτω καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὁ μὲν φιλοσοφῶν τὰ παρόντα θὰ τὰ θεωρήσῃ μηδαμινά, (οὔτε λοιπὸν ὁ ἴδιος δὲν θὰ προτιμήσῃ νὰ τὰ ἀποκτήσῃ, οὔτε ἐκ μέρους ἄλλου νὰ τὰ λάβῃ), ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος, θὰ φρονήσῃ τὸ ἀντίθετον, δεδομένου ὅτι φοβεῖται ἔναντι τῶν ἀραχνῶν, καὶ τῶν σκιῶν, καὶ τῶν ὀνείρων, καὶ τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἠπιώτερα αὐτῶν.

«Ἀμήν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν· Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά. Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω, ἀλλ' ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ· ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ»[22]. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπε προηγουμένως, τοῦτο λέγει καὶ ἐδῶ, διὰ νὰ ἐμβάλῃ εἰς αὐτοὺς αἰσχύνην[23]· διότι ἐὰν «οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν», ἐκ μέρους ὅμως Αὐτοῦ ἐπετελέσθησαν, πολὺ περισσότερον πρέπει αὐτὰ ἐκ μέρους σας νὰ ἐπιτελεσθοῦν.

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανείς: «Διατί ἆρά γε λέγεις αὐτά; διότι τώρα δὲν γνωρίζομεν», προσέθεσε τοῦτο ἀκριβῶς: «Τὰ λέγω αὐτά, ὄχι μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τὰ ἀγνοεῖτε, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξετε τὰ λεγόμενα δι' ἔργων· διότι τὸ νὰ τὰ γνωρίζῃ κανεὶς εἶναι ἴδιον ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸ νὰ τὰ πράττῃ δὲν εἶναι ὅλων»· διὰ τοῦτο δηλαδὴ εἶπε: «Μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά».

Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἐγὼ αὐτὸ συνεχῶς καὶ πάντοτε λέγω, ἂν καὶ σεῖς βεβαίως τὰ γνωρίζετε, διὰ νὰ σᾶς κάμω νὰ προχωρήσετε εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν αὐτῶν· διότι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τὰ γνωρίζουν, ἀλλὰ δὲν εἶναι εὐτυχεῖς· διότι δὲν ἐκτελοῦν αὐτά.

«Οὐ περὶ πάντων, λέγει, ὑμῶν λέγω». Ὁποία ἀνεξικακία! οὔτε μέχρι τότε ἐλέγχει τὸν προδότην, ἀλλὰ συγκαλύπτει τὴν ὑπόθεσιν, παρέχων διὰ τούτου καιρὸν εἰς αὐτὸν πρὸς μετάνοιαν. Καὶ ἐλέγχει καὶ δὲν ἐλέγχει, ὁμιλῶν οὕτω: «Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν».

22. Ἰωάν. 13, 16 - 18. «Ἐπαίρω τὴν πτέρναν» σημαίνει: σηκώνω τὴν πτέρναν καὶ λακτίζω.

23. «Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα λέγει ἐντρέπων». Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἱεράρχης μιμεῖται λεκτικῶς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὅστις ἐν τῇ Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ γράφει:
«Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα». (Α' Κορινθ. 4, 14).

Μοῦ φαίνεται δὲ[24] ὅτι καὶ τὸ «οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ» ἔχει λεχθῆ καὶ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπόν, δηλαδή, ἐὰν κάποτε ἐκ μέρους δούλων, ἢ ἄλλων κατωτέρας ἀξίας κάποιοι πάθουν κακόν, νὰ μὴ σκανδαλίζωνται, στρέφοντες τὴν προσοχὴν εἰς τὸ παράδειγμα τὸ σχετικὸν μὲ τὸν Ἰούδαν, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ εὗρεν ἄπειρα ἀγαθά, τὰ ἀντίθετα ἀνταπέδιδεν εἰς τὸν Εὐεργέτην. Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσεν: «Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον», καὶ ἀφοῦ ἀφῆκε ὅλα τὰ ἄλλα, τοῦτο, τὸ ὁποῖον κυρίως ἦτο ἀρκετὸν νὰ συγκρατήσῃ αὐτὸν καὶ νὰ προκαλέσῃ εἰς αὐτὸν αἰσχύνην, τοῦτο ἔθεσεν: «Ὁ παρ' ἐμοῦ τρεφόμενος, καὶ ὁ γενόμενος ὑπ' ἐμοῦ μέτοχος τῆς τραπέζης», λέγει. Αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγε, θέλων νὰ διδάξῃ αὐτοὺς νὰ εὐεργετοῦν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τοὺς βλάπτουν, καὶ ἂν παραμένουν ἀδιόρθωτοι.

Ὅταν δὲ εἶπε: «Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω», διὰ νὰ μὴ προκαλέσῃ εἰς πολλοὺς σχετικὸν φόβον, διαχωρίζει ἐν συνεχείᾳ τὸν προδότην, ὁμιλῶν οὕτω: «Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον»· διότι τὸ «οὐ περὶ πάντων» δὲν περιώριζε τὸν λόγον εἰς ἓν ἄτομον ὁπωσδήποτε[25]· διὰ τοῦτο προσέθεσεν: «Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον», θέλων νὰ δείξῃ εἰς ἐκεῖνον τὸν ταλαίπωρον ὅτι συλλαμβάνεται ὄχι ἀγνοῶν ἀλλὰ καὶ καλῶς γνωρίζων· πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἦτο περισσότερον ἐξ ὅλων ἀρκετὸν νὰ συγκρατήσῃ αὐτόν. Καὶ δὲν εἶπε: «Παραδίδωσιν ἐμέ», ἀλλὰ «ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ πτέρναν», θέλων νὰ δείξῃ τὸ δολερόν, τὸ ὕπουλον καὶ τὸ κρυφὸν τῆς ἐπιβουλῆς.

24. «Δοκεῖ δέ μοι». Φράσις παρὰ Λυσίᾳ συνήθης (ὑπὲρ ἀδυνάτου 9) καὶ παρὰ Ἰσοκράτει (πανηγυρικὸς 66).

25. Δηλ. τὸ «οὐ περὶ πάντων» (=ὄχι δι' ὅλους) δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπονοῇ ἓν ἄτομον, ἀλλὰ καὶ δύο καὶ περισσότερα.

γ΄. Αὐτὰ δὲ ἔχουν γραφῆ, διά[26] νὰ μὴ εἴμεθα μνησίκακοι ἀπέναντι τῶν ἀδικούντων, ἀλλὰ νὰ ἐλέγχωμεν αὐτοὺς καὶ νὰ θρηνῶμεν· διότι εἶναι ἄξιοι θρήνων, ὄχι οἱ βλαπτόμενοι, ἀλλ᾽ οἱ βλάπτοντες· διότι τοὺς ἑαυτούς των εἰς μέγιστον βαθμὸν ἀδικοῦν καὶ ὁ πλεονέκτης καὶ ὁ συκοφάντης καὶ ὁ διαπράττων ἓν ἄλλο κακόν, ἡμᾶς δὲ εἰς μέγιστον βαθμὸν ὠφελοῦν, ἐὰν ἡμεῖς δὲν λάβωμεν ἐκδίκησιν διὰ τοὺς ἑαυτούς μας.

Ἐννοῶ τοιοῦτόν τι· π.χ. «Ἔκλεψεν ὁ τάδε; ηὐχαρίστησες διὰ τὴν ἀδικίαν καὶ ἐδόξασες τὸν Θεόν; Ἀπείρους μισθοὺς ἐπέτυχες διὰ τῆς εὐχαριστίας ἐκείνης· ὅπως βεβαίως ἐκεῖνος συνεκέντρωσεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ἀνέκφραστον πῦρ[27].

Ἐὰν δὲ λέγῃ κανείς: «Τί θὰ ἔπραττον βεβαίως, ἐὰν δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀποκρούσω τὸν ἀδικήσαντα, ἐφ᾽ ὅσον θὰ ἤμην ἀσθενέστερος;», θὰ ἠδυνάμην νὰ εἴπω ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ «ἠδύνασο νὰ ἐκδηλώσῃς τὴν ἀγανάκτησίν σου, τὴν ἀπελπισίαν σου»· διότι αὐτὰ εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν ἡμῶν, δηλαδὴ τὸ νὰ εὐχώμεθα διὰ τὸ κακὸν τοῦ προξενήσαντος λύπην, τὸ νὰ ἐκτοξεύσωμεν κατ᾽ αὐτοῦ ἀπείρους κατάρας, τὸ νὰ τὸν διαβάλωμεν πρὸς ὅλους. Ἐκεῖνος λοιπόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔπραξεν αὐτά, θὰ λάβῃ μισθὸν καὶ διὰ τὸ ὅτι δὲν ἀπέκρουσε τὴν ἀδικίαν· διότι εἶναι φανερὸν ὅτι, καὶ ἂν ἦτο κύριος ἐκείνου, δὲν θὰ ἔπραττε τοῦτο· διότι ὁ ἠδικημένος χρησιμοποιεῖ τὸ παρατυχὸν ὅπλον, ὅταν, ἐφ᾽ ὅσον εἶναι μικρόψυχος, προσπαθῇ νὰ ἀποκρούσῃ τὸν διαπράξαντα τὴν ἀδικίαν μὲ κατάρας, ὕβρεις καὶ ἐπιβουλάς.

---

26. Ἴσως ἐνταῦθα ὁ Θεῖος Ἱεράρχης μιμεῖται τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην· τοῦτο δύναται νὰ διαπιστωθῇ διὰ τῆς ἀντιπαραβολῆς τοῦ χωρίου τούτου, καὶ ἑνὸς τοῦ Ἰωάννου. (20, 31).

Χρυσοστόμου: ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα μὴ μνησικακῶμεν τοῖς ἀδικοῦσιν.

Ἰωάννου: ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

27. Πιθανὸν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐνταῦθα νὰ ἔχῃ ὑπ᾽ ὄψιν τὸ τοῦ Παύλου: «Ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου ψώμιζε αὐτόν, ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ» (Ρωμ. 12, 20)· διὰ τοῦτο κάμνει λόγον περὶ πυρός.

Αὐτὰ λοιπὸν καὶ σὺ ὄχι μόνον νὰ μὴ πράξῃς, ἀλλὰ καὶ νὰ εὔχεσαι ὑπὲρ τοῦ ἀδικοῦντος· διότι ἐὰν ὄχι μόνον δὲν κάμῃς αὐτά, ἀλλὰ καὶ εὔχεσαι ὑπὲρ αὐτοῦ, θὰ καταστῇς ὅμοιος μὲ τὸν Θεόν· διότι λέγει: «Εὔχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε ὅμοιοι τῷ Πατρὶ ὑμῶν, τῷ ἐν οὐρανοῖς»[28].

Βλέπεις, πῶς συναποκομίζομεν μέγιστον κέρδος ἀπὸ τὴν διαβολὴν τῶν ἄλλων; Τίποτε δὲν εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸν τόσον, ὅσον τὸ νὰ μὴ ἀνταποδίδωμεν κακὸν ἀντὶ κακοῦ[29]. Καὶ τί λέγω νὰ μὴ ἀνταποδίδωμεν κακὸν ἀντὶ κακοῦ; Τὰ ἀντίθετα βεβαίως ἔχομεν λάβει ἐντολὴν νὰ ἀνταποδίδωμεν, δηλαδὴ εὐεργεσίας, εὐχάς.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ προδώσῃ Αὐτόν, ὅλα τὰ ἀντίθετα ἀνταπέδωκεν· ὅπως π.χ. ἔνιπτε τοὺς πόδας αὐτοῦ, τὸν ἤλεγχε συγκεκαλυμμένως, τὸν ἐπλήττεν ἠπίως, τὸν ὑπηρέτει, τὸν καθίστα μέτοχον τῆς τραπέζης καὶ τοῦ φιλήματος· καὶ οὔτε δι᾽ αὐτῶν ἐπῆλθε βελτίωσις καὶ ὅμως ἐξηκολούθει ὁ Χριστὸς νὰ ἐπιτελῇ τὰ ἐκ μέρους Του.

Ἀλλὰ ἐμπρὸς νὰ σὲ διδάξωμεν καὶ ἀπὸ τοὺς δούλους, καὶ ἀπὸ τὴν ἀφθονίαν[30] τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ παραδειγμάτων, διὰ νὰ γνωρίσῃς ὅτι οὐδεμίαν βάσιν δικαιολογίας ἔχομεν, ὅταν μνησικακῶμεν.

Θέλετε λοιπὸν νὰ ἀναφέρω τὸν Μωϋσέα, ἢ νὰ φέρω τὸν λόγον εἰς παλαιοτέραν ἐποχήν; Διότι ὅσον ἀρχαιότερα παραδείγματα ἀναφερθοῦν, τόσον περισσότερον ἡμεῖς νικώμεθα (δηλαδὴ ἀδυνατοῦμεν νὰ φέρωμεν ἐπιχείρημα περὶ τοῦ ἀντιθέτου). Ἀλλὰ διατί ἆρά γε τοῦτο; Διότι τότε ἦτο δυσκολωτέρα ἡ ἐξάσκησις τῆς ἀρετῆς· διότι οὔτε γραπτὰς συμβουλὰς εἶχον τότε ἐκεῖνοι, οὔτε παραδείγματα ἐκ τοῦ βίου ἄλλων ἀνθρώπων,

---

28. Ματθ. 5, 44 - 45.

29. Τὴν ἀνεξικακίαν διδάσκουν καὶ πολλοὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ὁ Σωκράτης λέγει εἰς τὸν Κρίτωνα: «Οὔτε ἄρα ἀνταδικεῖν δεῖ οὔτε κακῶς ποιεῖν οὐδένα ἀνθρώπων, οὐδ᾽ ἂν ὁτιοῦν πάσχῃ ὑπ᾽ αὐτῶν». (Πλάτ. Κρίτων 10).

30. «Ἐκ περιουσίας» Ἔκφρασις παρ᾽ ἀρχαίοις (Πρβλ. Πλάτωνα Θεαίτητον 154D).

ἀλλὰ ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου στερουμένη καθ' ἑαυτὴν ἠθικῶν ἐρεισμάτων, καὶ ὡς πλοῖον ἄνευ ἕρματος ἠναγκάζετο παντοῦ νὰ κολυμβᾷ (δηλαδὴ ἔπραττε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο).

Διὰ τοῦτο, καὶ τὸν Νῶε ἐπαινῶν ὁ Θεός, δὲν τὸν ἀπεκάλεσεν ἁπλῶς τέλειον, ἀλλὰ προσέθεσεν: «Ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ»[31], δεικνύων ὅτι ἔζη κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὅταν τὰ ἐμπόδια ἦσαν πολλά· διότι μετὰ ἀπὸ αὐτὸν διεκρίθησαν ἄλλοι, καὶ ὅμως οὐδόλως ὑπῆρξε κατώτερος αὐτῶν· διότι κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ἦτο τέλειος.

Ποῖος λοιπὸν πρὸ τοῦ Μωϋσέως ὑπῆρξε μακρόθυμος; ὁ μακάριος καὶ γενναῖος Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ διεκρίθη εἰς τὴν σωφροσύνην, δὲν διεκρίθη ὀλιγώτερον εἰς τὴν μακροθυμίαν· διότι ἐπωλήθη, χωρὶς νὰ ἔχῃ κάμει οὐδεμίαν ἀδικίαν, ἀλλ' ἀντιθέτως ὑπηρέτει, ἐδούλευε καὶ ἐπετέλει ὅλα τὰ ἔργα τῶν δούλων. Κατέφεραν ἐναντίον του πονηρὰν κατηγορίαν, καὶ δὲν ἠμύνθη, ἂν καὶ εἶχε τὸν πατέρα του μὲ τὸ μέρος του, ἀλλὰ καὶ μετέβη φέρων πρὸς αὐτοὺς τροφὴν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ὅταν δὲν εὗρεν αὐτούς, δὲν ἀπηλπίσθη, οὔτε ἐπέστρεψεν, (ἂν καὶ εἶχε δικαιολογίαν, ἐὰν βεβαίως ἤθελεν), ἀλλὰ πλησίον τῶν θηρίων καὶ τῶν ὠμῶν ἐκείνων παρέμενε διατηρῶν τὴν διάθεσιν πραγματικοῦ ἀδελφοῦ· πάλιν ὅταν ἔμεινεν εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἠρωτήθη διὰ τὴν αἰτίαν, δὲν εἶπε τίποτε κακὸν περὶ τῶν ἀδικησάντων, ἀλλ' ὅτι «οὐδὲν ἐποίησα»[32], καὶ «κλοπῇ ἐκλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων»[33]· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν, ἀφοῦ κατέστη κύριος, καὶ ἔθρεψε καὶ ἀπήλλαξεν αὐτοὺς ἀπὸ πολλὰ κακά.

Ἂν βέβαια εἴμεθα νηφάλιοι, δὲν δύναται ἡ κακία

31. Γεν. 6, 9.
32. Γεν. 40, 15.
33. Γεν. 40, 15. Τὸ τελευταῖον τοῦτο τμῆμα εἶναι συντεταγμένον κατὰ μίμησιν χωρίου τοῦ Δημοσθένους (Α' Ὀλυνθ. 13). Ἂς ἀντιπαραβάλλωμεν τὰ δύο χωρία:
Χρυσοστόμου: «Πάλιν, τὸ δεσμωτήριον οἰκήσας, καὶ τὴν αἰτίαν ἐρωτηθείς, οὐδὲν εἶπε περὶ αὐτῶν πονηρόν, ἀλλ' ὅτι «Οὐδὲν ἐποίησα» καὶ «κλοπῇ ἐκλάπην ἐκ γῆς Ἑβραίων».
Δημοσθένους: «Πάλιν ῥαΐσας οὐκ ἐπὶ τὸ ῥαθυμεῖν ἀπέκλινεν, ἀλλ' εὐθὺς Ὀλυνθίοις ἐπεχείρησεν».

τοῦ πλησίον νὰ ἀπομακρύνῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς ἀρετῆς. Ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν ἦσαν τούτου τοῦ χαρακτῆρος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐξέδυσαν, καὶ νὰ τὸν φονεύσουν ἐπεχείρησαν, καὶ ψέγουν τὸ ὄνειρόν του[34], παρ' ὅτι καὶ τροφὴν ἔλαβον ἐκ μέρους του, καὶ ἐπεχείρουν νὰ ἀπομακρύνουν αὐτὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ αὐτοὶ μὲν ἔτρωγον, διὰ δὲ τὸν ἀδελφόν των ἠδιαφόρουν ἐνῷ εἶχε ριφθῆ γυμνὸς εἰς τὸν λάκκον.

Ποία ἐνέργεια χειροτέρα δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν θηριωδίαν; ἀπὸ πόσους ἀνθρωποκτόνους δὲν ἦσαν χειρότεροι; Καὶ μετὰ ταῦτα, ἀφοῦ ἀνέσυραν αὐτόν, τὸν παρέδωκαν εἰς μυρίους θανάτους, ἐφ' ὅσον τὸν ἐπώλησαν εἰς ἀνθρώπους βαρβάρους καὶ ἀγρίους, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο πρὸς βαρβάρους νὰ μεταβοῦν.

Ἀλλὰ αὐτός, ὅταν κατέστη βασιλεύς, ὄχι μόνον ἀπέφυγεν αὐτοὺς νὰ τιμωρήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἀπήλλαξεν αὐτοὺς τῆς ἁμαρτίας, ὅσον ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, λέγων ὅτι τὰ συμβάντα προήρχοντο ἐκ τῆς Προνοίας τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι ἐκ τῆς πονηρίας ἐκείνων[35]· καὶ ἐκεῖνα δέ, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν εἰς αὐτούς, δὲν τὰ ἔκαμνε ἐκ μνησικακίας, ἀλλὰ προσεποιεῖτο ὅλα αὐτὰ διὰ τὸν ἀδελφόν του[36].

Μετὰ λοιπὸν αὐτά, ὅταν εἶδε ἐκείνους νὰ ὑπερασπίζουν τὸν ἀδελφόν των, ἀφῆκε τὴν προσποίησιν ἀμέσως, καὶ ἔκλαυσε καὶ ἐνηγκαλίσθη αὐτόν, ὡς νὰ εἶχε λάβει μεγίστας εὐεργεσίας, ὁ πρὸ πολλοῦ χρόνου ὑπ' αὐτῶν ὁδηγηθεὶς εἰς θάνατον· καὶ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἔφερεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀνταπέδωκεν εἰς αὐτοὺς ἀπείρους εὐεργεσίας[37].

34. Γεν. 37, 19.
35. Γεν. 45, 4 - 9.
36. Γεν. 42 - 44.
37. Εὑρίσκομεν περιπτώσεις ἀμνησικακίας καὶ παρ' ἀρχαίοις. Οὕτω περὶ τοῦ Πιττακοῦ τοῦ Μυτιληναίου ἑνὸς ἐκ τῶν ἑπτὰ σοφῶν, οἱ ἀρχαῖοι διηγοῦνται: «Ἀλκαῖον τὸν φονέα τοῦ Υἱοῦ ὑποχείριον λαβών, καὶ ἔχων ἐξουσίαν τοῦ κολάσαι αὐτόν, ἀφῆκεν, εἰπών, ὅτι συγγνώμη τιμωρίας ἀμείνων· τὸ μὲν γὰρ θηριώδους, τὸ δὲ ἡμέρου φύσεως ἐστι σημεῖον».
Περὶ τοῦ Περικλέους δὲ ὁ Πλούταρχος διηγεῖται τὰ ἑξῆς: «Λοιδορούμενος γοῦν ποτε καὶ κακῶς ἀκούων ὑπό τινος τῶν βδελυρῶν καὶ ἀκολάστων ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπέμεινε σιωπῇ κατ' ἀγοράν, ἅμα

Ποίαν λοιπὸν ἀπολογίαν θὰ δώσωμεν μετὰ ἀπὸ νόμον καὶ χάριν καὶ ὑπεροχὴν τοιαύτης ἐγκαρτερήσεως, ὅταν δὲν μιμηθῶμεν οὔτε τὸν ἐπιδείξαντα αὐτὴν πρὸ τῆς καταρτίσεως τοῦ Νόμου καὶ τῆς χορηγήσεως τῆς Χάριτος; Ποῖος θὰ ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὴν τιμωρίαν;

Διότι δὲν ὑπάρχει περισσότερον δυσάρεστον ἀπὸ τὴν μνησικακίαν. Καὶ τοῦτο ἔδειξεν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὤφειλε τὰ μύρια τάλαντα[38]· ἔπειτα ὅταν δὲν ἐζητήθησαν παρ' αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἐζητήθησαν· δὲν τοῦ ἐζητήθησαν μὲν διὰ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἐζητήθησαν δὲ διὰ τὴν πονηρίαν του καὶ τὴν μνησικακίαν κατὰ τοῦ συνδούλου.

Αὐτὰ ὅλα ἀφοῦ ἔχομεν μάθει, ἄς συγχωρήσωμεν εἰς τοὺς πλησίον μας τὰ ἁμαρτήματα καὶ ἄς ἀνταποδίδωμεν τὰ ἀντίθετα εἰς αὐτούς, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΒ' (72).

(Ἰωάν. ιγ', 20 - 35).

«Ἀμήν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν. Ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει, καὶ ὁ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν πέμψαντά με»[1].

τι τῶν ἐπειγόντων καταπραττόμενος· ἑσπέρας δ' ἀπῄει κοσμίως οἴκαδε παρακολουθοῦντος τοῦ ἀνθρώπου καὶ πάσῃ χρωμένου βλασφημίᾳ πρὸς αὐτόν. Ὡς δ' ἔμελλεν εἰσιέναι σκότους ὄντος ἤδη, προσέταξέ τινι τῶν οἰκετῶν φῶς λαβόντι παραπέμψαι καὶ καταστῆσαι πρὸς τὴν οἰκίαν τὸν ἄνθρωπον». (Πλουτ. Περικλῆς 5, 2).

38. Ματθ. 18, 24.

1. Ἰωάν. 13, 20.

α'. Μεγάλη εἶναι ἡ ἀνταπόδοσις τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν περίθαλψιν τὴν προσφερομένην εἰς τοὺς δούλους Αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ ἐδῶ παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀμοιβήν· διότι λέγει: «ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται»[2]· «ὁ δὲ λαμβάνων ἐμὲ λαμβάνει τὸν πέμψαντά με». Τί δύναται δὲ νὰ ὑπάρξῃ ἴσης ἀξίας πρὸς τὸ νὰ δεχθῇ κανεὶς τὸν Χριστὸν καὶ τὸν Πατέρα Τούτου;

Καὶ ποίαν σχέσιν ἔχουν αὐτὰ μὲ τὰ λεχθέντα προηγουμένως; τί τὸ κοινὸν δὲ ἔχει πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπεν: «Ἐὰν ποιῆτε ταῦτα, μακάριοί ἐστε»[3], ἡ προσθήκη: «Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς»; Σπουδαία εἶναι ἡ ἐν λόγῳ συνοχὴ καὶ λίαν σύμφωνος· καὶ ἐξέτασε πῶς.

Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἐξέλθουν εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ πάθουν πολλὰ κακά, μὲ δύο τρόπους ἐνθαρρύνει αὐτούς· μὲ ἕνα μέν, τὸν σχετικὸν μὲ τὸν Ἑαυτόν Του, μὲ ἄλλον δὲ τὸν σχετικὸν μὲ τοὺς ἄλλους. Δηλαδὴ λέγει: Ἐὰν δεικνύετε καρτερίαν, διατηροῦντες ἐμὲ πάντοτε εἰς τὴν μνήμην σας, καὶ ἀναλογιζόμενοι ὅλα καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔπαθον, καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπετέλεσα, εὐκόλως[4] θὰ ὑπομείνετε τὰ κακά. Ὄχι δὲ μόνον μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ τύχετε πολλῆς ὑπηρεσίας ἐκ μέρους ὅλων.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον (δηλαδὴ τὴν ἔναντι τῶν δεινῶν ἐγκαρτέρησιν) ἐδήλωσε διὰ τῶν λόγων: «Ἐὰν ποιῆτε ταῦτα, μακάριοί ἐστε»[5], τὸ δὲ ἄλλο (δηλαδὴ τὴν ἐκ μέρους τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὑποδοχὴν καὶ ἐν γένει περιποίησιν), διὰ τῶν λόγων: «ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται»[6]· δηλαδὴ ἤνοιξε ὅλων τὰς οἰκίας εἰς αὐτούς, ὥστε

2. Ματθ. 10, 40.

3. Ἰωάν. 13, 17.

4. «Ῥαδίως οἴσετε τὰ δεινά». Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἔχει ὑπ' ὄψιν ἴσως τὸν διάλογον τοῦ Σωκράτους μὲ τὸν Κρίτωνα, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, ἔνθα ὁ Κρίτων λέγει εἰς τὸν Σωκράτην: «...ἐν παντὶ τῷ βίῳ εὐδαιμόνισα τοῦ τρόπου, πολὺ δὲ μάλιστα ἐν τῇ νυνὶ παρεστώσῃ ξυμφορᾷ, ὡς ῥαδίως αὐτὴν καὶ πράως φέρεις» (Πλάτ. Κρίτων 1).

5. Ἰωάν. 13, 17.

6. Ματθ. 10, 40.

καὶ ἐκ τῆς σωστῆς νοοτροπίας ποὺ διεῖπε τὴν ζωήν των[7], καὶ ἐκ τῆς προθυμίας τῶν ὑπηρετούντων αὐτοὺς νὰ ἔχουν διπλῆν παρηγορίαν.

Ἔπειτα, ἀφοῦ τοὺς ἔδωκεν αὐτὰς τὰς ἐντολάς, ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ διατρέξουν ὅλην τὴν οἰκουμένην, σκεπτόμενος ὅτι ὁ προδότης ἔχει στερηθῆ τῶν δύο τούτων, καὶ δὲν θὰ εὕρῃ οὐδὲν ἐκ τούτων, δηλαδὴ οὔτε τὴν ὑπομονὴν εἰς τοὺς κόπους, οὔτε τὴν περιποίησιν τῶν ὑποδεχομένων, ἐταράχθη πάλιν· τοῦτο δὲ ἀκριβῶς καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς τονίζων, καὶ θέλων νὰ δείξῃ ὅτι ἐξ αἰτίας ἐκείνου (τοῦ προδότου) ταράσσεται, προσθέτει: «Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπεν· Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με»[8].

Πάλιν εἰς ὅλους προκαλεῖ τὸν φόβον μὲ τὸ νὰ μὴ κατονομάσῃ τὸν προδότην· ἐκεῖνοι δὲ κατέχονται ὑπὸ ἀπορίας, ἂν καὶ δὲν συνῃσθάνοντο καθ' ἑαυτοὺς τίποτε κακὸν (δηλαδὴ ἡ συνείδησίς των δὲν ἐπληροφόρει περὶ κακοῦ τυχὸν ὑπ' αὐτῶν διαπραχθέντος)· διότι ἐθεώρουν τὴν ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ ἔκφρασιν γνώμης ἀξιοπιστοτέραν ἀπὸ τοὺς ἰδικούς των λογισμούς. Διὰ τοῦτο καὶ ἔστρεφον τὰ βλέμματα ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον. Μὲ τὸ νὰ στρέψῃ μὲν τὴν ὅλην ὑπόθεσιν εἰς ἓν πρόσωπον, περιώριζε τὸν φόβον, μὲ τὸ νὰ προσθέσῃ δέ: «Εἷς ἐξ ὑμῶν», προεκάλει ταραχὴν εἰς ὅλους.

Τί ἐπακολουθεῖ λοιπόν; Οἱ μὲν ἄλλοι στρέφουν τὰ βλέμματα ὁ εἷς πρὸς τὸν ἄλλον, ὁ δὲ θερμὸς εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις Πέτρος κάμνει νεῦμα εἰς τὸν Ἰωάννην[9]· διότι, ἐπειδὴ καὶ προηγουμένως ἐπετιμήθη[10], καὶ ὅταν ἤθελεν ὁ Ἰησοῦς νὰ νίψῃ τοὺς πόδας του, τὸν ἠμπόδισε[11], καὶ πανταχοῦ εὑρίσκεται νὰ κατέχεται μὲν ὑπὸ τῆς ἀγάπης, νὰ ἐπιτιμᾶται δέ, οὔτε ἡσύχασεν, οὔτε ὡμίλησε, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ Ἰωάννου θέλει νὰ μάθῃ.

Ἐκεῖνο δὲ εἶναι ἀπορίας ἄξιον, δηλαδὴ διατί ἆρά γε, ἐνῷ ὅλοι εἶχον ἀγωνίαν, ἔτρεμον, ἐνῷ ὁ κορυφαῖος ἐφοβεῖτο, ὁ Ἰωάννης, ὡς ἐὰν διεσκέδαζεν εἶναι ἐστραμμένος εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ὄχι μόνον εἶναι ἐστραμμένος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ στῆθος[12] κλίνει· καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο ἄξιον ἐρεύνης, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο, ποὺ ἀκολουθεῖ μετὰ ταῦτα. Τί εἶναι δὲ τοῦτο; Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του λέγει: «Ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς». Διατί δηλαδὴ κανεὶς ἄλλος δὲν εἶπεν αὐτὸ περὶ ἑαυτοῦ, ἂν καὶ οἱ ἄλλοι ἠγαπῶντο; Ἀλλ' αὐτὸς ἠγαπᾶτο περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ἐὰν δὲ κανεὶς ἄλλος δὲν εἶπε τοῦτο περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὁ Ἰωάννης μόνον περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, οὐδόλως εἶναι ἀπορίας ἄξιον. Κάμνει δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν τὸ καλῇ ἡ περίπτωσις, τοιουτοτρόπως ὁμιλῶν: «Οἶδα ἄνθρωπον πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων»[13], ἂν καὶ βεβαίως διεξῆλθε καὶ ἄλλα ἐγκώμια δι' ἑαυτὸν ὄχι μικρά.

Ἢ σοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀσήμαντον τὸ ὅτι, ὅταν ἤκουσεν: «Ἀκολούθει μοι»[14], ἀμέσως ἀφοῦ ἀφῆκε τὰ δίκτυα καὶ τὸν πατέρα του ἠκολούθησε τὸν Κύριον, καὶ τὸ ὅτι μόνον αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς μετὰ τοῦ Πέτρου τὸν ἔλαβεν εἰς τὸ ὄρος[15], καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν πάλιν ὅταν εἰσῆλθεν εἰς οἰκίαν[16];

Ὁ ἴδιος δὲ ὁ Ἰωάννης μέγα ἐγκώμιον διὰ τὸν Πέτρον διετύπωσε, καὶ δὲν ἀπέκρυψε τὸ ὅτι ὁ Χριστὸς εἶπε: «Πέτρε φιλεῖς με πλέον τούτων;»[17]. Καὶ πανταχοῦ δὲ βει-

---

7. «Ἐκ τῆς τῶν τρόπων φιλοσοφίας». Ἡ λέξις τρόπων βεβαιοῖ διὰ δευτέραν φοράν, ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἶχε κατὰ νοῦν τὸ προαναφερθὲν χωρίον τοῦ Πλάτωνος (σημ. 4), ἔνθα ἀναφέρεται ἡ λέξις τρόπος («...εὐδαιμόνισα τοῦ τρόπου). Ἴσως ὁ ῥήτωρ ἐνταῦθα νὰ συνεδύαζεν εἰς τὴν μνήμην του καὶ τὸ τοῦ Ἰσοκράτους: «...ὅπως τὰ τῶν τρόπων ἤθη σπουδαῖοι πεφυκέναι δόξουσι...» (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόν. 4).

Τρόπος ἐνταῦθα σημαίνει τὴν τάσιν, τὴν νοοτροπίαν, τὸν χαρακτῆρα, τὴν διάθεσιν. Πρβλ. τὸ κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς Μ. Πέμπτης ψαλλόμενον κάθισμα, τὸ ὁποῖον ἄρχεται διὰ τῆς φράσεως:

«Ποῖός σε τρόπος, Ἰούδα, προδότην τοῦ Σωτῆρος εἰργάσατο;».

8. Ἰωάν. 13, 21.

9. Ἰωάν. 13, 24.
10. Ματθ. 16, 22.
11. Ἰωάν. 13, 8.
12. Ἰωάν. 13, 23.
13. Β' Κορινθ. 12, 2.
14. Ματθ. 4, 20.
15. Ματθ. 17, 1.
16. Λουκ. 8, 51.
17. Ἰωάν. 21, 15.

κνύει ὅτι ὁ Πέτρος ἦτο θερμὸς καὶ εἶχεν οἰκειότητα πρὸς αὐτόν. Ὅταν λοιπὸν ἔλεγεν: «Οὗτός δὲ τί;»[18], ἐκ πολλῆς ἀγάπης πρὸς αὐτὸν ἔλεγε τοῦτο.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν κανεὶς ἄλλος δὲν εἶπε περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' οὔτε ὁ ἴδιος δὲν θὰ ἔλεγεν, ἐὰν δὲν ἔφθανεν εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ Εὐαγγελίου του· διότι, ἐάν, εἰς περίπτωσιν ποὺ θὰ ἔλεγεν ὅτι ὁ Πέτρος ἔκαμε νεῦμα εἰς τὸν Ἰωάννην νὰ ἐρωτήσῃ, δὲν προσέθετε τίποτε ἄλλο, θὰ προεκάλει πολλὴν ἀπορίαν καὶ θὰ ἠνάγκαζεν ἡμᾶς νὰ ζητήσωμεν τὴν αἰτίαν· διὰ τοῦτο θέλων νὰ λύσῃ ὁ ἴδιος αὐτὴν τὴν ἀπορίαν, «ἀνέκειτο», λέγει, «εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἰησοῦ»[19].

Ἢ νομίζεις ὅτι εἶναι ἀσήμαντον πρᾶγμα νὰ ἔχῃς μάθει, ἀφοῦ ἀκούσῃς ὅτι «ἀνέκειτο», ὅτι ἐπίσης τόσον θάρρος παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς ὁ Διδάσκαλος; Ἐὰν δὲ καὶ τούτου (δηλαδὴ τοῦ ὅτι «ἀνέκειτο») ζητεῖς νὰ μάθῃς τὴν αἰτίαν, μάθε ὅτι τὸ συμβὰν τοῦτο ἦτο ἀποτέλεσμα ἀγάπης· διὰ τοῦτο λέγει: «Ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς».

Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι αὐτὸς καὶ δι' ἄλλον λόγον πράττει τοῦτο, δηλαδὴ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι αὐτὸς ἦτο ξένος πρὸς τὴν κατηγορίαν[20], διὰ τοῦτο ὁμιλεῖ ἐλευθέρως καὶ ἔχει θάρρος. Διατί δὲν εἶπε τοῦτο[21] εἰς ἄλλο χωρίον τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ ὅταν ὁ κορυφαῖος ἔκαμε νεῦμα εἰς αὐτόν; Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς βεβαίως ὅτι ὁ Πέτρος ἔκαμε νεῦμα εἰς αὐτόν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ἀνώτερός του, λέγει ὅτι τοῦτο συνέβη διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν.

Διατί δὲ καὶ πίπτει εἰς τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ; Τίποτε μέχρι τότε περὶ αὐτοῦ σπουδαῖον δὲν ἐνόμιζον· ἄλλως τε καὶ τὴν ἀθυμίαν αὐτῶν ἐλάφρυνεν· διότι ἦτο φυσικὸν τότε καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν νὰ εἶναι κατηφῆ· διότι ἐὰν ἐταράχθησαν κατὰ τὰς ψυχάς των, πολὺ περισσότερον ἡ ταραχὴ αὐτῶν ἐξεδηλώθη εἰς τὰ πρόσωπα.

Θέλων λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς νὰ καταπραΰνῃ αὐτοὺς καὶ

18. Ἰωάν. 24, 21.
19. Ἰωάν. 13, 23.
20. Δηλ. τοῦ Κυρίου τὴν κατηγορίαν: «Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με».
21. «Ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς.»

διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως δέχεται καὶ συγκατατίθεται νὰ πέσῃ εἰς τὸ στῆθος του. Πρόσεξε δὲ καὶ τὴν ἔλλειψιν καυχήσεως· διότι δὲν ἀνέφερεν ὁ Ἰωάννης τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ ὅτι «Ὃν ἠγάπα», ὅπως καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἔλεγεν: «Οἶδα ἄνθρωπον πρὸ ἐτῶν δέκα τεσσάρων»[22].

Τότε λοιπὸν κατὰ πρῶτον ἐλέγχει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, καὶ οὔτε τότε μὲ τὸ ὄνομά του, ἀλλὰ κατὰ ποῖον τρόπον; «Ὧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω». Καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς προεκάλει αἰσχύνην· διότι οὔτε τὴν τράπεζαν δὲν ἐσεβάσθη ἀφοῦ ἔφαγεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἄρτου. Ἔστω· ἂς παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν τράπεζαν δὲν τοῦ προεκάλεσεν αἰσχύνην· τὸ νὰ δεχθῇ ὅμως τὸν ἄρτον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Ἰησοῦ ποῖον δὲν θὰ προσείλκυεν; Ἐκεῖνον ὅμως δὲν προσείλκυσε· διὰ τοῦτο καὶ «ὁ Σατανᾶς τότε εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν»[23], γελάσας εἰς βάρος του διὰ τὴν ἀναισχυντίαν· διότι ὅσον ἀνῆκεν εἰς τὴν χορείαν τῶν μαθητῶν, δὲν ἐτόλμα νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτόν, ἀλλὰ ἀπ' ἔξω προσέβαλλεν αὐτόν, ὅταν δὲ κατέστησε φανερὸν αὐτὸν ὁ Κύριος καὶ ἀπεχώρισεν αὐτόν, εἰσῆλθεν ὁ Σατανᾶς τοῦ λοιποῦ ἐλευθέρως εἰς αὐτόν· διότι δὲν ἔπρεπεν ἐφ' ὅσον ἦτο αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἀδιόρθωτος νὰ τὸν κρατῇ παραμένοντα ἐντός. Διὰ τοῦτο ἐν συνεχείᾳ ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ ἀποχωρισθέντα τὸν παραλαμβάνει ἐκεῖνος (ὁ Σατανᾶς), καὶ ἀφοῦ ὁ Ἰούδας ἐγκατέλειψεν αὐτούς, ἐξῆλθε κατὰ τὴν νύκτα.

«Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἑταῖρε, ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. Καὶ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων»[24].

β'. Πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀναισθησία του! πῶς δὲν ἐκάμφθη, οὔτε ᾐσχύνθη, ἀλλά, ἀφοῦ κατέστη περισσό-

22. Β' Κορινθ. 12, 2. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἰδίως οἱ ἱστορικοί, ὁμιλοῦν περὶ ἑαυτῶν συγκεκαλυμμένως. Ὁ Ξενοφῶν εἰς τὴν «Κύρου Ἀνάβασιν» ὁμιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ ὡς περὶ τρίτου προσώπου, εἰς δὲ τὰ «Ἑλληνικὰ» λέγει περὶ ἑαυτοῦ: «Ὁ τῶν Κυρείων προεστηκώς» (= ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατεύματος τοῦ Κύρου) (Ξενοφ. Ἑλληνικὰ 3, 1, 7).
23. Ἰωάν. 13, 27.
24. Ἰωάν. 13, 27 - 28.

τερον ἀναίσχυντος, ἐξήρχετο! Τὸ δὲ «ποίησον τάχιον» δὲν εἶναι φράσις ἑνός, ὁ ὁποῖος προστάττει ἢ συμβουλεύει, ἀλλὰ ἑνός, ὁ ὁποῖος ψέγει καὶ δεικνύει ὅτι Αὐτὸς μὲν ἤθελε νὰ τὸν διορθώσῃ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦτο ἀδιόρθωτος, τὸν ἀφήνει.

«Καὶ τοῦτο οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων», λέγει. Ἐδῶ δυνατὸν νὰ δημιουργηθῇ εἰς κάποιον μεγάλη ἀπορία, ἐφ' ὅσον βεβαίως, ὅταν ἠρώτησαν οἱ μαθηταί, ποῖος εἶναι (ἐκεῖνος, ποὺ θὰ παραδώσῃ Αὐτόν), λέγει: «Ὧ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω», καὶ οὔτε τότε κατενόησαν οἱ μαθηταὶ τοῦτο· ἐκτὸς ἐὰν δὲν τὸ ἔλεγε κρυφίως, ὥστε νὰ μὴ ἀκούσῃ κανείς· διότι καὶ ὁ Ἰωάννης δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἀφοῦ ἔπεσεν εἰς τὸ στῆθος Του, ἐρωτᾷ Αὐτὸν σχεδὸν πλησίον τοῦ ὠτός, ὥστε νὰ μὴ καταστῇ φανερὸς ὁ προδότης· καὶ ἐνῷ μὲν ἐκεῖνος λέγει μὲ ἔμφασιν: «Ἑταῖρε, ὃ ποιεῖς· ποίησον τάχιον», ἐν τούτοις αὐτοὶ οὔτε τότε κατενόησαν τοῦτο.

Τοῦτο δὲ τὸ ἔλεγε, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἦσαν ἀληθῆ τὰ λεχθέντα ὑπ' Αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους περὶ τοῦ θανάτου· διότι καὶ πρὸς ἐκείνους εἶπε τὸ «ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν»[25], καὶ «οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ»[26]. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν τὴν ἐκράτει, οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ Τοῦ τὴν ἀφαιρέσῃ, ὅταν δὲ πλέον τὴν ἀφῆκεν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀνθρώπων, τότε ἡ ἐπιδίωξίς των καθίσταται εὔκολος.

Αὐτὰ λοιπὸν ὑπονοῶν εἶπεν: «Ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον», καὶ οὔτε τότε κατέστησεν αὐτὸν φανερόν· διότι ἴσως καὶ νὰ διεμέλιζον[27] αὐτόν, ἴσως ὁ Πέτρος καὶ νὰ ἐφόνευεν αὐτόν. Διὰ τοῦτο «οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων».

Ἆρά γε οὔτε ὁ Ἰωάννης δὲν τὸ κατενόησε[28]; Οὔτε αὐτός· διότι δὲν θὰ ἐπερίμενεν, ὅτι μαθητὴς θὰ φθάσῃ εἰς τοιοῦτον σημεῖον παρανομίας. Διότι, ἐπειδὴ εὑρίσκοντο μακρὰν ἀπὸ τοιαύτην κακίαν, οὔτε περὶ ἄλλων εἶχον τοιαύτην ὑποψίαν.

25. Ἰωάν. 10, 18.
26. Ἰωάν. 10, 18.
27. «Τάχ' ἂν αὐτὸν καὶ διέσπασαν». Δηλ. κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν «ἦτο δυνατὸν νὰ λυντσάρουν αὐτόν».
28. Δηλ. τὸ «ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον».

Ὅπως λοιπὸν προηγουμένως εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι «Οὐ περὶ πάντων λέγω»[29], καὶ εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν ἀπεκάλυψεν αὐτόν, οὕτω καὶ ἐδῶ ἐνόμισαν ὅτι λέγεται περὶ ἄλλου.

«Ἦν δὲ νύξ, ὅτε ἐξῆλθε», λέγει. Διατί μοῦ ἀναφέρεις τὸν χρόνον; Διὰ νὰ μάθῃς τὴν θρασύτητά του, ὅτι δηλαδὴ ἦτο τοιαύτη, ὥστε οὔτε ὁ χρόνος δὲν ἠμπόδισεν αὐτόν, νὰ ἐξορμήσῃ διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σατανικοῦ σκοποῦ του. Ἀλλὰ οὔτε τοῦτο κατέστησεν αὐτὸν φανερόν.

Ἐκεῖνοι βεβαίως, ὑπὸ φόβου κατεχόμενοι καὶ πολλῆς ἀγωνίας τότε, εἶχον θορυβηθῆ, καὶ τὴν μὲν ἀληθῆ αἰτίαν τῶν λόγων δὲν ἐγνώριζον, ἐνόμιζον δὲ ὅτι, «τοῖς πένησιν ἵνα τι δῷ», ἔλεγεν αὐτά· διότι μεγάλην πρόνοιαν ἐλάμβανε διὰ τοὺς πτωχούς, διδάσκων καὶ ἡμᾶς νὰ ἔχωμεν μεγάλην προθυμίαν εἰς τοῦτο. Δὲν ἐνόμιζον δὲ τοῦτο ἄνευ λόγου, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχε τὸ κιβώτιον τῶν συνεισφερομένων χρημάτων[30], ἂν καὶ κανεὶς βεβαίως δὲν ἐφαίνετο ὅτι προσεκόμισεν εἰς Αὐτὸν χρήματα· ἀλλ' ὅτι ἔτρεφον μὲν Αὐτὸν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶχον, αἱ μαθήτριαι, τὸ ἀνέφερεν ὁ Εὐαγγελιστής[31], περὶ αὐτοῦ δὲ (δηλαδὴ περὶ συνεισφορᾶς χρημάτων) εἰς οὐδὲν μέρος ἔκαμεν ὑπαινιγμόν.

Πῶς δέ, ἐνῷ διατάσσει νὰ μὴ φέρῃ κανεὶς μεθ' ἑαυτοῦ οὔτε σάκκον, οὔτε χάλκινα νομίσματα, οὔτε ῥάβδον[32], ἔφερε μεθ' Ἑαυτοῦ κιβώτιον συνεισφορῶν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν πτωχῶν; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι καὶ ὁ εἰς μέγαν βαθμὸν ἀκτήμων καὶ ὁ φέρων τὸν Σταυρὸν πρέπει νὰ λαμβάνουν μεγάλην φροντίδα διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο·

29. Ἰωάν. 13, 18.
30. Ἰωάν. 12, 6. «Τὸ γλωσσόκομον εἶχε». Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἰωάννης ἐπαναλαμβάνει τὴν φράσιν τοῦ σχετικοῦ χωρίου.
31. Λουκ. 8, 2 - 3.
32. Ματθ. 10, 9 - 10. Μάρκ. 6, 8 - 9. Λουκ. 9, 3 καὶ 10, 4 καὶ 22, 35 - 36.

διότι ἔπραττε πολλὰ συντελοῦντα εἰς τὴν διδασκαλίαν ἡμῶν.

Ἐνόμισαν λοιπὸν οἱ μαθηταὶ ὅτι ἔλεγε καὶ τοῦτο, διὰ νὰ δώσῃ κάτι εἰς τοὺς πτωχούς· καὶ οὔτε τοῦτο προεκάλεσεν εἰς αὐτὸν αἰσχύνην, δηλαδὴ τὸ ὅτι οὔτε μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας ὁ Κύριος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐκθέσῃ αὐτόν[33]. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ πράττωμεν, καὶ νὰ μὴ ἐκθέτωμεν δημοσίᾳ τὰ παραπτώματα τῶν συντρόφων μας[34], καὶ ἂν εἶναι ἀδιόρθωτοι[35].

Διότι καὶ μετὰ ταῦτα εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἦλθε, διὰ νὰ τὸν προδώσῃ, ἔδωκε φίλημα, καὶ κατεδέχθη μίαν τόσον σοβαρὰν ἐνέργειαν, καὶ προεχώρει εἰς τὸ πολὺ τολμηρότερον, δηλαδὴ εἰς αὐτὸν τὸν σταυρόν, εἰς τὸν πλέον ἀτιμωτικὸν θάνατον· καὶ πάλιν ἐκεῖ ἐδείκνυε τὴν φιλανθρωπίαν Αὐτοῦ.

Καὶ δόξαν ἐδῶ ὀνομάζει τὸ γεγονὸς τοῦτο, θέλων νὰ διδάξῃ ἡμᾶς ὅτι τίποτε δὲν εἶναι τόσον ἄσχημον καὶ ταπεινωτικόν, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ καθιστᾷ ἐνδοξότερον τὸν ὑφιστάμενον αὐτό, ὅταν γίνεται ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν λοιπὸν ἦλθεν ὁ Ἰούδας, διὰ νὰ τὸν παραδώσῃ, λέγει: «Νῦν ἐδοξάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»[36], θέλων νὰ ἀνορθώσῃ τὸ καταβεβλημένον φρόνημα τῶν μαθητῶν καὶ νὰ πείσῃ αὐτοὺς ὄχι μόνον νὰ μὴ εἶναι κατηφεῖς, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρουν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν Πέτρον

---

33. «Μὴ θελήσαι αὐτὸν παραδειγματίσαι». Ὅπως βλέπομεν, ὁ μέγας ῥήτωρ χρησιμοποιεῖ φράσιν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου. («Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολῦσαι αὐτήν» (Ματθ. 1, 19).

34. «Τῶν συνόντων». Τὴν ἔκφρασιν ταύτην πιθανὸν ἔλαβεν ὁ Χρυσόστομος ἐκ τῶν «Ἀπομνημονευμάτων» τοῦ Ξενοφῶντος, ἔνθα ὁ συγγραφεὺς «συνόντας» ἀποκαλεῖ τοὺς μαθητὰς τοῦ Σωκράτους.

35. Τὴν γνώμην ταύτην, περὶ μὴ ἐκθέσεως τῶν παραπτωμάτων τοῦ πλησίον ἐκφράζει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ εἰς τὴν 14ην ὁμιλίαν του εἰς τὰς Πράξεις, ἔνθα γράφει: «Σὺ δὲ μηδὲν εἴπῃς, ὧν σύνοιδας, ἀλλὰ σίγησον, εἰ βούλει τὴν λαμπρὰν δόξαν λαβεῖν· οὐ γὰρ μόνον ἀνατρέψεις τὰ λεχθέντα, οὐδὲ καλύψεις, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐργάσῃ καλόν· οὐκέτι ποιήσεις κατὰ σοῦ τὴν ψῆφον ἐνεχθῆναι» (Ὁμιλ. 14, δ΄).

36. Ἰωάν. 13, 31.

ἐξ ἀρχῆς ἐπετίμησε[37]. Διότι τὸ νὰ ὑπερισχύσῃ τοῦ θανάτου ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὡδηγήθη εἰς τὸν θάνατον, ἀποτελεῖ μεγάλην δόξαν.

Καὶ τοῦτο εἶναι, τὸ ὁποῖον ἔλεγε περὶ τοῦ Ἑαυτοῦ του: «Ὅταν ὑψωθῶ, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι»[38], καὶ πάλιν: «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον»[39], καὶ πάλιν: «Σημεῖον οὐ δοθήσεται ὑμῖν, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ»[40].

Πῶς βέβαια δὲν εἶναι μεγάλη δόξα τὸ νὰ δείξῃ μεγαλυτέραν ἰσχὺν μετὰ τὸν θάνατον, ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἐδείκνυε πρὸ τοῦ θανάτου; διότι, διὰ νὰ πιστευθῇ ἡ ἀνάστασις, ἐπετέλεσαν μεγαλύτερα θαύματα οἱ μαθηταί. Ἐὰν δὲ δὲν ἔζη καὶ δὲν ἦτο Θεός, πῶς ἐν ὀνόματι Αὐτοῦ ἐπετέλεσαν αὐτοὶ τόσα ἔργα;

«Καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτόν»[41]. Τί σημαίνει: «Καὶ ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ»[42]; σημαίνει: διὰ τοῦ Ἑαυτοῦ Του, ὄχι δι' ἄλλου. «Καὶ εὐθέως δοξάσει αὐτόν»[43]· τοῦτο σημαίνει: συγχρόνως μὲ τὴν Σταύρωσιν. Δηλαδὴ οὔτε κατόπιν μακροῦ χρόνου, λέγει, οὔτε μακρὸν χρόνον μετὰ τὴν ἀνάστασιν θὰ ἀναμείνῃ, οὔτε τότε θὰ ἀναδείξῃ Αὐτὸν λαμπρόν, ἀλλὰ ἀμέσως κατ' αὐτὴν τὴν Σταύρωσιν θὰ φανῇ ἡ λαμπρότης.

Ὁ ἥλιος λοιπὸν ἐσκοτίσθη, αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, τὸ καταπέτασμα ἐσχίσθη, πολλὰ σώματα τῶν ἀποθανόντων ἁγίων ἠγέρθησαν, καὶ ὁ τάφος εἶχε σφραγῖδα καὶ φύλακες ἐκάθηντο πλησίον, καὶ ὅταν ἐτέθη ὁ λίθος ἐπὶ τοῦ σώματος, ἀνεστήθη τὸ σῶμα, παρῆλθον τεσσαράκοντα ἡμέραι, καὶ ἦλθεν ἡ δωρεὰ τοῦ Πνεύματος, καὶ ὅλοι Αὐτὸν ἀμέσως ἐκήρυττον[44].

Τοῦτο σημαίνει: «Δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθέως δοξάσει αὐτόν», δηλαδὴ ὄχι δι' ἀγγέλων καὶ ἀρ-

---

37. Ματθ. 16, 23.
38. Ἰωάν. 8, 28.
39. Ἰωάν. 2, 19.
40. Λουκ. 11, 29.
41. Ἰωάν. 13, 32.
42. Ἰωάν. 13, 32.
43. Ἰωάν. 13, 32.
44. Λουκ. 23, 45 καὶ Ματθ. 27, 51 - 52.

χαγγέλων, οὔτε δι' ἄλλης τινὸς δυνάμεως, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

γ'. Πῶς δὲ καὶ ἐδόξασεν διὰ τοῦ Ἑαυτοῦ του τὸν Υἱόν; Μὲ τὸ νὰ πράξῃ ὅλα τὰ συντελοῦντα εἰς τὴν δόξαν τοῦ Υἱοῦ, ἂν καὶ ὅλα ὁ Υἱὸς τὰ ἐπετέλεσε. Βλέπεις ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τελοῦνται ὑπ' Αὐτοῦ τὰ ἀνάγει εἰς τὸν Πατέρα;

«Τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. Ζητήσατέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι, ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν· καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι»[45]. Ἀρχίζει ἐν συνεχείᾳ τὰς λυπηρὰς ἀγγελίας μετὰ τὸ δεῖπνον· διότι ὅταν ἐξῆλθεν ὁ Ἰούδας, δὲν ἦτο πλέον ἑσπέρα, ἀλλὰ νύξ. Διότι, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο ὀλίγον ὕστερον νὰ ἔλθουν νὰ συλλάβουν Αὐτόν, ἔπρεπε ὅλα νὰ τὰ εἴπῃ ἐμπιστευτικῶς εἰς αὐτούς, ὥστε νὰ τὰ διατηροῦν εἰς τὴν μνήμην των, μᾶλλον δὲ τὸ Πνεῦμα τοὺς τὰ ὑπενθύμισεν ὅλα· διότι ἦτο φυσικὸν πολλά, ἐφ' ὅσον διὰ πρώτην φορὰν τότε τὰ ἤκουον, καὶ τοιαύτας δοκιμασίας ἐπρόκειτο νὰ ὑποστοῦν, νὰ τὰ λησμονήσουν αὐτοί· διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κατέχονται ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ὅπως καὶ ἄλλος Εὐαγγελιστὴς λέγει[46], καὶ κυριεύονται ὑπὸ θλίψεως, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς λέγει: «Ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν»[47], πῶς ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ συνεκράτουν τελείως;

Διατί λοιπὸν ἆρά γε ἐλέγοντο αὐτά; Δὲν ὑπῆρξεν εἰς αὐτοὺς μικρὸν κέρδος διὰ τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ τὸ νὰ τὰ γνωρίζουν ἐπακριβῶς μετὰ ταῦτα, ἐφ' ὅσον ἐνεθυμοῦντο ὅτι παλαιότερον τὰ εἶχον ἀκούσει ἀπὸ τὸν Χριστόν. Διὰ ποῖον λόγον δὲ προδιαθέτει λυπηρῶς τὴν ψυχὴν αὐτῶν λέγων· «Ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι»; Διότι εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους εὐλόγως ἐλέγετο, ἡμᾶς δὲ διὰ ποῖον λόγον φέρεις εἰς τὴν αὐτὴν βαθμίδα μὲ ἐκείνους τοὺς ἀγνώμονας; Κατ' οὐδένα τρόπον δὲν πράττει τοῦτο. Καὶ τότε διὰ ποῖον λόγον εἶπε: «Καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις»; Ὑπενθυμίζει ὅτι αὐτὰ τὰ

45. Ἰωάν. 13, 33.
46. Λουκ. 22, 45.
47. Ἰωάν. 16, 6.

προλέγει ὄχι τώρα ἐκ τῆς παρουσίας τῶν κακῶν, ἀλλὰ ἐξ ἀρχῆς ἐγνώριζεν αὐτά, καὶ μάρτυρες εἶναι οἱ ἴδιοι, οἱ ὁποῖοι ἤκουσαν ὅτι τὰ ἔλεγε καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους.

Διὰ τοῦτο προσέθεσε καὶ τὸ «τεκνία», ὥστε, ὅταν ἀκούσουν: «Καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις», νὰ μὴ νομίσουν ὅτι καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ λόγος αὐτὸς ἐλέχθη μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον. Δὲν λέγει αὐτὰ λοιπόν, διὰ νὰ καταβάλῃ αὐτούς, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ, ὥστε νὰ μὴ ταράξουν αὐτοὺς τὰ κακά, παρουσιαζόμενα ἀπροσδοκήτως.

«Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν». Δεικνύει ὅτι ὁ θάνατος Αὐτοῦ εἶναι μετάβασις καὶ μετάθεσις εἰς τόπον, ὁ ὁποῖος δὲν δέχεται σώματα φθαρτά. Αὐτὰ δὲ τὰ λέγει διὰ νὰ κινήσῃ τὴν ἀγάπην των ἀπέναντι Αὐτοῦ καὶ διὰ νὰ τὴν καταστήσῃ θερμοτέραν. Διότι γνωρίζετε ὅτι, ὅταν ἴδωμεν κάποιους ἐκ τῶν ἀγαπητῶν μας προσώπων νὰ ἀναχωροῦν, εἰς μέγιστον βαθμὸν φλεγόμεθα, καὶ περισσότερον, ὅταν ἴδωμεν νὰ ἀπέρχωνται εἰς τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς ἡμᾶς νὰ μεταβῶμεν.

Εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους λοιπὸν ἔλεγεν αὐτά[48], διὰ νὰ ἐμβάλῃ εἰς αὐτοὺς φόβον, εἰς τοὺς μαθητὰς δέ, διὰ νὰ ἐξάψῃ τὴν ἀγάπην αὐτῶν.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ τόπος αὐτός, ὥστε ὄχι μόνον ἐκείνους, ἀλλὰ οὔτε σεῖς οἱ λίαν ἀγαπητοὶ νὰ μὴ δύνασθε νὰ φθάσετε ἐκεῖ. Ἐδῶ δεικνύει καὶ τὸ ἀξίωμά Του.

«Καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι». Διατί «ἄρτι» (δηλ. τώρα); Κατ' ἄλλον τρόπον τὸ λέγει πρὸς ἐκείνους, κατ' ἄλλον τρόπον πρὸς σᾶς· δηλαδὴ ὄχι μαζὶ μὲ ἐκείνους.

Ποῦ ἐζήτησαν δὲ Αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι; ποῦ δὲ οἱ μαθηταί; Οἱ μαθηταὶ μέν, ὅταν ἔφυγον, οἱ Ἰουδαῖοι δέ, ὅταν ἔπασχον τὰ ἀθεράπευτα, τὰ ὁποῖα ὑπερέβαινον πάντα λογισμόν, ἐφ' ὅσον ἡ πόλις ἡ ἰδία ἐκυριεύθη, καὶ ἀπὸ παντοῦ ἐφέρετο κατ' αὐτῶν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Εἰς ἐκείνους μὲν λοιπὸν τότε τὰ ἔλεγε λόγῳ τῆς ἀπιστίας των,

48. «Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν».

εἰς σᾶς δὲ τώρα, διὰ νὰ μὴ ἐπέλθουν ἀπροσδοκήτως τὰ κακά[49].

«Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν»[50]· διότι ἐπειδὴ ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ νὰ θορυβηθοῦν, ἀκούοντες αὐτά, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι πρόκειται νὰ μείνουν ἔρημοι, παρηγορεῖ αὐτούς, ἐφοδιάζων μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν ρίζαν καὶ τὴν ἀσφάλειαν πάντων τῶν ἀγαθῶν, δηλαδὴ τὴν ἀγάπην· ὡς ἐὰν ἔλεγεν: «Αἰσθάνεσθε ὀδύνην, ἐπειδὴ ἀπέρχομαι ἐγώ; ἀλλά, ἐὰν ἀγαπᾶτε ὁ εἷς τὸν ἄλλον, θὰ ἦσθε ἰσχυρότεροι». Πῶς λοιπὸν δὲν εἶπε τοῦτο; Διότι εἶπεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον περισσότερον τούτου ὠφέλησεν αὐτούς: «Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε»[51]. Διότι διὰ τούτου συγχρόνως ἐδήλωσεν ὅτι δὲν θὰ διαλυθῇ ἡ χορεία αὐτῶν, ἐφ' ὅσον ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς καὶ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα[52].

Τοῦτο δὲ τὸ εἶπεν, ὅταν ὁ προδότης ἀπεχωρίσθη ἀπὸ αὐτούς.

Πῶς δὲ λέγει αὐτὴν ἐντολὴν καινὴν ἐφ' ὅσον εὑρίσκεται καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην[53]; Αὐτὸς κατέστησεν αὐτὴν καινὴν διὰ τοῦ τρόπου τῆς ἀγάπης· προσέθεσε λοιπόν: «Καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς»[54]· δηλαδὴ δὲν ἀπέδωκα εἰς σᾶς χρέος διὰ προηγουμένως ἐπιτελεσθέντα[55] εὐεργετήματα, ἀλλὰ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔκαμα τὴν ἀρχήν, λέγει. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρέπει καὶ σεῖς νὰ εὐεργετῆτε τὰ προσφιλῆ σας πρόσωπα, καὶ ὄχι ἐπειδὴ ἔχετε χρέος πρὸς αὐτά.

Καὶ ἀφοῦ παρέλειψε νὰ εἴπῃ τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα

---

49. Ἀξιοπαρατήρητος ἐνταῦθα ἡ κατὰ συμμετρικὸν τρόπον ἐκφραζομένη ἀντίθεσις:
«Ἐκείνοις μὲν οὖν τότε ἔλεγε διὰ τὴν ἀπιστίαν,
ὑμῖν δὲ νῦν διὰ τὸ μὴ ἀπροσδόκητα ἐλθεῖν τὰ δεινά.
50. Ἰωάν. 13, 34.
51. Ἰωάν. 13, 35.
52. Δηλ. τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην.
53. Λευίτ. 19, 18.
54. Ἰωάν. 13, 34.
55. «Προϋπηργμένων». Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἱεράρχης εἶχε κατὰ νοῦν τὸ τοῦ Δημοσθένους «ὑπηργμένων» (Δημοσθ. Α΄ Ὀλυνθ. 10), δεδομένου ὅτι καὶ ὁ ἀρχαῖος ῥήτωρ ὁμιλεῖ εἰς τὸ οἰκεῖον χωρίον, περὶ ἀποδόσεως εὐγνωμοσύνης διὰ παρασχεθείσας ἐξ ἀρχῆς εὐεργεσίας.

ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτελέσουν, ἀπὸ τὴν ἀγάπην διακρίνει αὐτούς. Διατί ἆρά γε; Διότι τοῦτο εἶναι κυρίως ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δεικνύει ἀνθρώπους ἁγίους· διότι εἶναι βάσις πάσης ἀρετῆς. Διὰ τούτου κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ σωζόμεθα ὅλοι· δηλαδὴ τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικόν, λέγει, τοῦ ὅτι κάποιος εἶναι μαθητής. Τότε ὅλοι θὰ σᾶς ἐπαινέσουν, ὅταν ἴδουν ὅτι μιμεῖσθε τὴν ἰδικήν μου ἀγάπην.

δ΄. Τί λοιπόν; τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο (δηλαδὴ ὅτι κάποιος εἶναι μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ) δὲν τὸ δεικνύουν πολὺ περισσότερον τὰ θαύματα; Κατ' οὐδένα τρόπον δὲν συμβαίνει τοῦτο· «πολλοὶ γὰρ ἐροῦσι· Κύριε οὐκ ἐν τῷ ὀνόματί σου δαιμόνια ἐξεβάλομεν;»[56], καὶ πάλιν, ὅταν ἔχαιρον αὐτοί, διότι τὰ δαιμόνια ὑπήκουον εἰς αὐτούς, λέγει: «Μὴ χαίρετε ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑπακούει, ἀλλ' ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν γέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς»[57].

Καὶ ὅμως τοῦτο (δηλ. ἡ θαυματουργικὴ δύναμις) προσείλκυσε τὴν οἰκουμένην, ἐπειδὴ ἐκεῖνο (δηλ. ἡ ἀγάπη) ὑπῆρχε πρίν· ἐὰν δὲ δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖνο, δὲν θὰ διετηρεῖτο οὔτε τοῦτο.

Ἡ ἀγάπη λοιπὸν ἀμέσως κατέστησεν αὐτοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ συνετέλεσεν ὥστε ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ ὅλων νὰ εἶναι μία. Διότι ἐὰν ἐχωρίζοντο ἀπὸ ἀλλήλων, ὅλα θὰ εἶχον χαθῆ. Αὐτὰ δὲ τὰ ἐδίδασκεν ὄχι μόνον εἰς τοὺς μαθητάς Του, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ πιστεύσουν εἰς Αὐτόν· διότι καὶ τώρα τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σκανδαλίζει τοὺς Ἐθνικούς, παρὰ τὸ νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀγάπη.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι δὲν γίνονται θαύματα κατηγοροῦν, δύναται νὰ εἴπῃ τις. Ναί, ἀλλὰ ὄχι εἰς τόσον μέγαν βαθμόν.

Ποῦ ἔδειξαν δὲ τὴν ἀγάπην οἱ Ἀπόστολοι; Βλέπεις τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην ὅτι δὲν ἀπεχωρίζοντο ὁ εἷς ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερόν; βλέπεις τὸν Παῦλον ὅτι εἶχε τοιαύτην διάθεσιν ἀπέναν-

---

56. Ματθ. 7, 22.
57. Λουκ. 10, 20.

τί των καὶ ἀπορεῖς; Διότι ἐὰν εἶχον ἀποκτήσει τὰ ἄλλα ἀγαθά, πολὺ περισσότερον τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν· διότι ἀπὸ ψυχὴν ἐνάρετον βλαστάνει αὐτὸ τὸ ἀγαθόν· ὅπου ὑπάρχει δὲ πονηρία, τοῦτο τὸ φυτὸν ξηραίνεται· διότι λέγει: «ὅταν πληθυνθῇ ἡ ἀνομία, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν»[58].

Καὶ τοὺς Ἐθνικοὺς δὲ δὲν τοὺς προσελκύουν τόσον τὰ θαύματα, ὅσον ὁ τρόπος τῆς ζωῆς· τὸν τρόπον δὲ τῆς ζωῆς τίποτε δὲν τὴν διαμορφώνει τόσον, ὅσον ἡ ἀγάπη. Διότι ἐκείνους μέν, οἱ ὁποῖοι ἐπετέλουν τὰ θαύματα, πολλάκις τοὺς ἀπεκάλεσαν καὶ πλάνους, βίον δὲ καθαρὸν δὲν δύναται νὰ τὸν χρησιμοποιήσουν ὡς ἀφορμὴν πρὸς κατηγορίαν.

Ὅταν μὲν λοιπὸν δὲν εἶχεν ἀκόμη διαδοθῆ τὸ κήρυγμα, εὐλόγως τὰ θαύματα προεκάλουν τὸν θαυμασμόν, τώρα δὲ πρέπει ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς νὰ γίνεται κανεὶς ἀντικείμενον θαυμασμοῦ· διότι τίποτε δὲν προκαλεῖ σεβασμὸν εἰς τοὺς Ἐθνικοὺς τόσον, ὅσον ἡ ἀρετή· τίποτε δὲν σκανδαλίζει τόσον, ὅσον ἡ κακία.

Καὶ εὐλόγως[59]· διότι ὅταν ὁ Ἐθνικὸς ἴδῃ, νὰ πλεονεκτῇ καὶ νὰ ἁρπάζῃ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος συμβουλεύει τὰ ἀντίθετα, καὶ νὰ μεταχειρίζεται ὡς θηρία τοὺς ὁμοφύλους του ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει λάβει ἐντολὴν καὶ τοὺς ἐχθρούς του νὰ ἀγαπᾷ, φλυαρίαν θὰ ἀποκαλέσῃ τὰ λεχθέντα διδάγματα· ὅταν ἴδῃ τὸν Χριστιανὸν νὰ τρέμῃ τὸν θάνατον, πῶς θὰ δεχθῇ τοὺς λόγους περὶ ἀθανασίας; ὅταν ἴδῃ Χριστιανοὺς νὰ εἶναι φίλαρχοι καὶ δοῦλοι εἰς τὰ ἄλλα πάθη, θὰ παραμείνῃ σταθερώτερον εἰς τὰ δόγματά του, ἐφ' ὅσον δὲν σχηματίζει οὐδεμίαν γνώμην σπουδαίαν δι' ἡμᾶς· διότι ἡμεῖς εἴμεθα αἴτιοι, ἡμεῖς, τοῦ

58. Ματθ. 24, 12.

59. Καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν μίμησιν τοῦ Δημοσθένους. Ἀντιπαραβάλλομεν τὸ χωρίον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ῥήτορος:

Χρυσοστόμου: «Καὶ εἰκότως· ὅταν γὰρ ἴδῃ πλεονεκτοῦντα, ἁρπάζοντα τὸ ἐναντία κελεύοντα, καὶ τοῖς ὁμοφύλοις ὡς θηρίοις κεχρημένον τὸν κελευσθέντα καὶ ἐχθροὺς ἀγαπᾶν, λῆρον ἐρεῖ τὰ εἰρημένα».

Δημοσθένους: «...εἰκότως· τὸ μὲν γὰρ πόλλ' ἀπολωλεκέναι κατὰ τὸν πόλεμον τῆς ἡμετέρας ἀμελείας ἄν τις θείη δικαίως...».

νὰ παραμένουν αὐτοὶ εἰς τὴν πλάνην των· διότι τὰ μὲν δόγματα τὰ ἰδικά των πρὸ πολλοῦ κατεδίκασαν, καὶ τὰ ἰδικά μας δὲ ὁμοίως θαυμάζουν· ἀλλ' ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐμποδίζονται· διότι τὸ νὰ διδάξῃς μὲν διὰ λόγων εἶναι εὔκολον, (διότι πολλοὶ καὶ ἐκ μέρους αὐτῶν τοῦτο ἔπραξαν), ζητοῦν ὅμως τὴν ἔμπρακτον ἀπόδειξιν τῶν διδασκομένων. Ἂς σκεφθοῦν τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς τὴν παράταξίν μας.

Δὲν πιστεύουν ὅμως κατ' οὐδένα τρόπον εἰς ἐκείνους, ἀλλὰ ζητοῦν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν τώρα, νὰ δείξουν ἐμπράκτως τὴν πίστιν των· διότι λέγουν: δεῖξε εἰς ἐμὲ τὴν πίστιν διὰ τῶν ἔργων σου[60]. Ἀλλὰ αὐτὰ δὲν πραγματοποιοῦνται· ἀλλ' ἐφ' ὅσον βλέπουν ἡμᾶς περισσότερον καὶ ἀπὸ θηρία νὰ σπαράττωμεν τοὺς πλησίον, μᾶς ἀποκαλοῦν ὄλεθρον τῆς οἰκουμένης.

Αὐτὰ κρατοῦν τοὺς Ἐθνικούς, καὶ δὲν ἀφήνουν αὐτοὺς νὰ ἀσπασθοῦν τὴν ἰδικήν μας θρησκείαν. Ὥστε ἡμεῖς καὶ δι' αὐτὰ θὰ τιμωρηθῶμεν, ὄχι μόνον δι' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κακῶς πράττομεν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκεῖνα, ἕνεκα τῶν ὁποίων βλασφημεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Μέχρι πότε θὰ ἤμεθα παραδεδομένοι εἰς τὰ χρήματα καὶ εἰς τὸν τρυφηλὸν βίον καὶ εἰς τὰ ἄλλα πάθη; Ἂς ἀπομακρυνθῶμεν λοιπὸν εἰς τὸ ἑξῆς ἀπὸ αὐτά. Ἄκουσε τί λέγει ὁ Προφήτης περὶ μερικῶν ἀνοήτων: «Φάγωμεν καὶ πίωμεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν»[61]. Διὰ δὲ τοὺς παρόντας οὔτε τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν· οὕτω πολλοὶ σφετερίζονται τὰ ἀγαθὰ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Τοιουτοτρόπως καὶ αὐτοὺς ψέγων ὁ Προφήτης ἔλεγεν: «Μὴ οἰκήσετε μόνοι ἐπὶ τῆς γῆς;»[62].

Διὰ τοῦτο καὶ φοβοῦμαι μήπως συμβῇ τίποτε δυσάρεστον καὶ ἐπισύρωμεν μεγάλην τιμωρίαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Διὰ νὰ μὴ συμβῇ δὲ τοῦτο, ἂς φροντίζωμεν διὰ πᾶσαν ἀρετήν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰη-

60. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐπαναλαμβάνει τὸ χωρίον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἰακώβου (2, 18): «δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου».

61. Ἡσ. 22, 13.

62. Ἡσ. 5,8.

σοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΓ' (73)

(Ἰωάν. ιγ', 36 — ιδ', 7).

«Λέγει Σίμων Πέτρος· Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὅπου ὑπάγω ἐγώ, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι· ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι»[1].

α'. Μέγα καλὸν εἶναι ἡ ἀγάπη! εἶναι ἰσχυρότερον τοῦ πυρός, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἀνέρχεται, καὶ δὲν ὑπάρχει ἐμπόδιον, τὸ ὁποῖον θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνακόψῃ τὴν μεγάλην ὁρμὴν αὐτῆς.

Ὁ θερμότατος λοιπὸν Πέτρος, ὅταν ἤκουσεν ὅτι «ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν»[2], τί λέγει; «Κύριε, ποῦ ὑπάγεις;». Τοῦτο δὲ τὸ εἶπεν, ὄχι τόσον ἐπειδὴ ἐπεθύμει νὰ μάθῃ, ὅσον ἐπειδὴ ἐπεθύμει νὰ Τὸν ἀκολουθήσῃ. Φανερῶς μὲν λοιπὸν νὰ εἴπῃ ὅτι «Ἔρχομαι» δὲν ἐτόλμησε κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ λέγει: «Ποῦ ὑπάγεις;».

Ὁ Χριστὸς δὲ ἀπήντησε λαμβάνων ὑπ' ὄψιν ὄχι τοὺς λόγους τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ τὴν σκέψιν του· διότι, ὅτι τοῦτο ἤθελε (δηλ. νὰ Τὸν ἀκολουθήσῃ), καθίσταται φανερὸν δι' ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶπεν ὁ Χριστός· τί λέγει δηλαδή; «Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι». Βλέπεις ὅτι ἐπεθύμει νὰ Τὸν ἀκολουθήσῃ, καὶ διὰ τοῦτο ἐρωτᾷ; Ὅταν ἤκουσε δὲ ὅτι «ἀκολουθήσεις ὕστερον», οὔτε τότε συνεκράτησε τὸν πόθον του, (ἂν καὶ ἔλαβεν ἀγαθὰς ἐλπίδας), ἀλλὰ τόσον βιάζεται, ὥστε νὰ εἴπῃ: «Διατί οὐ δύναμαί σοι νῦν ἀκολουθῆσαι; Τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω»[3].

1. Ἰωάν. 13, 36.
2. Ἰωάν. 13, 33.

Διότι, ἀφοῦ ἀπέβαλε τὸν φόβον τῆς προδοσίας, καὶ ἐφάνη ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν γνησίων, μετὰ θάρρους μόνος του τοῦ λοιποῦ ὑποβάλλει ἐρωτήσεις, ἐνῷ οἱ λοιποὶ σιωποῦν. Τί λέγεις, Πέτρε; Ὁ Κύριος εἶπεν ὅτι «οὐ δύνασαι» καὶ σὺ λέγεις· «δύναμαι»; Λοιπὸν θὰ γνωρίσῃς δι' αὐτῆς τῆς δοκιμασίας ὅτι τίποτε δὲν εἶναι ἡ ἀγάπη σου, ὅταν δὲν παρίσταται ἡ ἄνωθεν ἐνίσχυσις.

Ἐκ τούτου δὲ εἶναι φανερὸν ὅτι καὶ τὸ ὀλίσθημά[4] του ἐκεῖνο, ἐπειδὴ ἐνδιεφέρετο δι' αὐτόν, τὸ ἐπέτρεψεν ὁ Κύριος· διότι ἤθελε μὲν Ἐκεῖνος καὶ διὰ τῶν πρώτων λόγων νὰ διδάξῃ αὐτόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Πέτρος ἐπέμενεν εἰς τὴν ὁρμητικότητά του, ὁ Ἴδιος μὲν δὲν ἔρριψεν οὔτε ὤθησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄρνησιν, ἀλλὰ τὸν ἀφῆκεν ἔρημον, ὥστε νὰ κατανοήσῃ τὴν ἀδυναμίαν του.

Εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι πρέπει νὰ παραδοθῇ, καὶ ὁ Πέτρος λέγει: «Ἵλεώς σοι· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο»[5]· ἐπετιμήθη καὶ δὲν ἐδιδάχθη, ἀλλὰ πάλιν, ὅταν ἤθελεν ὁ Χριστὸς νὰ νίψῃ τοὺς πόδας αὐτοῦ, λέγει: «Οὐ μὴ νίψῃς μου τοὺς πόδας εἰς τὸν αἰῶνα»[6]· ὅταν ἤκουσε πάλιν: «οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι», λέγει: «Κἂν πάντες ἀρνήσωνται, ἐγὼ οὐκ ἀπαρνήσομαι».

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο φυσικὸν νὰ φθάσῃ εἰς ἀφροσύνην, ἐπινοῶν ἀντιλογίας πρὸς τὸν Κύριον, τὸν διδάσκει τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ ἀντιδρᾷ. Αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ Λουκᾶς ὑπαινισσόμενος, λέγει ὅτι εἶπεν ὁ Χριστός: «Καὶ ἐγὼ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου»[7]· τοῦτο σημαίνει, «διὰ νὰ μὴ ἀπολεσθῇς τελείως», δεδομένου ὅτι

3. Ἰωάν. 13, 37.
4. Δηλ. τὴν ἄρνησιν.
5. Ματθ. 16, 22.
6. Ἰωάν. 13, 8.
7. Λουκ. 22, 32.

ὁ Κύριος ἤθελε νὰ διδάξῃ αὐτὸν μὲ ὅλα αὐτὰ τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι τίποτε.

Διότι, ἐπειδὴ ἡ πολλὴ ἀγάπη κατέστησε τὸν Πέτρον τοιοῦτον, ὥστε νὰ φέρῃ ἀντιρρήσεις, τοῦ λοιποῦ ὁ Κύριος σωφρονίζει αὐτόν, ὥστε νὰ μὴ πάθῃ τοῦτο καὶ κατὰ τὸν μετὰ ταῦτα χρόνον, ὅταν δηλαδὴ ἀναλάβῃ τὴν ρύθμισιν τῆς οἰκουμένης, ἀλλά, ἀφοῦ ἐνθυμῆται ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔπαθεν, νὰ ἔχῃ ἐπίγνωσιν τοῦ ἑαυτοῦ του.

Καὶ παρατήρει τὴν σφοδρότητα τοῦ ὀλισθήματός του· διότι δὲν ἔπαθε τοῦτο μίαν καὶ δύο φοράς, ἀλλὰ τόσον παρεξετράπη, ὥστε ἐντὸς μικροῦ χρόνου διὰ τρίτην φορὰν νὰ προφέρῃ τὸν λόγον τῆς ἀρνήσεως, διὰ νὰ μάθῃ ὅτι δὲν ἠγάπησε τόσον, ὅσον ἠγαπήθη.

Ἀλλ' ὅμως εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τόσον ὠλίσθησε, πάλιν λέγει: «Ἀγαπᾷς με πλέον τούτων;»[8]. Συνέβη οὕτως εἰς τὸν Πέτρον ὄχι λόγῳ ψυχράνσεως τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ ὅτι ἐστερήθη τῆς ἄνωθεν βοηθείας.

Τὴν μὲν ἀγάπην λοιπὸν τοῦ Πέτρου ἀποδέχεται, τὴν δὲ ἀντιλογίαν, τὴν δημιουργουμένην ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγάπης τὴν καταστέλλει· διότι, ἐὰν ἀγαπᾷς, ὀφείλεις νὰ ὑπακούῃς εἰς τὸν ἀγαπώμενον. Εἶπε καὶ εἰς σὲ καὶ εἰς τοὺς συντρόφους σου: «Οὐ δύνασαι»· διατί ἀντιλέγεις; δὲν γνωρίζεις τί εἶναι τέλος πάντων ἀπαγόρευσις ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ;

Ἐπειδὴ δὲ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν δὲν θέλεις νὰ μάθῃς ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ συμβῇ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγω, εἰς τὴν ἄρνησιν θὰ μάθῃς αὐτό, ἂν καὶ τοῦτο σοῦ ἐφαίνετο τότε περισσότερον ἀπίστευτον· διότι τοῦτο μὲν δὲν τὸ ἐγνώριζες, τὴν γνῶσιν δὲ ἐκείνου[9] ὁ ἴδιος εἶχες εἰς τὴν ψυχήν σου, ἀλλ' ὅμως συνέβη τὸ ἀπροσδόκητον.

«Τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω», Διότι, ἐπειδὴ ἤκουσεν, ὅτι κανεὶς δὲν ἔχει μεγαλυτέραν ἀγάπην ἀπὸ αὐτὴν τοῦ Χριστοῦ, ἔσπευσεν ἀμέσως, ἐπειδὴ ἦτο ἀκόρεστος καὶ ἤθελε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν κορυφήν. Ἀλλ' ὁ Χριστός, δεικνύων ὅτι εἶναι ἴδιον Αὐτοῦ μόνου νὰ ὑπόσχεται αὐτὰ μὲ κῦρος, λέγει: «Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι»[10]· τοῦτο σημαίνει «τώρα»· διότι δὲν ἦτο πολὺ τὸ διάστημα· διότι ὁμιλεῖ κατὰ τὰς προκεχωρημένας ὥρας τῆς νυκτὸς καὶ εἶχον παρέλθει καὶ ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα φυλακὴ τῆς νυκτός[11].

«Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία»[12]. Τοῦτο λέγει, ἐπειδὴ ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ ἐφ' ὅσον ἤκουσαν τοὺς λόγους Του νὰ ταραχθοῦν· διότι ἐὰν ὁ κορυφαῖος[13] καὶ τόσον θερμὸς μαθητὴς ἤκουσεν ὅτι πρὸ τῆς φωνῆς τοῦ ἀλέκτορος θὰ ἀπαρνηθῇ τρεῖς φορὰς τὸν Χριστόν, ἦτο εὔλογον αὐτοὶ νὰ ἀναμένουν κάποιο σοβαρὸν περιστατικὸν νὰ εὕρῃ αὐτούς, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀρκετὸν νὰ μεταστρέψῃ καὶ τὰς δυσκάμπτους ὡς ἀδάμαντας ψυχάς.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο ἑπόμενον, αὐτοὶ σκεπτόμενοι αὐτὰ καὶ τὴν ψυχραιμίαν των νὰ χάσουν, παρατήρει πῶς παρηγορεῖ αὐτοὺς λέγων: «μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία»· μὲ αὐτὸν τὸν πρῶτον λόγον δεικνύει τὴν δύναμιν τῆς θεότητος Αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ γνωρίζει αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶχον κατὰ νοῦν, καὶ προσθέτει: «Πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε»[14]· τοῦτο σημαίνει: «ὅλα τὰ κακὰ θὰ παρέλθουν· διότι ἡ πίστις εἰς ἐμὲ καὶ εἰς τὸν Πατέρα εἶναι ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὰ ἐπερχόμενα κακά, καὶ δὲν θὰ ἀφήσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ δυσάρεστα νὰ ἐπικρατήσῃ».

8. Ἰωάν. 21, 15.
9. Δηλ. τὸ ὅτι ὀφείλει νὰ ὑπακούῃ εἰς Ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ.

10. Ἰωάν. 13, 38.
11. Ὁ χρόνος τῆς νυκτὸς ἐμετρεῖτο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἑπομένως καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς λαῶν βάσει διαρκείας ἑκάστης φυλακῆς (δηλ. φρουρᾶς), ἥτις φυλακὴ διήρκει 3 ὥρας καὶ ἐκαλεῖτο εἰς τὴν λατινικὴν VIGILIA (ἐκ τοῦ VIGIL=ἄγρυπνος), ἐξ ἧς ὁ βυζαντινὸς ὅρος βίγλα καὶ βιγλάτωρ. Ἡ πρώτη φυλακὴ ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς μετρήσεως τοῦ χρόνου συναντῶμεν συχνὰ εἰς τοὺς λατίνους συγγραφεῖς (ὡς ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ) καὶ εἰς τὰ Εὐαγγέλια.
12. Ἰωάν. 14, 1.
13. Δηλ. ὁ Πέτρος.
14. Ἰωάν. 14, 1.

Κατόπιν προσθέτει: «Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν»[15]. Ὅπως τὸν Πέτρον, ἐνῷ ταράσσεται, τὸν παρηγορεῖ, λέγων: «Ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον», οὕτω καὶ εἰς αὐτοὺς δεικνύει ἀμυδρῶς αὐτὴν τὴν ἐλπίδα· διότι, διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι ἡ ὑπόσχεσις μόνον εἰς τὸν Πέτρον ἔχει δοθῆ, λέγει: «Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου πολλαὶ μοναί εἰσιν. Εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν· Πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν»[16]· δηλαδή, «ὅτι καὶ σᾶς ἐκεῖνος ὁ χῶρος θὰ δεχθῇ, ὁ ὁποῖος θὰ δεχθῇ καὶ τὸν Πέτρον· διότι ἐκεῖ ὑπάρχει ἀφθονία καταλυμάτων, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ἔχουν ἀνάγκην ἑτοιμασίας».

Διότι, ἐπειδὴ εἶπεν: «Οὐ δύνασθέ μοι νῦν ἀκολουθῆσαι», διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι ἔχουν ἀποκοπῆ τελείως προσέθεσεν: «Ἵνα, ὅπου ἐγώ εἰμι, καὶ ὑμεῖς ἐκεῖ ἦτε[17]». «Τόσην φροντίδα ἔχω λάβει δι' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, ὥστε ἤδη θὰ εἶχον ἐπιληφθῆ αὐτῆς, ἐὰν δὲν εἶχε ἑτοιμασθῆ πρὸ πολλοῦ διὰ σᾶς». Θέλει οὕτω νὰ δείξῃ ὅτι πρέπει αὐτοὶ νὰ ἔχουν θάρρος καὶ πεποίθησιν.

β´. Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι λέγει αὐτά, ὡς νὰ θέλῃ νὰ ψυχαγωγήσῃ αὐτούς, ἀλλὰ διὰ νὰ πιστεύσουν ὅτι εἶναι, ὅπως τὰ λέγει, προσθέτει: «Καὶ ὅπου ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε»[18]. Βλέπεις, πῶς παρέχει εἰς αὐτοὺς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι αὐτὰ δὲν ἔχουν λεχθῆ ἀσκόπως; Τοῦτο δὲ λέγει, ἐπειδὴ εἶδε καλῶς ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν συνεχείᾳ τοῦτο ζητεῖ νὰ μάθῃ· διότι ὁ μὲν Πέτρος ἔλεγε, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγε[19], ὄχι διὰ νὰ μάθῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ Τὸν ἀκολουθήσῃ, ὅταν δὲ ἐπετιμήθη ἐκεῖνος, καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὴν ἐφαίνετο ἀδύνατον, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τὸ ἀπέδειξεν ὡς δυνατόν, ἐπειδὴ δὲ ἐφάνη ἀδύνατον, ὡδήγησε τὸν Πέτρον εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίσῃ αὐτὸ μὲ ἀκρίβειαν, διὰ τοῦτο λέγει εἰς αὐτούς: «Καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε»· διότι, ὅπως ὅταν εἶπε: «Ἀπαρνήσῃ με», ἐνῷ κανεὶς δὲν εἶπε τίποτε, ἐρευνῶν τὰς σκέψεις των, ἔλεγε: «Μὴ ταράττεσθε», οὕτω καὶ ἐδῶ, ὅταν εἶπεν: «οἴδατε», ἐδείκνυε τὴν ἐπιθυμίαν τὴν κυριαρχοῦσαν εἰς τὴν σκέψιν αὐτῶν, καὶ ὁ Ἴδιος δίδει εἰς αὐτοὺς ἀφορμὴν νὰ ἐρωτήσουν.

15. Ἰωάν. 14, 2.
16. Ἰωάν. 14, 2.
17. Ἰωάν. 14, 3.
18. Ἰωάν. 14, 4.
19. Ἰωάν. 13, 36.

Τὸ δὲ «ποῦ ὑπάγεις;» ὁ Πέτρος τὸ λέγει ἕνεκα τῆς πολλῆς φιλοστοργίας, ὁ Θωμᾶς δὲ ἕνεκα δειλίας λέγει: «Κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις»[20]. Τὸν τόπον δὲν γνωρίζομεν, λέγει, «καὶ τὴν ἐκεῖ φέρουσαν ὁδὸν πῶς εἰσόμεθα;»[21]. Καὶ παρατήρει μὲ πόσην εὐλάβειαν διατυπώνει τὴν ἐρώτησιν· διότι δὲν εἶπεν: «Εἰπὲ ἡμῖν τὸν τόπον», ἀλλά: «οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις»· διότι τοῦτο πρὸ πολλοῦ ὅλοι ἐπεθύμουν νὰ μάθουν· διότι ἐὰν οἱ Ἰουδαῖοι ἀκούοντες αὐτὸ ἠπόρουν, ἂν καὶ βεβαίως ἐπεθύμουν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ Αὐτόν, πολὺ περισσότερον ἐπεθύμουν νὰ τὸ μάθουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε ἤθελον νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ Αὐτόν[22].

Ἐφοβοῦντο βεβαίως νὰ ἐρωτήσουν Αὐτόν, ἀλλ' ὅμως ἐκ τῆς πολλῆς ἀγάπης καὶ τῆς πολλῆς ἀγωνίας Τὸν ἠρώτησαν. Τί λέγει λοιπὸν ὁ Χριστός; «Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ»[23].

Διατί λοιπόν, ὅταν ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ Πέτρου: «Ποῦ ὑπάγεις;», δὲν εἶπεν ἀμέσως: «Ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι· ὑμεῖς δὲ οὐ δύνασθε ἐλθεῖν νῦν», ἀλλὰ παρενέβαλε περίοδον τόσων λόγων, δημιουργήσας ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις; Διότι εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους εὐλόγως δὲν ἔλεγε τοῦτο, εἰς τοὺς μαθητάς του δὲ διατί δὲν τὸ ἔλεγε; Εἶπε μὲν καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἦλθε καὶ πρὸς τὸν Θεὸν

20. Ἰωάν. 14, 5.
21. Ἰωάν. 14, 5.
22. Ἴδε τὴν συμμετρίαν μετὰ τῆς ὁποίας διατυπώνει τὴν ἀντίθεσιν ταύτην ὁ θεῖος Ἱεράρχης.
Εἰ γὰρ Ἰουδαῖοι διηπόρουν ἀκούοντες, καίτοι γε ἀπαλλαγῆναι αὐτοῦ βουλόμενοι,
πολλῷ μᾶλλον οἱ μηδέποτε αὐτοῦ χωρισθῆναι βουλόμενοι
μαθεῖν ἤθελον.
23. Ἰωάν. 14, 6.

μεταβαίνει, καὶ τώρα δὲ αὐτὸ τὸ λέγει σαφέστερον ἀπὸ πρίν.

Ἄλλως τε, καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους μὲν δὲν τὸ εἶπε μὲ τόσην σαφήνειαν, διότι, ἐὰν ἔλεγεν· «οὐ δύνασθε πρὸς τὸν Πατέρα ἐλθεῖν, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ», παρευθὺς θὰ ἐνόμιζον τοὺς λόγους τούτους ὡς ἔκφρασιν ἀλαζονείας, τώρα δέ, ἀφοῦ ἀπέκρυψε τοῦτο ἀπὸ αὐτούς, προεκάλεσεν ἀγωνίαν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ εἰς τὸν Πέτρον, θὰ ἔλεγέ τις, διατί δὲν ὡμίλησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Διότι ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι μεγάλη ἡ προθυμία αὐτοῦ καὶ ὅτι ἕνεκα τούτου περισσότερον θὰ Τὸν ἐπίεζεν ἐνοχλῶν Αὐτόν.

Διὰ νὰ ἀποτρέψῃ λοιπὸν αὐτὸν ἀπὸ αὐτά, κρύπτει τοὺς ὡς ἄνω λόγους[24]. Ἀφοῦ δὲ κατώρθωσεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἤθελε, διὰ τῆς ἀσαφείας καὶ τῆς ἀποκρύψεως τοῦ λόγου, πάλιν ἀποκαλύπτει αὐτό· διότι ὅταν εἶπεν· «ὅπου εἰμί, οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν», προσέθεσεν: «Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσι», καὶ πάλιν: «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ».

Τοῦτο λοιπὸν δὲν ἤθελεν εἰς αὐτοὺς νὰ τὸ εἴπῃ ἐξ ἀρχῆς, διὰ νὰ μὴ προκαλέσῃ περισσοτέραν ἀθυμίαν· ὅταν δὲ κατεπράϋνεν αὐτούς, τότε λέγει ταῦτα· διότι, ἀφ' ὅτου ἐπετιμήθη ὁ Πέτρος, ἀπεμάκρυνεν ὁ Κύριος τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀθυμίας, καὶ οἱ μαθηταὶ φοβηθέντες, μήπως ἀκούσουν τοὺς αὐτοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους εἶπεν εἰς τὸν Πέτρον, ἠμποδίζοντο περισσότερον νὰ ὁμιλήσουν.

«Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός»· τοῦτο ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τοῦ «οὐδεὶς ἔρχεται εἰ μὴ δι' ἐμοῦ»· τὸ δὲ «ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή», ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι πάντως αὐτὰ θὰ γίνουν. «Δὲν διατυπώνεται λοιπὸν ἐκ μέρους μου ψεῦδος, ἐὰν ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀλήθεια· ἐὰν δὲ εἶμαι καὶ ἡ ζωή, οὔτε αὐτὸς ὁ θάνατος δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ σᾶς ἐμποδίσῃ νὰ ἔλθετε πρὸς τὸν Πατέρα. Ἄλλως τε, ἐὰν «ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός», δὲν θὰ ἔχετε ἀνάγκην ὁδηγοῦ· ἐὰν δὲ εἶμαι καὶ ἡ

24. «Ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα πορεύομαι· ὑμεῖς δὲ οὐ δύνασθε ἐλθεῖν νῦν».

ἀλήθεια, δὲν ἀποτελοῦν ψεῦδος τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεγόμενα· ἐὰν δὲ εἶμαι καὶ ζωή, καὶ ἂν ἀποθάνετε[25], θὰ ἐπιτύχετε τὰ λεχθέντα».

Τὸ λεχθὲν βεβαίως περὶ τῆς ὁδοῦ καὶ κατενόησαν καὶ ὡμολόγησαν, τοὺς δὲ λοιποὺς λόγους ἠγνόουν, δὲν ἐτόλμων ὅμως νὰ εἴπουν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἠγνόουν· ἀλλὰ μεγάλη ἦτο ἡ παρηγορία, ποὺ ἔλαβον ἐκ τῶν λόγων περὶ τῆς ὁδοῦ. «Ἐὰν λοιπὸν ἐγὼ εἶμαι Κύριος», λέγει, «τοῦ νὰ σᾶς ὁδηγήσω πρὸς τὸν Πατέρα, ὅπως δήποτε θὰ ἔλθετε ἐκεῖ»· διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθετε δι' ἄλλης ὁδοῦ.

Ὅταν δὲ εἶπε προηγουμένως: «Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ἑλκύσῃ αὐτόν»[26], καὶ πάλιν: «Ἐὰν ἐγὼ ὑψωθῶ ἀπὸ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν»[27], καὶ τώρα πάλιν: «Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ», δεικνύει τὸν Ἑαυτόν Του ἴσον μὲ τὸν Πατέρα.

Πῶς δέ, ἐνῷ εἶπεν: «Ὅπου ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε», προσέθεσεν: «Εἰ ἐμὲ ἐγνώκειτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν, καὶ ἀπ' ἄρτι γνώσεσθε αὐτόν, καὶ ἑωράκατε αὐτόν»[28]; Λέγει αὐτὰ ὄχι ἀντιφάσκων· διότι ἐγνώριζον μὲν Αὐτόν, ἀλλ' ὄχι ἔτσι, ὅπως ἔπρεπε· διότι ὡς Θεὸν μὲν Τὸν ἐγνώριζον, ὡς Πατέρα δὲ ὄχι ἀκόμη[29]· διότι κατόπιν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅταν ἐπεφοίτησεν, ἐτελειοποίησεν εἰς αὐτοὺς ὅλην τὴν σχετικὴν γνῶσιν.

Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον λέγει, σημαίνει περίπου τοῦτο: «Εἰ ᾔδειτε τὴν ἐμὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἀξίαν, καὶ τὴν τοῦ Πατρὸς ᾔδειτε».

«Καὶ ἀπ' ἄρτι γνώσεσθε αὐτόν, καὶ ἑωράκατε αὐτόν», (τὸ μὲν πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὸ μέλλον, τὸ δὲ

25. «Κἂν ἀποθάνητε». Φράσις ληφθεῖσα ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου· «ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται». (Ἰωάν. 11, 20).
26. Ἰωάν. 6, 44.
27. Ἰωάν. 12, 32.
28. Ἰωάν. 14, 7.
29. Δηλ. ἐγνώριζον μὲν τὴν ὕπαρξιν Θεοῦ, δὲν ἐγνώριζον ὅμως ἀκόμη τὴν ὕπαρξιν τῶν Τριῶν ὑποστάσεων τῆς Θεότητος (Πατρός, Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος).

δεύτερον εἰς τὸ παρόν), δηλαδή: «δι' ἐμοῦ». Λέγων δὲ «ἑωράκατε» ἐννοεῖ τὴν γνῶσιν διὰ τῆς διανοίας· διότι τοὺς μὲν ὁρατοὺς δυνάμεθα καὶ νὰ βλέπωμεν καὶ νὰ ἀγνοῶμεν, τοὺς δὲ γνωστοὺς δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν καὶ νὰ ἀγνοῶμεν[30].

Διὰ τοῦτο λέγει: «Καὶ ἑωράκατε αὐτόν»· ὅπως λέγει: «Ὤφθη καὶ ἀγγέλοις»[31]. Ἂν καὶ βεβαίως δὲν παρουσιάσθη ἡ Ἰδία ἡ Οὐσία τοῦ Πατρός, ἀλλ' ὅμως λέγει ὁ Κύριος ὅτι ἔχει παρουσιασθῆ, δηλαδὴ ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς ἐκείνους νὰ ἴδουν Αὐτήν.

Ἔχει δὲ λεχθῆ οὕτω, διὰ νὰ μάθης ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶδε τὸν Υἱὸν γνωρίζει τὸν Πατέρα. Εἶδον δὲ Αὐτὸν ὄχι μὲ μόνην τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ περιβεβλημένον μὲ σάρκα. Συνηθίζει δὲ εἰς ἄλλας περιπτώσεις καὶ τὴν ὄψιν[32] νὰ τὴν ἀποκαλῇ γνῶσιν, ὅπως, ὅταν λέγῃ: «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται»[33]. Καθαροὺς δὲ λέγει τοὺς ἀπηλλαγμένους ὄχι μόνον ἐκ τῆς πορνείας ἀλλὰ καὶ ἐξ ὅλων τῶν ἁμαρτημάτων· διότι πᾶσα ἁμαρτία ἀποθέτει εἰς τὴν ψυχὴν ρυπαρότητα.

γ΄. Ἂς πράττωμεν λοιπὸν τὰ πάντα, ὥστε νὰ ἐξαλείψωμεν τὴν ρυπαρότητα. Ἐκπλύνει δὲ ἐκ τῆς ἁμαρτίας κατ' ἀρχὴν τὸ λουτρόν[34], κατόπιν δὲ καὶ ἄλλαι ὁδοὶ πολλαὶ καὶ παντὸς εἴδους· διότι, ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς εἶναι φιλάνθρωπος, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ποικίλας ὁδοὺς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα, ἐκ τῶν ὁποίων πρώτη εἶναι ἡ ὁδὸς διὰ τῆς ἐλεημοσύνης· διότι λέγει: «ἐλεημοσύναις γὰρ καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι»[35].

30. Ἀξιοπαρατήρητος ἐνταῦθα ἡ συμμετρία, μετὰ τῆς ὁποίας ἐκφράζει τὴν ἰδέαν ταύτην:
«Τοὺς μὲν γὰρ ὁρωμένους δυνάμεθα καὶ ὁρᾶν καὶ ἀγνοεῖν
τοὺς δὲ γινωσκομένους οὐ δυνάμεθα γινώσκειν καὶ ἀγνοεῖν».
Παρατήρησον ἐνταῦθα τὰ σχήματα ἐπαναφορᾶς, ἀντιστροφῆς καὶ τὸ ὁμοιοτέλευτον
31. Τιμόθ. 3, 16.
32. Δηλ. τὸ ὁρᾶν.
33. Ματθ. 5, 8.
34. Δηλ. τὸ βάπτισμα.
35. Παροιμ. 15, 27.

Δὲν ἐννοῶ δὲ ἐλεημοσύνην, ἡ ὁποία προέρχεται ἐξ ἀδικίας, διότι τοῦτο οὔτε ἐλεημοσύνη δὲν εἶναι, ἀλλὰ ὠμότης καὶ ἀπανθρωπία[36]· διότι τί τὸ ὄφελος νὰ ἐκδύσῃς ἕνα ἄνθρωπον καὶ νὰ ἐνδύσῃς ἄλλον; διότι πρέπει νὰ ἀρχίζωμεν τὴν πρᾶξιν ὁρμώμενοι ἐκ τῆς εὐσπλαγχνίας· τοῦτο δὲ εἶναι ἀπανθρωπία.

Διότι καὶ ἂν ὅλα τὰ ἁρπαγέντα ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους τὰ δώσωμεν, δὲν προκύπτει οὐδὲν κέρδος δι' ἡμᾶς· καὶ δεικνύει τοῦτο ὁ Ζακχαῖος, ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι τότε ἐξιλεώνει τὸν Θεόν, ὅταν δώσῃ τετραπλάσια ἐκ τῶν ἀφαιρεθέντων[37].

Ἡμεῖς δὲ ἄπειρα ἁρπάζοντες, καὶ ὀλίγα δίδοντες, νομίζομεν ὅτι ἐξευμενίζομεν τὸν Θεόν, μὴ γνωρίζοντες ὅτι περισσότερον Αὐτὸν παροργίζομεν. Εἰπέ μου: ἐὰν ὄνον νεκρὸν καὶ ἀποσυντεθειμένον, ἀφοῦ τὸν ἔσυρες ἐκ τῶν διασταυρώσεων τῶν ὁδῶν καὶ ἐκ τῶν παρόδων, τὸν ἔφερες εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἆρά γε δὲν θὰ σὲ ἐλιθοβόλουν ὅλοι ὡς βδελυρὸν καὶ ἀκάθαρτον;

Τί λοιπόν; ἐὰν ἀποδείξω ὅτι ἡ θυσία ἡ προερχομένη ἐξ ἁρπαγῆς εἶναι ἀκάθαρτος περισσότερον ἀπὸ τὴν προηγουμένην, ποίαν ἀπολογίαν θὰ ἐπιτύχωμεν; Διότι ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ἓν κειμήλιον προέρχεται ἐξ ἁρπαγῆς· δὲν ἀναδίδει δυσοσμίαν περισσοτέραν ἀπὸ τὴν δυσοσμίαν νεκροῦ ὄνου; Θέλεις νὰ μάθῃς πόση εἶναι ἡ σαπρότης τῆς ἁμαρτίας; Ἄκουσε τί λέγει ὁ Προφήτης: «Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου»[38].

Σὺ δὲ διὰ λόγων μὲν διατυπώνεις τὴν ἀξίωσιν ὁ Θεὸς νὰ λησμονήσῃ τὰ κακά, τὰ ὁποῖα πράττεις, ὁ ἴδιος δὲ μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πράττεις, δηλαδὴ ἁρπάζων καὶ πλεονεκτῶν, συντελεῖς ὥστε νὰ τὰ ἐνθυμῆται συνεχῶς, ἐφ' ὅσον θέτεις τὰ δημιουργήματα τῆς ἁμαρτίας σου εἰς τὸ θυσιαστήριον. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ αὐτὴν δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα, ἀλλὰ καὶ τὸ βαρύτερον αὐτοῦ, ὅτι μολύνεις τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίων·

36. Καταρρίπτεται οὕτω τὸ ἀπόφθεγμα τῶν Ἰησουϊτῶν ὅτι ὁ σκοπὸς ἁγιάζει τὰ μέσα.
37. Λουκ. 19, 8.
38. Ψαλμ. 37, 2.

διότι τὸ μὲν θυσιαστήριον εἶναι λίθος καὶ ἁγιάζεται, αἱ δὲ ψυχαὶ τῶν ἁγίων φέρουν πάντοτε αὐτὸν τὸν Χριστόν, καὶ τολμᾶς νὰ ἀναπέμπῃς ἐκεῖ θυσίας προερχομένας ἀπὸ τοιαύτην ἀκαθαρσίαν[39];

Δὲν εἶναι αὐτὰ τὰ χρήματα, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ἀλλὰ εἶναι ἄλλα. Αὐτὰ ἐπισύρουν γέλωτα καὶ ἀποτελοῦν φλυαρίαν. Δὲν γνωρίζεις ὅτι, καὶ ὅταν εἰς πολὺ πλῆθος πέσῃ μία σταγὼν ἀδικίας, ὅλα μολύνονται; Ὅπως λοιπὸν εἰς πηγὴν καθαρὰν ὅταν κανεὶς ρίψῃ κόπρον, τὴν καθιστᾷ ὅλην ἀκάθαρτον, οὕτω καὶ εἰς τὸν πλοῦτον, ὅταν εἰσέλθῃ πλεονεξία, τὰ κάμνει ὅλα νὰ ἀναδίδουν τὴν ἐξ αὐτῆς προερχομένην δυσωδίαν.

Ἔπειτα τὰς μὲν χεῖρας νίπτομεν, ὅταν εἰσερχώμεθα εἰς Ἐκκλησίαν, τὴν δὲ καρδίαν ὄχι; Μήπως αἱ χεῖρες ὁμιλοῦν[40]; Ἡ ψυχὴ προφέρει τοὺς λόγους, εἰς ἐκείνην στρέφει τὸ βλέμμα Του ὁ Θεός· δὲν ὑφίσταται οὐδεμία ἀνάγκη καθαριότητος τοῦ σώματος, ὅταν ἐκείνη ἔχῃ μολυνθῆ· διότι τί τὸ ὄφελος, ἐὰν πλύνῃς τὸ ἐξωτερικὸν τῶν χειρῶν, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν τὸ ἔχῃς ἀκάθαρτον;

Διότι τὸ σοβαρὸν καὶ τὸ μεταβάλλον τὰ πάντα εἶναι τοῦτο, ὅτι τὰ ἀσήμαντα ἐνῷ φοβούμεθα, ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὰ σπουδαῖα. Τὸ νὰ προσευχηθῶμεν βεβαίως μὲ ἀνίπτους χεῖρας, δὲν ἔχει σημασίαν, ἀλλὰ νὰ προσευχηθῶμεν μὲ ἄνιπτον (ὄχι καθαρὰν) διάνοιαν εἶναι τὸ χειρότερον ἐξ ὅλων τῶν κακῶν[41].

Ἄκουσε τί ἔχει λεχθῆ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀσχοληθῆ μὲ τοιούτου εἴδους ἀκαθαρσίας: «Ἀπόπλυναι ἀπὸ κακίας τὴν καρδίαν σου»[42]. Ἕως πότε θὰ ἔχῃς σκέψεις διὰ τοὺς κόπους σου; Ἂς πλυθῶμεν καὶ ἡμεῖς ὄχι διὰ βορβόρου, ἀλλὰ διὰ καθαροῦ ὕδατος, δι᾽ ἐλεημοσύνης καὶ ὄχι διὰ πλεονεξίας.

39. Ὁ Σολομὼν εἰς τὰς «Παροιμίας» του γράφει: «Τίμα τὸν Κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων καὶ ἀπάρχου αὐτῷ ἀπὸ σῶν καρπῶν δικαιοσύνης, ἵνα πίμπληται τὰ ταμεῖά σου πλησμονῆς σίτῳ, οἴνῳ δὲ αἱ ληνοί σου ἐκβλύζωσιν» (Παροιμ. 3, 9 - 10)

40. «Φωνὴν ἀφιᾶσιν». Ἔκφρασις πιθανὸν ληφθεῖσα ἐκ τοῦ Δημοσθένους («...μόνον οὐχὶ λέγει φωνὴν ἀφιεὶς...» Α΄ Ὀλυνθ. 2).

41. Διὸ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς ἔξωθεν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας Κρήνης ἦτο ἀναγεγραμμένη ἡ φράσις:

ΝΙΨΟΝ ΑΝΟΜΗΜΑΤΑ ΜΗ ΜΟΝΑΝ ΟΨΙΝ.

42. Ἱερ. 4, 14.

Κατὰ πρῶτον νὰ ἀπόσχῃς τῆς ἁρπαγῆς, καὶ τότε νὰ δείξῃς τὴν ἐλεημοσύνην. Ἐκκλίνωμεν ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσωμεν ἀγαθόν[43]. Κράτει τὰς χεῖρας σου μακρὰν τῆς πλεονεξίας, καὶ τότε νὰ ὁδηγήσῃς αὐτὰς εἰς τὴν ἐλεημοσύνην. Ἂν δὲ μὲ τὰς αὐτὰς χεῖρας ἐκδύσωμεν ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ ἂν δὲν ἐνδύωμεν δι᾽ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀφῃρέθησαν ἐξ αὐτῶν, οὔτε τότε θὰ ἀποφύγωμεν τὴν τιμωρίαν· διότι τὸ μέσον τοῦ ἐξαγνισμοῦ καθίσταται μέσον παντὸς παραπτώματος· διότι ἀπὸ τὸ νὰ ἐλεῇς κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι προτιμότερον τὸ νὰ μὴ ἐλεῇς· διότι καὶ εἰς τὸν Κάϊν[44] ἦτο προτιμότερον νὰ μὴ προσφέρῃ οὐδόλως θυσίαν. Ἐὰν δὲ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσέφερε τὰ κατώτερα παρώργισε τὸν Θεόν, πῶς δὲν θὰ Τὸν παροργίσῃ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δίδει τὰ ξένα;

Ἐγὼ εἶπον εἰς σέ, λέγει, νὰ μὴ ἁρπάζῃς καὶ δι᾽ αὐτῶν μὲ τιμᾷς; τί νομίζεις; ὅτι εὐχαριστοῦμαι μὲ αὐτά; Θὰ εἴπῃ λοιπὸν πρός σέ: «Ὑπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαί σοι ὅμοιος· ἐλέγξω σε καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου»[45].

Ἀλλὰ εἴθε νὰ μὴ συμβῇ νὰ ἀκούσῃ κανεὶς αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐξασκήσωμεν καθαρὰν ἐλεημοσύνην, καὶ διατηρήσωμεν φωτεινὰς τὰς λαμπάδας, νὰ εἰσέλθωμεν οὕτως εἰς τὸν νυμφῶνα διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

43. Ψαλμ. 36, 27.
44. Γεν. 4, 3 - 7.
45. Ψαλμ. 49, 21.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΔ΄ (74)

(Ἰωάν. ιδ΄, 8 - 14).

«Λέγει αὐτῷ Φίλιππος· Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα»[1].

α΄. Ὁ μὲν Προφήτης ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους: «Ὄψις πόρνης ἐγένετό σοι, ἀπηναισχύντησας πρὸς πάντας»[2], ὅπως φαίνεται δὲ δὲν εἶναι δίκαιον νὰ εἴπῃ κανεὶς αὐτὰ εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν[3] μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μὲ ἀναισχυντίαν στρέφονται ἀντιμέτωποι πρὸς τὴν ἀλήθειαν[4]· διότι, ὅταν ὁ Φίλιππος εἶπε πρὸς τὸν Χριστόν: «Δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα σου», Ἐκεῖνος λέγει: «Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε»; Καὶ ὅμως ὑπάρχουν μερικοί, οἱ ὁποῖοι καὶ μετὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἀποχωρίζουν τὸν Υἱὸν ἀπὸ τὸν Πατέρα.

Ποίαν ἐν τούτοις μεγαλυτέραν συγγένειαν ἀπὸ αὐτὴν ζητεῖς[5]; Διότι μερικοὶ ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἔπεσαν

1. Ἰωάν. 14, 8 - 9.
2. Ἱερ. 3, 3.
3. Δηλ. τὴν Ἱερουσαλήμ.
4. «Πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀντιβλέπουσι». Ἡ φράσις αὕτη ἐγράφη κατ' ἐπίδρασιν τοῦ Ἰσοκράτους, ὅστις γράφει πρὸς Δημόνικον: «Εὐλαβοῦ τὰς διαβολάς, κἂν ψευδεῖς ὦσιν· οἱ γὰρ πολλοὶ τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι, πρὸς δὲ τὴν δόξαν ἀποβλέπουσιν». (Ἰσοκρ. Πρὸς Δημόν. 17).
5. «Καίτοι ποίαν μείζω ταύτης ζητεῖς ἐγγύτητα». Τοιοῦτος τύπος ἐρωτήσεως μετὰ τοῦ καίτοι καὶ συγκρίσεως εὕρηται παρ' Ἰσοκράτει: «Καίτοι τίς ἂν ταύτης ἡγεμονίαν ἐπιδείξειεν ἢ πατριωτέραν τῆς πρότερον γενομένης;...» (Ἰσοκρ. Πανηγυρ. 37).

εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Σαβελλίου[6]. Ἀλλὰ καὶ τούτους καὶ ἐκείνους ἀφοῦ ἀφήσωμεν ἡμεῖς ὡς διαπράττοντας παρανομίας ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους μεταξύ των, ἂς ἐξετάσωμεν τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τῶν λόγων.

«Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε;», λέγει. Τί δηλαδή; Σὺ εἶσαι ὁ Πατήρ, τὸν ὁποῖον ἐπιζητῶ; Ὄχι, λέγει. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν: «Οὐκ ἔγνωκας αὐτόν», ἀλλὰ «Οὐκ ἔγνωκάς με;», μὴ δεικνύων τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ὁ Υἱός, παρὰ αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ Πατήρ, μένων εἰς τὴν οὐσίαν Υἱός.

Διὰ ποῖον λόγον προέβη εἰς αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν ὁ Φίλιππος; Ὁ Κύριος ἔλεγεν: «Εἰ ἐμὲ ἐγνώκειτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν»[7], καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους πολλάκις εἶπε τοῦτο· ἀφοῦ λοιπὸν ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ Πέτρος πολλὰς φοράς, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι: «Τίς ἐστιν ὁ Πατήρ;», ἠρώτησεν αὐτὸν καὶ ὁ Θωμᾶς, καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε τίποτε μὲ ἀκρίβειαν, ἀλλὰ ἀκόμη ἠγνοοῦντο οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι εἶναι βαρετὸς ὁ Φίλιππος καὶ ὅτι ἐνοχλεῖ Αὐτὸν μετὰ τοὺς Ἰουδαίους, ἐφ' ὅσον καὶ αὐτὸς ἐρωτᾷ λέγων: «Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα σου», προσέθεσε: «Καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν»· δὲν ζητοῦμεν τίποτε περισσότερον.

Καὶ ὅμως ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «Εἰ ἐμὲ ἐγνώκειτε, καὶ τὸν Πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν» καὶ δι' Ἑαυτοῦ ἐδείκνυε τὸν Πατέρα, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀντέστρεψε τὴν τάξιν τῶν λεγομένων καὶ λέγει: «Τὸν Πατέρα δεῖξον», ὡς ἐὰν ἐγνώριζε τὸν Ἰησοῦν μὲ ἀκρίβειαν.

Ἀλλὰ δὲν ἀνέχεται τοῦτον ὁ Χριστός, ἀλλὰ φέρει αὐτὸν εἰς τὴν κανονικὴν ὁδόν, πείθων αὐτὸν νὰ γνωρίσῃ τὸν Πατέρα δι' Αὐτοῦ· ὁ Θωμᾶς δὲ ἤθελε νὰ

6. Οὗτος ἐπρέσβευεν ὅτι τὰ τρία πρόσωπα τῆς Θεότητος δὲν ἀποτελοῦν τρεῖς ὑποστάσεις διακρινομένας ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ τρεῖς τρόπους ἐκφάνσεως τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ. Δηλ. ὁ Θεὸς ἐν μὲν τῇ δημιουργίᾳ ἐμφανίζεται ὡς Πατήρ, ἐν δὲ τῇ ἀπολυτρώσει ὡς Υἱός, ἐν δὲ τῇ Ἐκκλησίᾳ ὡς Ἅγιον Πνεῦμα.
Ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ὁ θεῖος Ἱεράρχης δὲν ἀποκαλεῖ ταύτην «αἵρεσιν» ὡς ἀπεδόθη ἐν τῇ μεταφράσει, ἀλλὰ «νόσον».
7. Ἰωάν. 14, 7.

ἴδῃ τὸν Πατέρα διὰ τούτων τῶν ὀφθαλμῶν τῶν σωματικῶν, ἴσως ἐπειδὴ ἤκουε περὶ τῶν Προφητῶν ὅτι εἶδον τὸν Θεόν. Ἀλλὰ αὐτά, Φίλιππε, ἦσαν ἐκφράσεις προσαρμοζόμεναι εἰς τὴν νοητικὴν ἱκανότητα τῶν ἀνθρώπων.

Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἔλεγε: «Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε»[8], καὶ πάλιν: «Πᾶς ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ μαθὼν ἔρχεται πρός με. Οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε»[9]· καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην: «Οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται»[10].

Τί κάμνει λοιπὸν ὁ Χριστός; Λέγει μὲ λίαν ἐπιτιμητικὸν τόνον: «Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε»; Καὶ δὲν εἶπεν: «Οὐκ εἶδές με», ἀλλ' «οὐκ ἔγνωκάς με». Μήπως, λέγει, θέλω νὰ γνωρίσω Σέ; Τὸν Πατέρα Σου ζητῶ νὰ ἴδω, Σὺ δὲ λέγεις εἰς ἐμέ: «Οὐκ ἔγνωκάς με»; Ποίαν λοιπὸν λογικὴν σχέσιν ἔχει τοῦτο; Πολλὴν βεβαίως· δηλαδή, ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς καὶ ὁ Πατήρ, μένων Υἱός, εὐλόγως δεικνύει τὸν Πατέρα εἰς Ἑαυτόν.

Ἔπειτα, διακρίνων τὰς ὑποστάσεις, λέγει: «Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα», διὰ νὰ μὴ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ὁ Ἴδιος εἶναι Πατὴρ καὶ Υἱός· διότι ἐὰν Αὐτὸς ἦτο ὁ Πατήρ, δὲν θὰ ἔλεγεν: «Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἐκεῖνον ἑώρακε».

Πῶς δὲ δὲν εἶπεν εἰς αὐτόν: «Ἀδύνατα πράγματα ζητεῖς καὶ ὄχι ἀνάλογα πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, διότι εἰς ἐμὲ μόνον εἶναι τοῦτο δυνατόν»; Ἐπειδὴ ὁ Φίλιππος εἶπεν: «Ἀρκεῖ ἡμῖν», ὡς ἐὰν ἐγνώριζε τὸν Ἴδιον τὸν Ἰησοῦν, Οὗτος ἀποδεικνύει ὅτι οὔτε Αὐτὸν δὲν ἔχει ἴδει· διότι ἀληθῶς καὶ Ἐκεῖνον (τὸν Πατέρα) θὰ ἔβλεπεν, ἐὰν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ καὶ Αὐτὸν (τὸν Υἱόν). Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἔλεγεν: «Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα»· «ἐὰν κανεὶς μὲ εἶδε, θὰ ἴδῃ καὶ Ἐκεῖνον». Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον λέγει, σημαίνει τοῦτο περίπου, δηλαδὴ ὅτι «οὔτε ἐμέ, οὔτε Ἐκεῖνον εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανείς»· διότι ὁ Φίλιππος ἐζήτει νὰ ἀποκτήσῃ γνῶσιν Αὐτοῦ διὰ τῆς ὁράσεως· καὶ ἐπειδὴ ἐνόμιζεν ὅτι ἔχει ἴδει Αὐτὸν (δηλ. τὸν Ἰησοῦν), ἤθελε δὲ καὶ τὸν Πατέρα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἴδῃ, ὁ Κύριος ἀποδεικνύει ὅτι οὔτε Αὐτὸν τὸν Ἴδιον δὲν εἶδεν[11].

8. Ἰωάν. 1, 18.
9. Ἰωάν. 6, 45 καὶ 5, 37.
10. Ἐξόδ. 33, 20.

Ἐὰν δὲ κανεὶς ὅρασιν[12] ἐδῶ ἐννοῇ τὴν γνῶσιν, οὔτε φέρω ἀντίρρησιν εἰς αὐτόν· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐγνώρισεν ἐμέ, ἐγνώρισε τὸν Πατέρα. Δὲν εἶπεν ὅμως τοὺς λόγους τούτους, ἀλλά, διὰ νὰ δείξῃ τὸ ὁμοούσιον, εἶπεν: «Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὴν ἰδικήν μου οὐσίαν, γνωρίζει καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Πατρός».

Καὶ τί εἶναι τοῦτο; δύναται νὰ εἴπῃ τις· ἐφ' ὅσον καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὴν κτίσιν, γνωρίζει καὶ τὸν Θεόν. Καὶ ὅμως ὅλοι γνωρίζουν τὴν κτίσιν καὶ τὴν ἔχουν ἴδει, ἀλλὰ τὸν Θεὸν δὲν τὸν γνωρίζουν ὅλοι.

Ἄλλως τε, ἂς ἴδωμεν τί ζητεῖ νὰ ἴδῃ ὁ Φίλιππος. Ἆρά γε ζητεῖ νὰ ἴδῃ τὴν σοφίαν τοῦ Πατρός; μήπως τὴν ἀγαθότητα Αὐτοῦ; Ὄχι· ἀλλὰ ζητεῖ νὰ ἴδῃ, νὰ γνωρίσῃ τοῦτο, δηλαδὴ τί τέλος πάντων εἶναι ὁ Θεός, αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. Ὡς πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς: «Ὁ ἑωρακὼς ἐμέ». Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος εἶδε τὴν κτίσιν, δὲν εἶδε καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ.

«Εἴ τις εἶδεν ἐμέ, τὸν Πατέρα μου εἶδε», λέγει· ἐὰν δὲ ἦτο ὁ Ἰησοῦς ἄλλης οὐσίας (καὶ ὄχι τῆς αὐτῆς μὲ τὸν Πατέρα), δὲν θὰ ἔλεγε τοὺς λόγους τούτους. Διὰ νὰ χρησιμοποιήσω δὲ κοινοτέραν ἔκφρασιν, κανείς, ὅταν ἀγνοῇ τὸν χρυσόν, δὲν δύναται εἰς τὸν ἄργυρον νὰ ἴδῃ τὴν οὐσίαν τοῦ χρυσοῦ· διότι ἡ φύσις ἑνὸς ὑλικοῦ δὲν φαίνεται διὰ τῆς φύσεως ἄλλου ὑλικοῦ.

Διὰ τοῦτο καὶ καλῶς ὁ Κύριος ἐπετίμησε τὸν Φι-

11. Δηλ. ἐδῶ διὰ τῆς ἐκφράσεως «ἑώρακεν» ὁ Κύριος δὲν δηλοῖ ὅρασιν σωματικήν, διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν ἐνεργουμένην, ἀλλὰ ἐμβάθυνσιν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ.

12. Διὰ τῆς λέξεως μεταφράζομεν τὴν λέξιν «ὄψιν» (ὁρᾶν, βλέπειν), ἣν χρησιμοποιεῖ ὁ θεῖος Ἱεράρχης ὡς οὐσιαστικὸν συγγενὲς πρὸς τὸ «ἑώρακεν».

λιπον λέγων: «Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι». Τόσην διδασκαλίαν ἐγεύθης, εἶδες θαύματα μὲ κῦρος, καὶ ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἦσαν χαρακτηριστικὰ τῆς θεότητος, καὶ τὰ ὁποῖα μόνον ὁ Πατὴρ ἐπιτελεῖ, δηλαδὴ ἁμαρτήματα νὰ συγχωρῶνται, κρυπτὰ νὰ φέρωνται εἰς τὴν δημοσιότητα[13], τὸν θάνατον νὰ φεύγῃ[14], δημιουργίαν νὰ ἐπιτελῆται ἐκ τῆς γῆς[15], «καὶ οὐκ ἔγνωκάς με»;

β΄. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶχε περιβληθῆ σάρκα, διὰ τοῦτο εἶπεν: «Οὐκ ἔγνωκάς με». Εἶδες τὸν Πατέρα; Νὰ μὴ ζητῇς τίποτε ἐπὶ πλέον νὰ ἴδῃς· διότι εἰς Αὐτὸν μὲ ἔχεις ἴδει. Ἐὰν μὲ εἶδες, νὰ μὴ ἐκδηλώνῃς οὐδόλως περιέργειαν· διότι καὶ εἰς ἐμὲ ἐγνώρισες Ἐκεῖνον.

«Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί;»[16], δηλαδή: «εἰς ἐκείνην τὴν οὐσίαν φαίνομαι».

«Τὰ ῥήματα, ἃ ἐγὼ λαλῶ, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ»[17]. Εἶδες ἔκφρασιν ἐξαίρουσαν τὴν συγγένειαν καὶ ἀποδεικνύουσαν τὴν ὕπαρξιν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας;

«Ὁ δὲ Πατήρ, ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα»[18]. Πῶς, ἀφοῦ ἤρχισεν ἀπὸ τοὺς λόγους, ἦλθεν εἰς τὰ ἔργα; Διότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κανονικῶς ἠκολούθει, ἦτο νὰ εἴπῃ: «Αὐτὸς λαλεῖ τὰ ῥήματα»· ἀλλὰ ἐδῶ δύο ἐπιχειρήματα φέρει, τὸ περὶ διδασκαλίας καὶ τὸ περὶ τῶν θαυμάτων, ἢ ἀκολουθεῖ αὐτὴν τὴν πορείαν τοῦ λόγου (δηλαδὴ ἐκ τῶν λόγων εἰς τὰ ἔργα), ἐπειδὴ καὶ οἱ λόγοι ἀπετέλουν ἔργα.

Πῶς λοιπὸν Αὐτὸς ἐπιτελεῖ ἔργα; Καὶ ὅμως ἀλλαχοῦ λέγει: «Εἰ μὴ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι»[19]· πῶς λοιπὸν ἐδῶ λέγει ὅτι ὁ Πατὴρ ἐπιτελεῖ τὰ ἔργα; Τὸ λέγει διὰ νὰ δηλώσῃ αὐτὸ

13. «Ἐς μέσον ἀγόμενα». Κατὰ τὴν ἀνάλογον Νεοελληνικὴν ἔκφρασιν: «νὰ βγαίνουν στὴ μέση».
14. Ἐννοεῖ τὰ θαύματα τῆς Ἀναστάσεως νεκρῶν.
15. Πρόκειται περὶ τῆς θεραπείας τοῦ τυφλοῦ διὰ τῆς ἐπιχρίσεως πηλοῦ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.
16. Ἰωάν. 14, 10.
17. Ἰωάν. 14, 10.
18. Ἰωάν. 14, 10.
19. Ἰωάν. 10, 37.

τοῦτο, ὅτι δηλ. ὅτι δὲν μεσολαβεῖ τίποτε μεταξὺ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ.

Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον λέγει, σημαίνει τοῦτο: «Οὐκ ἂν ἄλλως ἐποίησεν ὁ Πατήρ, καὶ ἄλλως ἐγώ»· καὶ ὅμως εἰς ἄλλην περίπτωσιν λέγει ὅτι καὶ Αὐτὸς καὶ ὁ Πατὴρ ἐργάζεται· «Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι»[20], διότι ἐκεῖ μὲν θέλει νὰ δείξῃ τὴν μὴ ὕπαρξιν διαφορᾶς εἰς τὰ ἔργα, ἐδῶ δὲ τὴν ταυτότητα εἰς αὐτά.

Ἐὰν δὲ ἡ συνήθης διὰ λόγων ἐμφάνισις παρουσιάζῃ κάποιαν ταπεινότητα, νὰ μὴ ἀπορήσῃς· διότι ὅταν ὁ Κύριος εἶπε προηγουμένως: «Οὐ πιστεύεις», τότε εἶπε τοῦτο, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι ἐσχημάτισε τοὺς λόγους κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διὰ νὰ φέρῃ τὸν Φίλιππον εἰς τὴν πίστιν· διότι εἰσεχώρει εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν.

«Πιστεύετε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί;»[21]. Ἔπρεπε μὲν σεῖς, ἀκούοντες Πατέρα καὶ Υἱόν, νὰ μὴ ζητεῖτε τίποτε ἄλλο πρὸς παράστασιν τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν συγγενείας Αὐτῶν, ἐὰν δὲ δὲν ἀρκῇ τοῦτο εἰς σᾶς διὰ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὁμοτίμου καὶ ὁμοουσίου, τουλάχιστον μάθετε περὶ τούτου ἐκ τῶν ἔργων.

Καὶ ἐὰν τὸ «ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα μου» ἐλέγετο διὰ τὰ ἔργα, δὲν θὰ ἔλεγεν κατόπιν: «Εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα πιστεύετέ μοι»[22].

Ἔπειτα, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι δύναται νὰ ἐπιτελῇ ὄχι αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἔργα πολὺ σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτά, ἐκθέτει αὐτὰ μὲ ἔξαρσιν· διότι δὲν λέγει: «καὶ μείζονα τούτων δύναμαι ποιῆσαι», ἀλλά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο πολὺ περισσότερον ἀξιοθαύμαστον, λέγει: «Καὶ εἰς ἄλλους δύναμαι νὰ δώσω τὴν δύναμιν, νὰ ἐπιτελέσουν ἔργα σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτά, (τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε ἔχετε ἴδει)».

«Ἀμήν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα, ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τού-

20. Ἰωάν. 5, 17.
21. Ἰωάν. 14, 11.
22. Ἰωάν. 14, 11.

των ποιήσει· ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι»[23]. Τοῦτο σημαίνει: «εἰς σᾶς τοῦ λοιποῦ ἀνήκει τὸ ἔργον τῆς ἐπιτελέσεως θαυμάτων· διότι ἐγὼ ἀπέρχομαι».

Ἔπειτα, ἀφοῦ ἐπέτυχεν ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεσκόπει ὁ λόγος Του, λέγει ὅτι, «ὅ ἂν αἰτήσησθε ἐν τῷ ὀνόματί μου, λήψεσθε, καὶ ἐγὼ τοῦτο ποιήσω, ἵνα ἐν ἐμοὶ δοξασθῇ ὁ Πατήρ»[24]. Βλέπεις πῶς πάλιν ὁ Ἴδιος ἐπιτελεῖ τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει[25]; διότι λέγει: «ποιήσω ἐγώ». Καὶ δὲν εἶπε: «Τὸ ζητῶ ἀπὸ τὸν Πατέρα», ἀλλὰ εἶπεν: «ἵνα δοξασθῇ ἐν ἐμοὶ ὁ Πατήρ». Καὶ ὅμως εἰς ἄλλην περίπτωσιν ἔλεγεν: «Ὁ Θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ»[26], ἐδῶ δὲ λέγει: «Αὐτὸς δοξάσει τὸν Πατέρα» διότι ὅταν ὁ Υἱὸς φαίνεται ὅτι δύναται νὰ ἐπιτελῇ μεγάλα ἔργα, θὰ δοξασθῇ ὁ Πατήρ.

Τί σημαίνει δέ: «Ἐν τῷ ὀνόματί μου»; Σημαίνει ἐκεῖνο ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον ἔλεγον οἱ Ἀπόστολοι: «Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔγειραι καὶ περιπάτει»[27]· διότι ὅλα τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα ἐπετέλεσαν, ὁ Κύριος τὰ ἐνήργει. «Καὶ χεὶρ Κυρίου ἦν μετ' αὐτῶν»[28].

«Ἐγὼ ποιήσω», λέγει. Βλέπεις κῦρος; Δηλαδὴ τὰ δι' ἄλλων πραγματοποιούμενα ἔργα ὁ Ἴδιος τὰ ἐπιτελεῖ[29], ὡς πρὸς δὲ τὰ ἐπιτελούμενα δι' Αὐτοῦ αὐτοπροσώπως δὲν ἔχει τὴν ἰσχύν, ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Πατρὸς ἐπιτελεῖ αὐτά[30];

Καὶ ποῖος δύναται νὰ εἴπῃ αὐτοὺς τοὺς λόγους[31]; Διὰ ποῖον λόγον δὲ λέγει αὐτοὺς κατόπιν; Διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὸν λόγον Του καὶ νὰ δείξῃ ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν προηγουμένως, ἦσαν λόγοι προσαρμοζόμενοι εἰς τὴν νοητικὴν δυνατότητα τοῦ ἀνθρώπου.

23. Ἰωάν. 14, 12.
24. Ἰωάν. 14, 13.
25. Δηλ. τὸ «ὅ ἂν αἰτήσησθε».
26. Ἰωάν. 13, 32.
27. Πράξ. 3, 6.
28. Πράξ. 11, 21.
29. «Τοῦτο ποιήσω», Ἰωάν. 14, 13.
30. «Ὁ δὲ Πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα» Ἰωάν. 14, 10.
31. «Ἐγὼ ποιήσω».

Τὸ δὲ «πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι» σημαίνει τοῦτο: «Δὲν θὰ ἀφανισθῶ, ἀλλὰ παραμένω εἰς τὴν ἰδίαν μου ἀξίαν, καὶ εἶμαι εἰς τοὺς οὐρανούς». Ὅλα αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγε, διὰ νὰ παρηγορήσῃ αὐτούς· διότι, ἐπειδὴ ἦτο φυσικὸν οἱ μαθηταί, ἐφ' ὅσον ἀκόμη δὲν εἶχον κατανοήσει τοὺς περὶ ἀναστάσεως λόγους τοῦ Κυρίου, νὰ ἐπιδίδωνται εἰς θλιβερὰς σκέψεις, ὑπόσχεται ὅτι αὐτοὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ τοῦ εἴδους εἰς ἄλλους θὰ ἐπιτελέσουν[32], ἐνῷ Ἐκεῖνος φροντίζει δι' αὐτούς, καὶ δεικνύει ὅτι μένει αἰωνίως καὶ δὲν μένει μόνον, ἀλλὰ καὶ μεγαλυτέραν δύναμιν θὰ παρουσιάσῃ[33].

γ'. Ἂς ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν Αὐτόν, καὶ ἂς λάβωμεν τὸν σταυρόν· διότι ἂν καὶ δὲν εἶναι τώρα περίοδος διωγμοῦ, ὑφίσταται ὅμως περίπτωσις ἄλλης μορφῆς θανάτου· διότι λέγει: «νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς»[34]. Ἂς σβέσωμεν λοιπὸν τὴν ἐπιθυμίαν, ἂς νεκρώσωμεν τὸν θυμόν, ἂς ἐξαλείψωμεν τὸν φθόνον[35]. Τοῦτο ἀποτελεῖ θυσίαν ζῶσαν[36].

Ἡ θυσία αὐτὴ δὲν καταλήγει εἰς τέφραν, οὔτε διασκορπίζεται εἰς καπνόν, οὔτε ἔχει ἀνάγκη ξύλων, καὶ πυρός, καὶ μαχαίρας[37]· διότι ὡς πῦρ καὶ μάχαιραν ἔχει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Αὐτὴν τὴν μάχαιραν ἀφοῦ χρησιμοποιήσῃς, νὰ ἀποκόψῃς ἐκ τῆς καρδίας σου τὸ περιττὸν καὶ ξένον, νὰ ἀνοίξῃς τὴν κεκλεισμένην ἀκοήν σου· διότι αἱ ἀσθένειαι καὶ αἱ πονηραὶ ἐπιθυμίαι συνηθίζουν νὰ φράττουν τὴν εἴσοδον τοῦ λόγου· δηλαδὴ καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, ὅταν τεθῇ πρὸ ἡμῶν, δὲν ἀφήνει νὰ ἀκούσωμεν τὸν λόγον περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ ὁ φθόνος ὅταν παρουσιασθῇ, παρακωλύει ὡς τεῖχος τὴν περὶ ἀγάπης διδασκαλίαν, καὶ ἄλλο ἐλάτ-

32. «Κἀκεῖνος ποιήσει» Ἰωάν. 14, 12.
33. «Καὶ μείζονα τούτων ποιήσει». Ἰωάν. 14, 12.
34. Κολοσ. 3, 5.
35. Παρατήρει τὰς μεταφορικὰς ἐκφράσεις καὶ τὸ κλιμακωτὸν σχῆμα: «Σβέσωμεν οὖν ἐπιθυμίαν, ἀποκτείνωμεν θυμόν, ἀνέλωμεν φθόνον».
36. Ρωμ. 12, 1
37. Ταῦτα ἦσαν τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν θυσιῶν τῶν Ζώων.

τωμα, ὅταν παρουσιασθῇ, νωθροτέραν καθιστᾷ τὴν ψυχὴν δι' ὅλα.

Ἂς ἐξαλείψωμεν λοιπὸν τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας· διότι καὶ ἀρκεῖ νὰ θελήσωμεν, καὶ ὅλα θὰ σβεσθοῦν. Νὰ μὴ παρατηρήσωμεν βεβαίως τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ καταδυναστεύει ἡμᾶς ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, ἀλλὰ ἡ καταδυνάστευσις αὕτη εἶναι δημιούργημα τῆς ὀκνηρίας μας.

Πολλοὶ βεβαίως λέγουν ὅτι οὔτε τί εἶναι ὁ ἄργυρος δὲν γνωρίζουν· διότι ἡ ἐπιθυμία αὕτη δὲν εἶναι φυσική· διότι αἱ φυσικαὶ ἐπιθυμίαι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς (ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς δημιουργίας του) ἐνεφυτεύθησαν εἰς τὸν ἄνθρωπον· ὁ χρυσὸς δὲ καὶ ὁ ἄργυρος ἐπ' ἀρκετὸν χρόνον δὲν ἦτο γνωστὸν τί τέλος πάντων εἶναι[37α].

Ἐκ ποίας αἰτίας λοιπὸν ηὐξήθη ἡ ἐπιθυμία δι' αὐτά; ἐκ τῆς ματαιοδοξίας καὶ τῆς μεγίστης ὀκνηρίας· διότι ἐκ τῶν ἐπιθυμιῶν ἄλλαι μὲν εἶναι ἀναγκαῖαι, ἄλλαι δὲ φυσικαί, ἄλλαι δὲ οὐδὲν ἐκ τῶν δύο τούτων.

Ἀναφέρω σχετικὰ παραδείγματα[38]: ὅσαι ἐπιθυμίαι, ὅταν δὲν ἐκπληρῶνται, καταστρέφουν τὸ ζῷον, αὗται εἶναι φυσικαὶ καὶ ἀναγκαῖαι (ὅπως τῶν τροφίμων, τῶν ποτῶν, καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ ὕπνου), ὁ δὲ ἔρως τῶν σωμάτων, εἶναι μὲν φυσικός, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀναγκαῖος, (διότι πολλοὶ ἔχουν κατανικήσει αὐτόν, καὶ δὲν κατεστράφησαν), ἡ δὲ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων δὲν εἶναι φυσικὴ οὔτε ἀναγκαία, ἀλλὰ περιττή· καὶ ἂν θέλωμεν, δὲν δεχόμεθα τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς.

Ἡσύχασε[39], καὶ ὁ Χριστὸς ὁμιλῶν περὶ παρθενίας λέγει: «ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω»[40]. Περὶ τῶν χρημάτων δὲ δὲν ὁμιλεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ τί λέγει: «Ἐὰν μή τις ἀποτάξηται αὐτοῦ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν οὐκ ἔστι μου ἄξιος»[41]· δηλαδὴ ἐκεῖνο μέν, τὸ ὁποῖον ἦτο εὔκολον[42], τὸ συνεβούλευεν, ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον ὑπερισχύει τῶν περισσοτέρων ἀνθρώπων[43], τὸ ἀφῆκεν εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν. Διατί λοιπὸν ἀποστεροῦμεν ἑαυτοὺς πάσης δικαιολογίας; Διότι ἐκεῖνος μέν, ὁ ὁποῖος ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ τυραννικωτέρου πάθους δὲν θὰ τιμωρηθῇ πολύ, ὁ δὲ αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀσθενοῦς πάθους, εἶναι ἐστερημένος οἱασδήποτε δικαιολογίας· διότι, τί θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅταν λέγῃ ὁ Κύριος: «Πεινῶντά με εἴδετε, καὶ οὐκ ἐθρέψατε»[44]; ποίαν δικαιολογίαν θὰ προβάλωμεν; τὴν πτωχείαν; ἀλλὰ δὲν εἴμεθα πτωχότεροι ἀπὸ τὴν χήραν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἀφοῦ ἔρριψε δύο ὀβολούς, ὑπερέβαλεν ὅλους[45]· διότι ὁ Θεὸς δὲν ζητεῖ ποσὸν εἰσφορᾶς, ἀλλὰ βαθμὸν διαθέσεως· καὶ τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς προνοίας Αὐτοῦ.

Ἀφοῦ θαυμάσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὴν φιλανθρωπίαν Αὐτοῦ, ἂς συνεισφέρωμεν κατὰ τὰς δυνάμεις μας, διὰ νὰ δυνηθῶμεν, ἀφοῦ καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν καὶ κατὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἐπιτύχωμεν τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ εἰς μέγα βαθμόν, νὰ γευθῶμεν τὰ ὑπεσχημένα εἰς ἡμᾶς ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

37α. Τὸ αὐτὸ περίπου λέγει καὶ εἰς τὴν 8ην ὁμιλίαν του (παράγρ. γ΄).

38. «Οἷον». Ἔκφρασις συνήθης παρὰ Πλάτωνι.

39. «Ἀμέλει». Ἔκφρασις παρὰ Πλάτωνι. Πιθανὸν ὁ θεῖος Ἱεράρχης νὰ ἐχρησιμοποίησεν ἀμφοτέρας τὰς λέξεις ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ χωρίον 31 (82 6) τοῦ «Φαίδωνος», διαλόγου τοῦ Πλάτωνος, ἔνθα ἐξετάζεται ζήτημα σχετικὸν μὲ τὴν ἀρετήν.

40. Ματθ. 19, 12.

41. Λουκ. 14, 33.

42. Δηλαδὴ ἡ ἀποφυγὴ τῆς φιλοχρηματίας.

43. Δηλ. τὸ σχετικὸν μὲ τὴν σωματικὴν ἐπιθυμίαν.

44. Ματθ. 25, 42.

45. Μάρκ. 12, 42-44.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΕ΄ (75)

(Ἰωάν. ιδ΄, 15 - 30).

«Ἐὰν ἀγαπᾶτε με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε· καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μείνῃ μεθ' ὑμῶν εἰς αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό»[1].

α΄. Ὑπάρχει ἀνάγκη ἐπιτελέσεως ἔργων καὶ πράξεων ἐκ μέρους ἡμῶν, εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, καὶ ὄχι ἐπιδείξεως διὰ τῶν λόγων· διότι τὸ νὰ εἴπῃ κανεὶς λόγους καὶ νὰ ὑποσχεθῇ εἶναι εὔκολον βεβαίως εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἀλλὰ νὰ ἐπιτελέσῃ κανεὶς πράξεις δὲν εἶναι ἐξ ἴσου εὔκολον[2].

Διατί λοιπὸν[3] εἶπον αὐτά; Διότι πολλοὶ εἶναι τώρα ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι λέγουν ὅτι φοβοῦνται καὶ ἀγαποῦν τὸν Θεόν, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔργα ἀποδεικνύουν τὸ ἀντίθετον· ὁ δὲ Θεὸς ζητεῖ τὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία δεικνύεται διὰ τῶν ἔργων. Διὰ τοῦτο ἔλεγε καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς Του: «Ἐὰν ἀγαπᾶτε με, τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε».

Διότι, ἀφοῦ εἶπεν: «ὃ ἐὰν αἰτήσητε, ἐγὼ ποιήσω»[4], διὰ νὰ μὴ νομίσουν οἱ Μαθηταὶ ὅτι τὸ νὰ ζητοῦν ἔχει ἰσχὺν εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, προσέθεσεν: «Ἐὰν ἀγαπᾶτε με»· τότε, λέγει, θὰ πραγματοποιήσω τὸ ζητούμενον.

Ἐπειδὴ δὲ ἦτο φυσικόν, ὅταν αὐτοὶ ἤκουσαν νὰ λέγῃ: «ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι»[5], νὰ θορυβηθοῦν, λέγει: «Δὲν εἶναι ἐκδήλωσις ἀγάπης τοῦτο, δηλ. τὸ νὰ ταράσσεσθε τώρα, ἀλλὰ τὸ νὰ πείθεσθε εἰς τοὺς λόγους μου· ἔδωκα εἰς σᾶς ἐντολὴν νὰ ἀγαπᾶτε ὁ εἷς τὸν ἄλλον, νὰ κάμνετε ὁ εἷς εἰς τὸν ἄλλον, ὅ,τι καὶ ἐγὼ εἰς σᾶς». Τοῦτο εἶναι ἀγάπη, τὸ νὰ πείθεσθε δηλαδὴ εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ νὰ ὑποτάσσεσθε εἰς τὸν ἀγαπώμενον[6].

«Καὶ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα, καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν». Ὁ λόγος πάλιν οὗτος προσαρμόζεται εἰς τὴν νοητικὴν ἱκανότητα τῶν ἀνθρώπων. Δηλαδὴ ἐπειδὴ ἦτο φυσικὸν οἱ Μαθηταί, ἐφ' ὅσον δὲν εἶχον μέχρι τότε γνωρίσει τὸν Πατέρα, νὰ ζητοῦν πολὺ ἐκείνην τὴν συνάντησιν, τοὺς λόγους Του, τὴν κατὰ σάρκα παρουσίαν Αὐτοῦ, καὶ νὰ μὴ δέχωνται οὐδεμίαν παρηγορίαν, ὅταν Ἐκεῖνος ἦτο ἀπών, τί λέγει; «Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν»· δηλαδή, «ἄλλον, ὡς εἶμαι ἐγώ».

Ἂς αἰσθανθοῦν αἰσχύνην οἱ πρεσβεύοντες τὰς νοσηρὰς ἰδέας τοῦ Σαβελλίου[7] καὶ οἱ μὴ ἔχοντες τὴν ὀρθὴν γνώμην περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διότι τὸ θαῦμα τοῦ λόγου τούτου εἰς τοῦτο ἔγκειται, ὅτι τὰς ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους αἱρέσεις δι' ἑνὸς πλήγματος κατέβαλε· διό-

---

1. Ἰωάν. 14, 15-17.
2. Ὅρα τὴν ἀντίθεσιν, ἔνθα εἰς τὸ τέλος τῶν δύο ἀντιτιθεμένων προτάσεων δὲν θέτει τὴν αὐτὴν λέξιν, ἀλλὰ συνωνύμους:
   «Εἰπεῖν γὰρ καὶ ὑποσχέσθαι παντὶ που ῥᾴδιον,
   πρᾶξαι δὲ οὐκ ἔτι ὁμοίως εὔκολον.
3. Ἀξιοπαρατήρητος ἡ ἐρώτησις «Τί δήποτε;...» καὶ ἡ διὰ τοῦ ὁ «ὅτι...» εἰσαγομένη ἀπάντησις. Τὸ εἶδος τοῦτο σχήματος ὑποφορᾶς καὶ ἀνθυποφορᾶς εἶναι ἐν χρήσει παρὰ Δημοσθένει, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν ἀντιπαραβάλλοντες, τὸ οἰκεῖον χωρίον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ῥήτορος πρὸς χωρία τοῦ Ἀρχαίου ῥήτορος:
   Χρυσοστόμου: «Τί δήποτε δὲ ταῦτα εἶπον; ὅτι πολλοὶ νῦν εἰσι, λέγοντες φοβεῖσθαι τὸν Θεὸν καὶ ἀγαπᾶν, τοῖς δὲ ἔργοις τὰ ἐναντία ἐπιδείκνυνται».
   Δημοσθένους: «Καίτοι τί δήποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, νομίζετε τὴν μὲν τῶν Παναθηναίων ἑορτὴν καὶ τὴν τῶν Διονυσίων ἀεὶ τοῦ καθήκοντος χρόνου γίγνεσθαι... ὅτι ἐκεῖνα μὲν ἅπαντα νόμῳ τέτακται...». (Α΄ Φιλιπ. 35).
   «Τί δήποτε; ὅτι πρὸς πλεονεξίαν...
   ... εἶδε τοῦτ' ὀρθῶς». (Β΄ Φιλιπ. 7).
4. Ἰωάν. 14, 14.
5. Ἰωάν. 14, 12.
6. Δηλαδὴ εἰς τὸν Κύριον.
7. Ἴδε ὁμιλίαν 74 σημ. 6.

τι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ: «"Αλλον» δεικνύει τὴν διαφορὰν τῆς ὑποστάσεως Αὐτοῦ, μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δὲ «Παράκλητον» δεικνύει τὴν συγγένειαν τῆς οὐσίας[8].

Διατί δὲ λέγει: «Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα»; Διότι, ἐὰν ἔλεγεν: «Ἐγὼ πέμψω», δὲν θὰ ἐπίστευον ἐξ ἴσου τώρα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκεται ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ εἶναι τοῦτο, δηλαδὴ νὰ γίνῃ πιστευτὸς Οὗτος ὁ Ἴδιος· διότι κατόπιν λέγει ὅτι Αὐτὸς ὁ Ἴδιος στέλλει Αὐτὸν (δηλαδὴ τὸν Παράκλητον), ὅταν λέγῃ: «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον»[9], ἐδῶ δὲ λέγει ὅτι παρακαλεῖ[10] τὸν Πατέρα, ὥστε νὰ καταστήσῃ ες αὐτοὺς ἀξιόπιστον τὸν λόγον αὐτόν.

Ἐφ' ὅσον ὁ Ἰωάννης λέγει περὶ Αὐτοῦ ὅτι «ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν»[11], ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχε, πῶς τὸ λαμβάνει ἀπὸ Ἄλλον; καὶ πάλιν: «Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί»[12]. Τί περισσότερον ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους εἶχεν, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ δώσῃ εἰς ἄλλους Ἅγιον Πνεῦμα, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνοι πολλάκις καὶ ἄνευ προσευχῆς φαίνονται ὅτι ἐπιτελοῦν τὸ ἔργον τοῦτο; Πῶς δέ, ἐὰν κατόπιν παρακλήσεως ἀποστέλλεται ὑπὸ τοῦ Πατρός, Αὐτὸ (δηλαδὴ τὸ Πνεῦμα) ἀφ' Ἑαυτοῦ ἵπταται ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων; Πῶς δὲ στέλλεται ἐκ μέρους Ἄλλου Ἐκεῖνο, τὸ Ὁποῖον πανταχοῦ παρευρίσκεται καὶ διανέμει ἰδιαιτέρως εἰς ἕκαστον τὰς δωρεὰς Αὐτοῦ, ὅπως θέλει, καὶ λέγει μὲ κῦρος: «Ἀφορίσατε δή μοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν;»[13].

Ἂν καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἦσαν λειτουργοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐλειτούργουν, ἐν τούτοις μὲ κῦρος ἐκάλεσεν Αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα εἰς ἰδικόν Του ἔργον· δὲν ἔλεγε τοῦτο, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἐκάλει αὐτοὺς εἰς ἔργον ἄλλο, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἐξουσίαν Αὐτοῦ.

Τί σημαίνει, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, λοιπὸν τό: «Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα»; Τὸ λέγει ὁ Ἰησοῦς θέλων νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι καιρὸς τῆς παρουσίας Αὐτοῦ (τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διότι ὅταν ἐκαθάρισεν αὐτοὺς διὰ τῆς θυσίας Του, τότε ἐπεφοίτησε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Καὶ διατί λοιπόν, ἐφ' ὅσον ὁ Ἰησοῦς ἦτο μετ' αὐτῶν, δὲν ἐνεφανίζετο τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον; Διότι ἀκόμη ἡ θυσία δὲν εἶχε προσφερθῆ.

Ὅταν δὲ ἐν συνεχείᾳ καὶ ἡ ἁμαρτία ἐλύθη, καὶ οἱ ἴδιοι ἐστέλλοντο εἰς ἀποστολὰς ἐπικινδύνους, καὶ ἡτοιμάζοντο διὰ τοὺς ἀγῶνας, ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἤλειφεν αὐτούς[14]; Διὰ ποῖον λόγον δὲ δὲν ἔρχεται μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τὸ Πνεῦμα; Διὰ νὰ δεχθοῦν Τοῦτο λίαν εὐχαρίστως, ὅταν αἰσθανθοῦν εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν ἐπιθυμίαν δι' Αὐτό· διότι, ὅσον ἦτο μετ' αὐτῶν ὁ Χριστός, δὲν κατείχοντο ὑπὸ θλίψεως, ὅταν δὲ ἀπῆλθεν, ἀποστερηθέντες Αὐτοῦ καὶ καταληφθέντες ὑπὸ πολλοῦ φόβου, ἐπρόκειτο μὲ πολλὴν π. θυμίαν νὰ δεχθοῦν Αὐτό.

«Μεθ' ὑμῶν μένει». Ὁ λόγος οὗτος δεικνύει ὅτι δὲν ἀπέρχεται οὔτε μετὰ τὸν θάνατον. Διὰ νὰ μὴ ὑπονοήσουν δὲ πάλιν ἄλλην ἐνσάρκωσιν, ὅταν ἀκούσουν περὶ Παρακλήτου, καὶ ἀναμείνουν νὰ ἴδουν αὐτὴν πραγματοποιουμένην, θέλων ὁ Κύριος νὰ διορθώσῃ τὴν σκέψιν των αὐτὴν λέγει: «Ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν αὐτό». Διότι δὲν θὰ συναναστραφῇ μὲ σᾶς, ὡς συνανεστράφην ἐγώ, ἀλλὰ θὰ κατοικήσῃ εἰς αὐτὰς τὰς ψυχάς σας· διότι αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει τὸ «ἐν ὑμῖν ἔσται»[15].

8. Ὅρα κατὰ ποῖον συμμετρικὸν τρόπον ἐκφράζει ὁ θεῖος Ἱεράρχης τὰς ἰδέας ταύτας:
«Τῷ μὲν γὰρ εἰπεῖν «Ἄλλον» δεικνυσιν αὐτοῦ τῆς ὑποστάσεως τὴν διαφοράν,
τῷ δὲ εἰπεῖν «Παράκλητον» τῆς οὐσίας τὴν συγγένειαν».
9. Ἰωάν. 20, 22.
10. «Ἐρωτήσω τὸν Πατέρα». Τὸ ρῆμα «ἐρωτῶ» ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ πολλάκις σημαίνει: «παρακαλῶ». (Πρβλ. λατιν. ROGO).
11. Ἰωάν. 1, 16.
12. Λουκ. 3,16.
13. Πράξ. 13, 2.

14. «... καὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀπεδύοντο, ἔδει τὸν ἀλείφοντα ἐλθεῖν». Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀγώνων, καὶ δὴ ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῆς πάλης, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἀντίπαλοι ἠλείφοντο δι' ἐλαίου, διὰ νὰ εἶναι τὸ σῶμα των εὔκαμπτον.
15. Ἰωάν. 14, 17.

'Ονομάζει δὲ Αὐτὸ Πνεῦμα ἀληθείας[16], θέλων διὰ τῆς ὀνομασίας αὐτῆς νὰ δείξῃ τὰς προεικονίσεις τὰς περιεχομένας εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην[17].

«Ἵνα μεθ' ὑμῶν ᾖ». Τί σημαίνει «μεθ' ὑμῶν ᾖ»; 'Εκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Ἴδιος διὰ τὸν Ἑαυτόν Του, δηλαδή: «ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι»[18]. Ἄλλως τε ὑπαινίσσεται καὶ κάτι ἄλλο, δηλαδὴ ὅτι «δὲν θὰ πάθῃ αὐτά, τὰ ὁποῖα θὰ πάθω ἐγώ, οὔτε θὰ ἀπέλθῃ».

«Ὁ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό». Τί λοιπόν; εἰπέ μου[19]· εἶναι ἐκ τῶν ὁρατῶν; οὐδόλως. 'Αλλὰ ἐδῶ ὁμιλεῖ ὁ Κύριος περὶ γνώσεως. Προσέθεσε λοιπόν: «Οὐδὲ γινώσκει αὐτό»· διότι συνηθίζει καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιμελοῦς γνώσεως νὰ κάμνῃ λόγον περὶ ὁράσεως· διότι, ἐπειδὴ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἡ σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ ὅρασις, δι' αὐτῆς πάντοτε εἰκονίζει τὴν ἐπιμελῆ γνῶσιν.

Κόσμον δὲ ἐδῶ ἐνοεῖ τοὺς πονηρούς, καὶ οὕτω παρηγορεῖ αὐτούς, λέγων ὅτι δώσῃ εἰς αὐτοὺς δῶρον ἐξαίρετον. Παρατήρει μὲ πόσας ἐκφράσεις πλουτίζει τὸν λόγον περὶ αὐτοῦ τοῦ δώρου. Εἶπεν: «εἶναι ἄλλος, ὅπως ἐγώ»[20]· εἶπεν ὅτι «οὐκ ἀφίησιν ὑμᾶς»· εἶπεν ὅτι «πρὸς ὑμᾶς μόνους ἔρχεται, ὥσπερ οὖν καὶ ἐγώ»· εἶπεν ὅτι «ἐν ὑμεῖν μένει»· ἀλλὰ οὔτε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπέβαλε τὴν θλῖψιν αὐτῶν. Διότι οἱ Μαθηταὶ Αὐτὸν ἐζήτουν ἀκόμη, καὶ τὴν συναναστροφὴν μὲ Αὐτόν· φροντίζων λοιπὸν δι' αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν των, λέγει: «Οὐδὲ ἐγὼ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς»[21].

«Μὴ φοβηθῆτε», λέγει, «δὲν εἶπον ὅτι στέλλω ἄλ-

16. 'Ιωάν. 15, 26.

17. Δηλαδὴ τὴν ἰσχὺν τῶν διατάξεων τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, τὸν ὁποῖον συνεπλήρωσεν ὁ Κύριος.

18. Ματθ. 28, 20.

19. «εἰπέ μοι». Ἡ πρότασις αὕτη ἡ συχνὰ παρεμβαλλομένη εἰς τὰς ἐρωτήσεις τὰς ρητορικὰς ὑπὸ τοῦ θείου Ἱεράρχου, ἔχει ληφθῆ ἐκ τοῦ Δημοσθένους, ὅστις ποιεῖται χρῆσιν τῆς τοιαύτης ἐκφράσεως. Π.χ. «Ἢ βούλεσθ' εἰπέ μοι, περιιόντες πυνθάνεσθαι...;». (Α' Φιλιπ. 10).

20. «Ἄλλον παράκλητον δώσει».

21. 'Ιωάν. 14, 17.

λον Παράκλητον διὰ τὸν λόγον τοῦτον, δηλαδὴ ἐπειδὴ μέχρι τέλους ἀπομακρύνομαι ἀπὸ σᾶς· δὲν εἶπον ὅτι «παρ' ὑμῖν μένει» διὰ τοῦτο, δηλαδὴ ἐπειδὴ δὲν πρόκειται νὰ σᾶς ἴδω πλέον· διότι (μαζὶ μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα) καὶ ἐγὼ ὁ Ἴδιος ἔρχομαι πρὸς σᾶς».

«Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς». Διότι, ἐπειδὴ ὅταν ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ ἔλεγε: «Τεκνία»[22], διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ λέγει: «Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς»[23].

θ'. Κατ' ἀρχὴν μὲν λοιπὸν ἔλεγεν ὅτι «ἥξετε, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω»[24] καὶ ὅτι «ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν»[25], ἐδῶ δέ, ἐπειδὴ ἦτο μακρὸς ὁ χρόνος ἐκεῖνος[26], δίδει τὸ Πνεῦμα. 'Αλλά, ἐπειδή, ἐφ' ὅσον δὲν ἐγνώριζον τί τέλος πάντων ἐσήμαινεν ὁ λόγος αὐτός, δὲν ᾐσθάνοντο ἀρκετὴν παρηγορίαν, «Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς», λέγει· διότι τοῦτο κυρίως ἐζήτουν.

'Αλλά, ἐπειδὴ τὸ «ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς» ἦτο φράσις ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δηλοῖ ἐμφάνισιν, διὰ νὰ μὴ ἐπιζητοῦν πάλιν ἐμφάνισιν ὁμοίαν μὲ τὴν προηγουμένην, παρατήρει πῶς δὲν ὡμίλησε μὲν σαφῶς περὶ τούτου, ἀλλὰ ἔκαμεν ὑπαινιγμόν· διότι, ὅταν εἶπεν· «Ἔτι μικρόν, καὶ ὁ κόσμος οὐ θεωρεῖ με»[27], προσέθεσεν: «Ὑμεῖς θεωρεῖτέ με»[28]· ὡς νὰ ἔλεγεν: «Ἔρχομαι μὲν πρὸς σᾶς ὄχι ὅμως καθ' ὅμοιον τρόπον, καθ' ὃν ἦλθον καὶ προηγουμένως συναναστρεφόμενος μὲ σᾶς πάντοτε καθημερινῶς».

Καὶ διὰ νὰ μὴ λέγουν: «Πῶς λοιπὸν εἶπες εἰς τοὺς Ἰουδαίους: «Ἀπ' ἄρτι οὐκ ὄψεσθέ με»[29], ἐξαλείφει τὴν φαινομένην ἀντίθεσιν, ἀφοῦ εἶπε: «πρὸς ὑμᾶς» μόνους· διότι καὶ τὸ Πνεῦμα τοιαύτης φύσεως[30] εἶναι.

22. 'Ιωάν. 13, 33.

23. Δηλ. ὁ Κύριος χρησιμοποιεῖ ἐκφράσεις οἰκογενειακῶν σχέσεων.

24. 'Ιωάν. 14, 3.

25. 'Ιωάν. 14, 4.

26. Δηλ. ὁ μέχρι τῆς πραγματοποιήσεως τῶν λόγων τούτων.

27. 'Ιωάν. 14, 19.

28. 'Ιωάν. 14, 19.

29 'Ιωάν. 16, 10.

30. Δηλαδὴ νὰ μὴ ἐμφανίζεται εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

«Ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε»[31]. Δὲν χωρίζει βεβαίως ἡμᾶς ὁ Σταυρὸς μέχρι τέλους, παρὰ μόνον ἓν μικρὸν διάστημα καλύπτει ἐμέ. Εἰς ἐμὲ δὲ φαίνεται ὅτι ζωὴν ἐννοεῖ ὄχι μόνον τὴν παροῦσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν μέλλουσαν.

«Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν»[32]. Οἱ λόγοι οὗτοι ὡς πρὸς μὲν τὸν Πατέρα ἀναφέρονται εἰς τὴν οὐσίαν, ὡς πρὸς δὲ τοὺς Μαθητὰς εἰς τὴν ὁμόνοιαν καὶ εἰς τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ βοήθειαν.

Καὶ πῶς δικαιολογεῖται[33] τοῦτο; εἰπέ μου, δύναται νὰ εἴπῃ τις· πῶς λοιπὸν δικαιολογεῖται ἡ ἀντίθεσις; διότι εἶναι μεγάλη καὶ λίαν ἄπειρος ἡ ἀπόστασις μεταξὺ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν μαθητῶν· ἐὰν δὲ χρησιμοποιοῦνται οἱ αὐτοὶ λόγοι[34], νὰ μὴ ἀπορήσῃς· διότι συνηθίζει ἡ Γραφὴ πολλάκις τὰς αὐτὰς ἐκφράσεις, αἱ ὁποῖαι λέγονται ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων, νὰ μὴ τὰς χρησιμοποιῇ μὲ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν· διότι καὶ θεοὶ λεγόμεθα[35], καὶ υἱοὶ Θεοῦ[36], καὶ ἑκάστη ἔκφρασις ἀναφερομένη εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τὸν Θεὸν δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν· καὶ εἰκὼν λέγεται ὁ Υἱός[37], καὶ δόξα[38]· καὶ ἡμεῖς λαμβάνομεν αὐτὰς τὰς ὀνομασίας· ἀλλὰ μεγάλη εἶναι ἡ ἀπόστασις, (ἡ διαφορά).

Καὶ πάλιν: «Ὑμεῖς δὲ Χριστοῦ, Χριστὸς δὲ Θεοῦ»[39]· ἀλλὰ δὲν ὑφίσταται ὁμοία σχέσις τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἡμῶν πρὸς τὸν Χριστόν.

---

31. Ἰωάν. 14, 19.
32. Ἰωάν. 14, 20.
33. «Καὶ πῶς ἔχει λόγον»· Ἡ συχνὰ χρησιμοποιούμένη ὑπὸ τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἔκφρασις «ἔχει λόγον», πιθανὸν ἐλήφθη ἐκ τοῦ Πλάτωνος· π.χ. «Ἀλλ' ἴσως ἔχει τινὰ λόγον» (Πλ. Φαίδων 6)· «Τὸ γὰρ μὴ ἀγανακτεῖν τοὺς φρονιμωτάτους ἐκ ταύτης τῆς θεραπείας ἀπιόντας, ἐν ᾗ ἐπιστατοῦσιν αὐτῶν οἵπερ ἄριστοί εἰσι τῶν ὄντων ἐπιστάται, θεοί, οὐκ ἔχει λόγον». (Πλ. Φαίδων 7).
34. Ὡς ἐν Ἰωάν. 14, 20.
35. Α' Κορινθ. 8, 5.
36. Γαλ. 3, 28.
37. Κολοσ. 1, 15.
38. Α' Κορινθ. 11, 7.
39. Α' Κορινθ. 3, 23.

Τί σημαίνει δὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγει; «Ὅταν ἀναστῶ», λέγει, θὰ γνωρίσετε ὅτι δὲν ἔχω ἀποχωρισθῆ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ ἔχω τὴν αὐτὴν δύναμιν, καὶ ὅτι μὲ σᾶς εἶμαι συνεχῶς, δεδομένου ὅτι τὰ πράγματα θὰ διακηρύττουν τὴν βοήθειαν πρὸς σᾶς, ἡ ὁποία παρέχεται ἐκ μέρους μου, οἱ ἐχθροὶ θὰ καταβάλλωνται, σεῖς θὰ ὁμιλῆτε θαρραλέως, τὰ κακὰ θὰ φεύγουν[40], τὸ κήρυγμα θὰ ἀκμάζῃ καθημερινῶς, ὅλοι θὰ ὑποχωροῦν καὶ θὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας.

«Καθὼς ἀπέστειλέ με, κἀγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς»[41]. Βλέπεις ὅτι οὔτε ἐδῶ δὲν ἔχει τὴν αὐτὴν σημασίαν ἡ λέξις; Διότι ἐὰν δεχθῶμεν τὴν αὐτὴν λέξιν μὲ τὴν αὐτὴν σημασίαν καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τῶν Μαθητῶν, οὐδόλως θὰ διαφέρουν οἱ Ἀπόστολοι ἀπὸ τὸν Χριστόν.

Διατί λέγει δέ: «Τότε γνώσεσθε»; Διότι τότε[42] εἶδον Αὐτὸν νὰ ἔχῃ ἀναστηθῆ καὶ νὰ συναναστρέφεται μὲ αὐτούς, τότε ἐγνώρισαν τὴν ὀρθὴν πίστιν· διότι ἦτο μεγάλη ἡ δύναμις τοῦ Πνεύματος, ἡ ὁποία καθ' ὅλα ἐξεπαίδευεν Αὐτούς.

«Ὁ ἔχων μου τὰς ἐντολάς, καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με»[43]· διότι δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ νὰ ἔχωμεν τὰς ἐντολάς, ἀλλὰ καὶ νὰ τηρῶμεν αὐτὰς μὲ ἐπιμέλειαν. Διατί λέγει δὲ πολλάκις εἰς αὐτοὺς τὸν αὐτὸν λόγον; (π.χ. «Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε», καὶ «ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς», καὶ «ἐάν τις μου ἀκούσῃ τὸν λόγον, καὶ τηρήσῃ αὐτόν, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ μὴ ἀκούων μου τοὺς λόγους, οὐκ ἀγαπᾷ με»[44]).

Νομίζω ὅτι ὁ Κύριος κάμνει ὑπαινιγμὸν περὶ τῆς θλίψεως αὐτῶν. Διότι ἀφοῦ πολλὰ ἐδίδαξεν εἰς αὐτοὺς περὶ θανάτου, λέγων: «Ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν

---

40. «Ἐκ μέσου γινομένων». Κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν: «φεύγουν ἀπὸ τὴ μέση».
41. Ἰωάν. 20, 21.
42. Δηλ. κατὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
43. Ἰωάν. 14, 21.
44 Ἰωάν. 14, 23 - 24.

τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν»[45], καὶ «ἐὰν μή τις λάβῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήσῃ μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος»[46], πρόκειται δὲ καὶ ἄλλα περισσότερα νὰ εἴπῃ, ψέγων τοὺς μαθητάς, λέγει: «Νομίζετε σεῖς ὅτι ἕνεκα ἀγάπης ὑποφέρετε ἐκ λύπης; Τὸ νὰ μὴ λυπῆσθε βεβαίως θὰ ἦτο χαρακτηριστικὸν τῆς ἀγάπης· (ἐπειδὴ θέλει δὲ τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα καθ' ὁλοκληρίαν νὰ στηρίξῃ, προχωρῶν εἰς τὸν λόγον Του τὸν σχετικόν, ἐπαναλαμβάνων αὐτὸ κλείει τοῦτον· δηλαδὴ λέγει: «Εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα μου πορεύομαι»[47])· διότι τώρα λόγῳ δειλίας ὑποφέρετε ἐκ λύπης· τὸ νὰ λαμβάνετε δὲ τοιαύτην στάσιν ἀπέναντι τοῦ θανάτου δὲν εἶναι γνώρισμα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐνθυμοῦνται τὰς ἐντολάς μου· διότι ἔπρεπε σεῖς νὰ σταυρωθῆτε[48], ἐὰν πράγματι μὲ ἠγαπᾶτε· διότι καὶ ὁ λόγος μου συμβουλεύει νὰ μὴ φοβεῖσθε ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θανατώνουν τὸ σῶμα[49]. Τοὺς ἀνθρώπους τοῦ χαρακτῆρος τούτου καὶ ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ, καὶ ἐγὼ ἀγαπῶ».

«Καὶ ἐμφανίσω αὐτοῖς ἐμαυτόν»[50]. Κατόπιν ὁ Ἰούδας[51] λέγει: «καὶ τί, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν;»[52].

γ'. Παρατηρεῖς ὅτι ὑπὸ τῆς δειλίας ἔχει συνθλιβῆ ἡ ψυχὴ αὐτῶν; διότι ὁ Ἰούδας συνεκινήθη καὶ ἐταράχθη, καὶ ἐνόμισεν ὅτι ὅπως τοὺς νεκροὺς τοὺς βλέπομεν εἰς ὄνειρον, οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἐπρόκειτο νὰ ἐμφανίζεται εἰς αὐτούς. Διὰ νὰ μὴ σχηματίσουν λοιπὸν τὴν γνώμην ταύτην, ἄκουσε τί λέγει: «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα πρὸς αὐτόν, καὶ μονὴν παρ' αὐ-

45. Ἰωάν. 12, 26.
46. Ματθ. 10, 38.
47. Ἰωάν. 14, 28.
48. Ματθ. 16, 24.
49. Ματθ. 10, 28.
50. Ἰωάν. 14, 21.
51. Ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐνταῦθα διευκρινίζει περὶ τούτου, λέγων: «οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης» (Ἰωάν. 14, 22).
52. Ἰωάν. 14, 22.

τῷ ποιήσομεν»[53]· σχεδὸν τοῦτο λέγει: «Ὥσπερ ὁ Πατὴρ ἐμφανίζει ἑαυτόν, οὕτω καὶ ἐγώ».

Ὄχι μόνον δὲ διὰ τῶν λόγων τούτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς φράσεως: «μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν» ἐξήλειψε τὴν γνώμην αὐτῶν (περὶ ἐμφανίσεως Αὐτοῦ εἰς ὄνειρα)· αὕτη δὲ ἡ φράσις δὲν εἶναι χαρακτηριστικὴ ὀνείρων.

Σὺ δὲ παρατήρει ὅτι ὁ μαθητὴς καὶ θορυβεῖται καὶ δὲν τολμᾷ νὰ εἴπῃ καθαρὰ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπεθύμει νὰ εἴπῃ· διότι δὲν εἶπεν: «Ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς, ἀφοῦ ἀποθνήσκεις, καὶ πρόκειται νὰ παρουσιάζεσαι εἰς ἡμᾶς, καθ' ὃν τρόπον παρουσιάζονται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀποθάνει»· δὲν ὡμίλησεν ὁ Ἰούδας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ εἶπε: «Τί ἐστιν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ»;

Λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος: «ὑμᾶς ἀποδέχομαι, ὅτι ὑμεῖς τὴν ἐντολήν μου τηρεῖτε». Δηλαδὴ διὰ νὰ μὴ νομίσουν οἱ μαθηταί, βλέποντες Αὐτὸν κατόπιν, ὅτι εἶναι φάντασμα, διὰ τοῦτο προλέγει αὐτά. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι θὰ παρουσιασθῇ εἰς αὐτούς, καθ' ὃν τρόπον ἀνέφερα, διὰ τοῦτο λέγει καὶ τὴν αἰτίαν· δηλαδὴ λέγει: Ἐπειδὴ τηρεῖτε τὰς ἐντολάς μου, καὶ τὸ Πνεῦμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πρόκειται νὰ παρουσιασθῇ εἰς σᾶς (δηλαδὴ καθ' ὃν τρόπον Ἐγώ).

Ἐὰν δέ, ἐνῷ τόσον χρόνον συναναστρεφόμενοι μὲ Αὐτὸν οἱ Μαθηταί, ἀκόμη δὲν ὑπομένουν τὴν ἐμφάνισίν Του ἐκείνην, μᾶλλον δὲ οὔτε κατανοοῦν αὐτήν, τί θὰ ἔπασχον, ἐὰν ἐνεφανίζετο ὁ Κύριος εἰς αὐτοὺς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Διὰ τοῦτο καὶ τρώγει μετ' αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ φάντασμα· διότι ἐὰν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὅταν εἶδον Αὐτόν, ἐσχημάτισαν αὐτὴν τὴν γνώμην[54], ἂν καὶ παρουσιάζετο ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν, καὶ πρὸ ὀλίγου χρόνου εἶχεν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ αὐτούς, ποίαν γνώμην θὰ ἐσχημάτιζον, ἐὰν βεβαίως ἔβλεπον Αὐτὸν ἀμέσως μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, Αὐτὸν τὸν ὁποῖον

53. Ἰωάν. 14, 23.
54. Ματθ. 14, 26 καὶ Μάρκ. 6, 49.

εἶχον ἴδει νὰ κρατῆται καὶ νὰ εἶναι ἐσπαργανωμένος;

Διὰ τοῦτο συνεχῶς λέγει εἰς αὐτοὺς ὅτι θὰ παρουσιασθῇ, καὶ διατί θὰ παρουσιασθῇ, καὶ πῶς θὰ παρουσιασθῇ, διὰ νὰ μὴ ἐκλάβουν Αὐτὸν ὡς φάντασμα.

«Ὁ μὴ ἀγαπῶν με τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ. Καὶ ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε, οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με»[55]. Ὥστε ὄχι μόνον ἐμὲ δὲν ἀγαπᾷ, ἀλλὰ οὔτε τὸν Πατέρα, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἀκούει τοὺς λόγους μου· διότι ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ἀγάπης, δηλαδὴ τὸ νὰ ἀκούῃ κανεὶς τὰς ἐντολάς, αἱ ἐντολαὶ δὲ εἶναι τοῦ Πατρός, τότε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀκούει αὐτάς, ὄχι μόνον τὸν Υἱόν, ἀλλὰ καὶ τὸν Πατέρα ἀγαπᾷ. Ἀλλὰ πῶς ὁ λόγος εἶναι ἰδικός Του, (Υἱὲ Θεοῦ), καὶ ὄχι ἰδικός Σου; Τοῦτο σημαίνει: «τίποτε δὲν λέγω ξένον πρὸς τὸν Πατέρα, οὔτε τίποτε ἄλλο ἰδικόν μου ἀντίθετον πρὸς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρεσβεύει Ἐκεῖνος».

«Ταῦτα ἐλάλησα ὑμῖν, παρ' ὑμῖν μένων»[56]. Ἐπειδὴ δὲ αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶπεν ἦσαν ἀσαφῆ, καὶ ἄλλα μὲν δὲν τὰ κατενόουν, διὰ τὰ περισσότερα δὲ εἶχον καὶ ἀμφιβολίας, διὰ νὰ μὴ ταράσσωνται πάλιν, οὔτε νὰ ἐρωτοῦν: «Ποίας ἐντολάς;», ἀπήλλαξεν τοὺς Μαθητὰς ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν αὐτήν, ἀφοῦ εἶπεν: «Ὁ δὲ Παράκλητος, ὃν πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει»[57]. «Ἴσως αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν εἰς σᾶς τώρα, νὰ εἶναι ἀσαφῆ· ἀλλὰ σαφὴς διδάσκαλος τούτων εἶναι Ἐκεῖνος (ὁ Παράκλητος).

Τὸ δὲ «παρ' ὑμῖν μένει» εἶναι ὑπαινιγμός, ὅτι Αὐτὸς (ὁ Ἰησοῦς) θὰ ἀπέλθῃ. Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ λυπῶνται, λέγει ὅτι, ἐφ' ὅσον μένει πλησίον αὐτῶν, καὶ τὸ Πνεῦμα δὲν ἔρχεται, τίποτε σπουδαῖον, οὔτε ὑψηλὸν δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ κατανοήσουν. Αὐτὰ δὲ λέγει, θέλων νὰ προπαρασκευάσῃ αὐτοὺς νὰ ὑπομείνουν μὲ γενναιότητα τὴν ἀναχώρησιν Αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον αὕτη θὰ καταστῇ αἰτία μεγάλων ἀγαθῶν δι' αὐτούς.

55. Ἰωάν. 14, 24.
56. Ἰωάν. 14, 25.
57. Ἰωάν. 14, 26.

Συνεχῶς δὲ ὀνομάζει «Παράκλητον»[58] τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, λόγῳ τῶν θλίψεων, αἱ ὁποῖαι κατεῖχον τότε αὐτούς. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ αὐτὰ ὅταν ἤκουον οἱ Μαθηταὶ ἐταράσσοντο, ἀναλογιζόμενοι τὰς ἐνοχλήσεις, τοὺς πολέμους, τὴν ἀναχώρησιν Αὐτοῦ, παρατήρει πῶς ὁ Κύριος καθησυχάζει αὐτοὺς λέγων: «Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν»[59]· σχεδὸν λέγει: «Τί βλάπτεσθε ἀπὸ τὴν ταραχὴν τοῦ κόσμου, ἐφ' ὅσον ἀπέναντί μου τηρεῖτε εἰρήνην; διότι ἡ ἐν λόγῳ εἰρήνη δὲν εἶναι, ὅπως ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου· διότι ἡ μὲν ἔξωθεν προερχομένη εἰρήνη, καὶ διὰ κακὸν συνάπτεται πολλάκις καὶ ἀνωφελὴς εἶναι, καὶ τοὺς ἔχοντας αὐτὴν οὐδόλως ὠφελεῖ, ἐγὼ δὲ παρέχω τοιαύτην εἰρήνην, ὥστε μεταξύ σας νὰ εἰρηνεύετε, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σᾶς καθιστᾷ ἰσχυροτέρους».

Ἀλλ' ἐπειδὴ εἶπε πάλιν: «Ἀφίημι», τὸ ὁποῖον ἦτο λόγος ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀναχωρεῖ, καὶ ἦτο ἀρκετὸς ὁ λόγος αὐτὸς νὰ ταράξῃ τοὺς Μαθητάς, διὰ τοῦτο ὁ Κύριος λέγει πάλιν: «Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω»[60]. Βλέπεις ὅτι ἐταράσσοντο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα φιλοστοργίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἕνεκα δειλίας;

«Ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα, ὅτι ὁ Πατὴρ μείζων μού ἐστι»[61]. Καὶ ποίαν χαρὰν ἐπρόκειτο τοῦτο νὰ φέρῃ εἰς αὐτούς; ποίαν παρηγορίαν;

δ'. Τί σημαίνει λοιπὸν αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐλέχθη; Δὲν ἐγνώριζον ἀκόμη περὶ τῆς Ἀναστάσεως, οὔτε εἶχον περὶ τοῦ Κυρίου τὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ἔχουν· (διότι πῶς ἦτο δυνατὸν αὐτὸ δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι οὔτε ὅτι θὰ ἀναστηθῇ δὲν ἐγνώριζον;) ἐνόμιζον δὲ ὅτι ὁ Πατὴρ εἶναι μέγας. Λέγει λοιπόν: «ἐ-

58. Παράγεται ἐκ τοῦ «παρακαλῶ», ὅπερ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν σημαίνει, «παραμυθοῦμαι, παρηγορῶ»· ἑπομένως: Παράκλητος = Παρήγορος.
59. Ἰωάν. 14, 27.
60. Ἰωάν. 14, 27.
61. Ἰωάν. 14, 28.

ἀν. καὶ δι' ἐμὲ φοβεῖσθε, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν δύναμαι ἐγὼ νὰ προστατεύσω τὸν ἑαυτόν μου, οὔτε ἔχετε τὴν πεποίθησιν ὅτι μετὰ τὴν σταύρωσιν πάλιν θὰ σᾶς ἴδω, ἐν τούτοις, ἐφ' ὅσον ἠκούσατε ὅτι ἀπέρχομαι πρὸς τὸν Πατέρα, ἔπρεπε τοῦ λοιποῦ νὰ χαρῆτε διότι θὰ μεταβῶ πρὸς 'Ανώτερον καὶ Δυνάμενον νὰ ἐξαλείψῃ ὅλα τὰ κακά».

«Ὑμεῖς ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν». Διατί ἔχει προσθέσει αὐτοὺς τοὺς λόγους; Διότι τόσον μεγάλην πεποίθησιν ἔχω, λέγει, δι' ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν, ὥστε καὶ νὰ προείπω αὐτά· διὰ τοῦτο δὲν φοβοῦμαι. Τοῦτον τὸν λόγον λοιπὸν καὶ διὰ τὸ μέλλον «εἶπον ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα, ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι»[62]· ὡς νὰ ἔλεγε: «Μήπως ἐγνωρίζετε αὐτά, ἐὰν ἐγὼ δὲν τὰ ἔλεγον; ἀλλὰ δὲν θὰ τὰ ἔλεγον, ἐὰν δὲν εἶχον πεποίθησιν ὅτι θὰ πραγματοποιηθοῦν».

Εἶδες ὅτι ὁ λόγος οὗτος προσαρμόζεται εἰς τὴν νοητικὴν ἱκανότητα αὐτῶν[63]; Διότι καί, ὅταν λέγῃ: «Δοκεῖτε ὅτι οὐ δύναμαι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα, καὶ

62. 'Ιωάν. 14, 29.

63. «Εἶδες συγκαταβάσεως τὸν λόγον ὄντα;». Ὁ θεῖος 'Ιεράρχης χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν «συγκατάβασιν», ὅταν θέλῃ νὰ τονίσῃ, ὅτι ὁ Κύριος χρησιμοποιεῖ λέξεις συμφώνους πρὸς τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, διὰ νὰ τονίσῃ ὑψηλὰς ἐννοίας. Αὗται δὲν θὰ ἦσαν κατανοηταὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐὰν ἐχρησιμοποιοῦντο ἐκφράσεις ἀνάλογοι πρὸς τὸ ὕψος αὐτῶν. Τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ὁ 'Απόστολος Παῦλος γράφων εἰς ἐπιστολήν του τὰ ἑξῆς: «Οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων... ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον... ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι». (Β' Κορινθ. 12, 2-4)

Καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον διὰ τοὺς θεοὺς των, ὅτι δὲν χρησιμοποιοῦν τὰς αὐτὰς ἐκφράσεις μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Οὕτως ὁ Ὅμηρος λέγει περὶ τοῦ Σκαμάνδρου ποταμοῦ:

«Ὃν Ξάνθον καλέουσι θεοί, ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον». (Ὁμ. 'Ιλ. Υ 75). Περὶ δὲ ἑνὸς εἴδους ἁρπακτικοῦ ὀρνέου ὁ αὐτὸς ποιητὴς λέγει: «Χαλκίδα κικλήσκουσι θεοί, ἄνδρες δὲ κύμινδιν» (Ὁμ. 'Ιλ. Ξ 291). Δηλαδὴ ἐπίστευον οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι οἱ θεοὶ χρησιμοποιοῦν τελειοτέρας ἐκφράσεις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. (Δῆλον γὰρ δὴ ὅτι οἵ γε θεοὶ αὐτὰ καλοῦσι πρὸς ὀρθότητα ἅπερ ἔστι φύσει ὀνόματα. Πλάτ. Κρατύλος 391 D).

παραστήσει μοι δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων;»[64], ὁμιλεῖ σύμφωνα μὲ τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῶν ἀκουόντων· διότι οὔτε ἐκεῖνο δύναται νὰ εἴπῃ τις, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι λίαν παράφρων, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ τὸν Ἑαυτόν Του, ἀλλὰ εἶχεν ἀνάγκην ἀγγέλων, ἐπειδὴ ὅμως οἱ Μαθηταὶ εἶχον γνώμην περὶ Αὐτοῦ ὡς ἀνθρώπου, διὰ τοῦτο λέγει: «Δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων»· καὶ ὅμως βέβαια ἁπλῶς μίαν ἐρώτησιν ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς ὑπηρέτας, καὶ ἔρριψεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὀπίσω[65].

Ἐὰν δὲ λέγῃ κανεὶς ὅτι εἶναι μεγαλύτερος ὁ Πατήρ, ὡς πρὸς τὸ ὅτι ἀποτελεῖ πηγὴν προελεύσεως τοῦ Υἱοῦ, οὔτε εἰς τοῦτο ἐκφράζομεν ἀντίθετον γνώμην[66]. Ἀλλ' ὅμως τοῦτο δὲν κάμνει τὸν Υἱὸν νὰ εἶναι ἄλλης οὐσίας. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Κύριος, σημαίνει τοῦτο περίπου: «Ἐφ' ὅσον εἶμαι ἐδῶ, εἶναι εὔλογον νὰ νομίζετε σεῖς ὅτι κινδυνεύομεν, ἐὰν δὲ ἀπέλθω ἐκεῖ, νὰ ἔχετε τὴν πεποίθησιν ὅτι εὑρισκόμεθα ἐν ἀσφαλείᾳ· διότι οὐδεὶς θὰ δυνηθῇ νὰ ὑπερισχύσῃ Ἐκείνου (δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ)»· ὅλοι δὲ οἱ λόγοι οὗτοι ἐλέγοντο προσαρμοζόμενοι εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν μαθητῶν· «διότι καὶ ἐγὼ μὲν ἔχω θάρρος, καὶ δὲν ὑπολογίζω τὸν θάνατον».

Διὰ τοῦτο βεβαίως εἶπε: «Ταῦτα εἶπον ὑμῖν, πρὶν γενέσθαι», «Ἐπειδὴ δέ», λέγει, «ἀκόμη δὲν δύνασθε νὰ κατανοήσετε τὸν λόγον περὶ αὐτῶν, διὰ τοῦτο σᾶς λέγω παρηγορητικοὺς λόγους ἀναφέρων τὸν Πατέρα, διὰ τὸν Ὁποῖον λέγετε ὅτι εἶναι μέγας».

64. Ματθ. 26, 53.

65. 'Ιωάν. 18, 6.

66. «Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν μόνον δύναται ὁ Πατὴρ νὰ ὀνομασθῇ «μείζων»· οὐχὶ μείζων ὑπὸ τὴν κυρίαν ἔννοιαν, ἀλλὰ πρότερος· ὡς οἱοσδήποτε πατὴρ δὲν εἶναι φύσει μείζων τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον πρότερος. Αὕτη εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Χρυσοστόμου». (Ὑποσημείωσις σχολιαστοῦ ἐν τῇ Πατρολογίᾳ τοῦ MIGNE, P.G. T. 50 στήλη 408 Λατινικὴ μετάφρασις, ὑποσημ. (a). Λατινιστὶ ἔχει ὡς ἑξῆς: «EA SOLUM RATIONE POTEST PATER MAIOR DICI: IMO NON PROPRIE MAIOR, SED PRIOR: UT QUIVIS PATER NON EST NATURA MAIOR FILIO SUO, SED PRIOR TANTUM. EA EST MENS CHRYSOSTOMI»). Τὸ πρότερος ἐνταῦθα δὲν λέγεται ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου.

Ἀφοῦ λοιπὸν παρηγόρησεν αὐτούς, λέγει πάλιν λόγους προκαλοῦντας λύπην: «Οὐκέτι λαλήσω μεθ' ὑμῶν»[67]. Διὰ ποῖον λόγον; «Ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ ἔχει οὐδέν»[68]. Ἀποκαλεῖ δὲ ἄρχοντα τοῦ κόσμου τὸν διάβολον, ὀνομάζων οὕτω καὶ τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους· δὲν ἐξουσιάζει δηλαδὴ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, διότι ὅλα θὰ τὰ ἀνέτρεπε καὶ θὰ τὰ κατέρριπτε· ἐξουσιάζει δὲ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι παραδίδουν εἰς αὐτὸν τοὺς ἑαυτούς των. Διὰ τοῦτο ὀνομάζει αὐτὸν καὶ ἄρχοντα τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου[69], σκότος ἐδῶ πάλιν ἀποκαλῶν τὰς πονηρὰς πράξεις.

Τί λοιπόν; ὁ διάβολος Σὲ θανατώνει; Οὐδόλως[70]· διότι δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἐπ' ἐμοῦ. Πῶς λοιπὸν Σὲ θανατώνουν; Διότι τὸ θέλω, καὶ διὰ νὰ γνωρίσῃ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν Πατέρα· διότι, ἐνῷ δὲν εἶμαι ὑπόλογος διὰ θάνατον, λέγει, οὔτε ὀφείλω εἰς Ἐκεῖνον, ἐν τούτοις διὰ τὴν ἀγάπην ἀπέναντι τοῦ Πατρὸς ὑπομένω τὸν θάνατον.

Τοῦτο δὲ λέγει διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ πάλιν τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν, καὶ διὰ νὰ μάθουν ὅτι ὄχι παρὰ τὴν θέλησίν Του, ἀλλὰ μὲ τὴν θέλησίν του ἔρχεται πρὸς τὸ σταυρικὸν πάθος, καὶ περιφρονῶν τὸν διάβολον.

Διότι δὲν ἦτο ἀρκετὸν νὰ εἴπῃ ὅτι «μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι»[71], ἀλλὰ συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει τοῦτο, τὸ ὁποῖον προξενεῖ λύπην, εὐλόγως, μέχρις ὅτου καταστήσῃ αὐτὸ παραδεκτὸν ἐκ μέρους τῶν Μαθητῶν, ἀφοῦ παρεμβάλλει εἰς τοῦτο καὶ τὰ ἀγαθά. Διὰ τοῦτο ἔκτοτε λέγει: «Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι» καὶ ὅτι «ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἦτε»[72], καὶ «οὐ δύνασθέ μοι νῦν ἀκο-

67. Ἰωάν. 14, 30.
68. Ἰωάν. 14, 30.
69. Ἐφεσ. 6, 12.
70. «Τί οὖν; ὁ διάβολός Σε ἀναιρεῖ; οὐδαμῶς». Τύπος ἐρωταποκρίσεως ληφθεὶς ἐκ τῶν Πλατωνικῶν διαλόγων. (Πρβλ. Πλ. Κριτ. 8, 10, 12, Φαίδων 9, 10, 16, 19, 21, 26, 29, Κρατύλος 425ο, κ.ἀ.).
71. Ἰωάν. 7, 33.
72. Ἰωάν. 14, 3.

λουθῆσαι, ἀκολουθήσετε δὲ ὕστερον»[73] καὶ «πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι», καὶ «ὁ Πατὴρ μείζων μού ἐστιν», καὶ «πρὶν γενέσθαι εἴρηκα ὑμῖν», καὶ ὅτι «οὐκ ὑπ' ἀνάγκης ταῦτα πάσχω, ἀλλὰ δι' ἀγάπην τοῦ Πατρός», ὥστε νὰ ἐννοήσουν οἱ Μαθηταὶ ὅτι τὸ συμβαῖνον δὲν εἶναι ὀλέθριον, οὔτε προξενεῖ βλάβην, ἐὰν βεβαίως Ἐκεῖνος, ὁ Ὁποῖος ἀγαπᾷ εἰς μέγαν βαθμὸν Αὐτὸν (τὸν Ἰησοῦν), καὶ ἀγαπᾶται ὑπ' Αὐτοῦ θέλει τοῦτο.

Διὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν λόγον συνεχῶς ὡμίλει ἀναμιγνύων τὰ εὐχάριστα καὶ τὰ δυσάρεστα, θέλων νὰ ἀσκήσῃ τὸ φρόνημα αὐτῶν· διότι καὶ τὸ «παρ' ὑμῖν μένει» καὶ τὸ ὅτι «συμφέρει ὑμῖν»[74], ἡ ἀναχώρησίς μου, ἦσαν λόγοι ἀνθρώπου παρηγοροῦντος αὐτούς.

Διὰ τοῦτον δηλαδὴ τὸν λόγον ἐκ τῶν προτέρων ἀπείρους λόγους εἶπε περὶ τοῦ Πνεύματος, τὸ «ἐν ὑμῖν ἐστι» καὶ «ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν», καὶ «αὐτὸς ἀναμνήσει πάντα», καὶ «Πνεῦμα ἀληθείας», καὶ «Πνεῦμα ἅγιον», καὶ «Παράκλητον» καὶ ὅτι «συμφέρει ὑμῖν», διὰ νὰ μὴ θλίβωνται οἱ Μαθηταί, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν ὑπάρχει κανείς, ὁ ὁποῖος θὰ τοὺς προστατεύσῃ καὶ θὰ τοὺς βοηθήσῃ. Λέγει δὲ ὅτι συμφέρει εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναχωρήσῃ, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι θὰ καταστήσῃ αὐτοὺς πνευματικούς.

ε'. Τοῦτο βεβαίως βλέπομεν καὶ ὅτι ἔχει πραγματοποιηθῆ· διότι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἔτρεμον καὶ ἐφοβοῦντο, ὅταν ἔλαβον τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἐρρίπτοντο εἰς τὸ μέσον τῶν κινδύνων, καὶ ἡτοιμάσθησαν διὰ τὸν σίδηρον, τὸ πῦρ, τὰ θηρία, τοὺς θαλασσίους κινδύνους καὶ παντὸς εἴδους τιμωρίαν, καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀγράμματοι καὶ ἀπαίδευτοι ὡμίλουν μὲ τόσον θάρρος ὥστε νὰ ἐκπλήττουν τοὺς ἀκροατάς· διότι ἀπὸ πηλίνους τὸ Πνεῦμα κατέστησεν αὐτοὺς σιδηροῦς, καὶ πτερωτούς, καὶ δὲν ἀφῆκεν αὐτοὺς νὰ ὑποπέσουν εἰς οὐδεμίαν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν· διότι εἶναι τοιαύτη ἡ χάρις ἐκείνη (τοῦ Ἁγίου Πνεύματος), καὶ ἂν εὕρῃ θλῖ-

73. Ἰωάν. 13, 36.
74. Ἰωάν. 16, 7.

ψιν, τὴν διαλύει, καὶ ἂν εὕρῃ ἐπιθυμίαν πονηράν, τὴ ἀφανίζει, καὶ ἂν εὕρῃ δειλίαν, τὴν ἀπομακρύνει, καὶ δὲν ἀφήνει ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος μετέχει Αὐτοῦ νὰ εἶναι τοῦ λοιποῦ ἄνθρωπος[75], ἀλλά, ὡς ἐὰν μετέβη εἰς τὸν οὐρανόν, νὰ φαντάζεται ὅλα τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενα, προετοιμάζει αὐτόν[76].

Διὰ τοῦτο κανεὶς δὲν ἔλεγεν ὅτι κάτι ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶχεν, εἶναι ἰδικόν του, ἀλλὰ ἐπεδίδοντο μὲ ζῆλον εἰς τὰς προσευχάς, καὶ μὲ χαρὰν καὶ ἁπλότητα καρδίας[77]· διότι τοῦτο κυρίως θέλει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· «ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ Πνεύματος, χαρά, εἰρήνη, πίστις, πραότης»[78].

Καὶ ὅμως πολλάκις θλίβονται οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, δύναται νὰ εἴπῃ τις· ἀλλὰ ἡ λύπη εἶναι ἐδῶ περισσότερον εὐχάριστος ἀπὸ τὴν χαράν. Διότι καὶ ὁ Κάϊν ἐλυπήθη, ἀλλὰ κατὰ τὴν κοσμικὴν λύπην· καὶ ὁ Παῦλος ἐλυπήθη, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν κατὰ Θεὸν λύπην[79].

Διότι πᾶν ὅ,τι εἶναι πνευματικόν, ἀποφέρει μέγιστον κέρδος· ὅπως πᾶν κοσμικὸν ἀποφέρει τὴν χειρίστην ζημίαν.

Ἂς προσελκύσωμεν λοιπὸν τὴν ἀκαταμάχητον βοήθειαν τοῦ Πνεύματος, φυλάσσοντες τὰς θείας ἐντολάς, καὶ οὐδόλως θὰ ἤμεθα κατώτεροι τῶν ἀγγέλων· διότι οὔτε ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ εἶναι ἀσώματοι, εἶναι τοιοῦτοι, δηλ. ἐνάρετοι (διότι, ἐὰν συνέβαινε τοῦτο, κανεὶς ἐκ τῶν

75. Ἄνθρωπος βεβαίως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ γηΐνου, τοῦ σωματικοῦ.

76. Λίαν διδακτικοὶ καὶ ἀποφθεγματικοὶ οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ θείου Ἱεράρχου περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος:

«Τοιαύτη γὰρ ἡ χάρις ἐκείνη, κἂν ἀθυμίαν εὕρῃ, διαλύει
κἂν ἐπιθυμίαν πονηράν, δαπανᾷ
κἂν δειλίαν, ἐκβάλλει.
καὶ οὐκ ἀφίησι λοιπὸν ἄνθρωπον εἶναι τὸν μετασχόντα αὐτοῦ, ἀλλά, ὥσπερ εἰς αὐτὸν μεταστάντα τὸν οὐρανόν, πάντα τὰ ἐκεῖ φαντάζεσθαι παρασκευάζει».

77. Πράξ. 2, 46.

78. Γαλ. 5, 22-23.

79. Ὅρα τὴν ἀντίθεσιν: Ἐπεὶ καὶ ὁ Κάϊν ἐλυπήθη, ἀλλὰ τὴν τοῦ κόσμου λύπην καὶ ὁ Παῦλος ἐλυπήθη, ἀλλὰ τὴν κατὰ Θεόν.

ἀσωμάτων δὲν θὰ καθίστατο πονηρός), ἀλλὰ ἡ διάθεσις εἰς πᾶσαν περίπτωσιν εἶναι αἰτία ὅλων τῶν πραγμάτων.

Διὰ τοῦτο καὶ μεταξὺ τῶν ἀσωμάτων εὑρέθησαν κατώτεροι ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ δὴ μὴ ἔχοντας λογικόν, καὶ μεταξὺ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν σώματα ἀντιθέτως εὑρέθησαν ἄνθρωποι ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀσωμάτους. Ὅλοι λοιπὸν οἱ δίκαιοι, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν τὴν γῆν, ἂν καὶ ἔχουν σώματα, κατώρθωσαν, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κατώρθωσαν· διότι κατῴκησαν ὡς ἐὰν ἦσαν παρεπίδημοι, τὸν δὲ οὐρανὸν ὡς πολῖται[80].

Νὰ μὴ λέγῃς λοιπὸν οὔτε σύ: «Περιβάλλομαι σάρκα, δὲν δύναμαι νὰ ὑπερτερήσω, οὔτε νὰ καταβάλω τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς μόχθους». Νὰ μὴ κατηγορήσῃς τὸν Δημιουργόν· διότι ἐὰν τὸ νὰ φέρωμεν σάρκα καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἀρετήν, τότε ἡ κατηγορία δὲν στρέφεται ἐναντίον μας· ἀλλὰ τὸ ὅτι τὸ νὰ φέρωμεν σάρκα δὲν καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν ἀρετήν, τὸ ἀπέδειξεν ἡ χορεία τῶν ἁγίων.

Τὸν Παῦλον λοιπὸν δὲν τὸν ἠμπόδισεν ἡ φύσις τῆς σαρκὸς νὰ καταστῇ τοιοῦτος, οἷος κατέστη, οὔτε τὸν Πέτρον νὰ λάβῃ τὰς κλεῖδας τῶν οὐρανῶν[81]· καὶ ὁ Ἐνὼχ δέ, ἐνῷ περιεβλήθη σάρκα, μετέστη καὶ δὲν εὑρίσκετο[82]· οὕτω καὶ ὁ Ἠλίας ἡρπάγη εἰς τὸν οὐρανὸν μὲ τὴν σάρκα, καὶ ὁ Ἀβραὰμ μετὰ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ ἐγγόνου, ἐνῷ εἶχον σάρκα, ἔλαμψαν· καὶ ὁ Ἰωσὴφ μὲ τὴν σάρκα ἐπάλαισε πρὸς τὸ ἀκόλαστον ἐκεῖνο γύναιον[83].

Καὶ διατί νὰ ἀναφέρω τὴν σάρκα; Καὶ ἄλυσιν

80. Ταῦτα ἐνθυμίζει ἓν χωρίον τοῦ Κικέρωνος, ὁ ὁποῖος γράφει: «EX VITA ITA DISCEDO TAMQUAM EX HOSPITIO, NON TAMQUAM EX DOMO. COMMORANDI ENIM NATURA DEVERSORIUM DEDIT, NON HABITANDI». (CIC. «CATO MAIOR DE SENECTUTE» 84). (Ἐκ τοῦ βίου ἀποχωρῶ ὡς ἐκ τόπου φιλοξενίας, οὐχὶ ὡς ἐξ οἰκίας. Διότι ἡ φύσις ἔδωκε τόπον παρεπιδημίας καὶ οὐχὶ κατοικίας).

81. Ματθ. 16, 13-19.

82. Γεν. 5, 24 καὶ Σοφ. Σειρ. 44, 16.

83. Γεν. 39, 7-13.

ἀκόμη ἐὰν θέσῃς πέριξ τῆς σαρκός σου, οὐδόλως βλάπτεται· διότι ὁ Παῦλος λέγει: ἂν καὶ ἐγὼ ἔχω δεθῆ, «ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται»[84].

Καὶ τί ἀναφέρω τὰ δεσμὰ καὶ τὴν ἅλυσιν; Πρόσθεσε τὸ δεσμωτήριον καὶ τὰ κλεῖθρα, καὶ οὔτε τότε καθίστανται αὐτὰ ἐμπόδια εἰς τὴν ἀρετήν. Οὕτω λοιπὸν ἐδίδαξεν ὁ Παῦλος· διότι δεσμὸς τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι ὁ σίδηρος, ἀλλὰ ἡ δειλία καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν χρημάτων, καὶ τὰ ἄπειρα πάθη· αὐτὰ δεσμεύουν τὸ σῶμα, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι λελυμένον (ἀπὸ τὰ ὑλικὰ δεσμά).

Ἀλλὰ αὐτὰ γεννῶνται ἀπὸ τὸ σῶμα, δύναται νὰ εἴπῃ τις. Αὐτὰ ἀποτελοῦν ψευδῆ δικαιολογίαν καὶ πρόφασιν· διότι, ἐὰν ἐγεννῶντο ἀπὸ τὸ σῶμα, ὅλοι θὰ τὰ ὑφίσταντο αὐτά· δηλαδὴ ὅπως τὸν κόπον καὶ τὸν ὕπνον καὶ τὴν πεῖναν καὶ τὴν δίψαν δὲν δυνάμεθα νὰ διαφύγωμεν, ἐπειδὴ ὑπάρχουν ἐκ φύσεως, οὕτω καὶ τὰ πάθη, ἐὰν ἦσαν τοιαῦτα, δὲν ἄφηναν κανένα μακρὰν τῆς ἐξουσίας. Ἐὰν δὲ πολλοὶ ἄνθρωποι τὰ διαφεύγουν, εἶναι καταφανὲς ὅτι τὰ τοιαῦτα ἐλαττώματα εἶναι δημιουργήματα ψυχῆς, ἡ ὁποία περιπίπτει εἰς ὀκνηρίαν.

Αὐτὰ λοιπὸν ἂς ἀποκόψωμεν, καὶ ἂς μὴ κατηγορῶμεν τὸ σῶμα, ἀλλὰ ἂς ὑποτάξωμεν αὐτὸ εἰς τὴν ψυχήν, ὥστε, ἔχοντες αὐτὸ εὐχαλιναγώγητον, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

84. Β' Τιμόθ. 2, 9.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΣΤ' (76)

(Ἰωάν. ιδ', 31 — ιε', 10).

«Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν»[1].

α'. Δειλὴν καὶ ἄνανδρον καθιστᾷ τὴν ψυχὴν ἡ ἀμάθεια, ὅπως βεβαίως μεγάλην καὶ ὑψηλὴν ἡ ἐκπαίδευσις διὰ τῶν οὐρανίων δογμάτων· διότι μία ψυχή, ὅταν δὲν καταβάλλῃ ἐπιμέλειαν, εἶναι δειλὴ ὄχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ ἐκ διαθέσεως[2]· διότι ὅταν ἴδω τὸν ἀνδρεῖον ἄλλοτε μὲν δεικνύοντα τόλμην, ἄλλοτε δὲ δειλίαν, δὲν ἰσχυρίζομαι πλέον ὅτι τὸ πάθος ὑφίσταται ἐκ φύσεως· διότι τὰ ἐκ φύσεως ὑπάρχοντα δὲν μεταβάλλονται.

Πάλιν, ὅταν ἴδω αὐτούς, οἱ ὁποῖοι τώρα εἶναι δειλοί, νὰ καθίστανται διὰ μιᾶς τολμηροί, πάλιν τὴν αὐτὴν γνώμην σχηματίζω, ἀποδίδων τὸ πᾶν εἰς τὴν διάθεσιν. Διότι καὶ οἱ Μαθηταὶ ἦσαν εἰς μέγαν βαθμὸν δειλοί, πρὶν μάθουν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε, καὶ πρὶν ἀξιωθοῦν τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κατόπιν ὅμως κατέστησαν θαρραλεώτεροι ἀπὸ τοὺς λέοντας.

Καὶ ὁ Πέτρος, ἐνῷ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπομείνῃ ἀπειλὴν προερχομένην ἐκ τῶν λόγων κορασίου[3], ἐκρέματο μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, καὶ ἐμαστιγώνετο, καί, ἐνῷ διέτρεχε μυρίους κινδύνους, δὲν ἐσιώπα, ἀλλὰ ὡς

1. Ἰωάν. 14, 31.
2. «οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ προαίρεσιν». Τοὺς ὅρους φύσιν καὶ προαίρεσιν πιθανὸν ὁ θεῖος Ἱεράρχης νὰ ἔλαβεν ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους· πρβλ. «ἡγεῖτο γὰρ εἶναι πρὸς ἑταιρίαν πολλῷ κρείττω φύσιν νόμου καὶ τρόπον γένους καὶ προαίρεσιν ἀνάγκης». (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόν. 10).
3. Ματθ. 26, 69-75. Μάρκ. 14, 66-72. Λουκ. 22, 55-62. Ἰωάν. 18, 17 καὶ 25-27.

νὰ ὑφίστατο ἐν ὀνείρῳ, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔπασχεν, παρ ταῦτα ἐδείκνυε θάρρος· ἀλλὰ δὲν ἔκαμνε τοῦτο πρὸ τῆς Σταυρώσεως τοῦ Κυρίου.

Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν». Διὰ ποῖον λόγον; εἰπέ μου· δὲν ἐγνώριζε τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ παρουσιασθῇ ὁ Ἰούδας; ἀλλὰ ἐφοβεῖτο μήπως, ἀφοῦ ἔλθῃ ἐκεῖ εὕρῃ αὐτούς, καὶ πρὶν ὁ Κύριος συμπληρώσῃ τὴν ἀρίστην διδασκαλίαν του, μήπως παρουσιασθοῦν οἱ σχεδιάζοντες τὰ κακὰ ἐναντίον Αὐτοῦ;

Ἀπομάκρυνε ἀπὸ σοῦ τοιαύτην ἰδέαν! διότι αὐτὰ εἶναι ἀσύμφωνα πρὸς τὴν ἀξίαν Αὐτοῦ. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἐφοβεῖτο, διατί ἆρά γε ἀπομακρύνει αὐτοὺς ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὴν διδασκαλίαν, ὁδηγεῖ τότε αὐτοὺς εἰς τὸν κῆπον, ὁ ὁποῖος ἦτο γνωστὸς εἰς τὸν Ἰούδαν; Καὶ ἂν ἀκόμη ἤρχετο ὁ Ἰούδας, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτυφλώσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμε καὶ ὅταν ὁ ἴδιος δὲν παρευρίσκετο[4];

Διατί λοιπὸν ἀποχωρεῖ ἀπὸ ἐκεῖ; Δίδει καιρὸν εἰς τοὺς Μαθητὰς νὰ ἀναπνεύσουν ὀλίγον· διότι καὶ εὔλογον ἦτο αὐτοί, ἐπειδὴ εὑρίσκοντο εἰς φανερὸν μέρος, νὰ τρέμουν καὶ νὰ φοβῶνται καὶ ἕνεκα τοῦ χρόνου καὶ ἕνεκα τοῦ τόπου· δηλαδὴ καὶ νὺξ ἦτο βαθυτάτη, καὶ δὲν ἦτο δυνατὸν εἰς τοὺς Μαθητὰς νὰ προσέχουν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ πάντοτε νὰ στρέφουν εἰς τὸν νοῦν των καὶ νὰ φαντάζωνται αὐτούς, οἱ ὁποῖοι θὰ παρουσιασθοῦν· καὶ μάλιστα ἦτο ἑπόμενον νὰ συμβαίνουν αὐτά, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ λόγος τοῦ Διδασκάλου ἔκαμεν αὐτοὺς νὰ ἀναμένουν τὰ δεινά· «ἔτι γὰρ μικρὸν»[5], λέγει, «καὶ οὐκ εἰμὶ μεθ' ὑμῶν», καὶ «ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων»[6].

Ἀφοῦ λοιπόν, ὅταν ἤκουον τούτους τοὺς λόγους καὶ παρομοίους, ἐταράσσοντο, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἐντὸς

4. Ἰωάν. 18, 6.
5. Ἰωάν. 14, 19.
6. Ἰωάν. 14, 30.

ὀλίγου[7] θὰ συλληφθοῦν, ὁδηγεῖ αὐτοὺς εἰς ἄλλον τόπον, ὥστε, ἀφοῦ νομίσουν ὅτι εὑρίσκονται ἐν ἀσφαλείᾳ, τοῦ λοιποῦ νὰ ἀκούουν τοὺς λόγους Αὐτοῦ ἄνευ φόβου· καθ' ὅσον μάλιστα ἐπρόκειτο νὰ ἀκούσουν σπουδαῖα δόγματα. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν».

Κατόπιν προσθέτει: «Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα»[8]. Τί θέλει νὰ ὑπαινιχθῇ διὰ τῆς παραβολῆς αὐτῆς; Ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν προσέχει εἰς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζήσῃ, καὶ ὅτι τὰ μέλλοντα θαύματα ἐπιτελοῦνται διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ.

«Ὁ Πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστι»[9]. Τί λοιπόν; Ἔχει ἀνάγκην βοηθείας ὁ Υἱός; Ἀπομάκρυνε τοιαύτην ἰδέαν ἀπὸ σοῦ! Διότι τὸ παράδειγμα τῆς ἀμπέλου δὲν δεικνύει τοῦτο. Πρόσεχε λοιπὸν μὲ πόσην ἐπιμέλειαν διατυπώνει τὴν παραβολήν· δηλαδὴ δὲν λέγει ὅτι ἡ ρίζα γεύεται τὴν φροντίδα τοῦ γεωργοῦ, ἀλλὰ τὰ κλήματα. Ἡ ρίζα δὲ εἰς τὴν παραβολὴν αὐτὴν ἔχει παραλειφθῆ ὄχι δι' ἄλλον λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν οἱ Μαθηταὶ ὅτι δὲν δύνανται τίποτε νὰ ἐπιτελέσουν ἄνευ τῆς δυνάμεως Αὐτοῦ, καὶ ὅτι κατὰ τοιοῦτον τρόπον πρέπει νὰ εἶναι ἡνωμένοι μὲ τὴν πίστιν, καθ' ὃν τρόπον τὸ κλῆμα μὲ τὴν ἄμπελον.

«Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ φέρον καρπόν, αἴρει αὐτὸ ὁ Πατήρ»[10]. Ἐδῶ ὑπαινίσσεται τὴν ζωήν, ἀποδεικνύων ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν ἄνευ ἔργων νὰ εὑρίσκεται κανεὶς εἰς αὐτήν.

7. «... ἐθορυβοῦντο, ὡς αὐτίκα μάλα ἁλωσόμενοι». Τὸ τμῆμα τοῦτο ἔγραψεν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἔχων ὑπ' ὄψιν πιθανὸν χωρίον τῆς «Κύρου Ἀναβάσεως» τοῦ Ξενοφῶντος, ἔνθα ὁ ἐν λόγῳ συγγραφεὺς γράφει: «ἔνθα δὴ πολὺς τάραχος ἐγένετο· αὐτίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ Ἕλληνες καὶ πάντες δὲ ἀτάκτοις σφίσιν ἐπιπεσεῖσθαι». (Ξενοφ. Κύρου Ἀνάβασις, 1, 8, 2).
Εἰς ἀμφότερα τὰ χωρία παρίσταται ἐκδήλωσις φόβου περὶ ἀμέσου κινδύνου.
8. Ἰωάν. 15, 1.
9. Ἰωάν. 15, 1.
10. Ἰωάν. 15, 2.

«Καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτό»[11]· τοῦτο σημαίνει: «πολλῆς ἐπιμελείας ἀπολαύειν ποιεῖ». Παρ' ὅτι ἡ ρίζα ἔχει ἀνάγκην νὰ τύχῃ φροντίδος πρὸ τῶν κλημάτων, σκαπτομένη πέριξ αὐτῆς, καὶ γυμνουμένη, ἐν τούτοις ὁ Κύριος ἐδῶ δὲν ὁμιλεῖ οὐδόλως περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ καθ' ὁλοκληρίαν ὁμιλεῖ περὶ κλημάτων, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι ὁ Ἴδιος μὲν εἶναι αὐτάρκης, οἱ δὲ Μαθηταὶ ἔχουν ἀνάγκην πολλῆς βοηθείας ἐκ μέρους τοῦ γεωργοῦ, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι εἰς μέγαν βαθμὸν ἐνάρετοι.

Διὰ τοῦτο λέγει: «Τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει»· δηλαδὴ τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ εἶναι ἄκαρπον, οὔτε εἰς τὴν ἄμπελον δύναται νὰ παραμένῃ, τὸ δὲ δεύτερον, ἐπειδὴ καρποφορεῖ, καθιστᾷ αὐτὸ γονιμώτερον. Δύναται δὲ νὰ εἴπῃ τις, ὅτι τοῦτο ἔχει λεχθῆ ἐν σχέσει καὶ πρὸς τὰς θλίψεις αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι τότε θὰ ἐπηκολούθουν· διότι τὸ «καθαίρει αὐτὸ» σημαίνει «περικόπτει», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καθιστᾷ γονιμώτερον τὸ κλῆμα. Ἐκ τούτου δεικνύεται ὅτι αἱ δοκιμασίαι ἀκόμη ἰσχυροτέρους καθιστοῦν αὐτούς.

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ λέγουν: «Περὶ τίνων ταῦτα λέγει;» καὶ πάλιν ἐμβάλῃ αὐτοὺς εἰς ἀγωνιώδεις σκέψεις[12], λέγει: «Ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν»[13]. Βλέπεις πῶς παρουσιάζει τὸν Ἑαυτόν Του, ὅτι φροντίζει διὰ τὰ κλήματα; Διότι λέγει: «Ἐγὼ σᾶς ἐκαθάρισα· (ἂν καὶ προηγουμένως δεικνύει ὅτι ὁ Πατὴρ ἐπιτελεῖ τοῦτο, ἐν τούτοις τίποτε δὲν μεσολαβεῖ μεταξὺ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ)[14]· πρέπει δὲ ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐπιτελεσθοῦν τὰ ἐκ μέρους σας ἔργα».

Κατόπιν, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἔκαμε τοῦτο, ὄχι ἐπειδὴ ἔχει ἀνάγκην τῆς ἐκ μέρους αὐτῶν ὑπηρεσίας, ἀλλὰ διὰ νὰ προκόπτουν, προσθέτει: «Ὥσπερ τὸ κλῆμα οὐ δύναται ἀφ' ἑαυτοῦ φέρειν καρπόν, οὕτως οὐδὲ ὁ ἐν ἐμοὶ μὴ

11. Ἰωάν. 15, 2.
12. Κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον: «σὲ ἔννοιες».
13. Ἰωάν. 15, 3.
14. Δηλ. δὲν ὑπάρχει οὐδεμία διαφορὰ μεταξὺ Αὐτῶν.

μένων»[15]. Διότι, διὰ νὰ μὴ ἀποχωρισθοῦν ἕνεκα τῆς δειλίας, τὴν ἐξασθενήσασαν ψυχὴν τῶν Μαθητῶν τὴν ἐνισχύει καὶ τὴν ἑνώνει μὲ τὸν Ἑαυτόν Του, καὶ παρέχει διὰ τὸ μέλλον ἐλπίδας ἀγαθάς[16]· δηλαδὴ ἡ μὲν ρίζα παραμένει, ἡ δὲ ἀφαίρεσις καὶ ἡ διατήρησις εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ὑφίστανται τὰ κλήματα.

Κατόπιν, ἀφοῦ προέτρεψε τοὺς Μαθητὰς καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευράς, δηλαδὴ καὶ ἀπὸ τὰ εὐχάριστα καὶ ἀπὸ τὰ δυσάρεστα, ζητεῖ πρῶτον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἐπιτελεσθοῦν ἐκ μέρους ἡμῶν. «Ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, κἀγὼ ἐν αὐτῷ»[17]. Παρατηρεῖς ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν Πατέρα συμβάλλει εἰς τὴν φροντίδα διὰ τοὺς Μαθητάς; διότι ὁ μὲν Πατὴρ καθαρίζει αὐτούς, ὁ δὲ Υἱὸς τοὺς κρατεῖ μεθ' Ἑαυτοῦ. Ἡ δὲ παραμονὴ εἰς τὴν ρίζαν, αὐτὴ κάμνει νὰ καρποφοροῦν τὰ κλήματα· διότι ἐκεῖνο μέν, τὸ ὁποῖον δὲν καθαρίζεται, παραμένει δὲ εἰς τὴν ρίζαν, φέρει καρπόν, ἂν καὶ ὄχι ὅσον ἔπρεπε, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον δὲν παραμένει εἰς τὴν ρίζαν, οὐδόλως φέρει καρπόν. Ἀλλ' ὅμως καὶ ὁ καθαρισμὸς ἐδείχθη ὅτι εἶναι ἔργον τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἡ παραμονὴ εἰς τὴν ρίζαν ἔργον τοῦ Πατρός, ὁ ὁποῖος καὶ τὴν ρίζαν ἔχει γεννήσει.

β΄. Εἶδες πῶς εἶναι ὅλα κοινά, δηλαδὴ καὶ ἡ κάθαρσις καὶ ἡ ἀπόλαυσις τῆς δυνάμεως τῆς ἀντλουμένης ἐκ τῆς ρίζης; Μεγάλη ζημία εἶναι βεβαίως, τὸ νὰ μὴ δύναται κανεὶς νὰ ἐπιτελέσῃ οὐδὲν ἔργον· δὲν τερματίζει ὅμως ὁ Κύριος μέχρι τούτου τοῦ σημείου τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ περαιτέρω συνεχίζει τὸν σχετικὸν λόγον· δηλαδὴ λέγει: «ἐβλήθη ἔξω»[18] (δεδομένου ὅτι δὲν εἶναι πλέον ἀντικείμενον τῆς ἐργασίας τοῦ γεωργοῦ),

15. Ἰωάν. 15, 4. Τὸ κείμενον τῆς Κ.Δ. ἔχει ὡς ἑξῆς: «καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε».
16. «Καὶ χρηστὰς ὑποτείνει λοιπὸν ἐλπίδας». Ἔκφρασις ἐν χρήσει παρὰ Δημοσθένει· οὕτω πρβλ.: «Τὰς ἐλπίδας ὑμῖν ὑποτείνων». (Δημοσθ. «Περὶ συντάξεως» 19). «... Καὶ τῶν ἐλπίδων, ἃς ὑπέτεινεν ὁ Ἀριστόμαχος» (Δημοσθ. «Κατὰ Ἀριστοκράτους» 14).
17. Ἰωάν. 15, 5.
18. Ἰωάν. 15, 6.

«καὶ ξηραίνεται»[19]· τοῦτο σημαίνει: «ἐὰν εἶχε μέρος τῆς ρίζης, τὸ ἀπομακρύνει· ἐὰν εἶχε κάποιαν χάριν, στερεῖται αὐτῆς, καὶ μένει ἄνευ τῆς βοηθείας τῆς προερχομένης ἐξ Ἐκείνου καὶ τῆς ζωῆς».

Καὶ ποῖον εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα; «Εἰς τὸ πῦρ βάλλεται»[20]. Ἀλλὰ δὲν περιέρχεται εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος παραμένει πλησίον τοῦ Κυρίου.

Κατόπιν ὁ Κύριος δεικνύει τί σημαίνει τὸ νὰ παραμείνῃ κανεὶς πλησίον Αὐτοῦ, καὶ λέγει: «Ἐὰν τὰ ρήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ»[21]. Βλέπεις ὅτι καὶ προηγουμένως δικαίως ἔλεγον ὅτι ζητεῖ ὁ Κύριος τὴν ἀπόδειξιν τῆς πίστεως τὴν ἐκδηλουμένην διὰ τῶν ἔργων; Διότι, ὅταν εἶπεν: «ὃ ἐὰν αἰτήσητε ποιήσω»[22], προσέθεσεν: «Ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε»[23]· καὶ ἐδῶ λέγει: «Ἐὰν μένητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ρήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θελήσητε, αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν»[24].

Αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγε, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οἱ μὲν σχεδιάζοντες κακὸν κατ' Αὐτοῦ θὰ κατακαοῦν, οἱ δὲ Μαθηταὶ θὰ φέρουν καρπόν. Τὸν φόβον λοιπόν, ὁ ὁποῖος ἐξεδηλώνετο ὑπὸ τῶν Μαθητῶν, ἀφοῦ μετέθεσεν εἰς ἐκείνους (τοὺς ἐπιβούλους)[25], καὶ ἔδειξεν ὅτι οἱ Μαθηταὶ θὰ εἶναι ἀκαταμάχητοι, λέγει: «Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ μου, ἵνα ὑμεῖς μοι γένησθε μαθηταί, καὶ καρπὸν πολὺν φέρητε»[26].

Ἐκ τούτων τῶν φράσεων καθιστᾷ ἀξιόπιστον τὸν λόγον· διότι ἐὰν ἡ καρποφορία τείνῃ πρὸς τὴν δόξαν τοῦ Πατρός, δὲν θὰ ἀμελήσῃ διὰ τὴν Ἰδικήν Του δόξαν.

---

19. Ἰωάν. 15, 6.
20. Ἰωάν. 15, 6.
21. Ἰωάν. 15, 7.
22. Ἰωάν. 14, 14.
23. Ἰωάν. 14, 15.
24. Ἰωάν. 15, 7. Ὀλίγον παρηλλαγμένον τὸ χωρίον.
25. Δηλαδὴ ἤθελε νὰ τονίσῃ ὅτι ἐκεῖνοι (οἱ ἐπίβουλοι) πρέπει νὰ φοβῶνται καὶ ὄχι οἱ Μαθηταί.
26. Ἰωάν. 15, 8. Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἱεράρχης θέτει τὰς προτάσεις κατὰ σειρὰν ἀντίστροφον τῆς τοῦ αὐθεντικοῦ κειμένου.

«Καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί»[27]. Παρατηρεῖς, πῶς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καρποφορεῖ, ἐκεῖνος εἶναι μαθητής; Τί σημαίνει δέ: «Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ»; Σημαίνει: «χαίρει, ὅταν ἐν ἐμοὶ μένητε, ὅταν καρπὸν φέρητε».

«Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ Πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς»[28]. Ἐδῶ τοῦ λοιποῦ ὁμιλεῖ κατὰ τρόπον περισσότερον νοητὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους[29]· διότι ὁ λόγος αὐτός, δεδομένου ὅτι ἔχει ἀπευθυνθῆ πρὸς ἀνθρώπους, ἔχει τὴν ἀνάλογον ἰσχύν· διότι Ἐκεῖνος, ὁ Ὁποῖος καὶ νὰ ἀποθάνῃ προετίμησεν, καὶ ἠξίωσε τόσης τιμῆς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν καὶ δοῦλοι καὶ ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, καὶ ὕψωσεν αὐτοὺς εἰς τοὺς οὐρανούς, πόσην ἔκτασιν ἀγάπης ἔδειξεν;

Ἐὰν λοιπὸν σᾶς ἀγαπῶ, ἔχετε θάρρος· ἐὰν ἡ καρποφορία ἀποτελῇ δόξαν τοῦ Πατρός, μὴ ὑποπτεύετε τίποτε κακόν.

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ καταστήσῃ αὐτοὺς ἀδιαφόρους, βλέπε πῶς πάλιν ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν αὐτῶν. «Μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ»[30]· διότι τοῦτο ἀπὸ σᾶς ἐξαρτᾶται. Ἀλλὰ πῶς θὰ πραγματοποιηθῇ τοῦτο; «Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρῆτε», λέγει, «καθὼς ἐγὼ τοῦ Πατρός μου τὰς ἐντολὰς τετήρηκα»[31].

Πάλιν ὁ λόγος προχωρεῖ κατὰ ἀνθρώπινον τρόπον· διότι βεβαίως ὁ Νομοθέτης δὲν ἐπρόκειτο νὰ ὑποταγῇ εἰς ἐντολάς[32]. Βλέπεις ὅτι, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πάντοτε λέ-

---

27. Ἰωάν. 15, 8.
28. Ἰωάν. 15, 9.
29. Εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον συχνὰ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος καλεῖ «συγκατάβασιν».
30. Ἰωάν. 15, 9.
31. Ἰωάν. 15, 10.
32. Δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς ὡς Θεὸς εἶναι Νομοθέτης τοῦ Θείου Νόμου, ὡς ὁ Πατήρ· ἑπομένως, ὡς δίδων τὰς Ἐντολάς, δὲν ὑπόκειται εἰς αὐτάς, ὡς οἱ ἄνθρωποι, ἀλλά, ἐφ' ὅσον χρησιμοποιεῖ ἐκφράσεις κατὰ ἀνθρώπινον σύστημα, λέγει μεταξὺ τῶν ἄλλων ὅτι ὡς Υἱὸς τηρεῖ τὰς ἐντολὰς τοῦ Πατρός, ὑπὸ τὴν ἀνθρωπίνην βεβαίως ἰδιότητα.
«Οὐ γὰρ δήπου ὁ νομοθέτης ὑπὸ ἐντολὰς ἔμελλε κεῖσθαι». Πρβλ. τὸ τοῦ Λυσίου: «Οὐ γὰρ δήπου τὸν αὐτὸν ὑμεῖς μὲν ὡς δυνάμενον ἀφαιρήσεσθε, οἱ δὲ θεσμοθέται ὡς ἀδύνατον ὄντα κληροῦσθαι

γω, τοῦτο καὶ ἐδῶ δεικνύεται λόγῳ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀκροατῶν; Δηλαδὴ τοὺς περισσοτέρους λόγους τοὺς λέγει σύμφωνα μὲ τὴν σκέψιν αὐτῶν (προσαρμόζει αὐτοὺς εἰς τὴν νοητικὴν ἱκανότητα αὐτῶν), καὶ δι' ὅλων δεικνύει εἰς τοὺς Μαθητὰς ὅτι εὑρίσκονται ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ ὅτι οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν θὰ ἀφανισθοῦν, καὶ ὅτι πᾶν ὅ,τι ἔχουν ἀποκτήσει, τὸ ἔχουν λάβει ἀπὸ τὸν Υἱόν, καὶ ὅτι, ἐὰν ἐπιδείξουν ἐνάρετον βίον, οὐδεὶς θὰ καταβάλῃ ποτὲ αὐτούς.

Νὰ σκεφθῇς δὲ ὅτι ὁ Κύριος ὁμιλεῖ εἰς τοὺς Μαθητὰς μὲ μεγαλύτερον κῦρος· διότι δὲν εἶπεν: «Μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Πατρός», ἀλλὰ εἶπεν: «ἐν τῇ ἐμῇ».

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ λέγουν: «ὅτε μᾶς κατέστησες πολεμίους[33] πρὸς πάντας, τότε μᾶς ἐγκαταλείπεις καὶ ἀναχωρεῖς», δεικνύει ὅτι δὲν ἐγκαταλείπει αὐτούς, ἀλλὰ ὅτι εἶναι ἡνωμένος μὲ αὐτοὺς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ἐὰν θέλουν ἐκεῖνοι, καθ' ὃν τρόπον τὸ κλῆμα μὲ τὴν ἄμπελον. Καὶ πάλιν, διὰ νὰ μὴ καταστοῦν ἀδιάφοροι ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῶν λόγων Ἐκείνου, λέγει ὅτι δὲν εἶναι ἀμετάβλητον τὸ καλόν, ἐὰν δεικνύουν ἀδιαφορίαν.

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ παρουσιάσῃ τὴν ὅλην ὑπόθεσιν ὡς ἀνήκουσαν εἰς Αὐτόν, καὶ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ ἐκπέσουν περισσότερον ἐκ τῆς Πίστεως οἱ Μαθηταί, λέγει: «Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ Πατήρ»· δηλαδὴ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν δεικνύει τὴν ἰδικήν Του ἀγάπην καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ Πατρὸς πρὸς αὐτούς.

Ἑπομένως δὲν ἀπετέλουν δόξαν αἱ ἐκδηλώσεις τῶν Ἰουδαίων[34], ἀλλὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ λάβουν[35].

Κατόπιν, διὰ νὰ μὴ λέγουν: «Ἐξεπέσαμεν ἀπὸ τὰ πατρικὰ ἀγαθά, ἐγκατελείφθημεν, ἐστερήθημεν τῶν

κωλύσουσιν». (Λυσ. «ὑπὲρ ἀδυνάτου» 13). Ἀμφότερα τὰ χωρία εἰσαγόμενα διὰ τοῦ οὐ γὰρ δήπου, δεικνύουν τὸ νομικῶς καὶ λογικῶς ἀδύνατον.

33. «ἐξεπολέμωσας». Πρβλ. «Ὀλυνθίους ἐκπολεμῶσαι δεῖν Φιλίππῳ» (Δημοσθ. Α' Ὀλυνθ. 7).

34. δηλαδὴ ἡ τυπικὴ τήρησις τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ τὰ παρεμφερῆ.

35. δηλ. τὴν θείαν Χάριν μετὰ τῶν δωρεῶν Αὐτῆς.

πάντων», λέγει: «παρατηρήσατέ με· ἐγὼ ἠγαπήθην ὑπὸ τοῦ Πατρός, ἀλλ' ὅμως ὑφίσταμαι αὐτά, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται πρὸ ἐμοῦ· δὲν σᾶς ἐγκαταλείπω δὲ διὰ τὴν ἔλλειψιν ἀγάπης τώρα· διότι ἐὰν ἐγὼ πρόκειται νὰ θανατωθῶ, καὶ δὲν θεωρῶ τοῦτο ὡς ἀπόδειξιν ἐλλείψεως ἀγάπης ἐκ μέρους τοῦ Πατρός, οὔτε σεῖς πρέπει νὰ ταράσσεσθε· διότι ἐὰν παραμένετε σταθεροὶ εἰς τὴν ἀγάπην μου, οὐδόλως θὰ δυνηθοῦν τὰ κακὰ αὐτά, τὰ ἐπερχόμενα, νὰ προξενήσουν ζημίαν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀγάπην.

γ'. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ ἀγάπη εἶναι κάτι σπουδαῖον καὶ ἀκαταμάχητον, ἂς δείξωμεν αὐτὴν διὰ τῶν ἔργων. Ὁ Κύριος ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐχθροί, τοὺς συνεφιλίωσεν μὲ Αὐτόν, ἡμεῖς δέ, ἀφοῦ κατέστημεν φίλοι, ἂς παραμείνωμεν τοιοῦτοι· Ἐκεῖνος ἔκαμε τὴν ἀρχήν, ἡμεῖς ἂς τὸν ἀκολουθήσωμεν· Ἐκεῖνος δὲν μᾶς ἀγαπᾷ ἀποβλέπων εἰς προσωπικόν Του κέρδος, (διότι δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀνάγκην), ἡμεῖς τοὐλάχιστον ἂς ἀγαπῶμεν ἀποβλέποντες εἰς τὸ συμφέρον μας· Ἐκεῖνος αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐχθροὶ ἠγάπησεν, ἡμεῖς αὐτόν, ὁ ὁποῖος εἶναι φίλος, ἂς ἀγαπήσωμεν[36]· διότι τώρα βεβαίως πράττομεν τὰ ἀντίθετα· διότι καθημερινῶς ἐξ αἰτίας ἡμῶν, βλασφημεῖται ὁ Θεός, ἕνεκα τῶν ἁρπαγῶν καὶ τῆς πλεονεξίας.

Καὶ ἴσως κανεὶς ἀπὸ σᾶς νὰ εἴπῃ: «Καθημερινῶς ὁμιλεῖς περὶ πλεονεξίας». Εἴθε νὰ ἦτο δυνατὸν καὶ καθ' ἑκάστην νύκτα νὰ λέγω τοῦτο! εἴθε καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν ἀκολουθῶν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ εἰς τὴν τράπεζαν (δηλαδὴ ἐν ὥρᾳ γεύματος)! εἴθε καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ οἱ φίλοι, καὶ τὰ τέκνα, καὶ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ γεωργοί, καὶ οἱ γείτονες, καὶ αὐτὸ τὸ ἔδαφος, καὶ οἱ τοῖ-

36. Παρατηρήσατε τοὺς συμμετρικοὺς παραλληλισμοὺς μεταξὺ τοῦ Κυρίου ἡμῶν:
«Αὐτὸς ἐχθροὺς ὄντας κατήλλαξεν, ἡμεῖς φίλοι γενόμενοι μείνωμεν·
αὐτὸς ἦρξατο, ἡμεῖς κἂν ἀκολουθήσωμεν·
αὐτὸς οὐκ εἰς οἰκεῖον κέρδος ἀγαπᾷ
(ἀνενδεὴς γάρ ἐστιν), ἡμεῖς κἂν εἰς τὸ συμφέρον ἡμῖν·
αὐτὸς ἐχθροὺς ὄντας ἐφίλησεν, ἡμεῖς κἂν φίλον ὄντα ἀγαπήσωμεν».

χοι νὰ ἦτο δυνατὸν πάντοτε νὰ ἐκστομίζουν αὐτὸν τὸν λόγον, ὥστε νὰ ἠδυνάμεθα οὕτω νὰ παύσωμεν ἐπ' ὀλίγον, νὰ ὁμιλῶμεν σχετικῶς! διότι ὅλην τὴν οἰκουμένην τὴν προσέβαλεν αὕτη ἡ ἀσθένεια, καὶ καταλαμβάνει τὰς ψυχὰς ὅλων, καὶ οὕτω μεγάλη καθίσταται ἡ τυραννία τοῦ μαμμωνᾶ[37].

Ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἀπηλευθερώθημεν, καὶ εἴμεθα δοῦλοι εἰς τὸν χρυσόν· Ἄλλου ἀνακηρύττομεν τὴν Ἐξουσίαν, καὶ εἰς ἄλλον ὑπακούομεν· καὶ εἰς ὅ,τι διατάξῃ μετὰ προθυμίας ὑπακούομεν· καὶ τὴν συγγένειαν, καὶ τὴν φιλίαν, καὶ τὴν φύσιν, καὶ τοὺς νόμους, καὶ ὅλα τὰ ἀγνοοῦμεν ἐξ αἰτίας ἐκείνου.

Κανεὶς δὲν στρέφει τὸ βλέμμα του εἰς τὸν οὐρανόν, κανεὶς δὲν σκέπτεται τὰ μέλλοντα. Ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ καιρός, ὅταν δὲν θὰ προκύψῃ κέρδος οὔτε ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους· διότι λέγει: «Ἐν τῷ ᾅδῃ, τίς ἐξομολογήσεταί σοι;»[38].

Ποθητὸς εἶναι ὁ χρυσός, καὶ πολλὴν ἀπόλαυσιν παρέχει εἰς ἡμᾶς, καὶ συντελεῖ εἰς τὸ νὰ τιμώμεθα, ἀλλὰ ὄχι καθ' ὃν τρόπον ὁ οὐρανός· διότι τὸν πλούσιον πολλοὶ καὶ ἀποστρέφονται καὶ μισοῦν, ἐκεῖνον δὲ ὁ ὁποῖος διάγει ἐνάρετον βίον σέβονται καὶ τιμοῦν[39].

Ἀλλὰ ὁ πτωχὸς περιγελᾶται καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἐνάρετος, δύναται νὰ εἴπῃ τις. Δὲν γίνεται ὅμως τοῦτο ἐκ μέρους ἀνθρώπων λογικῶν, ἀλλ' ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἶναι παράλογοι· διὰ τοῦτο δὲν πρέπει οὔτε νὰ δίδωμεν σημασίαν· διότι οὔτε καὶ ἂν ἐμυκῶντο μὲν οἱ ὄνοι, καὶ ἔκραζον οἱ κολοιοί[40], οἱ δὲ σοφοὶ ὅλοι ἔλεγον ἐπαίνους, θὰ κατελίπομεν τὴν ὁμήγυριν αὐτήν[41],

37. Μαμωνᾶς. Ἀραμαϊκὴ λέξις σημαίνουσα τὸν πλοῦτον. (Πρβλ. Ματθ. 6, 24, Λουκ. 16, 13 καὶ Κολ. 3, 5).

38. Ψαλμ. 6, 6.

39. Λίαν διδακτικοὶ οἱ λόγοι οὗτοι:
«Τὸν γὰρ πλουτοῦντα καὶ ἀποστρέφονται πολλοὶ καὶ μισοῦσι, τὸν δὲ ἐν ἀρετῇ ζῶντα αἰδοῦνται καὶ τιμῶσιν».

40. Κολοιός. εἶδος πτηνοῦ (ἡ κοινῶς λεγομένη «καλιακοῦδα»).

41. Θέατρον ἀποκαλεῖ αὐτὴν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι, ὅταν εὑρίσκεταί τις εἰς θέατρον, προσέχει τὰ ἐν αὐτῷ λεγόμενα, μὴ δίδων σημασίαν εἰς τοὺς ἔξωθεν θορύβους· πολλῷ μᾶλλον πρέπει νὰ συμβαίνῃ τοῦτο εἰς τὰς ἱερὰς ὁμηγύρεις τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστιανοῦ.

καὶ θὰ ἐστρέφομεν τὴν προσοχὴν πρὸς τὰς κραυγὰς τῶν μὴ ἐχόντων λογικόν· διότι εἶναι ὅμοιοι μὲ κολοιούς, καὶ κατώτεροι ἀπὸ ὄνους ὅσοι θαυμάζουν τὰ τῆς παρούσης ζωῆς.

Ἔπειτα, ἂν μὲν ἐπίγειος βασιλεὺς σὲ θαυμάζῃ, δὲν δίδεις σημασίαν εἰς τὸ πλῆθος, καὶ ἂν ἀκόμη ὅλοι γελοῦν εἰς βάρος σου, ἂν δὲ σὲ ἐπαινῇ ὁ Δεσπότης τῶν ὅλων, ἐπιζητεῖς τοὺς ἐπαίνους τῶν κανθάρων καὶ τῶν κωνώπων; Διότι οἱ παράλογοι ἄνθρωποι μὲ αὐτὰ τὰ ἔντομα ὁμοιάζουν ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν Θεόν, μᾶλλον δὲ οὔτε μὲ αὐτά, ἀλλὰ εἶναι κάπως κατώτεροι ἀπὸ αὐτά.

Μέχρι πότε θὰ κινούμεθα ἐντὸς τοῦ βορβόρου; μέχρι πότε θὰ καθιστῶμεν δι' ἡμᾶς θεατὰς τοὺς ἀργοσχόλους καὶ τοὺς γαστριμάργους; Ἐκεῖνοι δύνανται νὰ ἐπιδοκιμάζουν τοὺς παίζοντας κύβους[42], τοὺς μεθύοντας, τοὺς κοιλιοδούλους· ἀλλὰ εἰκόνα τῆς ἀρετῆς ἢ τῆς κακίας δὲν δύνανται οὔτε εἰς τὸ ὄνειρόν των νὰ σχηματίσουν.

Ἔπειτα, ἐὰν κανεὶς σὲ σκώπτῃ, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζεις νὰ κατασκευάζῃς τοὺς ὀχετοὺς τῶν ὑδραγωγείων, δὲν θὰ τὸ θεωρήσῃς κακόν, ἀλλὰ καὶ θὰ γελάσῃς εἰς βάρος ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει εἰς σὲ τὴν ἐν λόγῳ ἄγνοιαν, ὅταν θέλῃς δὲ νὰ ἀσκήσῃς τὴν ἀρετήν, ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν γνῶσιν αὐτῆς, τοὺς καθιστᾷς κριτὰς ἐν σχέσει πρὸς αὐτήν;

Διὰ τοῦτο οὐδέποτε φθάνομεν εἰς τὴν τέχνην ἐκείνην[43]· διότι δὲν ἀναθέτομεν τὴν ὑπόθεσίν μας εἰς τοὺς ἐμπείρους, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀμαθεῖς. Ἐκεῖνοι δὲ κρίνουν ὄχι σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀμάθειάν των.

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἂς μὴ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν

42. Παίγνιον τῶν ἀρχαίων. (Πρβλ. τὰ σημερινὰ «Ζάρια»).

43. Ἐνταῦθα ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος παρομοιάζει τὴν ἀρετὴν μὲ τέχνην, τὴν ὁποίαν προσπαθοῦμεν νὰ μάθωμεν.

τοὺς πολλοὺς[44] (ὡς πρὸς τὴν γνώμην των), μᾶλλον δὲ οὔτε ἐπαίνους νὰ ἐπιθυμῶμεν, οὔτε χρήματα, οὔτε πλοῦτον, οὔτε κακὸν νὰ θεωρῶμεν τὴν πτωχείαν· διότι καὶ τῆς φρονήσεως, καὶ τῆς καρτερίας καὶ πάσης φιλοσοφίας εἶναι διδάσκαλος εἰς ἡμᾶς ἡ πτωχεία[45]· διότι καὶ ὁ Λάζαρος[46] μὲ τὴν πενίαν ἔζη, καὶ ἐστεφανώνετο, καὶ ὁ Ἰακὼβ μόνον ἄρτον νὰ εὕρῃ ἐπεθύμει, καὶ ὁ Ἰωσὴφ εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἐσχάτην πενίαν, καὶ ἦτο ὄχι μόνον δοῦλος, ἀλλὰ καὶ δεσμώτης, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον περισσότερον αὐτὸν θαυμάζομεν· καὶ δὲν ἐπαινοῦμεν τόσον αὐτόν, ὅταν διένεμε τὸν σῖτον, ὅσον, ὅταν ἔμενεν εἰς τὸ δεσμωτήριον· οὔτε ὅταν περιεβάλλετο τὸ διάδημα, ἀλλὰ ὅταν περιεβάλλετο τὴν ἅλυσιν· οὔτε ὅταν ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἀλλὰ ὅταν καθίστατο ἀντικείμενον ἐπιβουλῆς καὶ ἐπωλεῖτο[47].

Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, καὶ τοὺς στεφάνους, οἱ ὁποῖοι πλέκονται ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας, ὄχι τὸν πλοῦτον, τὴν τιμήν, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ τὴν πενίαν, τὴν ἅλυσιν, τὰ δεσμὰ καὶ τὴν καρτερίαν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς νὰ θαυμάζωμεν· διότι τὸ μὲν τέλος τῶν πρώτων εἶναι πλῆρες θορύβων καὶ ταραχῆς καὶ ἔχει συνδεθῆ μὲ τὴν παροῦσαν ζωήν, τὸ δὲ κέρδος τῶν τελευταίων εἶναι ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ εὑρισκόμενα εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀγαθά, τὰ ὁποῖα οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν[48]· τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ συμβῇ ὅλοι νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

---

44. Πρβλ. τὸ τοῦ Σωκράτους, λέγοντος εἰς τὸν Κρίτωνα: «Οὐκ ἄρα, ὦ βέλτιστε, πάνυ ἡμῖν οὕτω φροντιστέον, τί ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ,τι ὁ ἐπαΐων περὶ δικαίων καὶ ἀδίκων, ὁ εἷς καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια».

45. Πρβλ. «Διογένης τὴν πενίαν αὐτοδίδακτον ἔφη εἶναι ἐπικούρημα πρὸς φιλοσοφίαν· ἃ γὰρ ἐκείνην πείθειν τοῖς λόγοις πειρᾶσθαι, τοῦτ' ἐν ἔργοις τὴν πενίαν ἀναγκάζειν» (Στοβ. Ἀνθ.).

46. Ἴδε παραβολὴν πλουσίου καὶ Λαζάρου (Λουκ. 16, 19-31).

47. Γεν. 37 κ.ἑ.

48. Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἐπαναλαμβάνει τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. «ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν». (Α' Κορινθ. 2, 9).

ΟΜΙΛΙΑ ΟΖ' (77).

(Ἰωάν. ιε', 11 — ιστ', 8).

«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς»[1].

α'. Πάντα τὰ ἀγαθὰ τότε ἀποφέρουν τὴν ἀμοιβήν, ὅταν φθάσουν εἰς τὸ ἁρμόζον ἀποτέλεσμα, ἐὰν δὲ διακοπῇ ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐπιτέλεσίς των, τότε ἀποτελοῦν ναυάγιον. Καὶ ὅπως τὸ πλοῖον τὸ φέρον ἄπειρα φορτία, ἐὰν δὲν φθάσῃ εἰς τοὺς λιμένας, ἀλλὰ βυθισθῇ εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους, οὐδεμίαν ὠφέλειαν συναποκομίζει ἐκ τοῦ μακροῦ ταξειδίου, ἀλλὰ καὶ μεγαλυτέραν ζημίαν δημιουργεῖ, ὅσον μεγαλυτέρους κόπους ὑπέμεινεν, οὕτω ζημιοῦνται καὶ αἱ ψυχαί, αἱ ὁποῖαι, ἐνῷ πλησιάζουν πρὸς τὸ τέλος τῶν κόπων, καταπίπτουν καὶ καταρρέουν, ἐνῷ εὑρίσκονται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀγῶνος.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν ὅτι δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη θὰ συναντήσῃ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι τρέχουν μὲ ὑπομονὴν διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν ἔργων ἀγαθῶν[2]· τοῦτο λοιπὸν ἀκριβῶς καὶ διὰ τοὺς Μαθητὰς τώρα ἑτοιμάζει ὁ Χριστός. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἐδέχθη αὐτούς, καὶ ἐκεῖνοι ἐχαίροντο δι' Αὐτόν, κατόπιν τὸ πάθος, ὅταν θὰ ἐτελεῖτο, καὶ οἱ δυσάρεστοι λόγοι ἐπρόκειτο νὰ διακόψουν αὐτὴν τὴν εὐχαρίστησιν, ἀφοῦ ὡμίλησεν ἀρκετὰ καὶ παρηγόρησεν αὐτούς, λέγει: «Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ»·

---

1. Ἰωάν. 15, 11-12.

2. Ρωμ. 2, 7. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τοῦ σταδίου, ἔνθα οἱ δρομεῖς ἀγωνίζονται νὰ φθάσουν αἰσίως εἰς τὸ τέρμα.

τοῦτο σημαίνει, «διὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῆτε ἀπ' ἐμοῦ, διὰ νὰ μὴ δικαόψητε τὸν δρόμον[3]· ἐχαίρετε δι' ἐμέ, καὶ εἰς μέγαν βαθμόν, ἀλλὰ σᾶς κατέλαβε θλῖψις· αὐτὴν λοιπὸν ἐγὼ θὰ ἐξαλείψω, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ τέλος ἡ χαρά»· θέλει νὰ δείξῃ ὅτι τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν δὲν εἶναι ἄξια λύπης, ἀλλὰ τέρψεως.

«Εἶδον ὅτι σεῖς ἐσκανδαλίσθητε· δὲν σᾶς κατεφρόνησα, δὲν εἶπα: διατί νὰ μὴ παραμένετε γενναῖοι; ἀλλὰ εἶπον εἰς σᾶς λόγους προκαλοῦντας παρηγορίαν. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θέλω διὰ παντὸς νὰ σᾶς διατηρήσω σταθεροὺς εἰς τὴν αὐτὴν ἀγάπην. Ἠκούσατε περὶ βασιλείας· ἠσθάνθητε χαράν. Διὰ νὰ καταστῇ λοιπὸν πλήρης ἡ χαρά σας, εἶπον τούτους τοὺς λόγους».

«Αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἐντολή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς». Βλέπεις ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ἰδικήν μας καὶ ἔχει συναφθῆ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὡς νὰ ἀποτελῇ σειρὰν μετ' αὐτῆς; Διὰ τοῦτο ἄλλοτε μὲν λέγει ὅτι εἶναι δύο αἱ σχετικαὶ ἐντολαί, ἄλλοτε δὲ μία· διότι δὲν εἶναι δυνατόν, ὅταν λάβῃ κανεὶς τὴν μίαν ἐντολήν, νὰ μὴ ἔχῃ καὶ τὴν ἐντολὴν τὴν ἄλλην· διότι ἄλλοτε μὲν λέγει: «Ἐν τούτῳ ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται»[4], ἄλλοτε δὲ λέγει: «Ὅσα θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, τὰ αὐτὰ καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται»[5], καὶ «πλήρωμα νόμου ἡ ἀγάπη»[6]· πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐδῶ λέγει.

Διότι ἐὰν τὸ νὰ «παραμείνουν» ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἡ δὲ ἀγάπη ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν, ἡ δὲ ἐντολὴ εἶναι: «ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους», τὸ νὰ παραμείνῃ κανεὶς εἰς τὸν Θεὸν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀγάπης πρὸς ἀλλήλους[7].

3. Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἔχει ὑπ' ὄψιν τὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «Τὸν δρόμον τετέλεκα (Β' Τιμόθ. 4, 7).
4. Ματθ. 22, 40.
5. Ματθ. 7, 12.
6. Ρωμ. 13, 10.
7. Ἰωάν. 15, 10. Ὁ ἐκκλ. ρήτωρ προβαίνει εἰς ἓν εἶδος σωρείτου συλλογισμοῦ, δηλαδὴ διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ νὰ παραμείνουν οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸν Θεὸν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀ-

Καὶ δὲν λέγει διὰ τὴν ἀγάπην, ἀλλὰ δεικνύει καὶ τὸν τρόπον αὐτῆς: «Καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς». Πάλιν δεικνύει ὅτι ἡ ἀναχώρησίς Του αὐτὴ δὲν εἶναι ἐκδήλωσις μίσους, ἀλλὰ ἀγάπης· «ὥστε ἔπρεπε περισσότερον δι' αὐτὸν τὸν λόγον νὰ θαυμάζωμαι· διότι πρὸς χάριν τῶν ψυχῶν σας θυσιάζω τὴν ζωήν μου». Ἀλλ' εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν δὲν ὁμιλεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν περιγράφων τὸν ἄριστον ποιμένα[8], ἐδῶ δὲ ἐνῷ νουθετεῖ αὐτοὺς καὶ δεικνύει τῆς ἀγάπης τὸ μέγεθος, καὶ τὸν Ἑαυτόν Του, Ποῖος εἶναι.

Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον εἰς πᾶσαν περίπτωσιν τονίζει τὴν ἀγάπην; Διότι τοῦτο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν Μαθητῶν Του, τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνθέτει τὴν ἀρετήν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος τόσα λέγει περὶ αὐτῆς, δεδομένου ὅτι ἦτο γνήσιος Μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔλαβε πεῖραν αὐτῆς[9].

«Ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε· πάντα γὰρ ὅσα ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν»[10]. Πῶς λέγει λοιπόν: «Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι»[11]; Τίποτε ἄλλο δὲν ἀποδεικνύει διὰ τοῦ «πάντα» καὶ τοῦ «ἀκοῦσαι», παρὰ ὅτι τίποτε ξένον δὲν λέγει, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἤκουσεν ἐκ τοῦ Πατρός. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο κυρίως θεωρεῖται χαρακτηριστικὸν φιλίας ὅτι εἶναι, δηλαδὴ τὸ νὰ σᾶς λέγω τὰ ἀπόρρητα, ἐκρίθητε, λέγει, ἄξιοι καὶ αὐτῆς τῆς συμμετοχῆς[12].

Ὅταν δὲ λέγῃ «πάντα», ἐννοεῖ ὅσα ἔπρεπεν ἐκεῖνοι νὰ ἀκούσουν.

Ἔπειτα φέρει καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν τῆς φιλίας ὁ-

γάπης, συλλογίζεται ὡς ἑξῆς:

Τὸ «μεῖναι» ἀπὸ τῆς ἀγάπης γίγνεται
ἡ ἀγάπη ἀπὸ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν γίγνεται
ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ἐστιν: «Ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους.

Ἄρα τὸ μεῖναι ἐν τῷ Θεῷ, ἀπὸ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης γίγνεται.

8. Ἰωάν. 10, 11-14.
9. Α' Κορινθ. 13, 1-8. Τὸ χωρίον τοῦτο χαρακτηρίζεται ὡς Ὕμνος τῆς ἀγάπης.
10. Ἰωάν. 15, 14.
11. Ἰωάν. 16, 12.
12. Δηλαδὴ εἰς τὴν γνῶσιν τῶν ἀπορρήτων.

χι τυχαίαν. Ποία λοιπὸν εἶναι αὕτη; «Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε», λέγει, «ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς»[13]· τοῦτο σημαίνει: «ἐγὼ ἐπεδίωξα τὴν φιλίαν σας». Καὶ δὲν ἐστάθη ἐδῶ, ἀλλὰ λέγει «ἔθηκα ὑμᾶς»[14], δηλαδή, «ἐφύτευσα», «ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε»[15] (ἀκόμη χρησιμοποιεῖ τὴν μεταφορὰν τῆς ἀμπέλου) δηλαδὴ «ἵνα ἐπεκταθῆτε», «καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ»[16].

Ἐὰν δὲ παραμένῃ ὁ καρπός, πολὺ περισσότερον σεῖς· διότι δὲν ἠγάπησα μόνον σᾶς, λέγει, ἀλλὰ καὶ μεγίστην εὐεργεσίαν παρέσχον, ἐκτείνων τὰ κλήματά σας εἰς πᾶν μέρος τῆς οἰκουμένης.

θ'. Παρατηρεῖς διὰ πόσων τρόπων δεικνύει τὴν ἀγάπην Του; μὲ τὸ νὰ λέγῃ εἰς τοὺς Μαθητὰς τὰ ἀπόρρητα, μὲ τὸ νὰ ἐπιδιώξῃ πρῶτος τὴν φιλίαν αὐτῶν, μὲ τὸ νὰ χαρίσῃ εἰς αὐτοὺς σπουδαῖα ἀγαθά, μὲ τὸ νὰ πάθῃ ὑπὲρ αὐτῶν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τότε ἔπαισχε.

Ἐκ τούτων ἀποδεικνύει ὅτι καὶ παραμένει συνεχῶς μὲ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ δώσουν καρπὸν τῆς διδασκαλίας Του· διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ λάβουν τὴν ἐκ μέρους Αὐτοῦ βοήθειαν, διὰ νὰ καρποφορήσουν.

«Ἵνα, ὃ ἐὰν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν»[17]· ἐὰν δὲ ὁ Πατὴρ λαμβάνῃ τὸ αἴτημα, πῶς τὸ πραγματοποιεῖ ὁ Υἱός; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὁ Υἱὸς δὲν εἶναι κατώτερος.

«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»[18]· τοῦτο σημαίνει: «δὲν λέγω αὐτοὺς τοὺς λόγους, διὰ νὰ διατυπώσω μομφήν, ὅτι θυσιάζω τὴν ζωήν μου, ὅτι πρῶτος ἦλθον πρὸς σᾶς, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς παροτρύνω εἰς φιλίαν.

Ἔπειτα, ἐπειδὴ τὸ νὰ καταδιώκωνται ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ νὰ ὀνειδίζωνται ἦτο δυσάρεστον καὶ ἀνυπόφορον, καὶ ἀρκετὸν καὶ τὴν ὑψηλὰ ἱσταμένην ψυχὴν νὰ καταβάλῃ, διὰ τοῦτο, ἀφοῦ προεῖπε πολλά, καταλήγει εἰς τοῦτο· δηλαδὴ ἀφοῦ προητοίμασε τὴν ψυχὴν αὐτῶν, τότε φθάνει εἰς αὐτά, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ἐν ἀφθονίᾳ ὅτι αὐτά, τὰ ὁποῖα προλέγει, εἶναι ὑπὲρ αὐτῶν, ὅπως ἀκριβῶς ἀπέδειξε καὶ τὰ ἄλλα· δηλαδὴ ὅπως εἶπεν ὅτι «δὲν πρέπει νὰ θλίβεσθε, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρεσθε, διότι ἀπέρχομαι πρὸς τὸν Πατέρα» (διότι πράττει τοῦτο ὄχι ἐγκαταλείπων, ἀλλὰ εἰς μέγαν βαθμὸν ἀγαπῶν αὐτούς), οὕτω καὶ ἐδῶ δεικνύει ὅτι πρέπει νὰ χαίρουν καὶ ὄχι νὰ λυπῶνται.

Καὶ παρατήρει πῶς ἀποδεικνύει αὐτό· δηλαδὴ δὲν εἶπε: «γνωρίζω ὅτι εἶναι λυπηρὸν τὸ μέλλον νὰ συμβῇ, ἀλλὰ πρὸς χάριν μου νὰ τὸ ὑπομείνετε, ἀφοῦ καὶ δι' ἐμὲ πάσχετε»· διότι αὐτὴ ἡ δικαιολογία δὲν ἦτο ἀρκετὴ νὰ παρηγορήσῃ. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἀφοῦ ἀφῆκεν αὐτήν, προβάλλει ἄλλην. Ποία λοιπὸν εἶναι αὕτη; Ὅτι αὐτὸ (δηλαδὴ τὸ διώκεσθαι καὶ ὀνειδίζεσθαι) εἶναι ἀπόδειξις τῆς προτέρας ἀρετῆς. Καὶ ἀπεναντίας ἔπρεπε νὰ λυπῆσθε, ὄχι διότι μισεῖσθε τώρα, ἀλλὰ ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἀγαπᾶσθε ὑπὸ τοῦ κόσμου· διότι τοῦτο ὑπαινίσσεται ὅταν λέγῃ: «Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει»[19].

Ὥστε ἐὰν ἠγαπᾶσθε, εἶναι φανερὸν ὅτι οὕτω θὰ παρείχετε μίαν ἔνδειξιν πονηρίας. Ἔπειτα, ἐφ' ὅσον ὅταν προεῖπεν αὐτὸ δὲν τὸ ἐτελείωσεν, τὸ συμπληρώνει πάλιν διὰ τοῦ λόγου: «Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ Κυρίου αὐτοῦ. Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν»[20]. Ἔδειξεν ὅτι ὡς πρὸς τοῦτο θὰ γίνουν οἱ Μαθηταὶ εἰς μέγιστον βαθμὸν μιμηταὶ Αὐτοῦ· διότι ἐφ' ὅσον μὲν ἦτο ἐν σαρκὶ ὁ Χριστός, οἱ Ἰουδαῖοι κατ' Ἐκείνου διεξήγαγον τὸν πόλεμον, ὅταν δὲ μετέστη, κατ' ἐκείνων πάλιν ἐστράφη ἡ μάχη.

Ἔπειτα ἐπειδή, ἐφ' ὅσον ἦσαν ὀλίγοι, ἐταράσσοντο, δεδομένου ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἀντιμετωπίσουν πόλεμον τόσου μεγάλου πλήθους, ἐνθαρρύνει τὴν ψυχὴν αὐτῶν ὁ

---

13. Ἰωάν. 15, 16.
14. Ἰωάν. 15, 16.
15. Ἰωάν. 15, 16.
16. Ἰωάν. 15, 16.
17. Ἰωάν. 15, 16.
18. Ἰωάν. 15, 17. (Τὸ αὐθεντικὸν κείμενον ἀντὶ τοῦ «λελάληκα» ἔχει τὸ «ἐντέλλομαι»).

19. Ἰωάν. 15, 19.
20. Ἰωάν. 15, 20.

Κύριος, λέγων ὅτι «τοῦτο κυρίως ἀποτελεῖ ἔργον χαρᾶς δηλαδὴ τὸ ὅτι μισεῖσθε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ συμμετάσχετε τῶν παθῶν μου. Δὲν πρέπει λοιπὸν σεῖς νὰ θορυβῆσθε· διότι σεῖς δὲν εἶσθε ἀνώτεροι ἀπὸ ἐμέ· διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ προηγουμένως εἶπα: «Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ». Ἔπειτα ἀκολουθεῖ καὶ τρίτος παρηγορητικὸς λόγος, ὅτι δηλαδὴ καὶ ὁ Πατὴρ ὑβρίζεται μετὰ τῶν Μαθητῶν· διότι λέγει: «Ταῦτα ἅπαντα ποιήσουσι διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με»[21]· δηλαδὴ «κακεῖνον ὑβρίζουσι».

Πρὸς τούτοις θέλων νὰ στερήσῃ τοὺς Ἰουδαίους δικαιολογίας, καὶ προσθέτων καὶ ἄλλον παρηγορητικὸν λόγον, λέγει: «Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐχ εἶχον»[22], ἀποδεικνύων ὅτι ἀδίκως θὰ ἐπιτελέσουν τὰς εἰς βάρος Αὐτοῦ καὶ τῶν Μαθητῶν ἐνεργείας.

«Διατί λοιπὸν μᾶς ὡδήγησες εἰς τόσα κακά; δὲν ἐγνώριζες ἐκ τῶν προτέρων τοὺς πολέμους καὶ τὸ μῖσος;». Διά τοῦτο λέγει πάλιν: «Ὁ ἐμὲ μισῶν καὶ τὸν Πατέρα μου μισεῖ»[23], προλέγων εἰς αὐτοὺς σοβαρὰν τιμωρίαν προερχομένην ἐκ τῆς διαθέσεως ταύτης.

Διότι ἐπειδὴ πάντοτε ἐδικαιολογοῦντο, ὅτι χάριν τοῦ Πατρὸς ἐδίωκον Αὐτόν, ὁ Κύριος καταρρίπτων τὴν δικαιολογίαν αὐτῶν, εἶπε τοὺς λόγους τούτους· (οὐ γὰρ ἔχουσι πρόφασιν)· «παρέσχον τὴν διὰ τῶν λόγων διδασκαλίαν, προσέθεσα τὴν διδασκαλίαν διὰ τῶν ἔργων σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως, ὁ ὁποῖος προσέταξεν ὅλους νὰ πείθωνται εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πράττει καὶ λέγει τοιαῦτα διδάγματα, ὅταν μάλιστα αὐτὰ ὁδηγοῦν εἰς τὴν εὐσέβειαν, καὶ παρουσιάζουν σπουδαιότατα θαύματα».

Δὲν εἶπε δὲ ἁπλῶς «σημεῖα», ἀλλὰ εἶπεν: «ἃ μηδεὶς ἄλλος ἐποίησε»[24]. Καὶ αὐτῶν τῶν θαυμάτων οἱ ἴδιοι οἱ Ἰουδαῖοι ὑπῆρξαν μάρτυρες, λέγοντες: «Οὐδέποτε οὕτως ἐφάνη ἄνθρωπος ἐν τῷ Ἰσραὴλ»[25], καὶ «οὐκ ἠκούσθη ἐκ τοῦ αἰῶνος ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου»[26] καὶ τὸ σχετικὸν μὲ τὸν Λάζαρον, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα παρόμοια, καὶ ὁ θαυματουργικὸς τρόπος· ὅλα εἶναι καινοφανῆ καὶ παράδοξα.

21. Ἰωάν. 15, 21.
22. Ἰωάν. 15, 22.
23. Ἰωάν. 15, 23.
24. Ἰωάν. 15, 24.

Διατί λοιπόν, θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ τις, καὶ Σὲ καὶ ἡμᾶς διώκουν; «Ὅτι ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ. Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει»[27].

Κατ' ἀρχὴν ὑπενθυμίζει εἰς αὐτοὺς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους εἶπε καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς[28] αὐτοῦ· ἀλλὰ ἐκεῖ μὲν κατὰ ἠπιώτερον τρόπον τὰ λέγει, διὰ νὰ μὴ θορυβήσῃ αὐτούς, ἐδῶ δὲ ἀντιθέτως, ἀπεκάλυψε τὸ πᾶν.

Καὶ ἀπὸ τί εἶναι φανερὸν ὅτι μισούμεθα δι' αὐτὸν τὸν λόγον; Ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα γίνονται εἰς βάρος μου. Δηλ., εἰπέ μου, τί ἐκ τῶν λεχθέντων ἢ πραχθέντων ἔχοντες νὰ κατηγορήσουν, δὲν μὲ ἐδέχθησαν; Ἔπειτα, ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις ἠδύνατο εἰς ἡμᾶς νὰ προκαλέσῃ ἔκπληξιν, ἀνέφερε καὶ τὴν αἰτίαν· δηλαδὴ τὴν πονηρίαν τῶν Ἰουδαίων.

Καὶ οὔτε ἀρκεῖται εἰς αὐτό, ἀλλὰ ἐπικαλεῖται καὶ τὸν Προφήτην, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὁ Προφήτης εἶχε προαναγγείλει αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἔλεγεν: «ἐμίσησάν με δωρεάν»[29], πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Παῦλος πράττει. Δηλαδή, ἐπειδὴ πολλοὶ ἠπόρουν, πῶς οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐπίστευσαν, ἀναφέρει προφήτας, οἱ ὁποῖοι προλέγουν ἐξ ἀρχῆς, καὶ δεικνύουν τὴν αἰτίαν, ὅτι δηλαδὴ ἡ πονηρία αὐτῶν καὶ ἡ ἀφροσύνη εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἀπιστίας αὐτῶν.

Ἐὰν τὸν λόγον Σου δὲν ἐτήρησαν, διὰ τοῦτον τὸν λόγον οὔτε τὸν ἰδικόν μας δὲν θὰ τηρήσουν· ἐὰν ἐδίωξαν Σέ, διὰ τοῦτο καὶ ἡμᾶς θὰ καταδιώξουν· ἐὰν εἶδον θαύματα, τὰ ὁποῖα οὐδεὶς ἄλλος ἐπετέλεσεν, ἐὰν ἤκουσαν

25. Ματθ. 9, 33.
26. Ἰωάν. 9, 32.
27. Ἰωάν. 15, 19.
28. Πιθανὸν ὁ θεῖος Ἱεράρχης νὰ ἐννοῇ τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς νομιζομένους ἀδελφούς του, ἤτοι τὰ τέκνα τοῦ Ἰωσὴφ ἐκ τῆς πρώτης γυναικὸς αὐτοῦ. (Ἰωάν. 7, 3-9).
29. Ψαλμ. 68, 5.

λόγους, τοὺς ὁποίους οὐδεὶς ἄλλος εἶπεν, ἐὰν μισοῦν τὸν Πατέρα σου, καὶ Σὲ μαζὶ μὲ Ἐκεῖνον, διὰ ποῖον λόγον, θὰ ἔλεγέ τις, μᾶς ἔρριψες ἐν μέσῳ αὐτῶν; πῶς ἡμεῖς τοῦ λοιποῦ θὰ ἤμεθα ἀξιόπιστοι; Ποῖος δὲ ἀπὸ τοὺς ὁμοεθνεῖς μας θὰ προσέξῃ εἰς ἡμᾶς;

γ'. Διὰ νὰ μὴ ταράσσωνται λοιπὸν σκεπτόμενοι αὐτά, παρατήρει ποίαν παρηγορίαν προσθέτει. «Ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω, τὸ Πνεῦμα, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. Καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ»[30]. Ἐκεῖνος θὰ εἶναι ἀξιόπιστος· διότι εἶναι Πνεῦμα ἀληθείας.

Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος δὲν ὠνόμασεν αὐτὸ «Πνεῦμα ἅγιον», ἀλλὰ «ἀληθείας». Τὸ δὲ «ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» δεικνύει ὅτι ὅλα ἀκριβῶς τὰ γνωρίζει, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἰησοῦς λέγει περὶ Ἑαυτοῦ, ὅτι δηλαδὴ «οἶδα πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω»[31]· καὶ ἐκεῖ τὰ λέγει αὐτὰ ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀληθείας.

«Ὃν ἐγὼ πέμψω». Ἰδοὺ ὅτι ὁ ἀποστέλλων τὸ Πνεῦμα δὲν εἶναι μόνον ὁ Πατήρ, ἀλλὰ καὶ ὁ Υἱός. Καὶ σεῖς δὲν θὰ ἦσθε ἀξιόπιστοι, οἱ ὁποῖοι μετ' Ἐμοῦ συνανεστράφητε, καὶ δὲν ἠκούσατε τὴν διδασκαλίαν μου ἀπὸ ἄλλους.

Καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲ ἐκ τούτων τῶν λόγων διαβεβαιώνουν λέγοντες: «Οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ»[32]. Ὅτι αὐτὰ δὲ ἔχουν λεχθῆ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὄχι πρὸς εὐχαρίστησιν ἁπλῶς τῶν Μαθητῶν, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐπιβεβαιώνει αὐτὸ ὡς μάρτυς διὰ τοὺς λόγους.

«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε»[33]· δηλαδή, «ὅταν ἴδητε πολλοὺς ἀπειθοῦντας, καὶ δεινὰ πάσχοντας ὑμᾶς».

«Ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς»[34]. Διότι συνεφώνησαν πλέον, ἐὰν κανεὶς ὁμολογήσῃ τὸν Χριστόν, νὰ ἀπομακρυνθῆ τῆς συναγωγῆς[35].

30. Ἰωάν. 15, 26 - 27.
31. Ἰωάν. 8, 14.
32. Πράξ. 10, 41.
33. Ἰωάν. 16, 1.
34. Ἰωάν. 16, 2.

«Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ»[36]. Οὕτω θὰ ἐπιδιώξουν τὸν ἰδικόν σας φόνον, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι πρᾶξις εὐσεβὴς καὶ ἀρεστὴ εἰς τὸν Θεόν.

Ἔπειτα προσθέτει πάλιν τοὺς παρηγορητικοὺς λόγους: «Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν Πατέρα, οὐδὲ ἐμέ»[37]. Ἀρκεῖ εἰς σᾶς ὡς παρηγορία τὸ ὅτι θὰ πάσχετε αὐτὰ δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὸν Πατέρα. Ἐδῶ ὑπενθυμίζει πάλιν εἰς αὐτοὺς τὸν μακαρισμόν, τὸν ὁποῖον ἔλεγεν, ὅταν ἤρχιζεν αὐτόν, ὡς ἑξῆς: «Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ρῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς»[38].

«Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε τούτων»[39]· ὥστε ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ τοὺς λοιποὺς νὰ τοὺς θεωρῆτε ἀξιοπίστους· διότι δὲν θὰ ἔχετε νὰ εἴπητε ὅτι, διὰ νὰ κολακεύσω σᾶς, ἔλεγον μόνον τὰ εὐχάριστα, ὅτι οἱ λόγοι αὐτοὶ ἦσαν λόγοι ἀπάτης· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει πρόθεσιν νὰ ἐξαπατήσῃ, δὲν θὰ προέλεγεν εἰς σᾶς καὶ λόγους ἀποτρεπτικούς.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν προεῖπον εἰς σᾶς τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν, ὥστε νὰ μὴ διαταράξουν σᾶς, ὅταν παρουσιασθοῦν ἀπροσδοκήτως, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον λόγον, δηλαδὴ διὰ νὰ μὴ λέγετε ὅτι δὲν ἐγνώριζον ἐκ τῶν προτέρων ὅτι αὐτὰ θὰ συμβοῦν.

«Μνημονεύετε οὖν ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν»· διότι πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν Μαθητῶν

35. «Ἤδη γὰρ συνέθεντο, ἐάν τις ὁμολογήσῃ τὸν Χριστόν, ἵνα ἀποσυνάγωγος γένηται». Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἐπαναλαμβάνει σχεδὸν τοὺς λόγους τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ὁμιλοῦντος περὶ τῆς θεραπείας τοῦ τυφλοῦ (Ἰωάν. 9, 22).
36. Ἰωάν. 16, 2.
37. Ἰωάν. 16, 3.
38. Ματθ. 5, 11 - 12.
39. Ἰωάν. 16, 4.

προέβαλλον πονηράν δικαιολογίαν, καταδιώκοντες αὐτούς ὡς καταστροφεῖς. Ἀλλὰ δὲν ἐτάρασσε τοὺς Μαθητὰς τοῦτο, ἐφ' ὅσον ἤκουσαν ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἐγνώριζον τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους ἔπασχον· διότι ἦτο ἀρκετὴ ἡ αἰτία τῶν συμβαινόντων νὰ ἐνθαρρύνῃ αὐτούς. Διὰ τοῦτο τὴν αἰτίαν αὐτὴν εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ἐπαναλαμβάνει ὁ Κύριος λέγων: «Οὐκ ἔγνωσάν με», καὶ ὅτι «δι' ἐμὲ ποιήσουσι, καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου καὶ διὰ τὸν Πατέρα»[40], καὶ ὅτι «ἐγὼ πρῶτος ἔπαθον, καὶ ὅτι «δὲν ἀποτολμοῦν αὐτὰς τὰς πράξεις ἀπὸ δικαιολογημένην αἰτίαν».

δ'. Αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ἂς σκεπτώμεθα εἰς τὰς δοκιμασίας, ὅταν ὑποφέρωμεν κάτι ἐκ μέρους πονηρῶν ἀνθρώπων, στρέφοντες τὸ βλέμμα μας εἰς τὸν Ἀρχηγὸν ἡμῶν καὶ τελειωτὴν τῆς πίστεως, καὶ ὅτι πάσχομεν ἐκ μέρους χυδαίων ἀνθρώπων, καὶ διὰ τὴν ἀρετήν, καὶ δι' Ἐκεῖνον· διότι ἂν σκεπτώμεθα αὐτά, ὅλα θὰ εἶναι εὐκολώτατα καὶ ὑποφερτά· διότι ἐὰν κανείς, ὅταν πάσχῃ δι' ἀγαπητὰ πρόσωπα, καυχᾶται ἐπίσης διὰ τοῦτο, ἐὰν κανεὶς πάθῃ κάτι διὰ τὸν Θεόν, ποίαν αἴσθησιν θὰ δοκιμάσῃ διὰ τὰ κακά;

Διότι ἐὰν ὁ Ἴδιος ἕνα συμβὰν προκαλοῦν ἀποδοκιμασίαν, δηλαδὴ τὴν σταύρωσιν, τὴν ὠνόμαζε δόξαν πρὸς χάριν ἡμῶν, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς πρέπει νὰ ἔχωμεν τοιαύτην διάθεσιν διότι, ἐὰν δυνάμεθα τόσον νὰ περιφρονῶμεν τὰ πάθη, πολὺ περισσότερον τὰ χρήματα καὶ τὴν πλεονεξίαν.

Πρέπει λοιπόν, ὅταν πρόκειται νὰ πάσχωμεν κάτι δυσάρεστον, ὄχι τοὺς πόνους, ἀλλὰ καὶ τοὺς στεφάνους νὰ σκεπτώμεθα[41]· διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἔμποροι ὄχι μόνον τὰ πελάγη, ἀλλὰ καὶ τὰ κέρδη σκέπτονται, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ ἐλευθερίαν λόγου πρέπει νὰ ἀναλογιζώμεθα.

40. Ἰωάν. 15, 21.
41. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐφάνη λίαν συνεπὴς εἰς τοὺς λόγους τούτους, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τοῦ ὅλου βίου αὐτοῦ, καὶ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ τέλους αὐτοῦ.

Καὶ ἂν φανῇ εὐχάριστος ἡ πλεονεξία, νὰ σκεφθῇς ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν τὴν θέλει, καὶ ἀμέσως θὰ σοῦ φανῇ ὄχι εὐχάριστος· πάλιν ἐὰν εἶναι βαρὺ τὸ νὰ δίδῃς εἰς τοὺς πτωχούς, νὰ μὴ σταματήσῃς τὴν σκέψιν σου εἰς τὴν σχετικὴν δαπάνην, ἀλλὰ νὰ μεταφέρῃς ἀμέσως τὴν διάνοιάν σου εἰς τὸν θερισμὸν[42] ἐκ τῆς σχετικῆς σπορᾶς.

Καὶ ὅταν εἶναι βαρὺ τὸ νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ ἐπιθυμίαν ξένης γυναικός, νὰ σκεφθῇς τὸν ἐκ τοῦ κόπου τούτου στέφανον, καὶ εὐκόλως θὰ ὑπομείνῃς τὸν κόπον· διότι ἐὰν ὁ φόβος τῶν ἀνθρώπων ἀποτρέπει ἀπὸ τὰς ἀτόπους πράξεις, πολὺ περισσότερον ὁ πόθος διὰ τὸν Χριστόν.

Σκληρὰ εἶναι ἡ ἀρετή[43]· ἀλλὰ ἂς περιβάλωμεν τὴν ὄψιν αὐτῆς μὲ τὴν ἔκτασιν τῆς ὑποσχέσεως τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· διότι οἱ μὲν ἐνάρετοι καὶ ἄνευ αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν τὴν βλέπουν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ὡραίαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐξασκοῦν αὐτήν, καὶ διὰ τὸ ὅτι ἀρέσκει εἰς τὸν Θεόν, δὲν ἐργάζονται δι' αὐτὴν μὲ τὸν σκοπὸν τῆς ἀμοιβῆς, καὶ θεωροῦν σπουδαίαν τὴν σωφροσύνην, ὄχι διὰ νὰ μὴ τιμωρηθοῦν, ἀλλὰ διότι τοιαύτην ἐντολὴν ἔδωκεν ὁ Θεός. Ἐὰν δὲ κανεὶς εἶναι ἀσθενέστερος (ὡς πρὸς τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀρετῆς), ἂς σκεφθῇ καὶ τὰ βραβεῖα.

Τοιουτοτρόπως ἂς πράττωμεν καὶ ἐπὶ τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ ἂς ἐλεῶμεν τοὺς συνανθρώπους μας, καὶ νὰ μὴ βλέπωμεν μὲ ἀδιαφορίαν νὰ ἀφανίζωνται ἐκ τῆς πείνης· διότι πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον οἱ ἴδιοι μὲν νὰ καθήμεθα ἐπὶ τῆς τραπέζης γελῶντες καὶ ἐπιδιδόμενοι εἰς τρυφηλὸν βίον, ἐνῷ δὲ ἀκούομεν ἄλλους, οἱ ὁποῖοι διέρχονται διὰ τῆς γειτονικῆς ὁδοῦ, θρηνοῦντας, νὰ μὴ στρεφώμεθα πρὸς τὸν κλαυθμόν, ἀλλὰ καὶ νὰ δυσανα-

42. Δηλ. τὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἀμοιβὴν διὰ τὴν ἐλεημοσύνην.
43. Πρβλ. τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους: «Ἀρετὰ πολύμοχθε γένει βροτείῳ!».

σχετῶμεν, καὶ νὰ ἀποκαλῶμεν τὸν θρηνοῦντα ἀπατεῶνα[44];

Τί λέγεις, ἄνθρωπε; δι' ἄρτον ἕνα σοφίζεται κανεὶς ἀπάτην; Ναί, δύναται νὰ ἀπαντήσῃ τις. Δι' αὐτὸν λοιπὸν τὸν λόγον κυρίως ἂς ἐλεῆται· δηλαδὴ ἂς ἀπαλλάσσεται, δι' αὐτὸν κυρίως τὸν λόγον ἐκ τῆς ἀνάγκης.

Ἀλλ' ἐὰν δὲν θέλῃς νὰ δώσῃς, νὰ μὴ ὑβρίσῃς τὸν ζητοῦντα· ἐὰν δὲν θέλῃς νὰ παύσῃς τὸ ναυάγιον, νὰ μὴ ὠθήσῃς τὸν ναυαγὸν εἰς βάραθρον.

Διότι, νὰ σκεφθῇς, ὅταν τὸν πτωχόν, ποὺ θὰ προσέλθῃ εἰς σέ, τὸν ἀπωθήσῃς, εἰς ποίαν κατάστασιν θὰ εὑρεθῇς, ὅταν παρακαλῇς τὸν Θεόν· διότι λέγει: «ὧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν»[45].

Νὰ σκεφθῇς πῶς ὁ πτωχὸς θὰ ἀπέλθῃ συντετριμμένος, κύπτων κάτω τὴν κεφαλήν, ὀδυρόμενος, ἀφοῦ ἔλαβε μαζὶ μὲ τὴν πτωχείαν καὶ τὴν πληγὴν τὴν προερχομένην ἐκ τῆς ὕβρεως· διότι ἐὰν τὴν ἐπαιτείαν τὴν θεωρῆτε σεῖς κατάραν, τὸ νὰ μὴ λάβῃ κανείς, ὅταν ζητῇ, καὶ νὰ ἀπέλθῃ, ἀφοῦ ὑβρισθῇ, πόσην κακοδαιμονίαν δημιουργεῖ;

Μέχρι πότε θὰ ὁμοιάζωμεν μὲ τὰ θηρία, καὶ αὐτὴν τὴν ἀνθρωπίνην ἡμῶν φύσιν θὰ ἀγνοῶμεν ἕνεκα τῆς πλεονεξίας; Πολλοὶ στενάζουν δι' αὐτά· ἀλλὰ δὲν θέλω μόνον τώρα, ἀλλὰ πάντοτε νὰ διατηροῦν αὐτὴν τὴν εὐσπλαγχνίαν[46].

44. «Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον αὐτοὺς μὲν ἐπ' ἴτῆς τραπέζης καθέζεσθαι γελῶντας καὶ τρυφῶντας, ἑτέρων δὲ διὰ τοῦ ἀμφόδου παριόντων ἀκούοντας ὀλοφυρομένων, μηδὲ ἐπιστρέφεσθαι πρὸς τὴν ὀλολυγήν, ἀλλὰ καὶ δυσχεραίνειν καὶ ἀπατεῶνα καλεῖν;». Λίαν ἀποφθεγματικοὶ οἱ λόγοι οὗτοι. Ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν τοῦ τμήματος τούτου ὁ θεῖος Ἱεράρχης πιθανὸν νὰ ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν χωρίον λόγου τοῦ Λυσίου, τὸ ὁποῖον καὶ παραθέτομεν:

«Καίτοι πῶς οὐκ ἄτοπόν ἐστιν, ὦ βουλή, τοῦτον αὐτόν, εἰ μὲν ἐπ' ἀστράβης ὀχούμενον ἑώρα με, σιωπᾶν, (τί γὰρ ἂν καὶ ἔλεγεν;), ὅτι δ' ἐπὶ τοὺς ἠτημένους ἵππους ἀναβαίνω, πειρᾶσθαι πείθειν ὑμᾶς, ὡς δυνατός εἰμι;» (Λυσ. «ὑπὲρ ἀδυνάτου» 12).

45. Ματθ. 7, 2.

46. Δηλαδὴ πολλοὶ ἀκροαταί, καθ' ἣν στιγμὴν ὁμιλεῖ ὁ ῥήτωρ, αἰσθάνονται ἔλεος, ἀλλὰ οὗτος συνιστᾷ εἰς αὐτούς, νὰ μὴ αἰσθάνωνται τοῦτο προσκαίρως, καθ' ἣν στιγμὴν ὁμιλεῖ, καὶ κατόπιν νὰ παρέλθῃ τὸ αἴσθημα τοῦτο, ἀλλὰ πάντοτε νὰ αἰσθάνωνται ἔλεος.

Νὰ σκεφθῇς τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καθ' ἣν θὰ σταθῶμεν πρὸ τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ θὰ παρακαλῶμεν νὰ τύχωμεν ἐλέους, καί, ἀφοῦ φέρῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὸ μέσον τοὺς πένητας, καὶ θὰ λέγῃ πρὸς ἡμᾶς ὅτι «δι' ἕνα ἄρτον καὶ ἕνα ὀβολὸν προεκαλέσατε εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν τόσον μεγάλην θύελλαν», τί θὰ ἀπαντήσωμεν; τί θὰ ἀπολογηθῶμεν δέ;

Διὰ νὰ βεβαιωθῇς δὲ ὅτι καὶ αὐτοὺς θὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον, ἄκουσε τί λέγει: «Ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε»[47]· διότι ἐκεῖνοι (οἱ πένητες) δὲν θὰ εἴπουν τίποτε πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ὁ Θεὸς ὑπὲρ αὐτῶν θὰ ἐπιτιμήσῃ ἡμᾶς. Διότι καὶ τὸν Λάζαρον εἶδεν ὁ πλούσιος, καὶ ὁ μὲν Λάζαρος τίποτε δὲν εἶπε πρὸς αὐτόν, ὁ δὲ Ἀβραὰμ ὡμίλησε δι' ἐκεῖνον.

Οὕτω θὰ συμβῇ καὶ ἐν σχέσει μὲ τοὺς πτωχούς, οἱ ὁποῖοι τώρα καταφρονοῦνται ἐκ μέρους μας· δηλαδὴ δὲν θὰ ἴδωμεν αὐτοὺς νὰ προτείνουν τὰς χεῖρας μὲ ὄψιν ἀξιολύπητον, ἀλλὰ νὰ εὑρίσκωνται ἐν ἀναπαύσει· ἡμεῖς δὲ θὰ λάβωμεν τὴν ὄψιν ἐκείνων, καὶ εἴθε μόνον τὴν ὄψιν, καὶ ὄχι τὸ πολὺ σκληρότερον, δηλαδὴ τὴν τιμωρίαν!

Διότι οὔτε ὁ πλούσιος ἐπεθύμει ἐκεῖ νὰ χορτασθῇ ἀπὸ τὰ ψιχία, ἀλλὰ ἐφλέγετο, καὶ ἐτιμωρεῖτο σκληρῶς, καὶ ἤκουσεν: «ἀπέλαυες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου καὶ ὁ Λάζαρος τὰ κακά»[48].

Νὰ μὴ θεωρῶμεν λοιπὸν τὸν πλοῦτον ὡς κάτι τὸ μέγα· διότι αὐτὸς εἶναι δι' ἡμᾶς ἐφόδιον διὰ τὴν κόλασιν, ἐὰν δὲν προσέχωμεν· ὅπως βεβαίως, ἐὰν προσέχωμεν, καὶ ἡ πτωχεία καθίσταται προσθήκη καὶ ἀνέσεως καὶ ἀναπαύσεως εἰς ἡμᾶς· διότι καὶ τὰ ἁμαρτήματα ἐξαλείφομεν, ἐὰν εὐχαρίστως ὑπομένωμεν τὴν πτωχείαν, καὶ πολλὴν ἐλευθερίαν λόγου ἀποκτῶμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

ε'. Νὰ μὴ ζητῶμεν λοιπὸν πάντοτε τὴν ἄνεσιν, διὰ νὰ εὕρωμεν ἄνεσιν ἐκεῖ, ἀλλὰ νὰ δεχθῶμεν νὰ ὑπομείνωμεν τοὺς κόπους διὰ τὴν ἀρετήν, καὶ νὰ περικόπτωμεν τὰ περιττά, καὶ τίποτε περισσότερον νὰ μὴ ζη-

47. Ματθ. 25, 45.

48. Λουκ. 16, 25.

τῶμεν, ἀλλὰ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά μας νὰ τὰ δαπανῶμεν διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην· διότι ποίαν δικαιολογίαν θὰ προβάλωμεν, ὅταν Ἐκεῖνος μὲν ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς τὸν οὐρανόν, ἡμεῖς δὲ δὲν δίδωμεν εἰς Αὐτὸν οὔτε ἄρτον; ὅταν Ἐκεῖνος μὲν πρὸς χάριν σου ἀνατέλλῃ τὸν ἥλιον[49], καὶ σοῦ προσφέρῃ ὅλην τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κτίσεως, σὺ δὲ οὔτε ἔνδυμα δίδῃς εἰς Αὐτόν, οὔτε φροντίζῃς νὰ εὕρῃ στέγην;

Καὶ τί ἀναφέρω τὴν κτίσιν καὶ τὸν ἥλιον; Σοῦ ἔδωκε τὸ σῶμα Του, τὸ Τίμιον Αἷμα Του, σὺ δὲ οὔτε νὰ πίῃ δὲν δίδεις εἰς Αὐτόν; Μίαν φορὰν ἔδωκες εἰς Αὐτόν; Ἀλλὰ δὲν ἀποτελεῖ τοῦτο ἐλεημοσύνην· διότι ἐφ' ὅσον, ἐνῷ ἔχεις, δὲν δίδεις, δὲν ἔχεις ἀκόμη ἐκπληρώσει τὸ ὅλον ἔργον σου· διότι καὶ αἱ παρθένοι, ἐνῷ εἶχον τὰς λαμπάδας, εἶχον ἔλαιον, ἀλλὰ ὄχι ἀρκετόν[50].

Ἔπρεπε βεβαίως, καὶ ἂν ἀκόμη παρεῖχες ἀπὸ τὰ ἰδικά σου, νὰ μὴ ἦσαι τόσον φειδωλός· τώρα δέ, ἐνῷ δίδεις τὰ προερχόμενα ἐκ τοῦ Δεσπότου, διὰ ποῖον λόγον εἶσαι φειδωλός; Μήπως θέλετε νὰ μάθετε τὴν αἰτίαν αὐτῆς τῆς ἀπανθρωπίας. Οἱ μὴ ἐλεήμονες τὰ ὑπάρχοντά των τὰ συλλέγουν ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην δὲν εἶναι πρόθυμοι· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μανθάνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ κερδίζῃ, δὲν γνωρίζει (δὲν συνηθίζει) νὰ δαπανᾷ.

Διότι, πῶς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει προπαρασκευασθῆ, διὰ νὰ ἁρπάζῃ, δύναται νὰ ἀσκήσῃ τὸν ἑαυτόν του δι' ἀντίθετον ἐνέργειαν; διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος λαμβάνει τὰ ἀνήκοντα εἰς ἄλλους, πῶς θὰ δυνηθῇ νὰ παραχωρήσῃ τὰ ἰδικά του εἰς ἄλλον;

Διότι καὶ ὁ κύων, ὅταν συνηθίσῃ νὰ τρώγῃ σάρκας, δὲν δύναται πλέον νὰ φυλάττῃ τὴν ἀγέλην· διὰ τοῦτο τοὺς κύνας αὐτοὺς οἱ ποιμένες τοὺς θανατώνουν. Τοῦτο δέ, διὰ νὰ μὴ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς, ἂς ἀπέχωμεν ἀπὸ γεῦμα αὐτοῦ τοῦ εἴδους· διότι γεύονται σάρκας

49. Ματθ. 5, 45.
50. Ματθ. 25, 1-13.

καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι προκαλοῦν τὸν διὰ τῆς πείνης θάνατον[51].

Δὲν βλέπεις πῶς ὁ Θεὸς ἀφῆκεν εἰς ἡμᾶς ὅλα τὰ πράγματα κοινά; Διότι, ἐὰν ἐπέτρεψε νὰ ὑπάρχουν πτωχοὶ ἀπὸ ἀπόψεως χρημάτων, καὶ αὐτὸ τὸ ἔκαμε χάριν τῶν ἀποκτώντων πλούτη, ὥστε νὰ δύνανται οὗτοι νὰ ἐξαλείφουν τὰ ἁμαρτήματά των διὰ τῆς ἐλεημοσύνης πρὸς ἐκείνους· σὺ δὲ καὶ εἰς τοῦτο κατέστης σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος.

Διὰ τοῦτο εἶναι φανερὸν ὅτι, ἐὰν καὶ εἰς τὰ σπουδαιότερα ζητήματα ἐλάμβανες αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν[52], θὰ ἐνήργεις μυρίους φόνους, καὶ θὰ ἀπέκλειες καὶ τὸ φῶς καὶ ὅλην τὴν ζωήν· διὰ νὰ μὴ συμβῇ δὲ αὐτό, ἀναγκαστικῶς ἠμπόδισε τὴν ἀπληστίαν εἰς ἐκεῖνα.

Ἐὰν δὲ πονῆτε, ἀκούοντες αὐτοὺς τοὺς λόγους, πολὺ περισσότερον ἐγώ, βλέπων νὰ συμβαίνουν αὐτά[53]. Μέχρι πότε σὺ θὰ εἶσαι πλούσιος, καὶ ἐκεῖνος πτωχός; Μέχρι τῆς ἑσπέρας[54], περαιτέρω δὲ ὄχι πλέον· διότι εἶναι τόσον βραχὺς ὁ βίος, καὶ ὅλα πλέον συντόμως θὰ ἀπέλθουν, ὥστε τὸ πᾶν νὰ θεωρῆται ὡς σύντομος ὥρα.

Ποία ἀνάγκη ὑπάρχει εἰς σὲ ἀποθηκῶν μὲ ἀφθονίαν πραγμάτων, καὶ πλήθους δούλων καὶ οἰκονόμων; διατί νὰ μὴ ἔχῃς κήρυκας τῆς ἐλεημοσύνης; Διότι ἡ μὲν ἀποθήκη οὐδεμίαν φωνὴν ἀφήνει, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς λῃστὰς θὰ προσελκύσῃ, αἱ δὲ ἀποθῆκαι τῶν πτωχῶν πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν θὰ ἀναβοῦν, καὶ θὰ καταστήσουν εὐχάριστον τὴν παροῦσαν ζωήν, καὶ ὅλα τὰ ἁμαρτήματα θὰ ἐξαλείψουν, καὶ δόξαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, καὶ τιμὴν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων θὰ φέρουν.

Διατί λοιπὸν ἀρνεῖσαι εἰς τὸν ἑαυτόν σου τόσα ἀγαθά; Διότι ὄχι ἐκείνους (τοὺς πένητας), ἀλλὰ τὸν

51. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν οἱ κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς ἀποκρύπτοντες τὰ τρόφιμα καὶ πωλοῦντες αὐτὰ εἰς ὑπερόγκους τιμάς, οἱ καλούμενοι «μαυραγορῖται».
52. Ὅπως δηλ. εἰς τὸ ζήτημα τῆς χρήσεως τοῦ πλούτου.
53. Παρατήρει τὸν παραλληλισμόν:
«Εἰ δὲ ἀλγεῖτε, ταῦτα ἀκούοντες
πολλῷ μᾶλλον ἐγώ, ταῦτα γινόμενα ὁρῶν.
54. «Ἑσπέραν» ἐννοεῖ τὸν θάνατον.

ἑαυτόν σου θὰ ὠφελήσῃς εἰς μεγαλύτερον βαθμόν, ὅταν εὐεργετῇς ἐκείνους· διότι εἰς μὲν τοὺς πένητας θὰ ἐπανορθώσῃς τὴν κατάστασιν τῆς παρούσης ζωῆς, διὰ δὲ τὸν ἑαυτόν σου, θὰ ἀποταμιεύσῃς ἐκ τῶν προτέρων τὴν μέλλουσαν δόξαν καὶ τὸ θάρρος[55]· τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ συμβῇ ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΟΗ΄ (78).

(Ἰωάν. ιϛ΄, 4 - 15).

«Ταῦτα δὲ ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον ὑμῖν, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με· Ποῦ ὑπάγεις; Ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν»[1].

α΄. Μεγάλη εἶναι ἡ τυραννία τῆς θλίψεως καὶ ἔχομεν ἡμεῖς ἀνάγκην πολλῆς ἀνδρείας, ὥστε νὰ σταθῶμεν μὲ γενναιότητα ἀπέναντι αὐτοῦ τοῦ πάθους, καὶ ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ἐξ αὐτοῦ προκύπτουσαν χρησιμότητα, νὰ ἀφήνωμεν τὸ περιττόν· διότι τὸ πάθος τοῦτο ἔχει καὶ κάποιαν χρησιμότητα· δηλαδὴ ὅταν μὲν ἁμαρτάνωμεν ἡμεῖς ἢ ἄλλοι, τότε μόνον εἶναι ὀρθὸν νὰ λυπώμεθα, ὅταν δὲ εὑρεθῶμεν εἰς περιπτώσεις ἀνθρωπίνων ὑ-

55. Ἴδε ἀπόφθεγμα μετὰ θαυμασίου παραλληλισμοῦ: «Οὐ γὰρ ἐκείνους, ἀλλὰ σεαυτὸν εὐποιήσεις μειζόνως εὐεργετῶν·
τοῖς μὲν γὰρ τὰ παρόντα ἐπανορθώσεις
σαυτῷ δὲ τὴν μέλλουσαν δόξαν καὶ παρρησίαν προαποθήσῃ».
1. Ἰωάν. 16, 4 - 6.

ποθέσεων, τοῦ λοιποῦ εἶναι ἄχρηστος ἡ θλῖψις.

Ἀφοῦ λοιπὸν καὶ τοὺς μαθητάς, ἐφ' ὅσον δὲν ἦσαν ἀκόμη τέλειοι, ἡ θλῖψις προσέβαλε, παρατήρει πῶς ὁ Κύριος διορθώνει αὐτοὺς διὰ τῆς ἐπιπλήξεως· διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὑπέβαλλον προηγουμένως εἰς Αὐτὸν μυρίας ἐρωτήσεις, (διότι καὶ ὁ Πέτρος ἔλεγε: «Ποῦ ὑπάγεις;»[2], καὶ ὁ Θωμᾶς: «Οὐκ οἴδαμεν, ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι;»[3], καὶ ὁ Φίλιππος: «Δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα σου»)[4], αὐτοὶ τώρα, ὅταν ἤκουσαν ὅτι «ἀποσυναγώγους ποιήσουσι»[5], καὶ ὅτι «μισήσουσιν ὑμᾶς»[6] καὶ ὅτι «ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξει λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ»[7], τόσον ἀπεθαρρύνθησαν, ὥστε νὰ μὴ δύνανται ἐν συνεχείᾳ οὔτε νὰ ἀρθρώσουν λέξιν, οὔτε νὰ συζητήσουν μὲ τὸν Κύριον.

Τοῦτο ἀκριβῶς λοιπὸν ψέγων εἰς αὐτοὺς ἔλεγε: «Ταῦτα ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον ὑμῖν, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με· Ποῦ ὑπάγεις; Ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν». Διότι εἶναι φοβερὸν πρᾶγμα ἡ ἄμετρος θλῖψις· φοβερὸν πρᾶγμα καὶ πρόξενος θανάτου.

Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Μή πως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος»[8].

«Ταῦτα δὲ ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον ὑμῖν», λέγει. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον δὲν τὰ εἶπεν ἐξ ἀρχῆς; Διὰ νὰ μὴ λέγῃ κανεὶς ὅτι ἐκφράζει εἰκασίας ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα πολλάκις συμβαίνουν. Καὶ διατί λοιπὸν ἐπιχειρεῖ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔχει τόσην δυσκολίαν; Τὰ ἐγνώριζον μέν, λέγει, αὐτὰ καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ δὲν τὰ ἔλεγον, ὄχι ἐπειδὴ δὲν τὰ ἐγνώριζον, ἀλλὰ «ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην».

Καὶ τοῦτο πάλιν τὸ λέγει κατὰ τρόπον νοητὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ἔλεγεν: «Ἐπει-

2. Ἰωάν. 13, 16.
3. Ἰωάν. 14, 5.
4. Ἰωάν. 14, 8.
5. Ἰωάν. 16, 2.
6. Λουκ. 6, 22.
7. Ἰωάν. 16, 2.
8. Β΄ Κορινθ. 2, 7.

δὴ ἦσθε ἐν ἀσφαλείᾳ, καὶ ἦτο δυνατὸν νὰ μοῦ ὑποβάλλετε ἐρωτήσεις, ὅταν ἠθέλατε, καὶ ἐναντίον ἐμοῦ ὅλος ὁ πόλεμος ἐστρέφετο, καὶ ἦτο περιττὸν νὰ εἴπω αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς».

Ἆρά γε λοιπὸν δὲν τὸ εἶπε τοῦτο; δὲν εἶπεν, ἀφοῦ ἐκάλεσε τοὺς δώδεκα: «Ἐπὶ ἡγεμόνας καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε καὶ μαστιγώσουσιν ὑμᾶς ἐν ταῖς συναγωγαῖς»; Πῶς λοιπὸν λέγει: «Ἀπ' ἀρχῆς οὐκ εἶπον»; Διότι ἐκεῖ προεῖπε μαστιγώσεις καὶ προσαγωγὰς αὐτῶν ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων, δὲν εἶπεν ὅμως ὅτι τόσον θὰ θεωρηθῇ ὁ θάνατος αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων σημαντικός, ὥστε τὸ γεγονὸς νὰ θεωρῆται καὶ ὡς λατρεία· διότι τοῦτο κυρίως περισσότερον ἐξ ὅλων ἦτο ἀρκετὸν τοὺς Μαθητὰς νὰ καταφοβήσῃ, δηλαδὴ τὸ ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ δικασθοῦν ὡς ἀσεβεῖς καὶ καταστροφεῖς.

Πλὴν τούτων δὲ τῶν λόγων δυνάμεθα καὶ τοῦτον τὸν λόγον νὰ προσθέσωμεν, ὅτι εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν εἶπεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ ὑποστοῦν ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν, εἰς αὐτὴν δὲ ἐδῶ τὴν περίπτωσιν προσέθεσε καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ ὑποστοῦν ἐκ μέρους τῶν Ἰουδαίων, μὲ μεγαλυτέραν ἔξαρσιν, καὶ ἐπληροφόρησεν αὐτοὺς ὅτι αὐτὰ πλησιάζουν.

«Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν λέγει· Ποῦ ὑπάγεις; Ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν». Καὶ αὐτὴ ἡ παρηγορία δὲν εἶναι μικρά, τὸ ὅτι δηλαδὴ οἱ Μαθηταὶ ἔμαθον ὅτι ὁ Κύριος ἐγνώριζε τὴν ὑπερβολικὴν θλῖψιν των· διότι ἐκ τῆς ἀγωνίας διὰ τὴν ἀναχώρησιν Αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς ἀναμονῆς τῶν ἐπικειμένων δεινῶν (διότι δὲν ἐγνώριζον, ἐὰν θὰ δυνηθοῦν νὰ ὑπομένουν αὐτὰ μὲ γενναιότητα) ἔμειναν ἐμβρόντητοι.

Διατί λοιπὸν ὁ Κύριος δὲν προεῖπεν εἰς τοὺς Μαθητὰς αὐτὰ κατόπιν, ὅταν δηλαδὴ ἠξιώθησαν νὰ λάβουν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἦσαν εἰς μέγαν βαθμὸν ἐνάρετοι· διότι ἐάν, ἐνῷ ἀκόμη δὲν εἶχον ἀξιωθῆ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν ἀπεσκίρτησαν ἀπὸ τὸν Διδάσκαλον, σκέψου ποίου χαρακτῆρος ἐπρόκειτο νὰ εἶναι, ὅταν ἠξιώθησαν τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· διότι ἐὰν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου περὶ τῶν μελλόντων ἤκουον τότε (δηλαδὴ μετὰ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος) καὶ ὑπέμενον, τότε τὸ πᾶν θὰ ἀπεδίδομεν εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα· τώρα δὲ ὁλόκληρος ὁ καρπὸς εἶναι δημιούργημα τοῦ φρονήματος αὐτῶν, καὶ καθαρὰ ἀπόδειξις τοῦ πόθου Αὐτῶν διὰ τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἐβασάνιζε τὴν ἀκόμη γυμνὴν[9] διάνοιαν αὐτῶν.

«Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λέγω»[10]. Παρατήρει, πῶς παρηγορεῖ αὐτοὺς πάλιν: «διότι δὲν λέγω τοὺς λόγους τοὺς προκαλοῦντας εὐχαρίστησιν», λέγει, «ἀλλά, καὶ ἂν ἀπείρους φορὰς λυπηθῆτε, πρέπει νὰ ἀκούσετε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συμφέρει· διότι σύμφωνον μὲν μὲ τὴν ἐπιθυμίαν σας εἶναι νὰ εἶμαι ἐγὼ παρών, ἀλλὰ τὸ συμφέρον σας εἶναι ἄλλο».

Ἴδιον δὲ Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος λαμβάνει πρόνοιαν, εἶναι διὰ τὰ συμφέροντα τῶν φίλων νὰ μὴ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν καὶ νὰ μὴ ἀπομακρύνῃ αὐτοὺς ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τοὺς ὠφελεῖ· διότι λέγει: «Ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐ μὴ ἔλθῃ»[11]. Τί λέγουν ἐδῶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τὴν ὀρθὴν γνώμην περὶ τοῦ Πνεύματος[12]; συμφέρει νὰ ἀπέλθῃ ὁ Κύριος, καὶ νὰ ἔλθῃ δοῦλος; Βλέπεις πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀξία τοῦ Πνεύματος;

«Ἐὰν δὲ ἀπέλθω, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς»[13]. Καὶ ποῖον θὰ εἶναι τὸ κέρδος; Ἐκεῖνος ὅταν ἔλθῃ θὰ ἐλέγξῃ τὸν κόσμον[14]· δηλαδή, «δὲν θὰ πράξουν αὐτά, χωρὶς νὰ τιμωρηθοῦν, ὅταν ἔλθῃ ὁ Παράκλητος· διότι ἀρκετὰ μὲν εἶναι τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἤδη ἔχουν γίνει νὰ ἀποστομώσουν τοὺς Ἰουδαίους· ὅταν δὲ καὶ δι' Ἐκείνου ἐπιτελῶνται αὐτά, καὶ διατυπωθοῦν διδάγματα τελειότερα καὶ τελεσθοῦν θαύματα μεγαλύτερα, πολὺ περισσότερον θὰ κατακριθοῦν, βλέποντες τόσα νὰ γίνωνται ἐν τῷ Ὀνόματί μου· τοῦτο δὲ καθιστᾷ σαφεστέραν τὴν ἀπό-

9. Δηλ. μὴ φωτισθεῖσαν ἀκόμη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
10. Ἰωάν. 16, 7.
11. Ἰωάν. 16, 7.
12. Ὑπονοεῖ τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς πρεσβεύοντας ἐσφαλμένην δοξασίαν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
13. Ἰωάν. 16, 7.
14. Ἰωάν. 16, 8.

δειξιν τῆς Ἀναστάσεως· διότι τώρα μὲν δύνανται νὰ λέγουν: Εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ τέκτονος, τοῦ ὁποίου γνωρίζομεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· ὅταν ὅμως ἴδουν τὸν θάνατον νὰ καταργῆται, τὴν κακίαν νὰ ἐκβάλλεται τὴν χωλότητα τῆς φύσεως νὰ διορθώνεται[15], τοὺς δαίμονας νὰ ἐκδιώκωνται, τὴν ἀνέκφραστον χορηγίαν τοῦ Πνεύματος, καὶ ὅλα αὐτὰ νὰ γίνωνται διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Ὀνόματός μου, τί θὰ εἴπουν; Διότι περὶ ἐμοῦ ἐμαρτύρησε καὶ ὁ Πατήρ, θὰ μαρτυρήσῃ δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα· ἂν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν[16] ἐμαρτύρησεν, ἐν τούτοις καὶ τώρα θὰ πράξῃ τοῦτο».

Θ΄. Τὸ δὲ «ἐλέγξει περὶ ἁμαρτίας»[17], σημαίνει τοῦτο: «Οἱανδήποτε δικαιολογίαν αὐτῶν θὰ ἀποκλείσῃ, καὶ θὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὑπέπεσαν εἰς παραπτώματα ἀσυγχώρητα»· καὶ περὶ δικαιοσύνης, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι, καὶ οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με»[18]· δηλαδή, «παρέσχον ἄμεμπτον βίον».

Καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τὸ ὅτι μεταβαίνει πρὸς τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ δηλαδὴ πάντοτε κατηγόρουν τὸν Ἰησοῦν ὅτι δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγεν Αὐτὸν ἁμαρτωλὸν καὶ παράνομον, λέγει ὅτι καὶ αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν θὰ τὴν καταρρίψῃ· «διότι, ἐὰν τὸ νὰ θεωροῦμαι ἐγὼ ὅτι δὲν προέρχομαι ἐκ τοῦ Θεοῦ τοῦτο ἀποδεικνύῃ παρανομίαν, ὅταν τὸ Πνεῦμα δείξῃ ὅτι ἐγὼ ἀπῆλθον ἐκεῖ, καὶ ὄχι προσωρινῶς, ἀλλ' ὅτι παραμένω ἐκεῖ, (διότι τὸ «οὐκ ἔτι θεωρεῖτέ με», εἶναι φράσις Ἐκείνου, ὁ Ὁποῖος ἀποδεικνύει τοῦτο), τί θὰ εἴπουν ἐν συνεχείᾳ;

Παρατήρει ὅτι διὰ τῶν δύο τούτων ἐπιχειρημάτων καταρρίπτεται ἡ πονηρὰ γνώμη τῶν Ἰουδαίων· δηλαδὴ οὔτε τὸ νὰ ἐπιτελῇ κανεὶς θαύματα εἶναι χαρακτηριστικὸν ἁμαρτωλοῦ (διότι δὲν δύναται ἁμαρτωλὸς νὰ ἐπιτελῇ θαύματα)[19], οὔτε τὸ νὰ εὑρίσκεται πλησίον τοῦ

15. Πράξ. 3, 1-26.
16. Ματθ. 3, 16. Μάρκ. 1, 10. Λουκ. 3, 22. Ἰωάν. 1, 32.
17. Ἰωάν. 16, 8.
18. Ἰωάν. 16, 10.
19. Ἰωάν. 9, 16, καὶ 31-33.

Θεοῦ αἰωνίως εἶναι ἴδιον ἁμαρτωλοῦ. Ὥστε δὲν δύνασθε πλέον νὰ λέγετε ὅτι «οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ».

«Περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται»[20]. Πάλιν ἐδῶ ἐπαναφέρει τὸν λόγον περὶ δικαιοσύνης, διότι κατενίκησε τὸν ἀντίδικον[21]. Δὲν θὰ κατενίκα δὲ αὐτόν, ἐὰν ἦτο ἁμαρτωλός· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, οὔτε κανεὶς δίκαιος ἐκ τῶν ἀνθρώπων δὲν ἠδυνήθη νὰ πράξῃ. «Διότι, ὅτι ἔχει κατακριθῆ δι' ἐμέ, θὰ τὸ γνωρίσουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μετὰ ταῦτα θὰ καταπατοῦν αὐτόν, καὶ θὰ γνωρίζουν καλῶς τὴν Ἀνάστασίν μου, γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν Ἐκείνου, ὁ Ὁποῖος κατακρίνει· διότι ὁ ἀντίδικος δὲν ἠδυνήθη νὰ μὲ καταβάλῃ.

Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον ὅτι δαιμόνιον ἔχω, καὶ ὅτι εἶμαι πλάνος, καὶ αὐτοὶ οἱ λόγοι κατόπιν θὰ ἀποδειχθοῦν ὅτι εἶναι ἀνυπόστατοι· διότι δὲν θὰ κατέβαλον αὐτόν, ἐὰν ἤμην ὑπόλογος δι' ἁμαρτίαν· τώρα δὲ καὶ ἔχει κατακριθῆ καὶ ἔχει ἐκτοπισθῆ».

«Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι»[22]. Λοιπὸν «συμφέρει ἐμὲ ἀπελθεῖν»[23], ἐὰν βεβαίως τότε πρόκειται νὰ βαστάσετε αὐτά, ὅταν δηλαδὴ ἀπέλθω. Καὶ τί ἔχει γίνει; Ἀνώτερον Σοῦ εἶναι τὸ Πνεῦμα, ἐφ' ὅσον τώρα μὲν δὲν βαστάζομεν αὐτά, τότε δὲ Ἐκεῖνο θὰ παρασκευάσῃ ἡμᾶς ὥστε νὰ δυνηθῶμεν τοῦτο; ἀνωτέρα εἶναι ἡ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος καὶ τελειοτέρα;

Δὲν συμβαίνει τοῦτο· διότι καὶ Ἐκεῖνος (δηλ. ὁ Παράκλητος) θὰ εἴπῃ τοὺς ἰδικούς μου λόγους. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἀφ' ἑαυτοῦ λαλήσει οὐδέν, ἀλλὰ ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμά ἐστιν»[24].

20. Ἰωάν. 16, 11.
21. Δηλαδὴ τὸν διάβολον.
22. Ἰωάν. 16, 12.
23. Ἰωάν. 16, 7.
24. Ἰωάν. 16, 13-15.

Διότι, ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι «ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει καὶ ἀναμνήσει, καὶ ἐν ταῖς θλίψεσιν ὑμᾶς παραμυθήσεται», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὁ Ἴδιος ὁ Ἰησοῦς δὲν ἔκαμε, καὶ ὅτι «συμφέρει ἐμὲ ἀπελθεῖν», «κἀκεῖνον ἐλθεῖν», καὶ «νῦν μὲν οὐ δύνασθε βαστάζειν, τότε δὲ δυνήσεσθε», καὶ ὅτι «ὁδηγήσει εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»[25], διὰ νὰ μὴ θεωρήσουν οἱ Μαθηταί, ἀκούοντες αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὡς ἀνώτερον τὸ Πνεῦμα, καὶ καταλήξουν εἰς τὴν χειροτέραν γνώμην ἀσεβείας, διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται» τοῦτο σημαίνει: «Ἐκεῖνα ἀκριβῶς, τὰ ὁποῖα ἐγώ, αὐτὰ θὰ εἴπῃ καὶ Ἐκεῖνος».

Ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν λέγῃ περὶ Ἑαυτοῦ: «Ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ»[26], ἐννοεῖ τοῦτο, ὅτι τίποτε ἐξ ὅσων λέγει δὲν εἶναι ἐκτὸς τῶν λόγων τοῦ Πατρός, τίποτε ἰδιαίτερον ἀπέναντι Ἐκείνου ἢ ξένον πρὸς Ἐκεῖνον, οὕτω ὁμιλεῖ καὶ περὶ τοῦ Πνεύματος.

Τὸ δὲ «ἐκ τοῦ ἐμοῦ» σημαίνει: «ἐξ ὅσων ἐγὼ γνωρίζω, ἐκ τῆς ἰδικῆς μου γνώσεως· διότι ἡ γνῶσις ἡ ἰδική μου καὶ τοῦ Πνεύματος εἶναι μία».

«Καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ἡμῖν». Ἐξύψωσε τὸ φρόνημα αὐτῶν· διότι διὰ τίποτε ἄλλο δὲν διψᾷ τόσον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὅσον διὰ νὰ μανθάνῃ τὰ μέλλοντα. Διὰ τοῦτο συνεχῶς ἠρώτων τὸν Κύριον «Ποῦ ὑπάγεις;», ποία εἶναι ἡ ὁδός[27]; Ἀπαλλάσσων λοιπὸν τοὺς Μαθητὰς καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν φροντίδα λέγει ὅτι «πάντα θὰ προείπῃ εἰς σᾶς, ὥστε νὰ μὴ καταβληθῆτε ἀπροφύλακτοι».

«Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει». Πῶς; «Ἐν τῷ Ὀνόματί μου θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν ἔργων». Διότι, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτελέσουν σπουδαιότερα θαύματα, ὅταν θὰ ἐνεφανίζετο τὸ Πνεῦμα, διὰ τοῦτο, πάλιν τονίζων τὴν ἰσοτιμίαν Αὐτοῦ, λέγει: «Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει».

Ποίαν ἐννοεῖ «πᾶσαν ἀλήθειαν»; Διότι καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ δι' Αὐτὸν (τὸν Παράκλητον), ὅτι Αὐτὸς δηλ.

25. Ἰωάν. 16, 13.
26. Ἰωάν. 14, 10.
27. Ἰωάν. 14, 5 καὶ 13, 36.

ἡμᾶς «ὁδηγήσει εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν»· διότι ὁ Ἴδιος μὲν ὁ Χριστὸς καὶ ἐπειδὴ εἶχε περιβληθῆ σάρκα, καὶ διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ ὅτι ὁμιλεῖ περὶ Ἑαυτοῦ ,καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη οἱ Μαθηταὶ δὲν ἐγνώριζον σαφῶς περὶ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ ἐπειδὴ ἦσαν ἀτελέστεροι, καὶ διὰ τοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ μὴ θεωρηθοῦν ὅτι τιμωροῦν Αὐτὸν ὡς παρανομοῦντα, συνεχῶς δὲν ἐξέφερε κανένα ὑψηλὸν λόγον, οὔτε σαφῶς ἡ διδασκαλία Του παρουσίασε διαφορὰς ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου· ὅταν δὲ οἱ Μαθηταὶ ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἐκεῖνοι τοῦ λοιποῦ ἦσαν ἔξω τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Ἰησοῦ καὶ πολλοὶ ἐπρόκειτο νὰ πιστεύσουν καὶ νὰ συγχωρηθοῦν διὰ τὰ ἁμαρτήματά των, καὶ ἄλλοι ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν περὶ Αὐτοῦ, εὐλόγως Ἐκεῖνος δὲν ἔλεγεν ὁ Ἴδιος πλέον μεγάλους λόγους περὶ Ἑαυτοῦ.

«Ὥστε δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀγνοίας μου», λέγει, «τὸ ὅτι δὲν εἶπον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ εἴπω, ἀλλὰ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀκουόντων». Διὰ τοῦτο, ὅταν εἶπεν: «Ὁδηγήσει εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν», προσέθεσεν: «Ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ ἐρεῖ». Διὰ νὰ βεβαιωθῇς δηλαδὴ ὅτι τὸ Πνεῦμα δὲν ἔχει ἀνάγκην διδασκαλίας, ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος: «Οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»[28].

Ὅπως λοιπὸν τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου γνωρίζει, χωρὶς νὰ μανθάνῃ ἀπὸ ἄλλον, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον «ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται» τοῦτο σημαίνει: «Θὰ εἴπῃ λόγους συμφώνους πρὸς τοὺς ἰδικούς μου». «Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμά ἐστιν».: «Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐκεῖνα εἶναι ἰδικά μου, ὁ δὲ Παράκλητος θὰ εἴπῃ λόγους τοῦ Πατρός μου, τοὺς ἰδικούς μου θὰ εἴπῃ»[29].

γ'. Ἀλλὰ διατί δὲν ἤρχετο τὸ Πνεῦμα πρὶν ὁ Χρι-

28. Α' Κορινθ. 2, 11.
29. Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἱεράρχης χρησιμοποιεῖ εἶδος κατηγορικοῦ συλλογισμοῦ:

Ὁ Παράκλητος ἐκ τῶν τοῦ Πατρὸς ἐρεῖ.
Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμά ἐστιν.
Ἄρα ὁ Παράκλητος ἐκ τῶν ἐμῶν ἐρεῖ.

στός ἀπέλθη; Διότι ἐφ' ὅσον ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀρθῆ ἡ κατάρα, τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα δὲν εἶχε λυθῆ, ἀλλ' ἀκόμη ὅλοι ἦσαν ὑπόλογοι διὰ τὴν τιμωρίαν, δὲν θὰ ἤρχετο. Πρέπει λοιπόν, λέγει, νὰ λυθῆ ἡ ἔχθρα, καὶ νὰ συμφιλιωθῆτε σεῖς μὲ τὸν Θεόν, καὶ τότε νὰ δεχθῆτε τὴν δωρεὰν ἐκείνην.

Ἀλλὰ διατί λέγει: «Πέμψω αὐτόν»; Τοῦτο σημαίνει: «Θὰ σᾶς προπαρασκευάσω διὰ νὰ ὑποδεχθῆτε Αὐτόν»· διότι πῶς ἀποστέλλεται Ἐκεῖνο, τὸ Ὁποῖον εὑρίσκεται παντοῦ; Ἄλλως τε δεικνύει καὶ τὴν διαφορὰν τῶν ὑποστάσεων. Διὰ δύο λόγους δὲ λέγει αὐτὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ δυσκόλως θὰ ἀπεσπῶντο ἀπὸ Αὐτόν, νὰ τοὺς πείσῃ νὰ προσκολληθοῦν εἰς τὸ Πνεῦμα, καὶ διὰ νὰ λατρεύσουν Αὐτό· διότι ἠδύνατο μὲν καὶ ὁ Ἴδιος νὰ ἐπιτελέσῃ αὐτά, ἀλλὰ διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἀφήνει νὰ ἐπιτελῆ καὶ Ἐκεῖνο θαύματα, διὰ νὰ μάθουν τὴν ἀξίαν Αὐτοῦ· διότι ὅπως ὁ Πατὴρ δύναται νὰ δημιουργήσῃ τὰ ὄντα, ὁ δὲ Υἱὸς πράττει τὸ αὐτό, διὰ νὰ μάθωμεν τὴν Δύναμιν Αὐτοῦ, ὁμοίως συμβαίνει καὶ μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἴδιος ἐσαρκώθη, φυλάττων τὴν ἐνέργειαν διὰ τὸ Πνεῦμα[30], καὶ φράττων τὰ στόματα ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι λαμβάνουν τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀνεκφράστου φιλανθρωπίας ὡς εὐκαιρίαν ἀσεβοῦς δοξασίας[31]· διότι, ὅταν λέγουν ὅτι διὰ τοῦτο ἐσαρκώθη ὁ Υἱός, ἐπειδὴ ἦτο κατώτερος τοῦ Πατρός, θὰ εἴπωμεν πρὸς αὐτούς: «Τί δύνασθε λοιπὸν νὰ εἴπητε περὶ τοῦ Πνεύματος; Διότι δὲν ἔλαβε σάρκα, καὶ δὲν θὰ εἴπητε διὰ τὸν λόγον τοῦτον βεβαίως ὅτι Αὐτὸ εἶναι ἀνώτερον τοῦ Υἱοῦ, οὔτε ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι κατώτερος Αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Βαπτίσματος ἡ Τριὰς λαμβάνεται· διότι καὶ ὁ Πατὴρ δύναται τὸ πᾶν νὰ ἐπιτελέσῃ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· ἀλλά, ἐπειδὴ περὶ

30. Δεδομένου ὅτι, ὅπως λέγει ἀλλαχοῦ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος, τὰ σπουδαιότερα θαύματα ἐπετελέσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων μετὰ τὴν Ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. (Ἴδε καὶ Ἰωάν. 7, 38-39 καὶ 14, 26).

31. Ἐννοεῖ τοὺς αἱρετικούς.

τοῦ Πατρὸς οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ἡ δὲ ἀμφιβολία ἦτο περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, διὰ τοῦτο ἔχει ληφθῆ εἰς τὴν μυσταγωγίαν ἡ Ἁγία Τριάς, ὥστε κατὰ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν, νὰ μάθωμεν καλῶς καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς ἀξίας αὐτῶν.

Διότι, διὰ νὰ βεβαιωθῇς, ὅτι δύναται ὁ Υἱὸς νὰ ἐπιτελέσῃ μόνος αὐτά, τὰ ὁποῖα δύναται ἐπὶ τοῦ Βαπτίσματος μετὰ τοῦ Πατρὸς νὰ ἐπιτελέσῃ Οὗτος, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, πρέπει νὰ ἀκούσῃς σαφῶς περὶ αὐτῶν· δηλαδὴ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγεν: «Ἵνα γὰρ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας»[32] καὶ πάλιν: «Ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε»[33], καὶ «ἐγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς»[34]· κατόπιν μετὰ ταῦτα λέγει: «ἵνα ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσὸν ἔχωσιν»[35].

Ἄς ἴδωμεν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα νὰ ἐπιτελῇ αὐτὸ τοῦτο. Ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἴδωμεν; «Ἑκάστῳ δὲ ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος», λέγει, «δίδοται πρὸς τὸ συμφέρον»[36]· (Ἐκεῖνος λοιπόν, ὁ Ὁποῖος παρέχει αὐτά, πολλῷ μᾶλλον ἔχει τὴν δύναμιν νὰ συγχωρῇ καὶ ἁμαρτήματα)· καὶ πάλιν: «Τὸ Πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν»[37], καὶ «ζωοποιήσει διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν»[38], καὶ «Τὸ Πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην»[39], καὶ πάλιν: «Εἰ δὲ Πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον»[40]· «οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε Πνεῦμα υἱοθεσίας»[41]· καὶ τότε δὲ ὅλα, ὅσα θαύματα ἐπετέλουν, διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Πνεύματος, τὰ ἐπετέλουν· καὶ εἰς τοὺς Κορινθίους γράφων ὁ Παῦλος ἔλεγεν: «Ἀλλ' ἀπελούσασθε, ἀλλ'

32. Μάρκ. 2, 10.
33. Ἰωάν. 12, 36.
34. Ἰωάν. 10, 28.
35. Ἰωάν. 10, 10.
36. Α' Κορινθ. 12, 7.
37. Ἰωάν. 6, 63.
38. Ρωμ. 8, 11.
39. Ρωμ 8, 10.
40. Γαλ. 5, 18.
41. Ρωμ. 8, 15.

ἡγιάσθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν»[42].

Ἐπειδὴ λοιπὸν περὶ μὲν τοῦ Πατρὸς πολλὰ ἤκουσαν, καὶ τὸν Υἱὸν δὲ εἶδον ὅτι ἐπετέλεσε πολλά, περὶ δὲ τοῦ Πνεύματος τίποτε ἀκόμη σαφῶς δὲν ἐγνώριζον, θαυματουργεῖ καὶ Αὐτὸ καὶ εἰσάγει τὴν τελείαν γνῶσιν.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ σχηματισθῇ γνώμη ὅτι εἶναι ἀνώτερον, (τοῦτο πρὸ ὀλίγου εἶπον), διὰ τοῦτο ὁ Κύριος λέγει: «Ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ». Διότι ἐὰν δὲν συνέβαινε τοῦτο, πῶς δὲν θὰ ἦτο παράξενον, ἐὰν τότε ἐπρόκειτο τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ ἀκούσῃ τοὺς λόγους τοῦ Πατρός, καὶ πρὸς χάριν τῶν Μαθητῶν; Διότι οὔτε ἐπρόκειτο τότε σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην σας νὰ λάβῃ γνῶσιν, παρὰ μόνον χάριν μόνον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἤκουον. Καὶ ποῖος λόγος παρανομώτερος ἀπὸ αὐτὸν δὲν θὰ ὑπῆρχε;

Ἄλλως τε καὶ τί ἐπρόκειτο νὰ ἀκούσῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα; δὲν τὰ εἶπεν ὅλα αὐτὰ διὰ τῶν προφητῶν; Διότι ἐὰν μὲν ἐπρόκειτο νὰ διδάξῃ περὶ τῆς καταργήσεως τοῦ Νόμου, εἶχε λεχθῇ τοῦτο, ἐὰν δὲ περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς θεότητος Αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκονομίας, καὶ αὐτὰ εἶχον λεχθῇ· καὶ τί δηλαδὴ σπουδαιότερον ἐπρόκειτο μετὰ ταῦτα νὰ εἴπῃ;

«Καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ». Ἐδῶ κυρίως δεικνύει τὸ ἀξίωμα Αὐτοῦ, ἐφ᾽ ὅσον τοῦτο κυρίως ἀποτελεῖ ἰδιότητα τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸ νὰ λέγῃ τὰ μέλλοντα. Ἐὰν δὲ καὶ Αὐτὸ ἐμάνθανεν ἀπὸ ἄλλους, δὲν θὰ εἶχεν οὐδεμίαν ὑπεροχὴν ἀπέναντι τῶν Προφητῶν· ἀλλ᾽ ἐδῶ μὲ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ὁ Κύριος δεικνύει τὴν ἐν σχέσει πρὸς τὸν Θεὸν ἀκριβῆ γνῶσιν, ὅτι δηλαδὴ τὸ Πνεῦμα εἶναι ἀδύνατον νὰ εἴπῃ τι διάφορον.

Τὸ δὲ «ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται» σημαίνει: «ἐκ τοῦ χαρίσματος, τὸ ὁποῖον ἦλθεν εἰς τὴν σάρκα μου» ἤ: «ἐκ τῆς γνώσεως, τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ ἔχω, ὄχι ὡς ἔχων ὁ Παράκλητος ἔλλειψιν αὐτῆς, οὔτε ὡς ἐὰν ἔμαθε ἀπὸ ἄλλον, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ γνῶσις εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή».

42. Α΄ Κορινθ. 6, 11.

Καὶ διατί ὁ Κύριος ἐξεφράσθη κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ὄχι κατ᾽ ἄλλον; Διότι ἀκόμη δὲν ἐγνώριζον τὰ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς μίαν μόνον φροντίδα λαμβάνει, δηλαδὴ νὰ γίνῃ πιστευτὸς καὶ ἀποδεκτὸς ἐκ μέρους τῶν Μαθητῶν, καὶ νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν ἐκ τῶν λόγων τούτων· διότι, ἐπειδὴ ἔλεγεν: «Εἷς ἐστιν ὑμῶν ὁ διδάσκαλος, ὁ Χριστός»[43], διὰ νὰ μὴ νομίσουν ὅτι δὲν πειθαρχοῦν εἰς Αὐτόν, ἐὰν πείθωνται εἰς Ἐκεῖνον (τὸ Πνεῦμα), «μία», λέγει, «εἶναι ἡ ἰδική μου διδασκαλία καὶ ἡ διδασκαλία Ἐκείνου· ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο ἐγὼ νὰ διδάξω, ἐκ τῶν ἰδίων καὶ Ἐκεῖνος θὰ ὁμιλήσῃ. Μὴ νομίσετε λοιπὸν ὅτι ἄλλα εἶναι τὰ διδάγματα Ἐκείνου· διότι καὶ ἐκεῖνα εἶναι ἰδικά μου καὶ τὴν δόξαν μου ἀπηχοῦν»· διότι ἓν εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Οὕτω θέλει νὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, ὅταν λέγῃ: «Ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς καὶ ἐγὼ καὶ σὺ ἕν ἐσμεν»[44].

δ΄. Διότι τίποτε δὲν εἶναι ὅμοιον μὲ τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν συμφωνίαν· διότι ὁ εἷς κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται τὸ πολλαπλάσιον μέρος τῶν ἄλλων· διότι ἐὰν ὑπάρχουν δύο ἢ δέκα μὲ τὴν αὐτὴν ψυχικὴν διάθεσιν, ὁ εἷς πλέον δὲν εἶναι εἷς, ἀλλὰ ἕκαστος ἐκ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν καθίσταται δεκαπλάσιος, καὶ θὰ εὕρῃς εἰς τοὺς δέκα τὸν ἕνα, καὶ εἰς τὸν ἕνα τοὺς δέκα.

Καὶ ἂν ἔχουν ἐχθρόν, δὲν καταβάλλεται τόσον, ὅταν προσβάλῃ τὸν ἕνα, ὅσον ὅταν προσβάλῃ τοὺς δέκα· διότι δὲν βάλλεται ὑπὸ ἑνὸς μόνον, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν δέκα.

Ἐστερήθη τις; ἀλλὰ δὲν ὑφίσταται στέρησιν· διότι καθίσταται εὔπορος διὰ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους (δηλ. διὰ τῶν ἐννέα φίλων), καὶ τὸ στερούμενον μέρος, δηλ. τὸ μικρότερον, καλύπτεται, ἀναπληρώνεται, διὰ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους, τὸ ὁποῖον εὐπορεῖ.

Ἕκαστος ἐκ τούτων ἔχει εἴκοσι χεῖρας, καὶ εἴκοσιν ὀφθαλμούς, καὶ ἄλλους τόσους πόδας· διότι δὲν

43. Ματθ. 23, 8.
44. Ἰωάν. 17, 11.

βλέπει μόνον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἰδικῶν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἄλλων, δὲν στηρίζεται μόνον ἐπὶ τῶν ἰδικῶν του ποδῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ποδῶν τῶν ἄλλων, δὲν ἐργάζεται μόνον διὰ τῶν ἰδικῶν του χειρῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν χειρῶν ἐκείνων.

Ἔχει ψυχὰς δέκα· διότι δὲν μεριμνᾷ μόνον ὁ ἴδιος διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖναι αἱ ψυχαὶ δι' αὐτόν. Ἐὰν δὲ γίνουν καὶ ἑκατόν, τὸ αὐτὸ πάλιν θὰ συμβῇ καὶ θὰ ἐπεκταθῇ ἡ δύναμίς των.

Εἶδες τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀγάπης, πῶς καθιστᾷ τὸν ἕνα ἀκαταγώνιστον καὶ πολλαπλάσιον; εἶδες, πῶς ὁ εἷς δύναται νὰ εἶναι καὶ εἰς πολλὰ μέρη, δηλαδὴ ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὴν Περσίδα καὶ εἰς τὴν Ρώμην; καὶ εἶδες, ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιτυγχάνει ἡ φύσις τὸ ἐπιτυγχάνει ἡ ἀγάπη; Δηλαδὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἐκεῖ εἶναι καὶ ἐδῶ, ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ἐδῶ εἶναι καὶ ἐκεῖ· μᾶλλον δὲ ὁλόκληρος ὁ φίλος εἶναι ἐδῶ, ὁλόκληρος καὶ ἐκεῖ.

Ἐὰν λοιπὸν ἔχῃ κανεὶς χιλίους φίλους ἢ δύο χιλιάδες, νὰ σκεφθῇ εἰς ποῖον σημεῖον πάλιν θὰ αὐξήσῃ τὴν δύναμίν του. Παρατηρεῖς πόσον αὐξητικὴν δύναμιν ἔχει ἡ ἀγάπη; Διότι τοῦτο εἶναι τὸ ἀξιοθαύμαστον, τὸ νὰ καταστήσῃ τὸν ἕνα δυνατὸν ὡς εἶναι χίλιοι ἄνθρωποι.

Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν δὲν ἀποκτῶμεν τὴν δύναμιν αὐτήν, καὶ καθιστῶμεν ἀσφαλεῖς τοὺς ἑαυτούς μας; Τοῦτο εἶναι ἰσχυρότερον οἱασδήποτε ἐξουσίας καὶ πλούτου, τοῦτο εἶναι ἀνώτερον καὶ τῆς ὑγείας καὶ αὐτοῦ τοῦ φωτός, τοῦτο εἶναι ἡ βάσις τῆς χαρᾶς[45].

Μέχρι πότε θὰ περιορίζωμεν τὴν ἀγάπην εἰς ἓν καὶ δύο πρόσωπα; Μάθε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἐκ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι εἶναι κάποιος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει κανένα φίλον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς μεγαλυτέρας ἀνοησίας (διότι ὁ ἀνόητος θὰ εἴπῃ: «δὲν ἔχω φίλον»)· ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποίαν ζωὴν θὰ διέλθῃ διότι καὶ ἂν εἰς ἄπειρον βαθμὸν εἶναι πλούσιος, καὶ ἂν εὑρίσκεται ἐν μέσῳ ἀφθόνων καὶ πολυτελῶν πραγμάτων, καὶ ἂν ἔχῃ ἀποκτήσει ἄπειρα ἀγαθά, καθίσταται ἔρημος καὶ γυμνὸς ἀπὸ ὅλα.

45. Ἀξιομνημόνευτοι οἱ λόγοι αὐτοί: «Τοῦτο δυναστείας καὶ πλούτου κρεῖττον παντός, τοῦτο ὑγιείας, τοῦτο αὐτοῦ τοῦ φωτὸς πλεῖον, τοῦτο εὐθυμίας ὑπόθεσις».

Περὶ τῆς ἀξίας τῆς φιλίας ἔχουν διδάξει πολλοὶ ἀρχαῖοι ὡς ὁ Σωκράτης. (Ἴδε «Ἀπομνημονεύματα» Ξενοφῶντος), ὁ Ἰσοκράτης (Λόγος πρὸς «Δημόνικον»), ὁ Κικέρων (DE AMICITIA) κ.ὅ.

Εἰς τοὺς φίλους ὅμως δὲν συμβαίνει τοῦτο, ἀλλά, καὶ ἂν εἶναι πτωχοί, καθίστανται εὐπορώτεροι· καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κάποιος δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ εἴπῃ ὁ ἴδιος ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ του, αὐτὰ θὰ τὰ εἴπῃ ὁ φίλος του· καὶ ὅσα δὲν δύναται νὰ παράσχῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του, θὰ δυνηθῇ δι' ἄλλου, καὶ πολὺ περισσότερα, καὶ οὕτω ἡ φιλία θὰ καταστῇ δι' ἡμᾶς βάσις πάσης ἀπολαύσεως καὶ ἀσφαλείας· διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βλαβῇ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν προστασίαν τόσων δορυφόρων· δὲν εἶναι βεβαίως οἱ σωματοφύλακες τοῦ βασιλέως τόσον ἐπιμελεῖς, ὅσον αὐτοὶ (δηλαδὴ οἱ φίλοι)· διότι ἐκεῖνοι μὲν (δηλαδὴ οἱ σωματοφύλακες) ἐξ ἀνάγκης καὶ φόβου ἐνεργοῦν τὴν φρούρησιν, οὗτοι δὲ ἐξ εὐνοϊκῆς διαθέσεως καὶ ἀγάπης, αὕτη δὲ ἔχει μεγαλυτέραν ἐξουσίαν ἀπὸ τὸν φόβον· καὶ ἐκεῖνος μὲν (ὁ βασιλεὺς) τοὺς φρουροὺς αὐτοῦ φοβεῖται, οὗτος δὲ (ὁ φίλος) εἰς αὐτοὺς μᾶλλον παρὰ εἰς τὸν ἑαυτόν του ἔχει πεποίθησιν, καὶ χάρις εἰς αὐτοὺς κανένα δὲν φοβεῖται, ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι σχεδιάζουν κακὸν ἐναντίον του.

Ἂς ἐκμεταλλευθῶμεν λοιπὸν τὸ ἀγαθὸν τοῦτο,[46], ὁ μὲν πτωχός, διὰ νὰ ἔχῃ ἀνακούφισιν τῆς πτωχείας, ὁ πλούσιος, διὰ νὰ ἔχῃ τὸν πλοῦτον ἐν ἀσφαλείᾳ, ὁ ἄρχων, διὰ νὰ διοικῇ μὲ ἀσφάλειαν, ὁ ἐξουσιαζόμενος, διὰ νὰ ἔχῃ εὐνοϊκοὺς τοὺς ἄρχοντας.

Τοῦτο εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἡμερότητος, τοῦτο εἶναι ἡ βάσις τῆς πραότητος. Διότι καὶ μεταξὺ τῶν θηρίων

46. «Ἐμπορευσώμεθα οὖν τὴν ἐμπορίαν ταύτην». Ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἀρεσκόμενος εἰς τὴν χρῆσιν μεταφορῶν καὶ παρομοιώσεων, παρομοιάζει ἐδῶ τὴν φιλίαν μὲ ἐπικερδὲς ἐμπόριον.

κυρίως είναι σκληρά καὶ ἀτίθασσα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν σχηματίζουν ἀγέλας.

Διὰ τοῦτο κατοικοῦμεν πόλεις, καὶ ἔχομεν ἀγοράς, διὰ νὰ συναναστρεφώμεθα μεταξύ μας. Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος συνέστησε λέγων: «Μὴ ἐγκαταλιμπάνοντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν»[47]· διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσον κακόν, ὅσον ἡ μόνωσις, καὶ ἡ ἔλλειψις συμφωνίας καὶ ἡ μὴ προσέγγισις πρὸς ἀλλήλους[48].

Θὰ εἴπῃ τις: Τί εἶναι λοιπὸν οἱ Μοναχοὶ καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν καταλάβει τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων; Οὔτε ἐκεῖνοι εἶναι ἄνευ φίλων, ἀλλὰ ἀπέφυγον μὲν τοὺς θορύβους τῆς ἀγορᾶς, ἔχουν δὲ πολλοὺς μὲ τὴν αὐτὴν ψυχικὴν διάθεσιν, καὶ συνδεδεμένους ἐπιμελῶς μεταξύ των καί, διὰ νὰ κατορθώσουν αὐτό, ἀνεχώρησαν.

Διότι, ἐπειδὴ ἡ διαμάχη διὰ τὰς ὑποθέσεις δημιουργεῖ πολλὰς ἔριδας, διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἀπῆλθον[49], τὴν ἀγάπην καλλιεργοῦν μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν.

Τί λοιπόν, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ἐὰν κανεὶς εἶναι μόνος, καὶ ἐκεῖνος ἔχει ἀπείρους φίλους; Ἐγὼ μὲν βεβαίως θέλω, ἐὰν εἶναι δυνατόν, νὰ γνωρίζουν νὰ συναναστρέφωνται μεταξύ των, ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν ἡ φιλία νὰ μένῃ σταθερά· διότι δὲν δημιουργεῖ ὁ τόπος τοὺς φίλους.

Πολλοὺς βεβαίως θαυμαστὰς ἔχουν οἱ Μοναχοί· δὲν θὰ τοὺς ἐθαύμαζον δὲ ἐκεῖνοι, ἐὰν δὲν τοὺς ἠγάπων. Καὶ οἱ ἴδιοι πάλιν οἱ Μοναχοὶ προσεύχονται δι' ὅλην τὴν οἰκουμένην, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μεγίστην ἀπόδειξιν φιλίας.

Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰ μυστήρια ἀσπαζόμεθα ἀλλήλους, διὰ νὰ γίνωμεν οἱ πολλοὶ ἕν· καὶ διὰ τοὺς ἀμυήτους κάμνομεν κοινὰς προσευχάς, ἀναπέμποντες δεήσεις ὑπὲρ τῶν ἀσθενούντων, καὶ τῶν καρπῶν τῆς οἰκουμένης, καὶ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης.

Παρατηρεῖς ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης; εἰς τὰς προσευχάς; εἰς τὰ μυστήρια; εἰς τὰς προτροπάς; Ἡ ἀγάπη εἶναι αἴτιον ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Ἐὰν ἀκολουθήσωμεν αὐτὴν μὲ ἐπιμέλειαν, καὶ τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ καλῶς θὰ ρυθμίσωμεν, καὶ τὴν βασιλείαν θὰ ἐπιτύχωμεν· τὴν ὁποίαν εἴθε νὰ συμβῇ ὅλοι νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ Ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ Ὁποίου ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

47. Ἑβρ. 10, 25.

48. Ὁ Κικέρων λέγει: SOLITUDO ET VITA SINE AMICIS PLENA METUS ET INSIDIARUM EST (Ἡ μόνωσις καὶ ἡ ζωὴ ἄνευ φίλων πλήρης φόβου καὶ παγίδων εἶναι).

49. «Ἐκ μέσου γενόμενοι». Πρβλ. τὴν νεωτέραν ἔκφρασιν: «Ἔφυγαν ἀπὸ τή μέση».

ΟΜΙΛΙΑ ΟΘ' (79).

(Ἰωάν. ιϛ', 16 - 33).

«Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν Πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους· Τί ἐστιν, ὃ λέγει· Μικρόν;»[1] καὶ τὰ ἑξῆς.

α'. Τὴν ψυχήν, ἡ ὁποία πονεῖ καὶ κατέχεται ὑπὸ θλίψεως πολλῆς τίποτε δὲν συνηθίζει τόσον νὰ τὴν καταβάλλῃ, ὅσον οἱ λόγοι οἱ γεννῶντες τὴν λύπην, ἐπαναλαμβανόμενοι συνεχῶς. Διατί λοιπὸν ὁ Χριστός, ὅταν εἶπεν: «Ὑπάγω» καὶ «οὐκέτι λαλήσω μεθ' ὑμῶν»[2], συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτά, λέγων: «Μικρὸν καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με», καὶ «ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με»;

1. Ἰωάν. 16, 16 - 17.
2. Ἰωάν. 14, 30.

Δηλαδὴ ὅταν ἐκέρδισεν αὐτοὺς διὰ τῶν περὶ Πνεύματος λόγων, τότε πάλιν καταβάλλει τὰ φρονήματα αὐτῶν. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν κάμνει τοῦτο; Δοκιμάζει τὸ φρόνημα αὐτῶν καὶ καθιστᾷ αὐτὸ καρτερικώτερον, καὶ συνηθίζει αὐτοὺς καλῶς μὲ τὴν ἀκρόασιν τῶν λυπηρῶν νὰ ὑπομείνουν μὲ γενναιότητα τὸν ἀποχωρισμὸν Αὐτοῦ· διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐξησκήθησαν εἰς αὐτὸ μὲ τοὺς λόγους, ἐπρόκειτο καὶ εἰς τὴν πραγματοποίησίν του ἐν συνεχείᾳ νὰ ὑπομείνουν αὐτὸ εὐκόλως.

Ἐὰν δὲ κανεὶς ἐξετάσῃ ἀκριβῶς, καὶ ὁ ἴδιος ὁ λόγος Του ἀποτελεῖ παρηγορίαν, τὸ ὅτι δηλαδὴ εἶπε: «πρὸς τὸν Πατέρα ἀπέρχομαι»· διότι τοῦτο ἦτο λόγος Ἐκείνου, ὁ Ὁποῖος δηλοῖ ὅτι δὲν θὰ ἀπολεσθῇ, ἀλλὰ ὁ θάνατος Αὐτοῦ ἀποτελεῖ μίαν μετάβασιν.

Καὶ ἄλλον παρηγορητικὸν λόγον προσέθεσεν εἰς αὐτούς· δηλαδὴ δὲν εἶπε μόνον: «Μικρὸν καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με», ἀλλὰ καὶ προσέθεσε «Μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με» δεικνύων ὅτι καὶ θὰ ἐπανέλθῃ, καὶ ἐπ' ὀλίγον χρόνον θὰ εἶναι ὁ χωρισμός, καὶ διαρκὴς ἡ συναναστροφὴ Αὐτοῦ μὲ τοὺς Μαθητάς.

Τοῦτο ὅμως δὲν τὸ κατενόησαν. Διὰ τοῦτο καὶ εὐλόγως δύναται νὰ ἀπορήσῃ κανείς, πῶς, ἐνῷ πολλάκις ἤκουον αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἀμφιβάλλουν τόσον, ὡς νὰ μὴ εἶχον ἀκούσει τίποτε; Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν δὲν κατενόησαν τὰ λεγόμενα; Ἢ λόγῳ τῆς λύπης, ὅπως ἐγὼ τουλάχιστον νομίζω, (διότι αὐτὴ ἀπεμάκρυνε ἐκ τῆς σκέψεως αὐτῶν τὰ λεγόμενα), ἢ λόγῳ τῆς ἀσαφείας τῶν λεγομένων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ὅτι ὁ Κύριος διετύπωσε δύο ἐννοίας ἀντιθέτους, αἱ ὁποῖαι πράγματι δὲν ἦσαν ἀντίθετοι· διότι λέγουν: «εἰ ὀψόμεθά σε, ποῦ ὑπάγεις; εἰ δὲ ὑπάγεις, πῶς ὀψόμεθά σε»; Διὰ τοῦτο λέγουν: «Οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ»[3].

Διότι ἐγνώριζον μὲν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἀπέλθῃ, ἠγνόουν ὅτι μετ' ὀλίγον χρόνον θὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτούς. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἐπιτιμᾷ αὐτοὺς ὁ Κύριος, διότι δηλαδὴ δὲν κατενόησαν τὸν λόγον αὐτόν. Διότι θέλων νὰ ἐγχαράξῃ εἰς αὐτοὺς τὴν περὶ τοῦ θανάτου Αὐτοῦ

3. Ἰωάν. 16, 18.

ἰδέαν τί λέγει: «Ἀμήν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς (λόγοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν σχετικοὶ μὲ τὸν θάνατον καὶ τὸν σταυρόν), ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται»[4]. Δηλαδὴ ἐπειδὴ οἱ Μαθηταὶ δὲν ἤθελον τοῦτο, ἔσπευδον ταχέως νὰ πιστεύσουν ὅτι δὲν θὰ ἀποθάνῃ, κατόπιν, ὅταν ἤκουσαν ὅτι θὰ ἀποθάνῃ, ἀμφέβαλλον, μὴ γνωρίζοντες τί σημαίνει τέλος πάντων τὸ «μικρόν», διὰ τοῦτο ὁ Κύριος λέγει: «Κλαύσετε καὶ θρηνήσετε· ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται»[5].

Ἔπειτα, θέλων νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι μετὰ τὴν λύπην ἔρχεται χαρά, καὶ ὅτι ἡ λύπη γεννᾷ τὴν χαράν, καὶ ὅτι ἡ μὲν λύπη εἶναι σύντομος, ἡ δὲ εὐχαρίστησις συνεχής, φέρει παράδειγμα ἐκ τοῦ κόσμου· καὶ τί λέγει; «Ἡ γυνή, ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει»[6]. Καὶ χρησιμοποιεῖ παραβολήν, τὴν ὁποίαν χρησιμποιοῦν καὶ οἱ προφῆται, οἱ ὁποῖοι συνεχῶς παραβάλλουν τὰς θλίψεις πρὸς τὸν ἔντονον βαθμὸν τῶν ὠδίνων. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Κύριος, σημαίνει τὸ ἑξῆς περίπου: «Ὠδῖνες θὰ σᾶς καταλάβουν· ἀλλὰ ἡ ὠδίνη τοῦ τοκετοῦ καθίσταται αἰτία χαρᾶς», καὶ οὕτω συγχρόνως ἐπιβεβαιώνει τὸν περὶ τῆς Ἀναστάσεως λόγον Αὐτοῦ, καὶ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ ἐδῶ ὅμοιον εἶναι μὲ τὸ νὰ ἐξέλθῃ κανεὶς ἐκ τῆς μήτρας εἰς λαμπρὸν φῶς· Ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ἔλεγε: «Νὰ μὴ ἀπορήσετε, ἐπειδὴ διὰ μέσου τοιαύτης λύπης σᾶς ὁδηγῶ εἰς τὰ συμφέροντα· διότι καὶ ἡ μήτηρ, διὰ νὰ γίνῃ μήτηρ, οὕτω, διὰ μέσου λύπης διέρχεται».

Ὑπαινίσσεται δὲ ἐδῶ καὶ κάτι μυστικόν, ὅτι δηλαδὴ Αὐτὸς κατήργησε τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου καὶ ἔκαμεν ὥστε νὰ γεννηθῇ νέος ἄνθρωπος. Καὶ δὲν εἶπε μόνον, ὅτι θὰ παρέλθῃ ἡ θλῖψις, ἀλλὰ ὅτι οὔτε ἐνθυμεῖται αὐτήν[7]· τόση εἶναι ἡ χαρά, ἡ ὁποία ἐπακολουθεῖ. Οὕτω θὰ συμβῇ καὶ εἰς τοὺς ἁγίους.

4. Ἰωάν. 16, 20.
5. Ἰωάν. 16, 20.
6. Ἰωάν. 16, 21.
7. «οὐδὲ μέμνηται αὐτῆς». Ἰωάν. 16, 21 (οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως).

Καὶ ὅμως δὲν χαίρει ἡ γυνὴ διὰ τοῦτο, διότι δηλαδὴ ἦλθεν ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ' ὅτι ἐγεννήθη δι' αὐτὴν παιδίον· διότι, ἐὰν ἔχαιρε διὰ τὸ πρῶτον, τίποτε δὲν θὰ ἠμπόδιζε καὶ δι' ἄλλην γυναῖκα, ἡ ὁποία τίκτει, νὰ χαίρουν αἱ μὴ τίκτουσαι.

Διατί λοιπὸν ὡμίλησεν οὕτω; Διότι ἔλαβε τὸ παράδειγμα τοῦ τοκετοῦ πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν μόνον, δηλαδὴ διὰ νὰ δείξη ὅτι ἡ λύπη μὲν θὰ εἶναι πρόσκαιρος, ἡ δὲ χαρὰ θὰ εἶναι συνεχής, ὅτι ὁ θάνατος ἀποτελεῖ μετάβασιν πρὸς τὴν ζωήν, καὶ μέγα θὰ εἶναι τὸ κέρδος ἐκ τῶν ὠδίνων.

Καὶ δὲν εἶπεν «ἐτέχθη παιδίον» ἀλλ' ὅτι «ἄνθρωπος»[8]. Διότι ἐδῶ, κατὰ τὴν γνώμην μου ὑπαινίσσεται τὴν ἀνάστασιν Αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ γεννηθῇ ὄχι διὰ τὸν θάνατον τὸν προκαλέσαντα τὰς ὠδῖνας, ἀλλὰ διὰ τὴν Βασιλείαν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν: «Ἐγεννήθη αὐτῇ παιδίον», ἀλλ' «ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑμεῖς οὖν νῦν μὲν λυπηθήσεσθε· πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται»[9].

Ἔπειτα, διὰ νὰ δείξη, ὅτι δὲν θὰ ἀποθάνη πλέον, λέγει: «Καὶ οὐδεὶς αὐτὴν αἴρει ἀφ' ὑμῶν. Ἐν ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν»[10]. Πάλιν τίποτε ἄλλο δὲν ἀποδεικνύει διὰ τῶν λόγων τούτων, παρὰ μόνον ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ. Διότι τότε ἐν συνεχείᾳ θὰ τὰ γνωρίσετε ὅλα.

Τί σημαίνει δέ: «Ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε»; Δὲν θὰ ἔχετε ἀνάγκην μεσολαβητοῦ, ἀλλὰ ἀρκεῖ, τὸ Ὄνομά μου μόνον ἀφοῦ ἐπικαλεσθῆτε, νὰ τὰ λάβετε ὅλα. «Ἀμήν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι, ὅσα ἐὰν αἰτήσητε τὸν Πατέρα μου ἐν τῷ ὀνόματί μου»[11]. Δεικνύει τὴν δύναμιν τοῦ Ὀνόματός Του, ἐφ' ὅσον βεβαίως, ἐνῷ δὲν εἶναι ὁρατός, οὔτε παρακαλεῖται, ἀλλὰ ὀνομαστὶ μόνον καλεῖται, καὶ ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς καθιστᾷ ἀνθρώπους ἀξιοθαυμάστους[12].

8. Ἰωάν. 16, 21.
9. Ἰωάν. 16, 21 - 22 καὶ 20. Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἐπιλέγει φράσεις ἐκ τῶν τριῶν τούτων χωρίων.
10. Ἰωάν. 16, 22 - 23.
11. Ἰωάν. 16, 23.

Ποῦ λοιπὸν ἔχει συμβῆ τοῦτο; Ἐκεῖ, ὅπου λέγουν: «Ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας λαλεῖν τὸν λόγον σου, καὶ ποιεῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου σημεῖα. Καὶ ἐσείσθη ὁ τόπος, ἔνθα ἦσαν»[13]. Ἐδῶ ἀποδεικνύει ὅτι συμφέρει πάλιν Ἐκεῖνος νὰ ἀπέλθῃ, ἐφ' ὅσον βεβαίως, ἕως τότε, τίποτε δὲν ἐζήτησαν, τότε δὲ θὰ τὰ λάβουν ὅλα, ὅσα ζητήσουν. «Μὴ νομίσετε βεβαίως, ὅτι ἐπειδὴ τοῦ λοιποῦ δὲν θὰ εἶμαι μὲ σᾶς, ὅτι ἔχετε ἐγκαταλειφθῆ· τὸ ὄνομά μου θὰ παράσχῃ μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν νὰ ὁμιλῆτε».

θ'. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦσαν συγκελαλυμμένα αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶχον λεχθῆ, ὁ Κύριος λέγει: «Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν, καὶ ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκ ἔτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν»[14]. «Θὰ ἔλθῃ καιρός, κατὰ τὸν ὁποῖον ὅλοι θὰ τὰ γνωρίσετε σαφῶς· (ἐννοεῖ δὲ τὸν χρόνον τῆς Ἀναστάσεως)· τότε φανερὰ θὰ σᾶς ὁμιλήσω περὶ τοῦ Πατρός· (διότι καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας συνανεστρέφετο, καὶ συνωμίλησε μὲ αὐτούς, συνεστιαζόμενος καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ)[15]· διότι τώρα μέν, ἐπειδὴ εἶσθε ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου, δὲν προσέχετε εἰς τὰ λεγόμενα, τότε, ὅταν μὲ ἴδητε νὰ ἔχω ἀναστηθῆ, καὶ συναναστρέφεσθε μαζί μου, θὰ δυνηθῆτε θαρραλέως ὅλα νὰ τὰ μάθετε, διότι ὁ Ἴδιος ὁ Πατὴρ θὰ σᾶς ἀγαπήσῃ, ἐπειδὴ ἡ πρὸς ἐμὲ πίστις σας θὰ ἔχῃ καταστῆ σταθερά».

12. Λόγῳ τῶν ἐπιτελουμένων ὑπ' αὐτῶν θαυμάτων. «Ὀναμαζόμενος», «ἐν τῷ ὀνόματί μου». Ὡς βλέπομεν εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, οὗτοι πρὸ τῆς ἐπιτελέσεως θεραπείας ἔλεγον: «ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ». Π.χ. ὁ Ἀπόστολος Πέτρος θεραπεύων τὸν χωλὸν εἶπεν: «Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειραι καὶ περιπάτει» (Πράξ. 3, 6)· ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος ἀπαλλάσσων ἐκ τοῦ ἀκαθάρτου πνεύματος τὴν παιδίσκην ἐν Φιλίπποις, εἶπεν εἰς τοῦτο: «παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς» (Πράξ. 16, 18).
13. Πράξ. 4, 29 - 31.
14. Ἰωάν. 16, 25.
15. Πράξ. 1, 3 - 4.

«Καὶ οὐκ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα»[16]. «Ἀρκεῖ ἡ ἀγάπη σας πρὸς ἐμέ, διὰ νὰ σᾶς χρησιμεύσῃ ὡς συνήγορος». «Ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθον. Ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον. Πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα»[17]. Διότι, ἐπειδὴ ὁ περὶ Ἀναστάσεως λόγος παρηγόρει αὐτοὺς εἰς μέγαν βαθμόν, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ τὸ ὅτι ἤκουον ὅτι «παρὰ Θεοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐκεῖ ὑπάγω», διὰ τοῦτο ὁ Κύριος συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει αὐτά· διότι τὸ μὲν πρῶτον διεβεβαίωνεν ὅτι ὀρθῶς πιστεύουν εἰς Αὐτόν, τὸ δὲ δεύτερον ὅτι πρόκειται νὰ εὑρίσκωνται ἐν ἀσφαλείᾳ.

Ὅταν μὲν λοιπὸν ἔλεγε: «Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με· καὶ μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με», εὐλόγως δὲν ἐγνώριζον τὴν σημασίαν τῶν λόγων τούτων, τώρα δὲ δὲν συμβαίνει τοῦτο πλέον.

Ἀλλὰ τί σημαίνει: «Ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε»; Σημαίνει: «Δὲν θὰ εἴπητε: «Δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα σου»[18], καὶ «ποῦ ὑπάγεις;»[19]· διότι θὰ ἀποκτήσετε ὅλην τὴν γνῶσιν, καὶ ὁ Πατὴρ θὰ εἶναι διατεθειμένος ἀπέναντί σας, ὅπως καὶ ἐγώ. Τοῦτο κυρίως ἔκαμεν αὐτοὺς νὰ ἀναπνεύσουν, τὸ ὅτι δηλαδὴ θὰ εἶναι φίλοι εἰς τὸν Πατέρα. Διὰ τοῦτο λέγουν: «Νῦν οἴδαμεν, ὅτι οἶδας πάντα»[20].

Βλέπεις ὅτι ἀπήντησε σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο εἰς τὴν διάνοιάν των λανθάνον; «Καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ»[21]· δηλαδή, πρὶν ἀκούσῃς, γνωρίζεις ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀνησυχοῦν, καὶ μᾶς καθησύχασες, ὅταν εἶπες: «Ὁ Πατὴρ ὑμᾶς φιλεῖ, ὅτι ἐμὲ πεφιλήκατε».

Μετὰ τόσους καὶ τόσον σπουδαίους λόγους, τότε λέγουν: «Νῦν οἴδαμεν». Βλέπεις, πῶς εἶναι ἀτελεῖς; Ἔπειτα, ἐπειδὴ ὡς νὰ εὐχαριστοῦν Αὐτὸν λέγουν:

16. Ἰωάν. 16, 26.
17. Ἰωάν. 16, 27 - 28.
18. Ἰωάν. 14, 8.
19. Ἰωάν. 14, 5.
20. Ἰωάν. 16, 30.
21. Ἰωάν. 16, 31.

«Νῦν οἴδαμεν», ὁ Κύριος λέγει: «Ἔχετε ἀνάγκην πολλῶν ἄλλων, ὥστε νὰ φθάσετε εἰς τὴν τελειότητα· τίποτε ἀκόμη δὲν ἔχει κατορθωθῆ ἀπὸ σᾶς. Τώρα λοιπὸν θὰ μὲ προδώσετε εἰς τοὺς ἐχθρούς, καὶ τόσος φόβος θὰ σᾶς καταλάβῃ, ὥστε δὲν θὰ δυνηθῆτε οὔτε ὅλοι μαζὶ νὰ ἀναχωρήσετε. Ἀλλὰ οὐδὲν κακὸν δὲν πρόκειται νὰ πάθω ἕνεκα τούτων».

Βλέπεις πῶς πάλιν ὁ λόγος προσαρμόζεται εἰς τὴν νόησιν αὐτῶν; Κατὰ τοῦτο λοιπὸν κατηγορεῖ τοὺς Μαθητάς, ὅτι συνεχῶς ἔχουν ἀνάγκην προσαρμογῆς τοῦ λόγου Του εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα. Διότι, ἐπειδὴ ἔλεγον: «Ἴδε νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις, καὶ διὰ τοῦτο πιστεύομέν σοι», δεικνύει ὁ Κύριος ὅτι τώρα, ποὺ πιστεύουν, δὲν πιστεύουν ἀκόμη, οὔτε δέχεται τοὺς λόγους αὐτῶν. Αὐτὰ τὰ λέγει μεταφέρων αὐτοὺς νοερῶς εἰς ἄλλον καιρόν[22].

Τὸ δὲ «ὁ Πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστι»[23] διὰ τοὺς Μαθητὰς πάλιν τὸ εἶπε· διότι ἤθελε πάντοτε νὰ μάθουν τοῦτο. Ἔπειτα, δεικνύων ὅτι δὲν παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς τὴν τελείαν γνῶσιν, ὅταν ἔλεγεν αὐτά, ἀλλὰ εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ μὴ ἐπαναστατῇ ἡ σκέψις των, (διότι ἦτο φυσικὸν αὐτοὶ νὰ σκέπτωνται κατὰ κάποιον ἀνθρώπινον τρόπον, καὶ ὅτι δὲν θὰ τύχουν οὐδεμιᾶς βοηθείας ἐκ μέρους Ἐκείνου), λέγει: «Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε»[24]· τοῦτο σημαίνει «ἵνα μὴ ἐκβάλητέ με τῆς διανοίας ὑμῶν[25], ἀλλὰ παραδέξησθε».

Νὰ μὴ θεωρήσῃ κανεὶς λοιπὸν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου τούτους ὡς δόγμα· διότι ἔχουν λεχθῆ πρὸς παρηγορίαν ἡμῶν καὶ δι' ἀγάπην. Διότι λέγει: «Δὲν θὰ ὑποστῆτε αὐτὰ μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου[26]· θὰ παύσουν

22. Δηλαδὴ ὅταν θὰ πραγματοποιηθοῦν αὐτά, τὰ ὁποῖα προλέγει, καὶ περὶ τῶν ὁποίων φοβοῦνται οἱ Μαθηταί, ἢ ἐλπίζουν.
23. Ἰωάν. 16, 32.
24. Ἰωάν. 16, 33.
25. Δηλαδὴ κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν: «Νὰ μὴ μὲ βγάλετε ἀπὸ τὸ νοῦ σας»
26. Δηλαδὴ μέχρι τοιούτου βαθμοῦ, τὸν ὁποῖον φαντάζεσθε, δηλ. μὴ νομίσητε, ὅτι θὰ μείνετε ἄνευ βοηθείας.

διά σᾶς τὰ δεινά, ἀλλὰ ἐφ' ὅσον εὑρίσκεσθε εἰς τὸν κόσμον, θὰ ἔχετε θλῖψιν, ὄχι τώρα, ποὺ παραδίδομαι, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα. Ἀλλὰ διατηρήσατε ὑψηλὸν φρόνημα· διότι οὐδὲν κακὸν θὰ πάθετε· διότι ὅταν ὁ Διδάσκαλος ὑπερτερήσῃ τῶν ἐχθρῶν, οἱ μαθηταὶ δὲν πρέπει νὰ θλίβωνται». Καὶ πῶς, εἰπέ μου, ἔχεις νικήσει τὸν κόσμον[27]; «Εἶπον μὲν ἤδη ὅτι κατέβαλον τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου[28], θὰ τὸ γνωρίσετε τοῦτο καὶ κατόπιν, ὅταν ὅλοι θὰ ὑποχωροῦν καὶ θὰ ὑπακούουν εἰς σᾶς.

γ'. Εἶναι δὲ δυνατὸν καὶ ἡμεῖς νὰ νικήσωμεν, ἐὰν θέλωμεν, στρέφοντες τὸ βλέμμα εἰς τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Πίστεως ἡμῶν, καὶ βαδίζοντες αὐτὴν τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἐχάραξεν Αὐτὸς εἰς ἡμᾶς· τότε οὔτε ὁ θάνατος θὰ ὑπερισχύσῃ ἀπέναντί μας.

Τί λοιπόν; δὲν θὰ ἀποθάνωμεν; δύναται νὰ εἴπῃ τις· διότι ἐκ τούτου εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ θάνατος δὲν θὰ ὑπερισχύσῃ. Καὶ ὅμως τότε θὰ εἶναι ἔνδοξος ὁ ἀνταγωνιστής, ὄχι ὅταν δὲν συμπλακῇ μὲ τὸν ἐχθρόν, ἀλλ' ὅταν, εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ συμπλακῇ μὲ αὐτόν, δὲν καταβάλλεται. Δὲν εἴμεθα λοιπὸν λόγῳ τῆς συμπλοκῆς μὲ τὸν θάνατον θνητοί, ἀλλὰ λόγῳ τῆς νίκης ἀπέναντί του ἀθάνατοι[29]· διότι τότε θὰ εἴμεθα θνητοί, ἐὰν παρεμένομεν πλησίον τοῦ θανάτο συνεχῶς.

Διότι, ὅπως δὲν δύναμαι νὰ εἴπω τὰ λίαν μακρόβια ἐκ τῶν ζώων ἀθάνατα, ἂν καὶ πολὺν χρόνον παραμένουν ἔξω ἀπὸ τὸν θάνατον, οὕτω δὲν δύναμαι νὰ εἴπω θνητόν, ἐπειδὴ διελύθη σωματικῶς διὰ τοῦ θανάτου, ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πρόκειται μετὰ τὸν θάνατον νὰ ἀναστηθῇ· εἰπέ μου, ἐὰν κάποιος ἐπ' ὀλίγον κατέστη ἐρυθρός, αὐτὸν θὰ τὸν ὀνομάζωμεν συνεχῶς ἐρυθρόν; οὐδόλως· διότι τὸ συμβὰν δὲν ἀποτελεῖ μόνιμον

27. Ἰωάν 16, 33.
28. Ἰωάν. 12, 31 καὶ 16, 11.
29. Παρατήρει τὸ σχῆμα ἀντιθέσεως, ἔνθα αἱ προτάσεις τίθενται κατὰ πάρισον σχῆμα:
«Οὐ τοίνυν διὰ τὴν συμπλοκὴν θνητοί,
ἀλλὰ διὰ τὴν νίκην ἀθάνατοι».

κατάστασιν. Ἐὰν κάποιος καταστῇ ὠχρός, τοῦτον θὰ ὀνομάσωμεν ἰκτεροπαθῆ; Οὐδόλως· διότι τὸ πάθος του εἶναι πρόσκαιρον.

Λοιπὸν οὔτε θὰ ὀνομάσῃς θνητὸν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπ' ὀλίγον χρόνον θὰ περιέλθῃ εἰς τὸ κράτος τοῦ θανάτου· διότι καὶ τοὺς κοιμωμένους οὕτω δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν· διότι, διὰ νὰ ἐκφρασθῶ οὕτω, καὶ οἱ κοιμώμενοι ἔχουν ἀποθάνει, καὶ δὲν ἐπιτελοῦν οὐδεμίαν ἐνέργειαν.

Φθείρει ὁ θάνατος τὰ σώματα; Καὶ τί μὲ αὐτό; διότι ἀποθνήσκουν τὰ σώματα, ὄχι διὰ νὰ παραμείνουν εἰς τὴν φθοράν, ἀλλὰ διὰ νὰ καταστοῦν ἀνώτερα.

Ἂς νικήσωμεν λοιπὸν τὸν κόσμον· ἂς τρέξωμεν πρὸς τὴν ἀθανασίαν· ἂς ἀκολουθήσωμεν τὸν Βασιλέα· ἂς στήσωμεν τρόπαιον εἰς Αὐτόν· ἂς περιφρονήσωμεν τὰς τέρψεις αὐτοῦ. Καὶ δὲν ὑφίσταται ἀνάγκη κόπων· ἂς μεταθέσωμεν τὴν ψυχήν μας πρὸς τὸν Οὐρανόν, καὶ ὅλος ὁ κόσμος ἔχει νικηθῆ. Ἂν δὲν ἐπιθυμήσῃς αὐτόν, ἔχει νικηθῆ· ἂν ἐμπαίξῃς αὐτόν, ἔχει νικηθῆ[30].

Ξένοι εἴμεθα καὶ παρεπίδημοι[31]· ἂς μὴ θλιβώμεθα λοιπὸν διὰ τὰ λυπηρὰ περιστατικά· διότι οὔτε, ἐὰν καταγόμενος ἀπὸ λαμπρὰν πατρίδα καὶ ἐνδόξους προγόνους ἀπήρχεσο εἰς ἀπομεμακρυσμένην χώραν, χωρὶς νὰ εἶσαι εἰς οὐδένα γνωστός, χωρὶς νὰ ἔχῃς τέκνα, οὔτε πλοῦτον, καὶ κατόπιν κάποιος σὲ ὕβριζε, θὰ ἐθλίβεσο, ὡς ἐὰν ὑφίστασο ταῦτα εἰς τὴν πατρίδα σου· διότι τὸ νὰ γνωρίζῃς καλῶς ὅτι εἰς ξένην χώραν εὑρίσκεσαι σὲ ἔπειθε ὅλα νὰ τὰ ὑπομένῃς εὐκόλως, καὶ τὸ νὰ περιφρονῆσαι, καὶ τὸ νὰ πεινᾷς καὶ νὰ διψᾷς, καὶ ὁ,τιδήποτε πάθῃς.

Τοῦτο νὰ σκεφθῇς καὶ τώρα, ὅτι δηλαδὴ εἶσαι ξέ-

30. «Ἂν μὴ ἐπιθυμήσῃς αὐτοῦ, νενίκηται·
ἂν καταγελάσῃς αὐτόν, ἥττηται».
Συνώνυμοι φράσεις μὲ ὁμοιοκάταρκτον καὶ ὁμοιοτέλευτον σχῆμα.
31. Ἑβρ. 13, 14.

νος καὶ παρεπίδημος[32], καὶ τίποτε νὰ μὴ σὲ ταράσσῃ
νον.
ἐκ τῶν συμβαινόντων εἰς αὐτήν· διότι καὶ πόλιν ἔχεις, τῆς ὁποίας τεχνίτης καὶ δημιουργὸς εἶναι ὁ Θεός· ἡ δὲ ἐδῶ παρεπιδημία γίνεται ἐπὶ βραχὺν καὶ ὀλίγον χρό-

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θέλεις ἂς πλήττεται, ἂς ὑβρίζεται, ἂς ἐξευτελίζεται· εὑρισκόμεθα εἰς ξένην χώραν, καὶ ζῶμεν κατὰ τρόπον εὐτελῆ· διότι τὸ κακὸν εἶναι νὰ πάθῃ κανεὶς αὐτὰ εἰς τὴν πατρίδα του, μεταξὺ τῶν συμπολιτῶν του· τότε εἶναι ἡ μεγαλυτέρα προσβολὴ καὶ ζημία.

Ἐὰν εὑρίσκεται δὲ κανεὶς ἐκεῖ, ὅπου δὲν ἔχει κανένα γνωστόν, ὅλα τὰ ὑπομένει εὐκόλως· διότι ἡ ὕβρις κρίνεται βαρυτέρα ἐκ τῆς νοοτροπίας τῶν ἐκτοξευόντων αὐτήν· π.χ., ἐὰν κανείς, ἐνῷ γνωρίζει ὅτι ὁ ὕπαρχος εἶναι ὕπαρχος, τὸν ὑβρίσῃ, ἡ ὕβρις θεωρεῖται πικρά· ἐὰν δέ, ὅταν θεωρήσῃ κάποιον ὡς ἰδιώτην, τὸν ὑβρίσῃ, οὔτε δύναται νὰ θίξῃ αὐτόν, ὁ ὁποῖος ὑφίσταται τὴν ὕβριν.

Τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἂς σκεφθῶμεν· διότι δὲν γνωρίζουν οἱ ὑβρισταὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἴμεθα, δηλαδὴ ὅτι εἴμεθα πολῖται τῶν οὐρανῶν καὶ ἔχομεν ἀπογραφῇ εἰς τὴν ἄνω πατρίδα, καὶ μετέχομεν τῆς χορείας τῶν Χερουβείμ. Ἂς μὴ θλιβώμεθα λοιπόν, οὔτε τὴν ὕβριν νὰ τὴν θεωρῶμεν ὡς ὕβριν. Ἐὰν ἐγνώριζον αὐτό, δὲν θὰ ὕβριζον.

Μᾶς θεωροῦν πτωχοὺς καὶ ἀθλίους; Νὰ μὴ θεωρῶμεν λοιπὸν ἡμεῖς οὔτε αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν ὡς ὕβριν· εἰπέ μου: ἐὰν κανείς, ἐνῷ ὁδοιπορεῖ, ἀφοῦ προσπεράσῃ τοὺς δούλους του, ἐκάθητο ὀλίγον διάστημα εἰς πανδοχεῖον, περιμένων αὐτούς, ἔπειτα ὁ πανδοχεύς, ἢ κάποιος ἐκ τῶν ὁδοιπόρων ὠργίζετο καὶ τὸν ὕβριζεν, ἀγνοῶν, ποῖος ἦτο, ἆρά γε ὁ εἰρημένος ὁδοιπόρος δὲν θὰ γελάσῃ διὰ τὴν ἄγνοιαν ἐκείνου; δὲν θὰ τέρψῃ αὐτὸν περισσότερον ἡ πλάνη; δὲν θὰ διασκεδάσῃ, ὡς νὰ ὑβρίζετο κανεὶς ἄλλος.

32. Ἡ σκέψις αὕτη συνετέλεσεν ὥστε ὁ θεῖος Ἱεράρχης νὰ φέρῃ μὲ καρτερίαν τὴν ἐξορίαν. Ἴδε καὶ ὁμιλίαν 78ην, σημ. 89.

Οὕτω καὶ ἡμεῖς ἂς πράττωμεν· διότι καὶ εἰς πανδοχεῖον καθήμεθα, ἀναμένοντες τοὺς ἰδικούς μας, οἱ ὁποῖοι βαδίζουν αὐτὴν τὴν ὁδόν. Ὅταν τότε ὅλοι μαζὶ εὑρεθῶμεν, τότε θὰ γνωρίσουν, ποίους ὑβρίζουν. Αὐτοὶ τότε θὰ στρέψουν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω[33], τότε θὰ εἴπουν: «Οὗτός ἐστιν, ὃν ἔσχομεν ἡμεῖς οἱ ἄφρονες εἰς γέλωτα»[34].

δ΄. Ἂς παρηγορήσωμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτούς μας μὲ αὐτὰ τὰ δύο, δηλαδὴ καὶ μὲ τὸ ὅτι ἡμεῖς δὲν ὑβριζόμεθα (διότι δὲν γνωρίζουν ποῖοι εἴμεθα), καὶ μὲ τὸ ὅτι, καὶ ἂν θέλωμεν νὰ τοὺς τιμωρήσωμεν, θὰ τιμωρηθοῦν σκληρότατα. Ἀλλὰ νὰ μὴ συμβῇ νὰ ἔχωμεν τόσον σκληρὰν καὶ ἀπάνθρωπον ψυχήν!

Τί νὰ κάμωμεν λοιπόν, ὅταν ὑβριζώμεθα ὑπὸ τῶν συγγενῶν μας; διότι τοῦτο εἶναι βαρύ. Τοῦτο βεβαίως εἶναι ἐλαφρόν. Διατί ἆρά γε; διότι δὲν ἀνεχόμεθα τὰ ἀγαπητὰ πρόσωπα, ὅταν μᾶς ὑβρίζουν, εἰς τὸν αὐτὸν βαθμὸν μὲ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους δὲν γνωρίζομεν. Παρηγοροῦντες λοιπὸν τοὺς ὑβρισθέντας, λέγομεν πολλάκις αὐτοὺς τοὺς λόγους: «Ἀδελφός σου εἶναι αὐτός, ὁ ὁποῖος σὲ ὕβρισε, ὑπόμεινέ το μὲ γενναιότητα· πατήρ σου εἶναι, θεῖος σου εἶναι».

Ἐὰν δὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τοῦ πατρὸς εὐλαβῆσαι, πολὺ περισσότερον, ἐὰν εἴπω κάτι στενοτέρας συγγενείας ἀπὸ αὐτά· δηλαδὴ δὲν εἴμεθα μόνον ἀδελφοί, ἀλλὰ καὶ μέλη, καὶ ἓν σῶμα. Ἐὰν δὲ εὐλαβῆσαι τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ, πολὺ περισσότερον τοῦ μέλους.

Δὲν ἤκουσες τὴν παροιμίαν τῶν ἐθνικῶν ὅτι πρέπει τοὺς φίλους νὰ τοὺς ἀνεχώμεθα μὲ τὰ ἐλαττώματά των[35]; Δὲν ἤκουσες τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ «ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε»[36]; δὲν βλέπεις τοὺς ἐραστάς;

33. «Κάτω νεύουσι». Κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν: «Θὰ σκύψουν τὸ κεφάλι».
34. Σοφ. Σολομ. 5, 3.
35. Πρβλ. καὶ τὴν σημερινὴν παροιμίαν: «Ἀγάπα τὸ φίλο σου μὲ τὰ ἐλαττώματά του».
36. Γαλ. 6,2.

(Διότι ἀναγκάζομαι, ἐπειδὴ δὲν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν σχετικὸν παράδειγμα ἀπὸ σᾶς, νὰ φέρω τὸν λόγον εἰς ἐκείνην τὴν ὑπόθεσιν. Κάμνει δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος, ὁμιλῶν οὕτω: «Εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτάς, καὶ ἐνετρεπόμεθα»[37]. Μᾶλλον δὲ ἐκεῖνο εἶναι καταλληλότερον διὰ τὴν περίστασιν νὰ εἴπωμεν, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς λέγει εἰς τοὺς Ρωμαίους: «Ὥσπερ», λέγει, «παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ»[38]. Διὸ καὶ ἡμεῖς ἔχοντες πεποίθησιν ἀκολουθοῦμεν τὸ παράδειγμα).

Δὲν βλέπεις λοιπὸν τοὺς ἐραστάς, πόσα αὐτοί, φθειρόμενοι ὑπὸ πορνῶν γυναικῶν, δεινὰ ὑποφέρουν, ραπιζόμενοι, πληττόμενοι, καταγελώμενοι, ἀνεχόμενοι τὴν ἀσέλγειαν, τὴν ἀποστροφήν, καὶ τὰς μυρίας ὕβρεις τῆς πόρνης; Ἀλλ' ὅμως καὶ μίαν φορὰν ὅταν ἴδουν κάτι εὐχάριστον καὶ ἥμερον, νομίζουν ὅτι ὅλα εἶναι εὐτυχῆ δι' αὐτούς, καὶ ὅλα εὐναϊκά, καὶ ἂν ἀκόμη ἀκολουθήσῃ πτωχεία, ἢ νόσος ἢ κάτι παρόμοιον δι' αὐτούς· δηλαδὴ θεωροῦν τὸν βίον αὐτῶν ἄθλιον ἢ μακάριον, ἀναλόγως πρὸς τὴν διάθεσιν τῆς ἐρωμένης ἀπέναντι αὐτῶν.

Καὶ δὲν γνωρίζουν ἀνθρωπίνην δόξαν, οὔτε ἀτιμίαν, ἀλλά, καὶ ἂν κανεὶς τοὺς ὑβρίσῃ, ἕνεκα τῆς πολλῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἐκ μέρους ἐκείνης εὐημερίας ὅλα τὰ ἀνέχονται εὐκόλως· καὶ ἂν δὲ ἐκείνη τοὺς ὑβρίσῃ, καὶ ἂν πτύσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ πρόσωπον, ἐκεῖνοι νομίζουν ὅτι ραίνονται διὰ ρόδων, ἐνῷ πάσχουν αὐτά.

Καὶ τί ἀπορίας ἄξιον, ἐὰν ἔχουν τοιαύτην διάθεσιν πρὸς αὐτήν; διότι καὶ τὴν οἰκίαν ἐκείνης τὴν θεωροῦν λαμπροτέρα ὅτι εἶναι ἀπὸ ὅλας τὰς οἰκίας, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι πηλίνη καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἑτοιμόρροπος.

Καὶ διατί νὰ ἀναφέρω τοὺς τοίχους; Διότι καὶ τοὺς τόπους ἀκόμη βλέποντες, ὅπου συχνάζουν τὴν ἑσπέραν ἐκεῖναι, διεγείρονται.

37. Ἑβρ. 12,9.
38. Ρωμ. 6, 19.

Ἐδῶ δὲ νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε ἐν συνεχείᾳ νὰ εἴπω τὸν Ἀποστολικὸν Λόγον. Ὅπως ἐκεῖνος λέγει: «Ὥσπερ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, οὕτω παραστήσατε τὰ μέλη ἡμῶν τῇ δικαιοσύνῃ», κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐγὼ λέγω: «Ὡς ἠγαπήσαμεν ταύτας, ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, καὶ οὐδὲν δεινὸν ἡγησόμεθα πάσχειν».

Καὶ τί λέγω «ἀλλήλους»; ἂς ἀγαπήσωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν Θεόν. Ἐδοκιμάσατε φρίκην, ὅταν ἠκούσατε ὅτι τόσον μέτρον ἀγάπης διὰ τὸν Θεὸν ζητῶ, ὅσον ἐδείξαμεν διὰ τὴν πόρνην; Ἀλλ' ἐγὼ αἰσθάνομαι φρίκην, διότι οὔτε τόσον μέτρον ἀγάπης δὲν ἐδείξαμεν διὰ τὸν Θεόν.

Καί, ἂν θέλετε, ἂς τὸ διέλθωμεν τὸ ζήτημα διὰ τοῦ λόγου, ἂν καὶ τὸ λεγόμενον εἶναι πολὺ ἐνοχλητικόν. Ἡ ἐρωμένη εἰς τοὺς ἐραστὰς δὲν ὑπόσχεται τίποτε χρηστόν, ἀλλὰ ἀτιμίαν, αἰσχύνην καὶ ὕβριν· διότι τὸ νὰ συχνάζῃ κανεὶς εἰς τὸν οἶκον πόρνης γυναικὸς τὸν κάμνει νὰ εἶναι καταγέλαστος, αἰσχρός, ἄτιμος. Ὁ δὲ Θεὸς οὐρανὸν καὶ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ ὑπόσχεται, καὶ υἱοὺς ἡμᾶς κατέστησε, καὶ ἀδελφοὺς τοῦ Μονογενοῦς, καί, ἐνῷ ζῇς, ἄπειρα ἀγαθὰ σοῦ ἔδωκε, καὶ ὅταν ἀποθάνῃς, ἀνάστασιν, καὶ τόσα ἀγαθὰ ὑπόσχεται ὅτι θὰ δώσῃ, ὅσα οὔτε νὰ σκεφθῇ κανεὶς εἶναι δυνατόν, καὶ τιμίους καὶ σεβαστοὺς ἡμᾶς καθιστᾷ.

Καὶ πάλιν, ἐκείνη (ἡ πόρνη) ἀναγκάζει τοὺς ἐραστὰς νὰ δαπανοῦν ὅλα τὰ ἴδικά των διὰ βάραθρον καὶ ἀπώλειαν, ὁ δὲ Θεὸς προτρέπει νὰ σπείρῃς τὸν οὐρανόν, καὶ δίδει ἑκατονταπλάσια, καὶ ζωὴ αἰώνιον· πάλιν ἐκείνη ὡς δοῦλον μεταχειρίζεται τὸν ἀγαπῶντα αὐτήν, διατάσσοντα αὐτὸν σκληρότερον ἀπὸ οἱονδήποτε τύραννον, ὁ δὲ Θεὸς λέγει: «Οὐκ ἔτι λέγω ὑμᾶς δούλους, ἀλλὰ φίλους»[39].

39. Ἰωάν. 15,15.

ε΄. Εἴδετε τὴν μεγάλην ἔκτασιν καὶ τῶν ἐδῶ κακῶν, καὶ τῶν ἐκεῖ[40] ἀγαθῶν;

Τί λοιπὸν νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ἀκολουθοῦντα; Πρὸς χάριν μὲν αὐτῆς καὶ πολλοὶ ἀγρυπνοῦν, καὶ δι' ἐκεῖνα. τὰ ὁποῖα θὰ διατάξῃ, μὲ προθυμίαν ὑπακούουν καὶ ἀφήνουν καὶ πατέρα, καὶ μητέρα, καὶ φίλους, καὶ χρήματα, καὶ προστασίαν, καὶ ὅλα τὰ ἰδικά των (πρόσωπα καὶ πράγματα) μὲ στερήσεις καὶ ἔρημα· πρὸς χάριν δὲ τοῦ Θεοῦ, ἢ μᾶλλον πρὸς χάριν ἡμῶν τῶν ἰδίων, πολλάκις οὔτε τὸ ἓν τρίτον ἐκ τῶν ὑπαρχόντων μας δὲν θέλομεν νὰ δαπανήσωμεν, ἀλλά, ἐνῷ τὸν βλέπομεν πεινῶντα, ἀδιαφοροῦμεν, καί, ἐνῷ τὸν βλέπομεν γυμνόν, ἀντιπαρερχόμεθα, καὶ δὲν δίδομεν εἰς Αὐτὸν τίποτε ἀξιόλογον.

Ἐκείνης δὲ καὶ θεραπαινίδα ἂν ἴδουν οἱ ἐρασταί, καὶ βάρβαρον ἀκόμη, ἱστάμενοι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς, ὡς κόλακες καὶ εὔθυμοι συζητοῦν, ἐπιδιδόμενοι εἰς μακρὰς συνομιλίας, καὶ νομίζουσιν ὅτι ἀπέναντι αὐτῆς τίποτε δὲν εἶναι ὅλη ἡ ζωή, οὔτε οἱ ἄρχοντες, οὔτε οἱ βασιλεῖς, (καὶ τὸ γνωρίζουν αὐτό, ὅσοι ἔχουν λάβει πεῖραν αὐτῆς τῆς ἀσθενείας) καὶ προτιμοῦν μᾶλλον νὰ εἶναι εὐχάριστοι εἰς αὐτήν, ὅταν διατάσσῃ, παρὰ νὰ ὑπηρετοῦν ἄλλους.

Ἆρά γε δὲν ἐπισύρει δικαίως τοῦτο τὴν γέενναν; δὲν ἐπισύρει μυρίας κολάσεις;

Ἂς συνέλθωμεν λοιπόν, καὶ ἂς ἐπιδοθῶμεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Θεοῦ ἢ τόσον, ὅσον πρέπει, ἢ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον παρέχουν ἄλλοι εἰς τὴν πόρνην, ἢ κατὰ τὸ ἓν τρίτον.

Μήπως αἰσθάνεσθε φρίκην πάλιν; διότι καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος αἰσθάνομαι φρίκην. Ἀλλὰ ἤθελον, ὄχι μόνον διὰ τοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ πράγματα νὰ αἰσθάνεσθε φρίκην. Τώρα δὲ ἐδῶ μὲν ἡ καρδία ἡμῶν συγκινεῖται, ἀλλὰ ὅταν ἐξέλθωμεν τοῦ ναοῦ, ὅλα τὰ λησμονοῦμεν. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ κέρδος;

40. «Τῶν ἐνταῦθα κακῶν καὶ τῶν ἐκεῖθεν ἀγαθῶν». Ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἐχρησιμοποίησε ὄχι ἁπλῶς τὸ ἐπίρρημα ἐκεῖ ἀλλὰ τὸ ἐκεῖθεν, πιθανὸν διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν εὑρίσκονται μόνον εἰς τὸν Οὐρανὸν τὰ ἀγαθὰ (ἐκεῖ), ἀλλὰ καὶ ἐδῶ ἀκόμη οἱ ἄνθρωποι ἀπολαύουν τῶν ἀγαθῶν τῶν προερχομένων ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐκ τῶν Οὐρανῶν (ἐκεῖθεν).

Διότι, ἐὰν μὲν ἐκεῖ πρέπει νὰ δαπανήσῃ κανεὶς χρήματα, οὐδεὶς παραπονεῖται[41] διὰ τὴν πτωχείαν του, ἀλλ' ἀπεδείχθη ὅτι πολλάκις καὶ ἐδανείσθη διὰ νὰ δώσῃ· ἐδῶ δέ, ἐὰν ὑπενθυμίσωμεν τὴν ἐλεημοσύνην, τὰ τέκνα, τὰς συζύγους, τὴν οἰκίαν, τὰς ὑποχρεώσεις ὡς προστατῶν, καὶ ἀπείρους ἄλλας δικαιολογίας προβάλλουν.

Ἀλλὰ ἐκεῖ, δύναται νὰ εἴπῃ τις, πολλὴ ἡδονὴ ἐπικρατεῖ· τοῦτο βεβαίως εἶναι, διὰ τὸ ὁποῖον θρηνῶ καὶ ὀδύρομαι.

Τί θὰ εἴπητε λοιπόν, ἐὰν ἀποδείξω ὅτι ἐδῶ ἡ τέρψις εἶναι ἀνωτέρα; Δηλαδὴ ἐκεῖ μὲν μέγα μέρος τῆς ἡδονῆς ἀφαιρεῖ ἡ αἰσχύνη, ἡ ὕβρις καὶ ἡ δαπάνη, κατόπιν ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀπέχθεια, ἐδῶ δὲ τίποτε παρόμοιον δὲν συμβαίνει· διότι, εἰπέ μου, τί εἶναι ὅμοιον πρὸς αὐτὴν τὴν εὐχαρίστησιν, δηλαδὴ νὰ κάθηται κανεὶς ἀναμένων τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν ἐκεῖ Βασιλείαν, καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν ἁγίων, καὶ τὴν ἄνευ τέλους ζωήν;

Ἀλλά, δύναται νὰ εἴπῃ τις, αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ ἀναμένονται, ἐνῷ ἐκείνων λαμβάνει κανεὶς πεῖραν. Ποίου εἴδους πεῖρα εἶναι αὐτή; Θέλεις καὶ ἐδῶ νὰ εἴπω τὰ ἀγαθά, τῶν ὁποίων λαμβάνει κανεὶς πεῖραν; Νὰ σκεφθῇς πόσην ἐλευθερίαν ἐπιτυγχάνεις, πῶς οὐδένα φοβεῖσαι, οὔτε τρέμεις, ἐφ' ὅσον ζῇς ἐναρέτως, οὔτε ἐχθρόν, οὔτε ἐπίβουλον, οὔτε συκοφάντην, οὔτε τὸν ἀνταγωνιστήν, οὔτε ἀντεραστήν, οὔτε ζηλότυπον, οὔτε πτωχείαν, οὔτε ἀσθένειαν, οὔτε τίποτε ἄλλο ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων· ἐκεῖ δέ, καὶ ἂν ἄπειρα συμβοῦν σύμφωνα μὲ τὴν προσδοκίαν σου, καὶ ἂν ὁ πλοῦτος ῥέῃ ὡς ἀπὸ πηγήν, ὁ πόλεμος τῶν ἀντεραστῶν, καὶ αἱ ἐπιβουλαί, καὶ αἱ ἐνέδραι ὅλων καθιστοῦν τὸν βίον τοῦ ἀσχολουμένου μὲ αὐτὰ πολὺ ἄθλιον· διότι ἐφ' ὅσον ἐκείνη ἡ κατάπτυστος ἀρέσκεται εἰς ἀσελγεῖς καὶ τρυφηλὰς ἀπολαύσεις,

41. «Οὐδεὶς πενίαν ὀδύρεται»· Κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον: «Κανεὶς δὲν κλαίγεται».

ἀναγκαστικῶς ἀναζωπυροῦται ὁ πόλεμος διὰ τὴν ἀρέσκειαν ἐκείνης. Τοῦτο λοιπὸν εἶναι σκληρότερον ἀπείρων θανάτων καὶ περισσότερον ἀφόρητον πάσης ἄλλης τιμωρίας.

Ἀλλ' ἐδῶ δὲν συμβαίνει τίποτε παρόμοιον· διότι λέγει· «ὁ καρπὸς τοῦ Πνεύματος, ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη»[42]. Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν παρουσιάζεται πόλεμος, οὔτε χρημάτων ἄκαιρος δαπάνη, οὔτε αἴσχη μὲ δαπάνην· καὶ ἂν δώσης ὀβολόν, ἢ ἄρτον, ἢ ποτήριον ψυχροῦ ὕδατος, πολλὴν εὐχαριστίαν θὰ ὀφείλῃ εἰς σέ, καὶ τίποτε δὲν πράττει διὰ νὰ σὲ δαγκάσῃ, ἢ νὰ σὲ λυπήσῃ, ἀλλὰ ὅλα πρὸς τὸν σκοπόν, νὰ σὲ καταστήσῃ ἔνδοξον, καὶ νὰ σὲ ἀπαλλάξῃ πάσης αἰσχύνης.

Ποίαν λοιπὸν ἀπολογίαν θὰ δώσωμεν, ποίαν συγχώρησιν θὰ λάβωμεν, ὅταν ἀφήνωμεν μὲν αὐτὰ τὰ ἀγαθά, παραδίδωμεν δὲ τοὺς ἑαυτούς μας εἰς τὰ ἀντίθετα κακά, καὶ θεληματικῶς ρίπτωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν φλεγομένην κάμινον τοῦ πυρός;

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι κατέχονται ὑπὸ τοιαύτης ἀσθενείας νὰ γίνουν πάλιν κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ των, νὰ τὸν κάμουν νὰ ἐπανεύρῃ τὴν ὑγείαν τὴν πνευματικήν, νὰ μὴ τὸν ἀφήσουν νὰ περιέλθῃ εἰς ἀπόγνωσιν. Διότι καὶ ὁ Υἱὸς[43] ἐκεῖνος πολὺ χειρότερα ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα ἔπαθεν, ἀλλά, ὅταν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, καὶ τὴν προηγουμένην τιμὴν ἀνέκτησε, καὶ λαμπρότερος κατέστη ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πάντοτε ἔζησεν ἐναρέτως.

Τοῦτον βεβαίως ἡμεῖς ἂς μιμηθῶμεν, καί, πρὸς τὸν Πατέρα ἀφοῦ ἐπανέλθωμεν, καὶ ἀργὰ ἐπὶ τέλους ἂς ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐκείνην, καὶ ἂς φέρωμεν τοὺς ἑαυτούς μας πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ὥστε καὶ τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν νὰ τύχωμεν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποίου ἀνήκει εἰς τὸν Πατέρα ἡ δόξα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

42. Γαλ. 5, 22.
43. Λουκ. 15, 11-32.

ΟΜΙΛΙΑ Π΄ (80).

(Ἰωάν. ιζ΄, 1-5).

«Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε· Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε»[1].

α΄. «Ὁ ποιήσας καὶ διδάξας», λέγει, «οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν»[2]. Καὶ πολὺ ὀρθῶς· διότι τὸ νὰ ἐκφράζῃ κανεὶς σοφίας διὰ λόγων, εἶναι εὔκολον, ἡ δὲ ἐπίδειξις τῶν διδασκομένων διὰ τῶν ἔργων, εἶναι χαρακτηριστικὸν ἑνὸς γενναίου καὶ σπουδαίου.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστός, ὅταν ὁμιλῇ περὶ ἀνεξικακίας, φέρει εἰς τὸ μέσον τὸν Ἑαυτόν του, προτρέπων τοὺς ἀκροατάς, νὰ λαμβάνουν ἀπὸ Αὐτὸν παράδειγμα. Διὰ τοῦτο καὶ μετὰ τὴν συμβουλὴν αὐτὴν προβαίνει εἰς προσευχήν, διδάσκων ἡμᾶς εἰς τὰς δοκιμασίας, ἀφοῦ τὰ ἀφήσωμεν ὅλα, εἰς τὸν Θεὸν νὰ καταφεύγωμεν.

Διότι, ἀφοῦ εἶπεν: «Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε»[3] καὶ ἀνεστάτωσε τὰς ψυχὰς αὐτῶν, πάλιν διὰ τῆς προσευχῆς ἐνθαρρύνει αὐτούς· διότι μέχρι τότε ἔστρεφον τὴν προσοχὴν αὐτῶν οἱ Μαθηταὶ πρὸς Αὐτόν, ὅπως εἰς ἄνθρωπον.

Καὶ διὰ τοὺς Μαθητὰς ὁ Κύριος πράττει αὐτά, ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Λαζάρου, καὶ λέγει

1. Ἰωάν. 17, 1.
2. Ματθ. 5, 19.
3. Ἰωάν. 16, 33.

τὴν αἰτίαν, δηλαδὴ ὅτι «διὰ τὸν ὄχλον τὸν παρεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας»[4].

Ναί, δύναται νὰ εἴπῃ τις· ἀλλὰ διὰ μὲν τοὺς Ἰουδαίους εὐλόγως ἐγίνοντο αὐτά, διὰ τοὺς Μαθητὰς ὅμως διὰ ποῖον λόγον; Καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς ὀρθῶς ἐγένοντο· διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κατόπιν τόσων ἔργων καὶ λόγων, λέγουν: «Νῦν οἴδαμεν ὅτι πάντα οἶδας»[5], περισσότερον ἀπὸ ὅλους εἶχον ἀνάγκην νὰ βεβαιωθοῦν.

Ἄλλως τε οὔτε εὐχὴν ἀποκαλεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τί λέγει: «Ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν», καὶ λέγει μᾶλλον ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ διάλογον μὲ τὸν Πατέρ· Ἐὰν δὲ εἰς ἄλλην περίπτωσιν ὁμιλῇ περὶ εὐχῆς, καὶ δεικνύῃ τὸν Κύριον ἄλλοτε μὲν νὰ γονυπετῇ, ἄλλοτε δὲ νὰ ὑψώνῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν, νὰ μὴ θορυβηθῇς· διότι διὰ τούτων διδασκόμεθα τὸ ἀδιάλειπτον τῆς προσευχῆς, ὥστε, καὶ ὅταν ἱστάμεθα, νὰ βλέπωμεν πρὸς τὸν Οὐρανὸν ὄχι μόνον μὲ τοὺς σωματικοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοὺς πνευματικούς, καὶ νὰ κάμπτωμεν, συντρίβοντες τὴν καρδίαν ἡμῶν· διότι ἦλθεν ὁ Χριστός, ὄχι μόνον διὰ νὰ παρουσιάσῃ τὸν Ἑαυτόν του, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ τὴν ἀνέκφραστον ἀρετήν.

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος διδάσκει, δὲν πρέπει μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων νὰ διδάσκῃ.

Ἂς ἀκούσωμεν λοιπὸν τί λέγει ἐδῶ: «Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε». Πάλιν δεικνύει εἰς ἡμᾶς ὅτι ἔρχεται εἰς τὸν σταυρὸν ὄχι παρὰ τὴν θέλησίν Του. Διότι, πῶς θὰ ἤρχετο παρὰ τὴν θέλησίν του Ἐκεῖνος, ὁ Ὁποῖος καὶ εὔχεται τοῦτο νὰ συμβῇ, καὶ τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἀποκαλεῖ δόξαν, ὄχι μόνον Αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ σταυρωθῇ, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πατρός; Διότι καὶ οὕτως ἐγένετο· δηλαδὴ ὄχι μόνον ὁ Υἱός, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατὴρ ἐδοξάσθη· διότι πρὸ τῆς σταυρώσεως μὲν οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι ἐγν

4. Ἰωάν. 11, 42.
5. Ἰωάν. 16, 30.

ριζον Αὐτόν, (διότι λέγει: «Ἰσραὴλ με οὐκ ἔγνω)[5α], μετὰ δὲ τὴν σταύρωσιν ἡ οἰκουμένη ὅλη προσέτρεξεν.

Ἔπειτα λέγει καὶ τὸν τρόπον τῆς δόξης, καὶ πῶς θὰ δοξάσῃ Αὐτόν: «Καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν, ὃ δέδωκας αὐτῷ, μὴ ἀπόληται»[6]. Διότι πάντοτε τὸ νὰ εὐεργετῇ, εἶναι δόξα διὰ τὸν Θεόν.

Τί σημαίνει δέ: «Καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός»; Κατ' ἀρχὴν δεικνύει ὅτι τὰ κηρύγματά Του δὲν ἔχουν περιορισθῇ μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ ἐκτείνονται καὶ εἰς ὅλην τὴν Οἰκουμένην καὶ προετοιμάζει τὴν ἀρχὴν τῆς κλήσεως τῶν ἐθνῶν. Διότι, ὅταν εἶπεν: «Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε»[7], πρόκειται δὲ μετὰ ταῦτα νὰ εἴπῃ: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη»[8], δεικνύει ὅτι καὶ ὁ Πατὴρ θέλει τοῦτο· διότι τοῦτο πολὺ ἐσκανδάλιζε τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ ὄχι καὶ τοὺς μαθητάς· διότι οὔτε μετὰ ταῦτα εὐκόλως ἐδέχοντο νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς ἐθνικούς, ἕως ὅτου ἔλαβον τὴν ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίαν.

Μετὰ λοιπὸν τὴν εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ἐμφάνισιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅταν ὁ Πέτρος ἔφθασεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, μόλις κατώρθωσε νὰ ἀποφύγῃ τὰς κατηγορίας, ὅταν εἶπεν ἐκεῖνα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν σινδόνα[9].

Τί σημαίνει δέ: «Ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός»; Πότε λοιπὸν ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν; Θὰ ἐρωτήσω τοὺς αἱρετικούς· πρὶν πλάσῃ αὐτούς, ἢ κατόπιν; Διότι ὁ Ἰησοῦς μὲν λέγει μετὰ τὴν Σταύρωσιν καὶ τὴν Ἀνάστασιν. Τότε λοιπὸν λέγει: «Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία»[10]· «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη»[11].

Τί λοιπόν; δὲν εἶχεν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἰδικῶν του

5α. Ἠσ. 1, 3.
6. Ἰωάν. 17,2. (Τὸ αὐθεντικὸν κείμενον ἀντὶ τοῦ μὴ «ἀπόληται» ἔχει: «δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον»).
7. Ματθ. 10, 5.
8. Ματθ. 28, 19.
9. Πράξ. 10, 10 -48, καὶ 11,4-10.
10. Ματθ. 28, 18.
11. Ματθ. 28, 19.

ἔργων, ἀλλὰ ἐδημιούργησε μὲν αὐτούς, ἐξουσίαν δὲ ἐπ' αὐτῶν δὲν εἶχε μετὰ τὴν δημιουργίαν; (καὶ ὅμως φαίνεται ὅτι ὅλα ὁ Ἴδιος τὰ ἐπιτελεῖ καὶ κατὰ τὴν προηγουμένην ἐποχήν, καὶ ἄλλους μὲν τιμωρεῖ ὡς ἁμαρτάνοντας, ἄλλους δέ, οἱ ὁποῖοι ἐπιστρέφουν, τοὺς διορθώνει (διότι λέγει: «Οὐ μὴ κρύψω ἀπὸ τοῦ παιδός μου Ἀβραάμ, ὃ ἐγὼ μέλλω ποιεῖν»[12]· ἄλλους δὲ καὶ τιμᾷ ὡς πράττοντας ὀρθῶς)· ἔπειτα, τότε μὲν εἶχε ἐξουσίαν, τώρα δὲ ἀπώλεσε αὐτήν, καὶ τὴν ἔλαβε πάλιν; Καὶ ποῖος δαίμων θὰ ἔλεγεν αὐτοὺς τοὺς λόγους;

Ἐὰν δὲ ἡ αὐτὴ ἐξουσία ἦτο καὶ τότε καὶ τώρα, (διότι λέγει: «ὥσπερ ὁ Πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ»[13]), τί σημαίνει ὁ λόγος Του ἐκεῖνος; Ἐπρόκειτο νὰ στείλῃ τοὺς Μαθητὰς εἰς τὰ ἔθνη· διὰ νὰ μὴ νομίσουν λοιπὸν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ καινοτομίαν, ἐπειδὴ ἔλεγεν: «Οὐκ ἀπεστάλην, εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ»[14], δεικνύει ὅτι τοῦτο φαίνεται καλὸν καὶ εἰς τὸν Πατέρα.

Ἐὰν δὲ τὸ λέγει τοῦτο μὲ ταπεινὸν τρόπον, οὐδόλως εἶναι ἀπορίας ἄξιον· διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατήρτιζε καὶ ἐκείνους τότε καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα, καί, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶπα, πάντοτε διὰ τῶν λίαν ταπεινῶν ἐκφράσεων ἔπειθεν ὅτι οἱ λόγοι Του προσηρμόζοντο εἰς τὴν νοητικὴν ἱκανότητα ἐκείνων.

β'. Ἀλλὰ τί σημαίνει: «Πάσης σαρκός»; Διότι βεβαίως δὲν ἐπίστευσαν ὅλοι. Καὶ ὅμως, ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ Αὐτόν, ὅλοι ἐπίστευσαν· ἐὰν δὲ δὲν ἐπρόσεχον εἰς τοὺς λόγους Του, δὲν εἶναι τοῦ Διδάσκοντος τὸ σφάλμα, ἀλλ' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδέχοντο τοὺς λόγους Του.

«Ἵνα πᾶν, ὃ δέδωκας αὐτῷ, δῷ αὐτοῖς ζωὴν αἰώ-

12. Γεν. 18, 17.
13. Ἰωάν. 5, 21.
14. Ματθ. 15, 24.

νιον»[15]. Ἐὰν δὲ καὶ ἐδῶ ὁμιλῇ κατὰ τρόπον περισσότερον προσηρμοσμένον εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα, νὰ μὴ ἀπορήσῃς· διότι πράττει τοῦτο καὶ διὰ τὰς ἀναφερθείσας αἰτίας, καὶ διότι ἀποφεύγει ὁ Ἴδιος νὰ λέγῃ κάτι σπουδαῖον διὰ τὸν Ἑαυτόν Του, διὰ τοῦτο θὰ προσέκρουεν εἰς τὸ αἴσθημα τῶν ἀκροατῶν, ἐφ' ὅσον μέχρι τότε δὲν εἶχον σχηματίσει οὐδεμίαν ὑψηλὴν γνώμην περὶ Αὐτοῦ.

Ὁ Ἰωάννης βεβαίως, ὅταν ὁμιλῇ ἀφ' ἑαυτοῦ, δὲν ὁμιλεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖ ὑψηλοτέρας ἐκφράσεις, οὕτω λέγων: «Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν»[16], καὶ ὅτι «ζωὴ ἦν»[17], καὶ ὅτι «φῶς ἦν»[18], καὶ ὅτι «εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν»[19]· καὶ ὄχι ὅτι δὲ θὰ εἶχεν ἐξουσίαν, ἐὰν δὲν ἐλάμβανεν, ἀλλὰ ὅτι καὶ εἰς ἄλλους ἔδωκεν «ἐξουσίαν τοῦ γενέσθαι τέκνα Θεοῦ»[20].

Καὶ ὁ Παῦλος ὁμοίως ἀποκαλεῖ Αὐτὸν ἴσον μὲ τὸν Θεόν[21]. Ὁ Ἴδιος ὅμως ὁ Κύριος ζητεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα κατὰ τρόπον περισσότερον ἰδιάζοντα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὁμιλῶν οὕτω: «Ἵνα πᾶν, ὃ δέδωκας αὐτῷ, δῷ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν»[22]. Λέγει «Μόνον ἀληθινὸν Θεὸν» πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοὺς μὴ πραγματικοὺς θεούς· διότι ἐπρόκειτο νὰ στείλῃ τοὺς μαθητὰς εἰς τὰ ἔθνη. Ἀλλ' ἐὰν τοῦτο δὲν τὸ δεχθοῦν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μόνον[23] ἀρνοῦνται ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἀληθινὸς Θεός, τότε περαιτέρω θὰ ἀρνηθοῦν καὶ τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ· διότι καὶ

15. Ἰωάν. 17, 2.
16. Ἰωάν. 1, 3.
17. Ἰωάν. 1, 4.
18. Ἰωάν. 1, 9.
19. Ἰωάν. 1, 11.
20. Ἰωάν. 1, 12.
21. Φιλιπ. 2, 6.
22. Ἰωάν. 17, 2-3.
23. Δηλαδὴ διὰ τὴν λέξιν «Μόνον» (ἀληθινὸν Θεόν), ἦτο δυνατὸν οἱ Ἐθνικοὶ νὰ μὴ παραδεχθοῦν τὸν Χριστὸν ὡς ἀληθινὸν Θεόν.

λέγει: «Τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου Θεοῦ οὐ ζητεῖτε»[24].

Τί λοιπόν; δὲν θὰ εἶναι Θεὸς ὁ Υἱός; Ἐὰν δὲ εἶναι Θεὸς ὁ Υἱός, καὶ ὁ τοῦ Πατρὸς ὀνομαζομένου μόνου, εἶναι φανερὸν ὅτι εἶναι καὶ ἀληθινός, καὶ Ἐκείνου, ὁ Ὁποῖος καλεῖται μόνος ἀληθινός[25].

Ἀλλὰ τί; ὅταν λέγῃ ὁ Παῦλος: «ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας;»[26], ἆρά γε ἀποκλείει τὸν Βαρνάβαν; Οὐδόλως· διότι τὸ «μόνος»[27] χρησιμοποιεῖται πρὸς διάκρισιν ἀπὸ ἄλλους. Ἐὰν δὲ δὲν εἶναι ἀληθινὸς ὁ Θεός, πῶς εἶναι ἀλήθεια[28]; διότι ἡ ἀλήθεια δὲν διαφέρει πολὺ τοῦ ἀληθινοῦ.

Διὰ τὸν μὴ ἀληθινὸν ἄνθρωπον τί θὰ εἴπωμεν; εἰπέ μου· δὲν θὰ εἴπωμεν ὅτι δὲν εἶναι ἄνθρωπος; Ὑπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας, ἐὰν δὲν εἶναι ἀληθινὸς Θεὸς ὁ Υἱός, πῶς εἶναι Θεός; πῶς δὲ καθιστᾷ ὑμᾶς θεοὺς καὶ υἱούς, ὅταν δὲν εἶναι ἀληθής;

Ἀλλὰ περὶ τούτων ἔχει λεχθῆ ἀκριβέστερον εἰς ἄλλους λόγους· διὰ τοῦτο, ἂς ἐξετάσωμεν τὰ περαιτέρω· «Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς»[29]. Καλῶς εἶπεν: «Ἐπὶ τῆς γῆς»· διότι εἰς τὸν οὐρανὸν εἶχε δοξασθῆ, δεδομένου ὅτι καὶ εἰς τὴν φύσιν Του εἶχε τὴν δόξαν, καὶ ἐκ μέρους τῶν ἀγγέλων προσεκυνεῖτο. Δὲν ὁμιλεῖ λοιπὸν περὶ τῆς δόξης ἐκείνης, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν φύσιν Αὐτοῦ, (διότι καὶ ἂν ἀκόμη κανεὶς δὲν δοξάσῃ Αὐτὸν κατ' ἐκείνην τὴν δόξαν, μονίμως διατηρεῖ αὐτὴν πλήρη), ἀλλὰ ἐννοεῖ αὐτήν, ἡ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς λατρείας τῶν ἀνθρώπων.

Λοιπὸν καὶ τὸ «δόξασόν με» αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς δόξης ἐννοεῖ, ἄκουσε τὰ ἑξῆς: «Τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω αὐτό»[30]· ἂν καὶ βεβαίως ἡ ὑπόθεσις ἀκόμη αὐτὴ εἶχεν ἀρχήν, μᾶλλον δὲ οὔτε ἀρχήν. Πῶς λέγει λοιπόν: «Ἐτελείωσα»; Ἢ σημαίνει: «ἐπετέλεσα πᾶν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ», ἢ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ γίνῃ, τὸ ἀναφέρει ὡς τετελεσμένον, ἤ, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κυρίως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ἐννοεῖ ὅτι τὸ πᾶν εἶχε πλέον ἐπιτελεσθῆ διὰ τῆς τοποθετήσεως τῆς ρίζης τῶν ἀγαθῶν, ἐκ τῆς ὁποίας ὁπωσδήποτε ἀναγκαίως θὰ παρήγοντο οἱ καρποί, καὶ ὅτι εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο μετὰ ταῦτα νὰ ἔλθουν, ὁ Ἴδιος θὰ παρευρίσκετο καὶ θὰ τοὺς ἠκολούθει.

Διὰ τοῦτο καὶ πάλιν λέγει κατὰ ἀνθρωπίνην ἔκφρασιν: «Ὃ δέδωκάς μοι». Διότι βεβαίως ἐὰν ἀνέμενεν ὁ Κύριος νὰ ἀκούσῃ καὶ νὰ μάθῃ, θὰ ἀπεῖχον αὐτὰ πολὺ ἀπὸ τὴν δόξαν Του· διότι, ὅτι οἰκειοθελῶς ἦλθεν εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον (δηλαδὴ ἐνσάρκωσιν, σταυρικὸν πάθος κ.τ.τ.), εἶναι ἐκ πολλῶν πηγῶν φανερόν. Π.χ., ὅταν λέγῃ ὁ Παῦλος ὅτι «οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς, ὥστε παραδοῦναι ἑαυτὸν ὑπὲρ ὑμῶν»[31], καὶ «ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών»[32], καὶ πάλιν: «Καθὼς ἠγάπησέ με ὁ Πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς»[33].

«Δόξασόν με σύ, Πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί»[34]. Καὶ ποῦ εἶναι ἡ δόξα ἐκείνη; διότι ἔστω ὅτι πλησίον τῶν ἀνθρώπων ἦτο ἄνευ δόξης λόγῳ τῆς περιβολῆς Του· πῶς ζητεῖ νὰ δοξασθῇ καὶ πλησίον τοῦ Θεοῦ; Ὁ λόγος ἐδῶ εἶναι περὶ τῆς οἰκονομίας· δηλαδὴ λέγει τοῦτο, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἀκόμη δοξασθῆ ἡ φύσις τῆς σαρκός,

24. Ἰωάν. 5, 44.
25. Καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ποιεῖται χρῆσιν σωρείτου συλλογισμοῦ:
Ὁ Πατὴρ Θεός ἐστιν
Ὁ Θεὸς ἀληθινός ἐστιν
Ὁ Υἱὸς Θεός ἐστιν
Ἄρα ὁ Υἱὸς ἀληθινός ἐστιν.
26. Α΄ Κορ. 9, 6.
27. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλληνικῇ χρησιμοποιεῖται ἀντὶ ἐπιθέτου τὸ ἐπίρρημα «μόνον». (Μόνον ἐγὼ καὶ ὁ Βαρνάβας).
28. Ἰωάν. 14,6.
29. Ἰωάν. 17, 4.
30. Ἰωάν. 17, 4.
31. Ἐφεσ. 5, 2.
32. Φιλιπ. 2, 7.
33. Ἰωάν. 15, 9.
34. Ἰωάν. 17, 5.

ούτε ἀκόμη εἶχεν ἀπολαύσει τῆς ἀφθαρσίας, οὔτε εἶχε μετάσχει τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν: «Ἐπὶ τῆς γῆς», ἀλλὰ «παρὰ σοί».

γ΄. Αὐτὴν τὴν δόξαν θὰ ἐπιτύχωμεν καὶ ἡμεῖς σύμφωνα μὲ τὰ μέτρα μας, ἐὰν εἴμεθα νηφάλιοι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν»[35].

Ἄρα εἶναι ἄξιοι μυρίων δακρύων ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι, ἐνῷ ἐπίκειται τόσον μεγάλη δόξα, λόγῳ νωθρότητος καὶ ὕπνου[36] (πνευματικοῦ) ἐπιφυλάσσουν κακὰ εἰς τοὺς ἑαυτούς των, καί, ἐὰν ἀκόμη δὲν ὑπῆρχε γέεννα, εἶναι ἀθλιώτεροι ὅλων, διότι, ἐνῷ εἶναι δυνατὸν εἰς αὐτοὺς νὰ βασιλεύσουν καὶ νὰ συνδοξασθοῦν μὲ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀποστεροῦν τοὺς ἑαυτούς των τόσων ἀγαθῶν· διότι, ἐὰν ἦτο ἀνάγκη νὰ κατακοποῦν, ἢ πολλάκις νὰ ἀποθάνουν, ἢ ἀπείρους ψυχὰς νὰ παραδώσουν, καὶ ἄλλα τόσα σώματα καθημερινῶς, δὲν ἔπρεπε νὰ τὰ ὑποστοῦν ὅλα αὐτὰ χάριν τόσης δόξης;

Τώρα δὲ οὔτε τὰ χρήματα περιφρονοῦμεν, τὰ ὁποῖα κατόπιν καὶ παρὰ τὴν θέλησίν μας θὰ ἀφήσωμεν· δὲν περιφρονοῦμεν τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς περιβάλλουν μὲ ἄπειρα κακά, τὰ ὁποῖα μένουν ἐδῶ, τὰ ὁποῖα δὲν μᾶς ἀνήκουν· (διότι δὲν εἶναι ἰδικά μας ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διοικοῦμεν, καὶ ἂν τὰ ἔχωμεν ἐκ πατρικῆς κληρονομίας)· ὅταν δὲ προστεθῇ καὶ ἡ γέεννα, καὶ ὁ ἀτελεύτητος σκώληξ, καὶ τὸ ἄσβεστον πῦρ, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων πῶς θὰ ὑποφέρωμεν αὐτά[37]; εἰπέ μου.

Μέχρι πότε δὲν θὰ βλέπωμεν περαιτέρω, ἀλλὰ εἰς μάχας καθημερινάς, καὶ φιλονεικίας, καὶ λόγους ἀνωφελεῖς θὰ δαπανῶμεν τὸ πᾶν, τρέφοντες τὴν γῆν[38], λιπαίνοντες τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν παραμελοῦντες, διὰ μὲν τὰ ἀναγκαῖα οὐδεμίαν πρόνοιαν λαμβάνοντες, διὰ δὲ τὰ περιττὰ καὶ ἀνωφελῆ πολλὴν φροντίδα καταβάλλοντες;

35. Ρωμ. 8, 17.

36. Νωθεία καὶ ὕπνος σημαίνουν τὴν ἀδιαφορίαν διὰ τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν. Πρβλ. τὸ τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελῳδοῦ:

«Ψυχή μου, ψυχή μου, ἀνάστα! Τί καθεύδεις;».

37. Αἱ ἐκφράσεις ἔχουν ληφθῆ ἐκ τοῦ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγελίου (Μάρκ. 9, 43-48).

38. Γῆν ἐνταῦθα ἐννοεῖ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἐκ τῆς γῆς («Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει». Γεν. 3, 19), σαφέστερον δὲ ἐξηγεῖ τοῦτο διὰ τῆς ἑπομένης φράσεως: «τὸ σῶμα πιαίνοντες».

Καὶ λαμπροὺς μὲν τάφους κατασκευάζομεν, καὶ ἀγοράζομεν πολυτελεῖς οἰκίας, καὶ συγκεντρώνομεν πλήθη ὑπηρετῶν πάσης φύσεως, καὶ σοφιζόμεθα διαφόρους οἰκονόμους, ἀγρῶν, οἰκιῶν, διαχειριστὰς χρημάτων, καὶ ἄρχοντας ἀρχόντων διορίζοντες, διὰ δὲ τὴν ψυχήν, ἡ ὁποία ἔχει παραμεληθῆ, δὲν λαμβάνεται ἀπὸ μᾶς οὐδεμία πρόνοια.

Καὶ ποῖον θὰ εἶναι τὸ τέλος αὐτῶν; τί εἶναι αὐτὸς ὁ πολὺς θόρυβος διὰ τὰ διάφορα ζητήματα; διατί ἆρά γε συμβαίνει τοῦτο, καὶ διατί τὴν ψυχήν, τὴν ὁποίαν ἐλάβομεν, τὴν κατακόπτομεν, καὶ τὴν σπαράττομεν, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν εἰς τοιαύτας ὑποθέσεις, ἐπινοοῦντες οὕτω διὰ τοὺς ἑαυτούς μας σκληρὰν δουλείαν;

Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκην πολλῶν, εἶναι δοῦλος πολλῶν, καὶ ἂν ἀκόμη φαίνεται ὅτι εἶναι κύριος αὐτῶν[39]. Διότι καὶ τῶν ὑπηρετῶν δοῦλος εἶναι ὁ δεσπότης, καὶ εἰσάγει ἄλλον τρόπον ὑπηρεσίας σπουδαιότερον· καὶ δι' ἄλλους λόγους εἶναι ὁ δεσπότης δοῦλος, διότι δὲν τολμᾷ ἄνευ ἐκείνων νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἀγοράν, οὔτε εἰς τὸ λουτρόν, οὔτε εἰς τὸν ἀγρόν, ἐκεῖνοι ὅμως πολλάκις ἄνευ τοῦ δεσπότου παντοῦ κυκλοφοροῦν. Ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὅτι εἶναι κύριος, ἂν δὲν παρευρίσκωνται οἱ δοῦλοι, δὲν τολμᾷ νὰ ἐξέλθῃ τῆς οἰκίας, ἀλλὰ καὶ ἂν μόνος προβάλῃ ἐκ τῆς οἰκίας, νομίζει διὰ τὸν ἑαυτόν του ὅτι εἶναι ἀντικείμενον γέλωτος.

Ἴσως μερικοὶ γελοῦν δι' ἡμᾶς, ἐπειδὴ λέγομεν αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἀλλὰ δι' αὐτὸν βεβαίως τὸν λόγον ἀκριβῶς θὰ ἦσαν ἄξιοι μυρίων δακρύων, διότι, διὰ νὰ βεβαιωθῇς, ὅτι δουλείαν ἀποτελεῖ τοῦτο, εὐχαρίστως θὰ σὲ ἠρώτων: ἤθελες νὰ εἶχες ἀνάγκην ἐκείνου, ὁ ὁποῖος θὰ ἔθετε εἰς τὸ στόμα σου τὴν τροφήν, ἢ

39. Ἀξιοσημείωτοι οἱ λόγοι οὗτοι: «Ὁ γὰρ πολλῶν δεόμενος, πολλῶν δοῦλός ἐστι, κἂν δοκῇ κρατεῖν τῶν τοιούτων».

θὰ ἐπλησίαζεν εἰς τὰ χείλη σου τὸ ποτήριον; δὲν θὰ ἐνόμιζες ὅτι αὐτὴ ἡ ὑπηρεσία εἶναι ἀξία δακρύων; Ἀλλὰ τί; ἐὰν εἶχες ἀνάγκη μερικῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ σὲ ἐκράτουν, διὰ νὰ βαδίζῃς, συνεχῶς, δὲν θὰ ἐθεώρεις ἕνεκα τούτου τὸν ἑαυτόν σου ἐλεεινὸν καὶ ἀθλιώτερον ἀπὸ ὅλους;

Λοιπὸν καὶ τώρα αὐτὸ τὸ αἴσθημα ἔπρεπε νὰ δοκιμάζῃς· διότι οὐδεμία διαφορὰ ὑπάρχει, εἴτε πάσχει αὐτὰ κανεὶς ἀπὸ ἄλογα ζῶα, εἴτε ἀπὸ ἀνθρώπους. Ἀλλὰ τί; εἰπέ μου: δὲν διαφέρουν καὶ κατὰ τοῦτο ἀπὸ ἡμᾶς οἱ ἄγγελοι, δηλαδὴ ὅτι δὲν ἔχουν ἀνάγκην ὅσων ἔχομεν ἡμεῖς; Λοιπόν, ὅσον μὲν ὀλιγωτέρων ἔχομεν ἀνάγκην, τόσον πλησιάζομεν πρὸς ἐκείνους, ὅσον δὲ περισσοτέρων, τόσον καταπίπτομεν εἰς τὸν ὀλέθριον τοῦτον βίον.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι αὐτὰ ἔτσι εἶναι, νὰ ἐρωτήσῃς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γηράσει, ποῖον βίον θεωροῦν εὐτυχῆ, ἐκεῖνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ματαίως ἐκρατοῦντο ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἢ ἐκεῖνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ὑπερισχύουν αὐτῶν; Διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀκριβῶς ἐκαλέσαμεν τοὺς γέροντας, διότι οἱ νέοι, ἐπειδὴ πνευματικῶς δὲν εἶναι νηφάλιοι, οὔτε γνωρίζουν τὸν μέγαν βαθμὸν τῆς δουλείας.

Ἀλλὰ τί; Οἱ κατεχόμενοι ὑπὸ πυρετοῦ, ὅταν, πολὺ διψῶντες, πίνουν πολύ, καὶ ἔχουν ἀνάγκην πολλῶν ἰατρικῶν, ἢ ὅταν θεραπευθέντες ἀπαλλαγοῦν τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, θεωροῦν εὐτυχεῖς τοὺς ἑαυτούς των;

Παρατηρεῖς ὅτι εἰς πᾶσαν περίπτωσιν εἶναι ἄθλιον, καὶ μακρὰν τῆς ἐγκαρτερήσεως, καὶ ἐπέκτασις τῆς δουλείας καὶ τῆς ἐπιθυμίας, τὸ νὰ ἔχῃ κανεὶς ἀνάγκην πολλῶν πραγμάτων; Διατί λοιπὸν θεληματικῶς ἐπιτείνομεν εἰς τοὺς ἑαυτούς μας τὴν ἀθλιότητα; Εἰπέ μου: ἐὰν βεβαίως ἦτο δυνατὸν νὰ κατοικήσῃς ἄνευ στέγης καὶ τοίχων χωρὶς νὰ βλάπτεσαι οὐδόλως, δὲν θὰ προετίμας μᾶλλον τοῦτον τὸν τρόπον ζωῆς; διατί λοιπὸν ἐπιτείνεις τὰ συμπτώματα τῆς ἀσθενείας; Δὲν θεωροῦμεν τὸν Ἀδὰμ εὐτυχῆ, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἀνάγκην οὐδενός, οὔτε οἰκημάτων οὔτε ἐνδυμάτων;

Ναί, δύναται νὰ εἴπῃ τις· ἀλλὰ τώρα ἔχομεν περιέλθει εἰς ἀνάγκην. Διατί λοιπὸν αὐξάνομεν τὴν ἀνάγκην; Διότι ἐὰν πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν ἀναγκαίων πολλὰ

ἐλαττώνουν (ἐννοῶ δούλους, οἰκήματα καὶ χρήματα), ποίαν δικαιολογίαν δυνάμεθα νὰ προβάλωμεν, ὅταν ὑπερβαίνωμεν τὰ ἀναγκαῖα;

Ὅσον περισσότερα πράγματα περιβάλλεσαι, τόσον δουλικώτερος καθίστασαι· διότι ὅσων περισσοτέρων πραγμάτων ἔχεις ἀνάγκην, τόσον περισσότερον ἐλαττώνεις τὴν ἐλευθερίαν σου· διότι ἡ μὲν τελεία ἐλευθερία ἔγκειται εἰς τὸ νὰ μὴ ἔχωμεν οὐδεμίαν ἀνάγκην, ἡ δὲ ἐρχομένη εἰς ἀξίαν μετὰ ἀπὸ τὴν πρώτην ἔγκειται εἰς τὸ νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην ὀλίγων πραγμάτων, τὴν ὁποίαν οἱ ἄγγελοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἔχουν καὶ οἱ μιμηταὶ ἐκείνων, τὸ νὰ κατορθώσουν δὲ αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν μένουν ἐντὸς θνητοῦ σώματος, νὰ σκεφθῇς, πόσον μέγαν ἔπαινον δημιουργεῖ.

Τοῦτο ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος εἰς τοὺς Κορινθίους, ὅταν ἔγραφεν: «Ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι»[40], καὶ «ἵνα μὴ θλῖψιν τῇ σαρκὶ ἕξωσιν οἱ τοιοῦτοι»[41].

Διὰ τοῦτο ὀνομάζονται χρήματα, διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιῶμεν εἰς τὰς ἀνάγκας[42], ὄχι διὰ νὰ τὰ φυλάττωμεν καὶ νὰ τὰ κρύπτωμεν· διότι τοῦτο δὲν δεικνύει ὅτι τὰ ἀπεκτήσαμεν, ἀλλὰ ὅτι ἀπεκτήθημεν ἀπὸ αὐτά· διότι ἐὰν πρόκειται τοῦτο νὰ σκεφθῶμεν, πῶς νὰ καταστήσωμεν αὐτὰ πολλά, ὄχι διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσωμεν εἰς τὰς ἀνάγκας, ἀντιστρέφεται ἡ τάξις, καὶ ἐκεῖνα ἀποκτοῦν ἡμᾶς, καὶ ὄχι ἡμεῖς ἐκεῖνα.

Ἂς ἀπαλλαγῶμεν λοιπὸν ἀπὸ αὐτὴν τὴν στυγνὴν δουλείαν, καὶ ἂς γίνωμεν τέλος ἐλεύθεροι. Διατί ἐπινοοῦμεν διὰ τοὺς ἑαυτούς μας πολλοὺς καὶ ποικίλους δεσμούς; Δὲν σοῦ ἀρκεῖ ὁ δεσμὸς τῆς φύσεως, καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ἐνόχλησις ἀπείρων ὑποθέσεων, ἀλλὰ καὶ ἄλλα δίκτυα πλέκεις διὰ τὸν ἑαυτόν σου, καὶ περιβάλλεις δι' αὐτῶν τοὺς πόδας;

---

40. Α' Κορινθ. 7, 28.
41. Α' Κορινθ. 7, 28.
42. Καὶ ὁ Ἰσοκράτης γράφει πρὸς τὸν Δημόνικον: «τίμα τὴν ὑπάρχουσαν οὐσίαν δυοῖν ἕνεκεν, τοῦ τε ζημίαν μεγάλην ἐκτῖσαι δύνασθαι καὶ τοῦ φίλῳ σπουδαίῳ δυστυχοῦντι βοηθῆσαι· πρὸς δὲ τὸν ἄλλον βίον μηδὲν ὑπερβαλλόντως, ἀλλὰ μετρίως αὐτὴν ἀγάπα». (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόνικον 28).

Καὶ πότε θὰ ἐνδιαφερθῇς διὰ τὸν Οὐρανόν, καὶ θὰ δυνηθῇς νὰ ἀνέλθῃς εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο; Διότι πρέπει νὰ ἐπιθυμήσῃ κανείς, ἀφοῦ κόψῃ ὅλους αὐτοὺς τοὺς δεσμοὺς μὲ τὰ ἐγκόσμια, νὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὴν ἄνω πόλιν[43]· τόσα ἄλλα ἐμπόδια ὑπάρχουν, ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα, διὰ νὰ τὰ νικήσωμεν ὅλα, ἂς ἀκολουθήσωμεν τὴν λιτότητα· διότι οὕτω θὰ ἐνδιαφερθῶμεν καὶ διὰ τὴν αἰωνίαν ζωὴν διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΑ' (81).

(Ἰωάν. ιζ', 6 - 18).

«Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. Σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι»[1].

α'. Μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος λέγεται ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἐδίδαξε καὶ κυρίως διότι παρουσίασε τὸν Πατέρα εἰς τοὺς ἀνθρώπους· τοῦτο δὲ ἀκριβῶς καὶ τώρα λέγει: «Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις» (διότι ἀφοῦ εἶπεν: «ἐτελείωσά σου τὸ ἔργον»[2], ἐπεξηγεῖ πάλιν αὐτό, λέγων ποῖον ἔργον ἦτο)· καὶ ὅμως ἦτο φανερὸν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ (διότι καὶ ὁ Ἠσαΐας λέγει: «Ὀμεῖσθε τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινόν»[3]· ἀλλὰ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πολλάκις εἶπον, τοῦ-

43. Ἑβρ. 13, 14. Ἀποκ. 21, 2-29.
1. Ἰωάν. 17, 6.
2. Ἰωάν. 17, 4.
3. Ἠσ. 25, 18.

το καὶ τώρα λέγω, δηλαδὴ ὅτι ἂν καὶ ἦτο φανερὸν τὸ ὄνομα, ἦτο ὅμως εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὄχι πάλιν εἰς ὅλους αὐτούς· τώρα δὲ ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἐθνῶν.

Καὶ δὲν δεικνύει τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸν Ἴδιον τὸν Πατέρα ἐγνώρισαν. Δὲν εἶναι δὲ ὅμοιον νὰ μάθῃ κανεὶς ὅτι εἶναι Δημιουργὸς μὲ τὸ νὰ μάθῃ ὅτι ἔχει Υἱόν. Ἐφανέρωσε δὲ τὸ ὄνομα Αὐτοῦ καὶ διὰ λόγων καὶ δι' ἔργων.

«Οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου». Ὅπως ἀκριβῶς λέγει εἰς τὴν ἀρχήν: «Οὐδεὶς ἔρχεται πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ»[4] καὶ «ἐὰν μὴ ἑλκύσῃ αὐτὸν ὁ Πατήρ μου»[5], οὕτω καὶ ἐδῶ λέγει: «Οὓς δέδωκάς μοι»· καὶ ὅμως ὁ Ἴδιος ὁ Κύριος λέγει διὰ τὸν Ἑαυτόν του, ὅτι εἶναι ἡ ὁδός[6].

Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι διὰ τῶν λόγων Του δύο πράγματα ἐδῶ ἀποδεικνύει, δηλαδὴ καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ὅτι θέλημα τοῦ Πατρὸς εἶναι νὰ πιστεύσουν οἱ Μαθηταὶ εἰς τὸν Υἱόν.

«Σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας». Ἐδῶ θέλει νὰ διδάξῃ ὅτι εἰς μέγαν βαθμὸν ἀγαπᾶται ὑπὸ τοῦ Πατρός. Διότι, ὅτι δὲν εἶχε ἀνάγκην νὰ λάβῃ αὐτούς, εἶναι φανερὸν ἐκ τούτου· ὁ Ἴδιος ἐδημιούργησεν αὐτούς, ὁ Ἴδιος καὶ φροντίζει δι' αὐτοὺς συνεχῶς. Πῶς λοιπὸν ἔλαβεν αὐτούς; Ἀλλά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶπον ἐγώ, τοῦτο δεικνύει τὴν συμφωνίαν πρὸς τὸν Πατέρα.

Ἐὰν δὲ κανεὶς ἤθελε νὰ ἐξετάσῃ τοὺς ἀνωτέρω λόγους μὲ τὸν ἀνθρώπινον τρόπον, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔχει λεχθῆ, δὲν θὰ εἶναι πλέον τοῦ Πατρός· διότι, ἐάν, ὅταν ὁ Πατὴρ εἶχεν αὐτούς, δὲν εἶχεν αὐτοὺς ὁ Υἱός, εἶναι εὐνόητον ὅτι, καὶ ὅταν ἔδωκεν ὁ Πατὴρ αὐτοὺς εἰς τὸν Υἱόν, παρητήθη τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐξουσίας· καὶ τὸ πλέον παράλογον πάλιν εἶναι τοῦτο· δηλαδὴ θὰ εὑρεθοῦν ὅτι, ὅταν ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πατρός, ἦσαν ἀτελεῖς, ὅταν δὲ ἦλθον πρὸς τὸν Υἱόν, τότε κατέστησαν τελειότεροι. Ἀλ-

4. Ἰωάν. 6, 65.
5. Ἰωάν. 6, 44.
6. Ἰωάν. 14, 6.

λὰ αὐτὰ εἶναι ἄξια γέλωτος καὶ νὰ τὰ εἴπωμεν.

Τί δεικνύει λοιπὸν διὰ τούτου τοῦ λόγου; Ὅτι καὶ εἰς τὸν Πατέρα ἐφαίνετο καλὸν τὸ νὰ πιστεύουν εἰς τὸν Υἱόν.

«Καὶ τὸν λόγον Σου τετηρήκασι, καὶ νῦν ἔγνωσαν ὅτι πάντα, ἃ δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἦσαν»[7]. Πῶς ἐτήρησαν τὸν λόγον Σου; Μὲ τὸ νὰ πιστεύσουν εἰς ἐμὲ καὶ νὰ μὴ προσέχουν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς αὐτόν, λέγει, «Ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθής ἐστι»[8]. Διότι μερικοὶ λέγουν ὅτι «νῦν ἔγνων ὅτι πάντα, ὅσα δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστιν», ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἔχῃ δικαιολογίαν[9]· διότι πῶς ἐπρόκειτο ὁ Υἱὸς νὰ ἀγνοῇ τὰ τοῦ Πατρός; Ἀλλὰ τοῦτο ἔχει λεχθῆ διὰ τοὺς Μαθητάς. Δηλαδὴ ἀφ' ὅτου εἶπον αὐτά, λέγει, ἔμαθον «ὅτι πάντα, ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ ἐστιν»· «τίποτε δὲν εἶναι ξένον, τίποτε ἰδιαίτερον ἐκ μέρους μου ἀπέναντί Σου· διότι τὸ ἰδιαίτερον τὰ παρουσιάζει τὰ περισσότερα ὡς νὰ ἀνήκουν εἰς ξένον. Ἔμαθον λοιπὸν ὅτι ὅλα, ὅσα διδάξω, εἶναι ἰδικά σου, καὶ τὰ διδάγματα καὶ τὰ δόγματα.

Καὶ πῶς τὰ ἔμαθον; «Ἀπὸ τοὺς λόγους μου· διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἐδίδασκον». Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὅτι «παρὰ σοῦ ἐξῆλθον»[10]· διότι τοῦτο ἐφρόντισε νὰ ἀποδείξῃ ἀπὸ ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ Εὐαγγελίου.

«Ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ»[11]. Τί λέγεις; διδάσκεις τὸν Πατέρα, ὡς νὰ ἀγνοῇ; συνομιλεῖς μὲ Αὐτὸν ὡς μὲ ἄνθρωπον μὴ γνωρίζοντα; Τί σημαίνει λοιπὸν αὐτὴ ἡ διάκρισις; Βλέπεις ὅτι ἡ προσευχὴ γίνεται ὄχι δι' ἄλλον λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν οἱ Μαθηταὶ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς αὐτούς; Διότι Ἐκεῖνος, ὁ Ὁποῖος ὄχι μόνον τὰς ἰδικάς του δωρεὰς παρέσχε, ἀλ-

7. Ἰωάν. 14, 7.
8. Ἰωάν. 3, 33.
9. «Οὐκ ἂν ἔχοι τοῦτο λόγον». Ἔχει λόγον' συνήθης ἔκφρασις παρὰ Πλάτωνι, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος συχνὰ χρησιμοποιεῖ.
10. Ἰωάν. 17, 8.
11. Ἰωάν. 17, 9.

λὰ παρακαλεῖ καὶ Ἄλλον δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν, δεικνύει μεγαλυτέραν τὴν ἀγάπην Του.

Τί σημαίνει λοιπόν: «Περὶ τούτων ἐρωτῶ»; «Οὐχ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου», λέγει, «ἀλλ' ὑπὲρ ὧν δέδωκάς μοι»[12]. Συνεχῶς θέτει τὸ «δέδωκας» διὰ νὰ μάθουν ὅτι τοῦτο εἶναι γνώμη τοῦ Πατρός. Ἔπειτα, ἐπειδὴ κατ' ἐπανάληψιν εἶπε: «Σοὶ εἰσι, καὶ σύ μοι αὐτοὺς δέδωκας», διὰ νὰ καταρρίψῃ τὴν πονηρὰν γνώμην, δηλαδὴ διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι εἶναι πρόσφατος ἡ ἐξουσία Αὐτοῦ, καὶ ὅτι τώρα αὐτοὺς ἔχει παραλάβει, τί λέγει; «Τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς»[13].

Εἶδες ἰσοτιμίαν; δηλαδὴ διὰ νὰ μὴ νομίσῃς, ὅταν ἀκούῃς: «δέδωκάς μοι», ὅτι οἱ Μαθηταὶ παύουν νὰ ἀνήκουν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πατρός, ἢ προηγουμένως δὲν ἀνῆκον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Υἱοῦ, ὁ Κύριος καὶ τὰ δύο κατέρριψεν, ἀφοῦ εἶπεν, ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπεν ἰσοδυναμοῦν αὐτὰ μὲ τὸ νὰ ἔλεγε: «Μήτε, ἀκούων ὅτι «ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας», νομίσῃς αὐτοὺς ἀλλοτρίους εἶναι τοῦ Πατρός, (τὰ γὰρ ἐμά, Αὐτοῦ ἐστι), μήτε, ἀκούων ὅτι «σοὶ ἦσαν», νομίσῃς ἀλλοτρίους αὐτοὺς εἶναι ἐμοῦ· τὰ γὰρ Αὐτοῦ, ἐμά ἐστιν».

Ὥστε τὸ «δέδωκας», ἔχει λεχθῆ μόνον λόγῳ προσαρμογῆς τοῦ λόγου εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα· διότι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχει ὁ Πατήρ, εἶναι τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχει ὁ Υἱός, εἶναι τοῦ Πατρός. Τοῦτο[14] δὲ οὔτε ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ δύναται νὰ λέγεται μὲ τὴν ἀνθρωπίνην ἔννοιαν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶναι περὶ Ἀνωτέρου τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο λέγεται οὕτω. Διότι ἐκεῖνο μέν, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ μικρότερος εἶναι βεβαίως καθ' ὁλοκληρίαν φανερὸν ὅτι εἶναι τοῦ μεγαλυτέρου, οὐδόλως ὅμως συμβαίνει τὸ ἀντίστροφον[15].

12. Ἰωάν. 17, 9.
13. Ἰωάν. 17, 10.
14. Δηλ.: «καὶ τὰ σὰ ἐμά».
15. Δηλαδὴ ὁ υἱὸς παρ' ἀνθρώποις δύναται νὰ λάβῃ, νὰ κληρονομήσῃ ἐκ φύσεως ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὸν πατέρα, δὲν δύναται ὅμως νὰ συμβῇ καὶ τὸ ἀντίστροφον.

Ἀλλ' ἐδῶ ὁ Κύριος τὰ ἀντιστρέφει, ἡ δὲ ἀντιστροφὴ δηλοῖ τὴν ἰσότητα. Δεικνύων τοῦτο καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν ὁ Κύριος, λέγει: «Πάντα τὰ τοῦ Πατρός μου ἐμά ἐστι»[16], ὁμιλῶν περὶ γνώσεως· τὸ δὲ «δέδωκάς μοι», καὶ ὅσα παρόμοια λέγει, τὰ λέγει, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι προσείλκυσεν αὐτοὺς ὄχι ὡς ξένος, ἀφοῦ ἦλθεν, ἀλλὰ ἔλαβε τοὺς ἰδικούς Του.

Ἔπειτα ἐκθέτει καὶ τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀπόδειξιν, λέγων: «Καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς»[17]· δηλαδή: «ἢ ὅτι ἐξουσίαν αὐτῶν ἔχω, ἢ ὅτι δοξάσουσιν ἐμέ, Σοὶ πιστεύοντες καὶ ἐμοί, καὶ δοξάσουσιν ὁμοίως». Ἐὰν δὲ δὲν ἔχῃ δοξασθῆ καθ' ὅμοιον τρόπον μεταξὺ τῶν Μαθητῶν Του, δὲν εἶναι πλέον τὰ τοῦ Πατρὸς ἰδικά Του· διότι κανεὶς δὲν δοξάζεται ἐκεῖ, ποὺ δὲν ἔχει ἐξουσίαν.

β'. Πῶς δὲ ἔχει δοξασθῆ καθ' ὅμοιον τρόπον; Ὅλοι ὁμοίως ἀποθνήσκουν ὑπὲρ Αὐτοῦ, ὅπως καὶ ὑπὲρ τοῦ Πατρός, καὶ κηρύσσουν Αὐτόν, ὅπως καὶ τὸν Πατέρα· καὶ ὅπως εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς λέγουν ὅτι πάντα γίνονται, οὕτω καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Υἱοῦ.

«Καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί»[18]· τοῦτο σημαίνει: «κἂν μὴ φαίνωμαι κατὰ σάρκα, διὰ τούτων δοξάζομαι». Διατί ἆρά γε συνεχῶς λέγει ὅτι «ἐν τῷ κόσμῳ οὐκ εἰμί», καὶ ὅτι «ἐπειδὴ ἀφήνω αὐτούς, θέτω αὐτοὺς ὑπὸ τὴν προστασίαν σου», καὶ «ὅτε ἤμην ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ τετήρηκα αὐτούς»;[19].

Διότι ἐὰν λάβῃ κανεὶς αὐτοὺς τοὺς λόγους μὲ τὴν καθ' αὐτὸ σημασίαν των, θὰ προκύψουν πολλὰ παράλογα· διότι πῶς δύναται νὰ ἔχῃ λογικὴν ἐξήγησιν τὸ νὰ μὴ εὑρίσκεται ὁ Ἴδιος εἰς τὸν κόσμον, καί, ὅταν ἀπέρχεται, νὰ ἐμπιστεύεται τοὺς Μαθητὰς εἰς Ἄλλον; Διότι αὐτοὶ ἦσαν ὡς λόγοι ἁπλοῦ ἀνθρώπου συνεχῶς χωριζομένου ἀπὸ Αὐτούς. Βλέπεις ὅτι κατὰ ἀνθρώπινον τρόπον ἐκφράζεται κατὰ τὸ πλεῖστον, συμφώνως

16. Ἰωάν. 16, 15.
17. Ἰωάν. 17, 10.
18. Ἰωάν. 17, 11.
19. Ἰωάν. 17, 12.

μὲ τὴν νοοτροπίαν αὐτῶν, ἐπειδὴ ἐνόμιζον ὅτι εἶχον κάπως περισσοτέραν ἀσφάλειαν ἐκ τῆς παρουσίας Αὐτοῦ;

Διὰ τοῦτο λέγει: «Ὅτε ἐγὼ ἤμην, ἐτήρουν αὐτούς». Καὶ ὅμως λέγει ὅτι «ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς»[20], καὶ «μεθ' ὑμῶν εἰμὶ ἕως τῆς συντελείας»[21]. Πῶς τώρα λέγει αὐτά, ὡς νὰ πρόκειται νὰ χωρισθῇ; Ἀλλά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶπον, τὰ λέγει σύμφωνα μὲ τὴν νοοτροπίαν των, διὰ νὰ ἀναπνεύσουν ὀλίγον, ἀκούοντες Αὐτὸν νὰ λέγῃ αὐτὰ καὶ νὰ ἐμπιστεύεται αὐτοὺς εἰς τὸν Πατέρα.

Διότι, ἐπειδή, ἐνῷ ἤκουον ἐξ Αὐτοῦ πολλοὺς παρηγορητικοὺς λόγους, δὲν ἐπείσθησαν, τοῦ λοιποῦ συνομιλεῖ μὲ τὸν Πατέρα, δεικνύων τὴν στοργὴν ἀπέναντι αὐτῶν· οἱ λόγοι του ἰσοδυναμοῦν μὲ τὸ νὰ ἔλεγεν: «Ἐφ' ὅσον μὲ καλεῖς πρὸς Σέ, κατάστησε αὐτοὺς ἀσφαλεῖς».

«Ἐγὼ γὰρ πρὸς σὲ ἔρχομαι»[22]. Τί λέγεις; καὶ δὲν δύνασαι νὰ διατηρήσῃς Αὐτούς; Ναί, δύναμαι. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν λέγεις ταῦτα; «Ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην»[23], δηλαδή, «νὰ μὴ ταράσσωνται, ἐπειδὴ εἶναι ἀτελέστεροι». Αὐτὰ δὲ ἀφοῦ εἶπεν, ἔδειξεν ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ ἔλεγε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ τὴν ἀνακούφισιν καὶ τὴν χαρὰν αὐτῶν· διότι φαίνεται ὅτι ὁ λόγος παρουσιάζει ἀντίθεσιν.

«Νῦν δὲ οὐκ εἰμι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσι»· τοῦτο δηλαδὴ ὑπέθετον ἐκεῖνοι· κατ' ἀρχὴν λοιπὸν ἐκφράζεται εἰς αὐτοὺς μὲ τὸν ἀνθρώπινον τρόπον· διότι ἐὰν ἔλεγεν: «ἐγὼ τηρῶ αὐτούς» δὲν θὰ ἐπίστευον τότε· διὰ τοῦτο λέγει: «Πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου»[24]· δηλαδὴ «διὰ τῆς σῆς βοηθείας».

Ὅτε ἤμην ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ αὐτοὺς ἐτήρουν ἐν

20. Ἰωάν. 14, 28.
21. Ματθ. 28, 20.
22. Ἰωάν. 17, 13.
23. Ἰωάν. 17, 13.
24. Ἰωάν. 17, 11.

τῷ ὀνόματί σου»[25]. Πάλιν ὡς ἄνθρωπος ὁμιλεῖ καὶ ὡς προφήτης· διότι εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν φαίνεται νὰ ἔπραξεν κάτι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ.

«Οὓς δέδωκάς μοι, ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ»[26]. Καὶ εἰς ἄλλην περίπτωσιν λέγει: «Πᾶν, ὃ δέδωκάς μοι, οὐ μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ»[27]. Καὶ ὅμως δὲν ἐχάθη ἐκεῖνος[28] μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ κατόπιν· πῶς λοιπὸν λέγει: «Οὐ μὴ ἀπολέσω»; Ἐννοεῖ: «Τὸ ἐμὸν μέρος[29], οὐ μὴ ἀπολέσω»· (δηλαδὴ ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ, δὲν θὰ γίνω αἴτιος ἀπωλείας) πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ εἰς ἄλλο μέρος δεικνύων καθαρώτερον ἔλεγεν: «Οὐ μὴ ἐκβάλω αὐτὸν ἔξω»[30], «δὲν θὰ ἀποχωρήσῃ κανεὶς ἐξ αἰτίας μου, οὔτε ἐπειδὴ τὸν ὠθῶ (πρᾶγμα, ποὺ δὲν κάμνω), οὔτε ἐγκαταλειφθεὶς ἐκ μέρους μου· ἐὰν δὲ ἀφ' ἑαυτῶν ἀπομακρύνωνται, ἐγὼ δὲν σύρω αὐτοὺς διὰ τῆς βίας».

«Νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι»[31]. Παρατηρεῖς ὅτι ὁ διάλογος διεξάγεται κατὰ ἀνθρωπινώτερον τρόπον; Ὥστε ἐὰν κανεὶς ἤθελε νὰ παρουσιάζῃ κατώτερον τὸν Υἱὸν ἐκ τῶν λόγων τούτων, θὰ παρουσιάσῃ κατώτερον καὶ τὸν Πατέρα. Παρατήρει λοιπὸν ἐξ ἀρχῆς ὅτι ὁ Κύριος ὁμιλεῖ ἄλλοτε μὲν ὡς διδάσκων καὶ δίδων διευκρινήσεις εἰς τὸν Πατέρα, ἄλλοτε δὲ ὡς δίδων παραγγελίας· ὡς διδάσκων μὲν ὅταν π.χ. λέγῃ: «Οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ», ὡς παραγγέλων δέ, ὅταν λέγῃ: «Ἐγὼ ἐτήρησα αὐτοὺς ἕως ἄρτι», «καὶ οὐδεὶς ἀπώλετο», καὶ «σὺ τοίνυν τήρησον αὐτοὺς» λέγει· καὶ πάλιν: «Σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας», καὶ «ὅτε ἤμην ἐν τῷ κόσμῳ, ἐτήρουν αὐτούς».

25. Ἰωάν. 17, 12.
26. Ἰωάν. 17, 12.
27. Ἰωάν. 6, 39.
28. Δηλαδὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας.
29. «Τὸ ἐμὸν μέρος». Ἔκφρασις ἀπαντῶσα παρὰ Πλάτωνι. («Καὶ τὸ σὸν μέρος, ὅτι ἂν τύχωσι, τοῦτο πράξουσι». Πλ. Κρίτων 5).
30. Ἰωάν. 6, 39.
31. Ἰωάν. 17, 13.

Ἀλλὰ ὅλων ἡ ἐξήγησις εἶναι ὅτι οἱ λόγοι ἔχουν λεχθῆ[32] σύμφωνα μὲ τὴν ἀδυναμίαν των[33].

Ὅταν εἶπε δὲ ὅτι «οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας», προσέθεσεν: «Ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ». Ποίαν Γραφὴ ἐννοεῖ; Ἐκείνην, ἡ ὁποία προλέγει περὶ αὐτοῦ. Δὲν ἀπωλέσθη βεβαίως διὰ τοῦτο, δηλαδὴ «ἵνα ἡ Γραφὴ πληρωθῇ». Καὶ περὶ τῆς ἐκφράσεως ταύτης πολλὰ εἴπομεν καὶ πρότερον, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς ὁ τρόπος ἐκφράσεως εἶναι ἰδιάζων τρόπος τῆς Γραφῆς, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκθέτει τὰ συμβαίνοντα ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων[34]. Καὶ πρέπει μὲ ἀκρίβειαν ὅλα νὰ τὰ ἐξετάζῃ κανείς, καὶ τὸν λεκτικὸ τρόπον τοῦ ὁμιλοῦντος, καὶ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τοὺς νόμους τῆς Γραφῆς, ἐὰν βεβαίως δὲν προτιθέμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς παραλογισμούς· διότι λέγει: «ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσί»[35].

γ'. Τὸ χωρίον δὲ τοῦτο πρέπει νὰ τὸ ἀναγινώσκῃ τις ὄχι μόνον διὰ τὴν κατανόησιν τῶν Γραφῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀσχολίαν του μὲ βιοτικὰ ζητήματα· διότι καὶ τὰ μικρὰ παιδία τὰ μὲν σπουδαῖα πράγματα δὲν τὰ ἐπιθυμοῦν, ἀλλὰ συνηθίζουν νὰ θαυμάζουν τὰ μὴ ἔχοντα οὐδεμίαν ἀξίαν· διότι καὶ τὰ ὀχήματα καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὸν περιποιούμενον τοὺς ἡμιόνους, καὶ τοὺς τροχούς, ὅλα χαίρουν νὰ τὰ βλέπουν κατεσκευασμένα ἐξ ὀστράκου· ἂν δὲ ἴδουν βασιλέα νὰ κάθηται ἐπὶ ὀχήματος χρυσοῦ, καὶ ζεῦγος λευκῶν ἡμιόνων, καὶ πολὺν τὸν στολισμόν, οὔτε στρέφονται νὰ ἴδουν· καὶ νύμφας πάλιν ὅταν λάβουν κατεσκευασμένας ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, τὰς καλλωπίζουν, τὰς δὲ πραγματικάς, αἱ ὁποῖαι λάμπουν, δὲν γνωρίζουν.

Τοῦτο πάσχουν τώρα καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων·

32. «Εἰρῆσθαι τὰ εἰρημένα». Ταυτόσημον σχῆμα.
33. Δηλαδὴ οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου προσαρμόζονται εἰς τὴν νοητικήν των ἱκανότητα (Συγκατάβασις).
34. Δηλαδή, ὅταν λέγῃ «ἵνα πληρωθῇ ἡ Γραφή», δὲν σημαίνει ὅτι συνέβη «μὲ τὸν σκοπὸν νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ Γραφή», ἀλλὰ συνέβη «μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπαληθεύσουν οἱ λόγοι τῆς Γραφῆς». (Πρβλ. ὁμιλ. 84 δ', ὑποσ. 28).
35. Α' Κορινθ. 14, 20.

δηλαδὴ περὶ τῶν οὐρανίων ὅταν ἀκούουν, οὔτε δίδουν προσοχήν, ἀπέναντι δὲ τῶν πηλίνων ἀντικειμένων ὁμοίως μὲ τὰ παιδία αἰσθάνονται φόβον, καὶ τὸν γήϊνον πλοῦτον θαυμάζουν, καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν τρυφηλότητα τῆς παρούσης ζωῆς· καὶ ὅμως αὐτὰ εἶναι παιδαριώδη, ὅπως καὶ ἐκεῖνα (τὰ ἐξ ὀστράκου κατεσκευασμένα), τὰ δὲ οὐράνια εἶναι αἴτια ζωῆς, δόξης καὶ ἀναπαύσεως.

Ἀλλ' ὅπως τὰ παιδία, ἐὰν μὲν στερηθοῦν τούτων κλαίουν, ἐκεῖνα δὲ οὔτε νὰ ἐπιθυμήσουν γνωρίζουν, καθ' ὅμοιον τρόπον φέρονται καὶ πολλοὶ ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἄνδρες. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Παῦλος: «Μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσί».

Χρήματα ἐπιθυμεῖς, εἰπέ μου, καὶ δὲν ἐπιθυμεῖς πλοῦτον, ὁ ὁποῖος παραμένει, ἀλλὰ παιγνίδια παιδικά; Ἔπειτα, ἂν μὲν ἴδῃς κανένα νὰ θαυμάζῃ νόμισμα μολύβδου καὶ νὰ κύπτῃ, διὰ νὰ τὸ λάβῃ, θὰ θεωρήσῃς αὐτὸν πολὺ πτωχόν, σὺ δέ, συλλέγων τὰ ἔχοντα μικροτέραν ἀξίαν ἀπὸ αὐτά, συγκαταλέγεις τὸν ἑαυτόν σου μεταξὺ τῶν πλουσίων; καὶ πῶς δύναται τοῦτο νὰ δικαιολογηθῇ;

Διότι θὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι πλούσιος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καταφρονεῖ ὅλα τὰ τῆς παρούσης ζωῆς. Διότι κανεὶς δὲν θὰ προτιμήσῃ νὰ περιφρονήσῃ τὰ μικρᾶς ἀξίας αὐτὰ πράγματα, δηλαδὴ τὸν ἄργυρον, τὸν χρυσὸν καὶ τὰ ἄλλα τὰ φανταστικά, ἂν δὲν ἐπιθυμῇ τὰ ἀνώτερα, ὅπως βεβαίως δὲν θὰ περιφρονήσῃ τὸ μολύβδινον νόμισμα, ἂν δὲν ἔχῃ ἀποκτήσει χρυσᾶ νομίσματα.

Καὶ σὺ λοιπόν, ὅταν ἴδῃς ἄνθρωπον νὰ προσπερνάῃ ὅλον τὸν κόσμον, νὰ θεωρήσῃς ὅτι διὰ κανένα ἄλλον λόγον δὲν κάμνει αὐτό, παρὰ ἀπὸ τὸ νὰ ἀποβλέπῃ εἰς ἕνα ἀνώτερον κόσμον. Οὕτω καὶ ὁ γεωργὸς περιφρονεῖ τὸν ὀλίγον σῖτον, ὅταν ἀναμείνῃ πλουσιώτερον θερισμόν.

Ἐὰν δέ, ὅταν εἶναι ἀβεβαία ἡ ἐλπίς, περιφρονῶμεν τὰ ὑπάρχοντα, πολλῷ μᾶλλον πρέπει νὰ πράττωμεν τοῦτο, ὅταν ἡ προσδοκία εἶναι βεβαία.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἱκετεύω καὶ παρακαλῶ, μὴ ζημιώνωμεν τοὺς ἑαυτούς μας, οὔτε, ὅταν κατέχωμεν βόρβορον, νὰ στερῶμεν τοὺς ἑαυτούς μας τῶν οὐρανίων θησαυρῶν, ὁδηγοῦντες τὸ πλοῖον εἰς τοὺς λιμένας φορτωμένον καλάμην καὶ ἄχυρον.

Ὅ,τι θέλει κανεὶς ἂς λέγῃ δι' ἡμᾶς, ἂς δυσαρεστῆται ἐκ τῆς συνεχοῦς παραινέσεως, ἂς μᾶς ἀποκαλῇ φλυάρους, βαρετούς, ἐνοχλητικούς· δὲν θὰ παύσωμεν συνεχῶς δι' αὐτὰ νὰ συμβουλεύωμεν, καὶ συνεχῶς νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν εἰς σᾶς ὅλους ἐκείνους τοὺς λόγους τοῦ Προφήτου: «Τὰς ἁμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἀνομίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων, καὶ ἄφαψαι αὐτὰς ἐπὶ σῷ τραχήλῳ»[36].

Ὄχι σήμερον μὲν νὰ κάμῃς ἐλεημοσύνην, αὔριον δὲ νὰ ἀφήσῃς αὐτήν· διότι τὸ σῶμα τοῦτο ἔχει ἀνάγκην καθημερινῆς τροφῆς. Οὕτω καὶ ἡ ψυχή, καὶ πολὺ περισσότερον ἐκείνη· καὶ ἂν δὲν κουράζεσαι ἀπὸ αὐτὸ ποὺ θὰ εἴπω, καθίσταται ἀσθενεστέρα καὶ ἀσχημοτέρα.

Ἂς μὴ παραβλέψωμεν λοιπὸν αὐτὴν ὥστε νὰ καταστρέφεται καὶ νὰ πιέζεται. Πολλὰ τραύματα καθημερινῶς λαμβάνει, κατεχομένη ὑπὸ ἐπιθυμιῶν, ὀργιζομένη, δεικνύουσα ὀκνηρίαν, ὑβριζομένη, ἀμυνομένη, φθονοῦσα. Πρέπει λοιπὸν δι' αὐτὴν καὶ φάρμακα νὰ παρασκευάζωμεν. Δὲν εἶναι δὲ μικρὸν τὸ φάρμακον τῆς ἐλεημοσύνης, διότι δύναται νὰ τεθῇ ἐπὶ ὅλων τῶν τραυμάτων· διότι λέγει: «δότε ἐλεημοσύνην, καὶ πάντα ὑμῖν ἔσται καθαρά»[37]· ἐλεημοσύνην, ὄχι πλεονεξίαν· διότι τὸ ἐκ πλεονεξίας προερχόμενον δὲν μένει, καὶ ἂν δώσῃς εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην· διότι ἐλεημοσύνη εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία ἔχει ἀπαλλαγῆ πάσης ἀδικίας· αὐτὴ τὰ καθιστᾷ ὅλα καθαρά. Αὐτὴ εἶναι ἀνωτέρα καὶ ἀπὸ τὴν νηστείαν καὶ ἀπὸ τὴν κατάκλισιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους· ἂν καὶ ἐκεῖνα εἶναι περισσότερον κοπιαστικὰ καὶ ἐπίμονα, ἐν τούτοις αὐτὴ εἶναι ἐπικερδεστέρα· φωτίζει τὴν ψυχήν, τὴν τρέφει, τὴν καθιστᾷ καλὴν καὶ ὡραίαν.

36. Δαν. 4, 24.
37. Λουκ. 11, 41.

Δὲν ἐνισχύει τόσον τοὺς ἀθλητὰς ὁ καρπὸς τῆς ἐλαίας, ὅσον ἀναζωογονεῖ τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς εὐσεβείας τὸ ἔλαιον τοῦτο (δηλαδὴ ἡ ἐλεημοσύνη)[38]. Ἄς ἀλείψωμεν λοιπὸν τὰς χεῖρας, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσωμεν καλῶς τὸν ἀντίπαλον[39].

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος φροντίζει νὰ ἐλεῆ τὸν ἔχοντα ἀνάγκην, ταχέως θὰ ἀπόσχῃ καὶ τῆς πλεονεξίας· ὁ ἐπιδιδόμενος εἰς τὸ νὰ δίδῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς ταχέως καὶ τῆς ὀργῆς θὰ ἀπόσχῃ, καὶ δὲν θὰ ὑπερηφανευθῇ οὐδέποτε.

Διότι, ὅπως ὁ ἰατρὸς θεραπεύων συνεχῶς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τραυματισθῆ, συγκρατεῖται εὐκόλως, ἐφ' ὅσον παρατηρεῖ καλῶς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν εἰς τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ἐὰν ἐπιληφθῶμεν τῆς βοηθείας τῶν πτωχῶν, εὐκόλως θὰ φιλοσοφήσωμεν, καὶ δὲν θὰ θαυμάσωμεν τὸν πλοῦτον, οὔτε τὰ παρόντα θὰ τὰ θεωρήσωμεν μεγάλης ἀξίας, ἀλλὰ θὰ τὰ περιφρονήσωμεν ὅλα, καί, ἀφοῦ ὑψωθῶμεν πρὸς τὸν οὐρανόν, εὐκόλως θὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει εἰς τὸν Πατέρα ἡ δόξα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

38. «Οὐχ οὕτω τοὺς ἀθλητὰς ὁ τῆς ἐλαίας καρπὸς ἀνέχει ὡς τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς εὐσεβείας τουτὶ τὸ ἔλαιον ἀνακτᾶται. Σχήματα ὁμοιοτέλευτα, ὁμοιοκάταρκτα καὶ πάρισον.

39. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῆς πάλης, καθ' ἣν οἱ ἀντίπαλοι ἠλείφοντο δι' ἐλαίου.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΒ' (82).

(Ἰωάν. ιζ', 14 - 26).

«Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου»[1].

α'. Ὅταν ἀφοῦ καταστῶμεν ἐνάρετοι, διωκώμεθα ὑπὸ τῶν πονηρῶν, καί, ἐπιθυμοῦντες τὴν ἀρετήν, χλευαζώμεθα ὑπ' ἐκείνων, ἄς μὴ δυσαρεστούμεθα οὔτε νὰ ὀργιζώμεθα· διότι τὸ πρᾶγμα εἶναι τοιαύτης φύσεως, καὶ παντοῦ συνήθως ἡ ἀρετὴ γεννᾷ μῖσος ἐκ μέρους τῶν πονηρῶν· διότι, ἐπειδὴ φθονοῦν αὐτούς, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ζήσουν ὅπως πρέπει, καὶ ἐπειδὴ νομίζουν ὅτι ἑτοιμάζουν διὰ τὸν ἑαυτόν των ὑπεράσπισιν, ἐὰν καταπατήσουν τὴν φήμην τῶν ἄλλων, καὶ τοὺς μισοῦν, διότι ἐπιτελοῦν τὰ ἀντίθετα, καὶ πράττουν τὰ πάντα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ καταισχύνουν τὸν βίον ἐκείνων.

Ἀλλὰ ἄς μὴ θλιβώμεθα· διότι τοῦτο εἶναι σημεῖον ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς λέγει: «Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει[2], καὶ ἀλλοῦ πάλιν: «Οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι»[3]· διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ λέγει: «Τὸν λόγον σου δέδωκα αὐτοῖς, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς». Πάλιν λέγει τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶναι ἄξιοι νὰ τύχουν πολλῆς φροντίδος ἐκ μέρους τοῦ Πατρός· διότι λέγει: διὰ Σὲ ἐμισήθησαν καὶ διὰ τὸν

1. Ἰωάν. 17, 14.
2. Ἰωάν. 15, 19.
3. Λουκ. 6, 26.

λόγον Σου· ὥστε εἶναι δίκαιον[4] νὰ τύχουν πάσης φροντίδος.

«Οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ»[5]. Πάλιν καθιστᾷ σαφέστερον τὸν λόγον, πάλιν καθιστᾷ αὐτὸν περισσότερον εὐνόητον· τοῦτο δὲ εἶναι ἴδιον Ἐκείνου, ὁ Ὁποῖος τίποτε ἄλλο δὲν δεικνύει, παρὰ μόνον ὅτι λαμβάνει μεγάλην πρόνοιαν διὰ τοὺς Μαθητὰς μὲ τὸ νὰ παρακαλῇ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιμελῶς τὸν Πατέρα.

Καὶ ὅμως ὁ Ἴδιος ἔλεγεν ὅτι ὁ Πατὴρ θὰ κάμῃ ὅλα, ὅσα οἱ Μαθηταὶ ζητήσουν· πῶς λοιπὸν ἐδῶ ὁ Ἴδιος παρακαλεῖ τὸν Πατέρα ὑπὲρ αὐτῶν; Διότι, ὅπως εἶπα, τίποτε ἄλλο δὲν δεικνύει παρὰ τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτούς.

«Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσί, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου»[6]. Πῶς λοιπὸν λέγει εἰς ἄλλο μέρος: «Οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου, σοὶ ἦσαν»;[7]. Ἐκεῖ μὲν ἐννοεῖ τὴν φύσιν, ἐδῶ δὲ ὁμιλεῖ περὶ πονηρῶν πράξεων[8]. Καὶ συνθέτει μακρὸν ἐγκώμιον· λέγει πρῶτον ὅτι δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου· κατόπιν ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Πατὴρ ἔδωκεν αὐτούς, καὶ ὅτι οἱ Μαθηταὶ τὸν λόγον Αὐτοῦ ἐτήρησαν, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο μισοῦνται.

Ἐὰν δὲ λέγῃ: «Καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου», νὰ μὴ θορυβηθῇς· διότι τὸ «καθὼς» ἐδῶ δὲν δεικνύει ἀπόλυτον ἀκρίβειαν· διότι, ὅπως, ὅταν λέγεται

4. «δίκαιοι πάσης ἂν εἶεν ἀπολαῦσαι προνοίας». Ὅρα ὅτι ἔθηκε προσωπικὴν ἀντὶ ἀπροσώπου ἐκφράσεως (δίκαιοι ἂν εἶεν ἀντὶ τοῦ δίκαιον ἂν εἴη). Πρβλ. τὸ τοῦ Πλάτωνος «δίκαιός εἰμι ἀπολογήσασθαι». (Ἀντὶ τοῦ «δίκαιόν ἐστιν ἐμὲ ἀπολογήσασθαι»).

5. Ἰωάν. 17, 15.

6. Ἰωάν. 17, 14.

7. Ἰωάν. 17, 6.

8. Δηλαδὴ ὅταν λέγῃ: «Οὓς δέδωκας ἐκ τοῦ κόσμου...», ἐννοεῖ ὅτι κατάγονται ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν δὲ λέγῃ: «Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἦσαν...» ἐννοεῖ ὅτι δὲν μιμοῦνται τὸν κόσμον εἰς τὰς ἀνεπιτρέπτους ἐνεργείας του, δὲν φρονοῦν τὰ τοῦ κόσμου. Δηλαδὴ εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ Κύριος ἐννοεῖ ὅτι σωματικῶς κατάγονται ἐκ τοῦ κόσμου, εἰς δὲ τὴν δευτέραν περίπτωσιν ὅτι πνευματικῶς εἶναι ἄσχετοι πρὸς τὸν κόσμον.

τὸ «καθὼς» ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρός, δεικνύεται ὅτι εἶναι πολλὴ ἡ ἰσότης λόγῳ τῆς συγγενείας τῆς φύσεως, οὕτως, ὅταν λέγεται ἐπὶ ἡμῶν καὶ τοῦ Υἱοῦ, πολὺ διάστημα μεσολαβεῖ· διότι εἶναι πολλὴ καὶ ἄπειρος ἡ παρεμβαλλομένη ἀπόστασις μεταξὺ τῆς φύσεως ἡμῶν καὶ τῆς φύσεως Ἐκείνου· διότι ἐὰν «ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν αὐτός, οὐδὲ δόλος τις εὑρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ»[9], πῶς θὰ ἠδύναντο οἱ Ἀπόστολοι νὰ ἐξισωθοῦν μὲ Αὐτόν;

Τί σημαίνει λοιπὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγει: «Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσί»; Βλέπουν πρὸς ἄλλο, δὲν ὑπάρχει τίποτε γήϊνον μὲ τὸ ὁποῖον νὰ εἶναι αὐτοὶ συνδεδεμένοι, ἀλλὰ ἔχουν καταστῆ πολῖται τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ διὰ τούτους δὲ τοὺς λόγους δεικνύει τὴν ἀγάπην Αὐτοῦ, ὅταν ἐγκωμιάζῃ αὐτοὺς πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ἐμπιστεύεται αὐτοὺς εἰς Αὐτόν.

Ὅταν εἶπε δέ: «Τήρησον αὐτούς»[10], δὲν ὁμιλεῖ μόνον περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς ἐκ τῶν κινδύνων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς παραμονῆς τῶν Μαθητῶν εἰς τὴν Πίστιν· διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσεν: «Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου»[11]· κατάστησον αὐτοὺς ἁγίους διὰ τῆς δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων.

Ὅπως, ὅταν λέγῃ: «Καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν»[12], καὶ τώρα τὸ αὐτὸ λέγει: «Παίδευσον αὐτούς, δίδαξον τὴν ἀλήθειαν». Καὶ ὅμως λέγει ὅτι τοῦτο τὸ ἐπιτελεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον[13], πῶς λοιπὸν τώρα ζητεῖ αὐτὸ ἀπὸ τὸν Πατέρα; Διὰ νὰ μάθῃς πάλιν τὴν ἰσοτιμίαν· διότι τὰ ὀρθὰ δόγματα, τὰ ὁποῖα λέγονται περὶ Θεοῦ, ἁγιάζουν τὴν ψυχήν. Ἐὰν δὲ λέγῃ ὅτι διὰ λόγων ἁγιάζεται ἡ ψυχή, νὰ μὴ ἀπορήσῃς.

Καὶ διὰ νὰ ἐννοήσουν οἱ Μαθηταί, ὅτι ὁμιλεῖ περὶ δογμάτων, προσέθεσεν: «Ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐ-

9. Ἡσ. 53, 9 καὶ Α΄ Πέτρ. 2, 22.

10. Ἰωάν. 17, 11.

11. Ἰωάν. 17, 17.

12. Ἰωάν. 15, 3.

13. Ἰωάν. 14, 17.

στι»[14]· δηλαδὴ «οὐδὲν ψεῦδος δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτόν, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε ὅλα τὰ λεχθέντα πρέπει νὰ πραγματοποιηθοῦν»· καὶ βεβαιώνει ὅτι οὐδὲν τυπικόν, οὔτε σωματικὸν δεικνύει μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους· καθὼς καὶ ὁ Παῦλος λέγει περὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅτι «ἡγίασεν αὐτὴν ἐν ῥήματι»[15]· διότι καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ ἐπιτελῇ κάθαρσιν.

Νομίζω δὲ ὅτι καὶ κάτι ἄλλο δεικνύει τὸ «ἁγίασον αὐτούς», περίπου τὸ ἑξῆς: «νὰ διαχωρίσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου διὰ τὸν λόγον καὶ τὸ κήρυγμα.

Καὶ τοῦτο πάλιν φαίνεται ἐκ τῶν ἀκολουθούντων λόγων· δηλαδὴ λέγει: «Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτούς»[16]· τοῦτο δὲ λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Θέμενος ἐν ὑμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς»[17]· δηλαδὴ διὰ τὸν σκοπόν, διὰ τὸν ὁποῖον ἦλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον, δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ οἱ Μαθηταὶ ἐπεσκέφθησαν τὴν οἰκουμένην.

Τὸ δὲ «καθὼς» πάλιν ἐδῶ δὲν κεῖται μὲ τὴν σημασίαν τῆς ὁμοιώσεως μεταξὺ Αὐτοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων (διότι κατὰ ποῖον ἄλλον τρόπον ἦτο δυνατὸν νὰ σταλοῦν εἰς τοὺς ἀνθρώπους;)[18], συνήθεια δὲ εἰς τὸν Κύριον εἶναι καὶ τὸ μέλλον νὰ τὸ παρουσιάζῃ ὡς τετελεσμένον.

«Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν τῇ ἀληθείᾳ». Τί σημαίνει «Ἁγιάζω ἐμαυτόν»; Προσφέρω εἰς Σὲ θυσίαν. Αἱ δὲ θυσίαι ὅλαι ἅγιαι λέγονται· καὶ κυρίως ἅγια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀφιερωθῆ εἰς τὸν Θεόν. Διότι, ἐπειδὴ παλαιότερον τυπικῶς ὁ ἁγιασμὸς συνίστατο εἰς θυσίαν προβάτου, τώρα δὲ δὲν συνίσταται εἰς τυπικὰς ἱεροτελεστίας ἀλλὰ εἰς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο λέγει: «Ἵνα ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου»[19]· διότι καὶ αὐτοὺς Σοῦ ἀφιερώνω καὶ προσφέρω.

Λέγει τοῦτο ἢ διότι τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν κεφαλὴν (δηλαδὴ τὸν Ἴδιον τὸν Ἀρχηγόν), ἢ διότι καὶ αὐτοὶ θὰ θυσιασθοῦν· διότι λέγει: «παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν»[20], καὶ «ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς»[21], καὶ «ἄνευ θανάτου[22] καθιστᾷ αὐτοὺς θυσίαν καὶ προσφοράν».

Δηλαδὴ ὅτι ὑπαινίσσεται τὴν θυσίαν Αὐτοῦ, ὅταν λέγῃ: «Ἁγιάζω», εἶναι φανερὸν ἐκ τῶν ἑξῆς: «Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ»[23]. Διότι, ἐπειδὴ ὑπὲρ αὐτῶν ἀπέθνησκεν, (εἶπε δὲ ὅτι «ὑπὲρ αὐτῶν ἁγιάζω ἐμαυτόν»), διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι μόνον ὑπὲρ τῶν Ἀποστόλων ἔπραττε τοῦτο, προσέθεσεν: «Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ».

θ΄. Διὰ τούτων τῶν λόγων πάλιν ἐνεθάρρυνε τὰς ψυχὰς αὐτῶν, διότι ἔδειξεν ὅτι πολλοὶ μαθηταὶ θὰ γίνουν. Δηλαδή, ἐπειδή, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχον ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὸ κατέστησε κοινὸν δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πάλιν αὐτοὺς παρηγορεῖ, δεικνύων ὅτι θὰ καταστοῦν αἴτιοι τῆς σωτηρίας τῶν ἄλλων.

Ἀφοῦ ὡμίλησε δὲ καὶ περὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ διὰ τῆς Πίστεως καὶ τῆς θυσίας, ὁμιλεῖ ἐν συνεχείᾳ περὶ ὁμονοίας, καὶ μὲ τοῦτο τοῦ λοιποῦ κλείει τὸν λόγον, ἀφοῦ ἐξ αὐτῆς ἤρχισε καὶ εἰς αὐτὴν κατέληξε· διότι καὶ ὅταν ἀρχίζῃ, λέγει: «Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν»[24], καὶ ἐδῶ: «ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς σύ, Πάτερ, ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν σοί»[25].

Πάλιν τὸ «καθὼς» δὲν ἔχει τὴν σημασίαν ἀπολύ-

14. Ἰωάν. 17, 17.
15. Ἐφεσ. 5, 26.
16. Ἰωάν. 17, 18.
17. Β' Κορινθ. 5, 19.
18. Δηλαδὴ τὸ καθὼς τίθεται ἐνταῦθα οὐχὶ ἐπὶ τῆς φύσεως, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ἀποστολῆς. «Καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀποστέλλω αὐτούς».

19. Ἰωάν. 17, 19.
20. Ἰωάν. 17, 19.
21. Ρωμ. 12, 1.
22. Ψαλμ 43, 23
23. Χωρὶς νὰ θυσιάζῃ αὐτοὺς ἐπὶ βωμῶν.
24. Ἰωάν. 17, 20.
25. Ἰωάν. 13, 34.

του ἐξισώσεως ἐπὶ τῶν Μαθητῶν· διότι δὲν ἦτο δυνατὴ εἰς αὐτοὺς ἡ ἐξίσωσις μὲ τὸν Κύριον εἰς τόσον ὑψηλὸν σημεῖον, ἀλλὰ ὅσον ἦτο δυνατὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ὅπως, ὅταν λέγῃ: «Γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς ὁ Πατὴρ ἡμῶν»[26]. Τί σημαίνει δέ: «Ἐν ἡμῖν»; σημαίνει: Ἐν τῇ πίστει, τῇ εἰς ἡμᾶς. (Δηλαδὴ εἰς τὴν Πίστιν τὴν ὁποίαν πρεσβεύουν εἰς τὴν θεότητα· εἰς τὴν Πίστιν εἰς τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα).

Διότι, ἐπειδὴ τίποτε δὲν ἀνησυχεῖ τόσον ὅλους τοὺς Μαθητάς, ὅσον τὸ νὰ ἔχουν διασπασθῆ, δημιουργεῖ τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα, ὥστε νὰ ἀποτελέσουν ἑνότητα. Τί λοιπόν; ἐπέτυχε τοῦτο; δύναται νὰ ἐρωτήσῃ τις. Καὶ πολὺ μάλιστα· διότι ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευσαν διὰ τῶν Ἀποστόλων, ἀποτελοῦν ἑνότητα, ἂν καὶ μερικοὶ διεσπάσθησαν· βεβαίως οὔτε τοῦτο δὲν ἔμεινεν ἀπαρατήρητον ἀπὸ τὸν Κύριον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ προεῖπε, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀδιαφορίας τῶν ἀνθρώπων.

«Ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας»[27]· τοῦτο δὲ ἀκριβῶς βεβαίως εἶναι, τὸ ὁποῖον, ὅταν ἤρχιζεν, ἔλεγεν, δηλαδὴ ὅτι «ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ ἔστε μαθηταί, ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους»[28]. Καὶ πῶς ἐπρόκειτο ἀπὸ αὐτὸ νὰ πιστεύσουν; Διότι εἷς εἶναι ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, λέγει. Ἂν λοιπὸν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔμαθον ἐκ τούτων, τὰ διατηρήσουν, οἱ ἀκροαταὶ θὰ γνωρίσουν τὸν διδάσκαλον ἀπὸ τοὺς Μαθητάς, ἐὰν δὲ φιλονικοῦν, οἱ ἀκροαταὶ δὲν θὰ εἴπουν ὅτι οἱ Μαθηταὶ εἶναι εἰρηνικοῦ Θεοῦ· ὅταν δὲ ἐγὼ δὲν εἶμαι εἰρηνικός, δὲν θὰ παραδεχθοῦν οἱ ἀκροαταὶ ὅτι ἔχω ἀποσταλῆ ἐκ μέρους Σου.

Παρατηρεῖς πῶς μέχρι τέλους ἀποδεικνύει τοῦτο, τὴν συμφωνίαν πρὸς τὸν Πατέρα;

«Κἀγὼ τὴν δόξαν, ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς»[29]· τὴν δόξαν διὰ τῶν σημείων, διὰ τῶν δογμάτων

26. Ἰωάν. 17, 21.
27. Λουκ. 6, 36.
28. Ἰωάν. 17, 21.
29. Ἰωάν. 13, 35.

καὶ διὰ νὰ ἔχουν ὁμόνοιαν. Διότι αὐτὴ ἡ δόξα, δηλαδὴ τὸ νὰ ἀποτελοῦν ἑνότητα, εἶναι καὶ ἀπὸ τὰ θαύματα σπουδαιοτέρα. Διότι, ὅπως καὶ τὸν Θεὸν θαυμάζουν, διότι δὲν παρουσιάζεται στάσις οὔτε μάχη εἰς τὴν φύσιν Ἐκείνου καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ μεγίστην δόξαν, οὕτω καὶ οἱ Μαθηταί, λέγει, ἐκ τούτων τῶν προσόντων νὰ καταστοῦν ἔνδοξοι.

Καὶ πῶς, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ζητεῖ ἀπὸ τὸν Πατέρα νὰ δώσῃ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο εἰς αὐτούς, ἐνῷ ὁ Ἴδιος λέγει ὅτι τὸ δίδει; Διότι εἴτε περὶ θαυμάτων, εἴτε περὶ ὁμονοίας, εἴτε περὶ εἰρήνης ὁμιλεῖ, φαίνεται ὅτι ὁ Ἴδιος ἔχει παράσχει εἰς αὐτοὺς αὐτά. Ἐκ τούτου ἦτο φανερὸν ὅτι ἡ αἴτησις αὕτη γίνεται πρὸς παρηγορίαν αὐτῶν.

«Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί»[30]. Πῶς ἔδωκε τὴν δόξαν; Ἀφοῦ εὑρέθη μεταξὺ αὐτῶν, καὶ ἔχων μετ' Αὐτοῦ τὸν Πατέρα, ὥστε νὰ συνενώσῃ αὐτούς. Εἰς ἄλλο σημεῖον δὲ δὲν ὁμιλεῖ οὕτω· διότι δὲν λέγει ὅτι ὁ Πατὴρ ἔρχεται δι' Αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι Αὐτὸς καὶ ὁ Πατὴρ ἔρχονται καὶ ὅτι εἰς τὴν καρδίαν Αὐτοῦ δημιουργοῦν τόπον διαμονῆς[31], εἰς μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν καταρρίπτων τὴν αἵρεσιν τοῦ Σαβελλίου, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὴν ἀνοησίαν τοῦ Ἀρείου.

«Ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς τὸ ἕν, ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας»[32]. Συνεχῶς αὐτὸ λέγει, θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ εἰρήνη δύναται νὰ προσελκύσῃ περισσότερον ἀπὸ τὰ θαύματα· διότι ὅπως ἡ ἔρις ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ διαιρῇ, οὕτως ἡ συμφωνία ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ συνενώνῃ.

«Καὶ ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας»[33]. Πάλιν ἐδῶ τὸ «καθὼς» σημαίνει τὸ ὅτι ἠγαπήθη ὡς ἄνθρωπος καὶ ἀπόδειξις τῆς ἀγάπης εἶναι τὸ ὅτι ἔδωκε τὸν Ἑαυτόν του ὑπὲρ αὐτῶν. Ὅταν λοιπὸν εἶπεν ὅτι θὰ εὑρεθοῦν ἐν ἀσφαλείᾳ, ὅτι δὲν θὰ ἐκτραποῦν τῆς

30. Ἰωάν. 17, 22.
31. Ἰωάν. 17, 23.
32. Ἰωάν. 14, 23.
33. Ἰωάν. 17, 23.

εὐθείας ὁδοῦ, ὅτι θὰ εἶναι ἅγιοι, ὅτι πολλοὶ θὰ πιστεύσουν δι' αὐτῶν, ὅτι θὰ τύχουν μεγάλης δόξης, ὅτι δὲν ἠγάπησεν Αὐτὸς μόνον αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατήρ, ὁμιλεῖ ἐν συνεχείᾳ καὶ διὰ τὰ ἐπακολουθοῦντα μετὰ τὴν ἐδῶ ἀποδημίαν, δηλαδὴ περὶ τῶν βραβείων καὶ τῶν στεφάνων, τῶν ἐπιφυλασσομένων δι' αὐτούς· διότι λέγει: «Πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα, ὅπου εἰμὶ ἐγώ, καὶ αὐτοὶ ὦσιν»[34]. Εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς ἐζήτουν πάντοτε λέγοντες: «Ποῦ ὑπάγεις;»[35]· τί λέγεις· τοῦτο λαμβάνεις κατόπιν αἰτήσεως καὶ δὲν τὸ ἔχεις ἀκόμη; Πῶς λοιπὸν ἔλεγες εἰς αὐτούς· «Καθήσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους»;[36] πῶς ὑπεσχέθης περισσότερα καὶ σπουδαιότερα;

Παρατηρεῖς ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει λόγῳ προσαρμογῆς τοῦ λόγου Του εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα; Διότι πῶς ἔλεγεν: «Ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον»;[37]. Ἀλλὰ λέγει τοῦτο διὰ περισσοτέραν βεβαιότητα καὶ ἀπόδειξιν ἀγάπης.

«Ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμήν, ἣν δέδωκάς μοι»[38]. Πάλιν τοῦτο εἶναι σημεῖον τῆς συμφωνίας Αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, ὑψηλότερον μὲν ἀπὸ τὰ προηγούμενα, (διότι λέγει: «πρὸ καταβολῆς κόσμου), ὑφιστάμενον δὲ καὶ αὐτὸ κάποιαν προσαρμογὴν εἰς τὰ ἀνθρώπινα· διότι λέγει «δέδωκάς μοι». Ἐὰν δὲ δὲν συμβαίνῃ τοῦτο, εὐχαρίστως θὰ ἠρώτων τοὺς ἔχοντας ἀντίρρησιν: «Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δίδει, εἰς κάποιον, ὁ ὁποῖος ὑφίσταται[39], δίδει· ἆρά γε λοιπὸν πρῶτον αὐτὸν ἀφοῦ ἐγέννησεν, ὕστερον ἔδωκε τὴν δόξαν, ἀφοῦ προηγουμένως τὸν ἀφῆκεν ἄνευ δόξης»; Καὶ πῶς τοῦτο δύναται νὰ σταθῇ λογικῶς; Βλέπεις ὅτι τὸ «δέδωκε» σημαίνει «ἐγέννησε»; Διατί δὲ νὰ μὴ εἴπῃ: «Ἵνα μετέχωσι τῆς δόξης, ἀλλ' «ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν»;

γ'. Ἐδῶ ὑπονοεῖ ὅτι ἡ ὅλη ἀνάπαυσις συνίσταται

34. Ἰωάν. 17, 23.
35. Ἰωάν. 17, 24.
36. Ἰωάν. 13, 36 καὶ 14, 5.
37 Ματθ 19, 28.
38. Ἰωάν. 13, 36.
39. Ἰωάν. 17, 24

εἰς τοῦτο, δηλαδὴ εἰς τὸ νὰ στρέφουν τὰ βλέμματα εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο βεβαίως συντελεῖ καὶ εἰς τὸ νὰ δοξάζωνται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι»[40]. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι στρέφουν τὸ βλέμμα των πρὸς τὰς ἀκτῖνας καὶ ἀπολαύουν λεπτοτάτου ἀέρος αἰσθάνονται τὴν τέρψιν ἐκ τῆς ὁράσεως, οὕτω καὶ τότε θὰ συμβῇ, καὶ πολὺ μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν θὰ προκαλέσῃ τοῦτο εἰς ἡμᾶς.

Συγχρόνως δὲ καὶ δεικνύει ὅτι δὲν εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον βλέπει κανείς, ἀλλὰ κάποια οὐσία, πρὸ τῆς ὁποίας φρίττουν οἱ ἄνθρωποι. «Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω»[41]. Τί σημαίνει τοῦτο; ποίαν συνέπειαν ἔχει; Δεικνύει ἐδῶ ὅτι κανεὶς δὲν γνωρίζει τὸν Θεόν, παρὰ μόνον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γνωρίσει τὸν Υἱόν.

Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ, εἶναι τὸ ἑξῆς περίπου: «Θὰ ἤθελον ὅλοι νὰ ἔχουν τοῦτο τὸ προσόν, (δηλαδὴ νὰ σὲ γνωρίσουν), ἀλλὰ δὲν Σὲ ἐγνώρισαν, ἂν καὶ δὲν δύνανται νὰ διατυπώσουν οὐδεμίαν κατηγορίαν κατὰ Σοῦ»· διότι τοῦτο σημαίνει: «Πάτερ δίκαιε». Ἐδῶ μοῦ φαίνεται ὅτι λέγει ταῦτα καὶ φέρων βαρέως τοῦτο, τὸ ὅτι δηλαδὴ δὲν ἠθέλησαν νὰ γνωρίσουν Ἐκεῖνον, ὁ Ὁποῖος εἶναι τόσον ἀγαθὸς καὶ δίκαιος.

Διότι, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Ἴδιος δὲ δὲν τὸ γνωρίζει, εἰς τοῦτο ἀναφέρεται, ὅταν λέγῃ: «ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου»[42], καταρτίζων οὕτω ὑπεράσπισιν ἀπέναντι τῶν Ἰουδαϊκῶν κατηγοριῶν· διότι Ἐκεῖνος, ὁ Ὁποῖος ἔλαβε δόξαν, ὁ Ὁποῖος ἠγαπήθη «πρὸ καταβολῆς κόσμου», ὁ Ὁποῖος θέλει νὰ ἔχῃ μάρτυρας τῆς δόξης ἐκείνης τοὺς Μαθητάς, πῶς ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸν Πατέρα; «Δὲν εἶναι λοιπὸν τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἰσχυρίζονται οἱ Ἰου-

40. Δηλαδὴ ἡ δωρεά, τὸ διδόμενον, παρέχεται εἰς ὑπάρχον πρόσωπον
41. Β' Κορινθ. 3, 18.
42. Ἰωάν. 17, 25.

δαῖοι, ὅτι δηλαδὴ αὐτοὶ μὲν Σὲ γνωρίζουν, ἐγὼ δὲ Σὲ ἀγνοῶ, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον, δηλαδὴ ὅτι ἐγὼ μὲν Σὲ γνωρίζω, ἄλλοι δὲ δὲν σὲ ἐγνώρισαν».

«Καὶ οὗτοι δὲ ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας»[43]. Παρατηρεῖς ὅτι αὐτοὺς ὑπαινίσσεται, δηλαδὴ τοὺς ἰσχυριζομένους ὅτι Ἐκεῖνος δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἀνάγει ὅλα εἰς αὐτὸν τὸν λόγον;

«Καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω»[44]. Καὶ ὅμως λέγεις ὅτι τοῦ Πνεύματος ἡ γνῶσις εἶναι τελεία, ἀλλὰ τὰ τοῦ Πνεύματος εἶναι ἰδικά μου.

«Ἵνα ἡ ἀγάπη, ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς μένῃ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς»[45]. «Διότι, ἐὰν μάθουν ποῖος εἶσαι, τότε θὰ γνωρίσουν ὅτι ἐγὼ δὲν ἔχω ἀποσχισθῆ, ἀλλὰ εἶμαι ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀγαπηθῆ πολύ, καὶ γνήσιος Υἱός, καὶ ἡνωμένος μετὰ Σοῦ· ἐὰν πεισθοῦν εἰς τοῦτο ὅπως πρέπει, καὶ τὴν εἰς ἐμὲ πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην θὰ διατηρήσουν ἀκεραίαν· ὅταν δὲ ἀγαποῦν αὐτοί, ὅπως πρέπει, ἐγὼ θὰ παραμείνω εἰς αὐτούς». Παρατηρεῖς, πῶς κατέληξεν εἰς ὡραῖον τέλος, ἀφοῦ ὡλοκλήρωσε τὸν λόγον του μὲ τὴν ἀγάπην, τὴν μητέρα ὅλων τῶν ἀγαθῶν;

Ἂς πιστεύωμεν λοιπὸν καὶ ἂς ἀγαπῶμεν τὸν Θεόν, διὰ νὰ μὴ λέγεται καὶ περὶ ἡμῶν: «Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται»[46], καὶ πάλιν: «Τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων»[47], διότι ὅταν Ἐκεῖνος μὲν καὶ δούλους καὶ συγγενεῖς καὶ ξένους βοηθῇ, σὺ δὲ οὔτε τοὺς συγγενεῖς σου δὲν βοηθῇς, ποίαν δικαιολογίαν τοῦ λοιποῦ θὰ προβάλῃς, ὅταν ὁ Θεὸς βλασφημῆται καὶ ὑβρίζεται ἐξ αἰτίας σου;

Νὰ σκεφθῇς δηλαδὴ πόσας εὐκαιρίας δι' εὐεργεσίαν ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός. Λέγει: τὸν μὲν ἕνα ὡς συγγενῆ, τὸν δ' ἄλλον ὡς φίλον, τὸν δὲ ἄλλον ὡς γείτονα, τὸν δὲ ἄλλον ὡς συμπολίτην νὰ ἐλεῇς. Ἂν δὲ καμμία

43. Ἰωάν. 17, 24.
44. Ἰωάν. 17, 26.
45. Ἰωάν. 17, 26.
46. Ἰωάν. 17, 26.
47. Τίτ. 1, 16.

ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἰδιότητας δὲν σὲ συνδέῃ, ἀλλὰ ἐὰν διακόψῃς πάντα δεσμόν, θὰ ἀκούσῃς ἀπὸ τὸν Παῦλον ὅτι «ἀπίστου εἶ χείρων»[48]· διότι Ἐκεῖνος μέν, χωρὶς νὰ ἀκούσῃ τίποτε περὶ ἐλεημοσύνης, οὔτε περὶ τῶν ἐπουρανίων, σὲ ὑπερέβαλεν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν, σὺ δέ, ἐνῷ ἔχεις διαταχθῆ νὰ ἀγαπᾷς καὶ τοὺς ἐχθρούς, τοὺς συγγενεῖς σου τοὺς βλέπεις ὡς ἐχθρούς, καὶ δίδεις προσοχὴν περισσότερον εἰς τὰ χρήματα παρὰ εἰς τὰ σώματα· καὶ ὅμως τὰ μὲν χρήματα δὲν θὰ πάθουν κακόν, ὁ συγγενὴς δὲ ὅταν παραβλεφθῇ θὰ ἀφανισθῇ.

Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὴ ἡ μανία νὰ φροντίζῃς διὰ τὰ χρήματα, καὶ μὴ φροντίζῃς διὰ τοὺς συγγενεῖς; ἀπὸ ποῦ εἰσεχώρησεν αὐτὸς ὁ πόθος; ἀπὸ ποῦ προῆλθεν ἡ ἀπανθρωπία καὶ ἡ ὠμότης; Διότι, ἐὰν κανείς, ἀφοῦ ἐκάθητο ἐπὶ μιᾶς κορυφῆς, παρετήρει ὅλον τὸν κόσμον, μᾶλλον δέ, ἐὰν θέλετε, ἂς χρησιμοποιήσωμεν κατ' ἀρχὴν τὴν εἰκόνα μιᾶς πόλεως.

δ'. Ἐὰν κανεὶς λοιπόν, ἀφοῦ καθίσῃ ἐπὶ ὑψηλοῦ σημείου, δυνηθῇ νὰ παρατηρήσῃ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα, νὰ σκεφθῇς, διὰ πόσον παραλογισμὸν θὰ διατυπώσῃ κατηγορίαν, πόσον θὰ δακρύσῃ, πόσον θὰ γελάσῃ, πόσον μῖσος θὰ αἰσθανθῇ[49]· διότι πράττομεν τοιαῦτα, ὥστε νὰ εἶναι γελοῖα, ἀνόητα, ἀξιοδάκρυτα καὶ ἀξιομίσητα.

Ὁ τάδε τρέφει κύνας, διὰ νὰ συλλαμβάνῃ θηρία ἄγρια, ἐνῷ ὁ ἴδιος κατέρχεται εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ κτήνους· ἄλλος τρέφει ὄνους καὶ ταύρους, διὰ νὰ μετακομίζῃ λίθους, βλέπει δὲ μὲ ἀδιαφορίαν τοὺς ἀνθρώπους νὰ φθείρωνται ἀπὸ τὴν πεῖναν· καὶ δαπανᾷ μὲν ἄφθονον χρυσόν, διὰ νὰ κατασκευάσῃ λιθίνους ἀνθρώπους (ἀγάλματα), τοὺς δὲ πραγματικοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι καθίστανται λίθινοι ἐκ τῆς κακουχίας, τοὺς παραβλέπει· ἄλλος, ἀφοῦ συλλέγῃ μὲ πολὺν μόχθον χρυσᾶς ψηφῖδας περιβάλλει τοὺς τοίχους, ἀλλ' ἐνῷ βλέπει τὰ σώματα τῶν πτωχῶν γυμνά, δὲν συγκι-

48. Α' Τιμόθ. 5, 8.
49. «Ὅσον γελάσεται γέλωτα, ὅσον μισήσει μῖσος» Ἐτυμολογικὸν σχῆμα (σύστοιχον ἀντικείμενον).

νεῖται· καὶ ἄλλοι μὲν εἰς τὰ ἱμάτιά των ἄλλα ἱμάτια προσθέτουν, ἄλλος δὲ δὲν ἔχει ἔνδυμα οὔτε αὐτὸ τὸ γυμνὸν σῶμα νὰ περιβάλῃ· εἰς τὰ δικαστήρια δὲ πάλιν ὁ εἷς τὸν ἄλλον κατατρώγει· ἄλλος δαπανᾷ χρήματα εἰς πόρνας καὶ παρασίτους· ἄλλος εἰς μίμους καὶ ὀρχήστρας· ἄλλος εἰς λαμπρὰ οἰκοδομήματα, εἰς ἀγορὰς ἀγρῶν καὶ οἰκιῶν· πάλιν ἄλλος μὲν μετρεῖ τοὺς τόκους, ἄλλος τοὺς τόκους τῶν τόκων[50], ἄλλος δὲ συντάσσει πίνακας περιέχοντας πολλοὺς φόνους καὶ οὔτε ἐκμεταλλεύεται τὴν νυκτερινὴν ἀνάπαυσιν, ἀγρυπνῶν, διὰ τὰ κακὰ τῶν ἄλλων ὅταν δὲ ἐξημερώσῃ, ἄλλος μὲν δι' ἄδικον κέρδος, ἄλλος δὲ διὰ δαπάνην ἄνομον, ἄλλος δὲ διὰ σφετερισμὸν δημοσίων τρέχει· καὶ διὰ μὲν τὰ περιττὰ καὶ ἀπηγορευμένα μεγάλη φροντὶς καταβάλλεται, διὰ δὲ τὰ ἀναγκαῖα οὐδεμία σκέψις· οἱ δὲ δικάζοντες ἔχουν μὲν τὸ ὄνομα τῶν δικαστῶν, ἀλλ' ἐπιτελοῦν τὸ ἔργον λῃστῶν καὶ ἀνθρωποκτόνων· καὶ ἂν κανεὶς ἐξετάσῃ τὰς δίκας, θὰ εὕρῃ ἄπειρα καὶ ἐδῶ κακά, δόλους, κλοπάς, ἐπιβουλάς.

Καὶ ὅλος ὁ ἐλεύθερος χρόνος ἀφιερώνεται εἰς αὐτά, διὰ δὲ τὰ πνευματικὰ ζητήματα οὐδεμία σκέψις, ἀλλὰ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν συχνάζουν ὅλοι, μόνον διὰ νὰ ἴδουν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον ζητεῖται ἀπὸ σέ, ἀλλὰ χρειάζονται ἔργα καὶ σκέψις καθαρά.

Ἂν δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν δαπανήσῃς εἰς πλεονεξίαν, ἔπειτα, ἀφοῦ εἰσέλθῃς εἰς τὸν ναὸν εἴπῃς ὀλίγους λόγους, ὄχι μόνον δὲν κατέστησες εὐμενῆ τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ περισσότερον παρώργισες Αὐτόν· διότι, ἐὰν θέλῃς νὰ συμφιλιωθῇς μὲ τὸν Δεσπότην, νὰ δεί-

50. Εἶναι οἱ τοκογλύφοι, περὶ τῶν ὁποίων ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης γράφει: «Ἀργὸς καὶ πλεονεκτικὸς βίος ὁ τοῦ τοκίζοντος· οὐκ οἶδε πόνον γεωργίας, οὐκ ἐπίνοιαν ἐμπορίας. Ἐφ' ἑνὸς τόπου κάθηται τρέφων ἐπὶ τῆς ἑστίας θηρία. Ἄσπαρτα αὐτῷ βούλεται πάντα καὶ ἀνήροτα φύεσθαι. Ἄροτρον ἔχει τὸν κάλαμον, χώραν τὸν χάρτην, σπέρμα τὸ μέλαν, ὑετὸν τὸν χρόνον αὐξάνοντα αὐτῷ λανθανόντως τὴν τῶν χρημάτων ἐπικαρπίαν· δρέπανόν ἐστιν αὐτῷ ἡ ἀπαίτησις· ἅλως ἡ οἰκία, ἐφ' ἧς λεπτύνει τὰς τῶν θλιβομένων οὐσίας (Γρηγορίου Νύσσης: «κατὰ τοκιζόντων»).

ξῃς ἔργα, νὰ μάθῃς τὸ πλῆθος τῶν συμφορῶν, νὰ βλέπῃς τοὺς γυμνούς, τοὺς πεινῶντας, τοὺς ἀδικουμένους· ὁ Θεὸς ἐχάραξεν εἰς σὲ πολλὰς ὁδούς, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν.

Νὰ μὴ ἀπατῶμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτούς μας, ζῶντες ἀλογίστως καὶ ματαίως, οὔτε ἐπειδὴ τώρα ὑγιαίνομεν, νὰ μείνωμεν ἀδιάφοροι, ἀλλά, ἀφοῦ σκεφθῶμεν ὅτι, πολλάκις ἀσθενήσαντες, καὶ φθάσαντες εἰς τὸ κρισιμώτερον σημεῖον τῆς ἀσθενείας, ἀποθάνομεν ἐκ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀναμονῆς τῶν μελλόντων κακῶν[51], τὸν αὐτὸν φόβον πάλιν νὰ αἰσθανθῶμεν καὶ νὰ γίνωμεν καλύτεροι· διότι τὰ πραττόμενα τώρα εἶναι ἄξια ἀπείρου κατηγορίας.

Διότι οἱ μὲν εὑρισκόμενοι εἰς τὰ δικαστήρια ὁμοιάζουν μὲ λέοντας καὶ κύνας, οἱ δὲ εὑρισκόμενοι εἰς τὰς ἀγορὰς μὲ ἀλώπεκας· ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι ζοῦν ἐν ἀπραξίᾳ, οὔτε αὐτοὶ ἐκμεταλλεύονται αὐτήν, ὅπως πρέπει, διότι δαπανοῦν ὅλον τὸν διαθέσιμον χρόνον των εἰς τὰ θέατρα καὶ εἰς τὰ ἐξ αὐτῶν προερχόμενα κακά.

Καὶ ἐκεῖνος μέν, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπέπληττε διὰ τὰ συμβαίνοντα, δὲν ὑπάρχει, ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι ζηλεύουν καὶ θλίβονται, διότι δὲν δύνανται νὰ πράξουν ὅμοια μὲ τοὺς προαναφερθέντας, εἶναι πολλοί· ὥστε καὶ αὐτοὶ πάλιν εἶναι ἄξιοι τιμωρίας, ἂν καὶ δὲν πράττουν τὰ κακά· «οὐ γὰρ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράττουσι»[52]· διότι καὶ ἡ προθυμία αὐτῶν (πρὸς βελτίωσιν) ὁμοίως μὲ τοὺς πρώτους ἔχει καταστραφῆ, ἐξ οὗ εἶναι φανερὸν ὅτι καὶ διὰ τὴν διάθεσίν των εἶναι δυνατὸν νὰ τιμωρηθοῦν.

Αὐτὰ καθημερινῶς λέγω καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω· διότι ἂν μὲν ἀκούσουν μερικοί, τότε προκύπτει κέρδος· ἂν δὲ κανεὶς δὲν προσέχῃ, τότε θὰ τὰ ἀκούσετε αὐτά, ὅταν δὲν θὰ συναποκομίσετε κανένα κέρδος, καὶ ἡμεῖς θὰ εἴμαστε ἀπηλλαγμένοι τῆς εὐθύνης.

51. «Ἀπεθάνομεν τῷ δέει καὶ τῇ προσδοκίᾳ τῶν μελλόντων». Ὑπερβολὴ χρησιμοποιουμένη καὶ σήμερον: «Πεθάναμε ἀπὸ τὸ φόβο μας».

52. Ρωμ. 1, 32.

Ἀλλὰ εἴθε νὰ μὴ συμβῇ νὰ προβάλωμεν ἡμεῖς μόνον αὐτὴν τὴν δικαιολογίαν[53], ἀλλὰ νὰ καταστῆτε σεῖς καὶ καύχημα δι' ἡμᾶς ἐνώπιον τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν ἀπὸ κοινοῦ τὰ ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΓ' (83).

(Ἰωάν. ιη', 1 - 37).

«Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ»[1].

α'. Εἶναι φρικτὸν πρᾶγμα ὁ θάνατος καὶ πλῆρες πολλοῦ φόβου, ὄχι ὅμως καὶ δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἐμποτισθῆ μὲ τὴν θείαν φιλοσοφίαν[2]· διότι ὁ μὲν ἄλλος (ὁ ἄπιστος), ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει τίποτε σαφὲς περὶ τῶν μελλόντων, ἀλλὰ θεωρεῖ τὸ συμβαῖνον ὡς μίαν διάλυσιν καὶ τέλος τῆς ζωῆς, εὐλόγως φρίττει καὶ φοβεῖ-

53 Δηλαδὴ ὅτι «ἡμεῖς εἴπαμεν ταῦτα, ἀλλὰ σεῖς δὲν ἐδώσατε προσοχὴν εἰς αὐτά».

1. Ἰωάν. 18, 1.

2. Ἐὰν βεβαίως δὲν ἐφοβοῦντο τὸν θάνατον οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὴν ἀνθρωπίνην φιλοσοφίαν, πολλῷ μᾶλλον οἱ ἐμβαπτισμένοι εἰς τὰ νάματα τῆς οὐρανίας φιλοσοφίας. Ὅτι οὔτε διὰ τοὺς ἀρχαίους φιλοσόφους δὲν ἦτο φοβερὸν πρᾶγμα ὁ θάνατος, τὸ βλέπομεν μεταξὺ ἄλλων καὶ εἰς τὸν «Φαίδωνα» τοῦ Πλάτωνος, ἔνθα ὁ Σωκράτης λέγει: «Οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες ἀποθνήσκειν μελετῶσι, καὶ τὸ τεθνάναι ἥκιστα αὐτοῖς φοβερόν». (Πλάτ. «Φαίδων» 12).

ται, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι βαδίζει πρὸς τὴν ἀνυπαρξίαν· ἡμεῖς δέ, ἐφ' ὅσον διὰ χάριτος τοῦ Θεοῦ τὰ μὴ φανερὰ καὶ τὰ κρυπτὰ τῆς Σοφίας Αὐτοῦ ἐμάθομεν[3], καὶ ἐφ' ὅσον νομίζομεν ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἀποδημία[4], δὲν θὰ ἦτο δίκαιον νὰ τρέμωμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ χαίρωμεν καὶ νὰ εὐθυμῶμεν, διότι, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν αὐτὸν τὸν φθαρτὸν βίον, ἐρχόμεθα εἰς ἄλλον, πολὺ ἀνώτερον καὶ λαμπρότερον καὶ τέλος μὴ ἔχοντα· αὐτὰ λοιπὸν καὶ ὁ Ἰησοῦς διδάσκων διὰ τῶν ἔργων, ὄχι βεβιασμένως καὶ ἀναγκαστικῶς, ἀλλὰ θεληματικῶς ἔρχεται εἰς τὸ σταυρικὸν πάθος.

«Ταῦτα», λέγει, «ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπῆλθε πέραν τοῦ χειμάρρου τῶν Κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἤδει δὲ καὶ ὁ Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτόν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ»[5]. Κατὰ τὸ μεσονύκτιον ὁδοιπορεῖ καὶ ποταμὸν διαβαίνει, καὶ σπεύδει νὰ ἔλθῃ πρὸς τὸν τόπον τὸν γνωστὸν εἰς τὸν προδότην, ἀπομακρύνων τὸν κόπον ἀπὸ τοὺς ἐπιβουλεύοντας, καὶ ἀπαλλάσσων αὐτοὺς ὅλης τῆς ταλαιπωρίας, καὶ δεικνύει εἰς τοὺς μαθητὰς ὅτι θεληματικῶς ἔρχεται εἰς τὴν σταύρωσιν, (πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀρκετὸν νὰ παρηγορήσῃ αὐτοὺς εἰς μέγαν βαθμὸν) καὶ φέρει τὸν Ἑαυτόν Του εἰς τὸν κῆπον, ὡς εἰς δεσμωτήριον.

«Ταῦτα ἐλάλησεν αὐτοῖς». Τί λέγεις; Καὶ ὅμως μὲ τὸν Πέτρον συνωμίλει· καὶ ὅμως προσηύχετο. Διατί λοιπὸν δὲν λέγει ὅτι, ἀφοῦ ἔπαυσε τὴν προσευχήν, ἦλθεν ἐκεῖ; Διότι δὲν ἦτο προσευχή, ἀλλὰ ὁμιλία, ἡ ὁποία ἐγίνετο διὰ τοὺς Μαθητάς.

Καὶ εἰσῆλθον οἱ Μαθηταὶ Αὐτοῦ εἰς τὸν κῆπον.

3. «Τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας αὐτοῦ»· ἔκφρασις ληφθεῖσα ἐκ τοῦ 50οῦ Ψαλμοῦ (στ. 8).

4. Παρόμοιον χαρακτηρισμὸν δίδει καὶ ὁ Πλάτων εἰς τὸν θάνατον· ὁ Σωκράτης λέγει εἰς τὸν «Φαίδωνα»: «Καὶ γὰρ ἴσως καὶ μάλιστα πρέπει μέλλοντα ἐκεῖσε ἀποδημεῖν διασκοπεῖν τε καὶ μυθολογεῖν περὶ τῆς ἀποδημίας τῆς ἐκεῖ, ποίαν τινὰ αὐτὴν οἰόμεθα εἶναι»· (Πλ. «Φαίδων» 5).

5. Ἰωάν. 18, 1 - 2.

Τόσον ἀπήλλαξεν αὐτοὺς τοῦ φόβου, ὥστε νὰ μὴ ἀρνηθοῦν πλέον, ἀλλὰ νὰ εἰσέλθουν. Πῶς δὲ ὁ Ἰούδας ἤρχετο ἐκεῖ; ἢ ἀπὸ ποῦ ἐπληροφορήθη καὶ ἦλθεν ἐκεῖ; Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ Ἰησοῦς πολλάκις διενυκτέρευεν ἔξω· διότι, ἐὰν βεβαίως ἔμενεν εἰς τὴν οἰκίαν, δὲν θὰ ἤρχετο εἰς τὴν ἔρημον ὁ Ἰούδας, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν, ἐλπίζων νὰ εὕρῃ ἐκεῖ τὸν Ἰησοῦν κοιμώμενον.

Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς δέ, ὅταν ἀκούσῃς περὶ κήπου, ὅτι ἐκρύπτετο ὁ Ἰησοῦς, ὁ Εὐαγγελιστὴς προσέθεσεν ὅτι «ᾔδει ὁ Ἰούδας τὸν τόπον», καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ «ὅτι καὶ πολλάκις συνήχθη ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ»· διότι καὶ πολλάκις συνανεστρέφετο μὲ αὐτοὺς κατ' ἰδίαν, συζητῶν περὶ ἀναγκαίων πραγμάτων, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο δίκαιον ἄλλοι νὰ ἀκούσουν.

Κάμνει δὲ τοῦτο καὶ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τοὺς κήπους κατὰ τὸ πλεῖστον, δεδομένου ὅτι ἐπεζήτει πάντοτε τόπον ἀπηλλαγμένον ἀπὸ θορύβους, ὥστε νὰ μὴ ἀποσπᾶται ὁ νοῦς τῶν Μαθητῶν ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων Του.

«Ὁ δὲ Ἰούδας, παραλαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ»[6]. Καὶ αὐτοὶ πολλάκις καὶ ἄλλοτε ἔστειλαν νὰ συλλάβουν Αὐτόν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν. Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι τότε θεληματικῶς παρέδωκεν τὸν Ἑαυτόν Του. Καὶ πῶς ἔπεισαν τὴν σπεῖραν; Ἦσαν ἄνδρες στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι εἶχον συνηθίσει ὅλα νὰ τὰ πράττουν ἔναντι χρημάτων.

«Ἰησοῦς δέ, εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξῆλθε καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνα ζητεῖτε;»[7]. Δηλαδή, δὲν ἐπερίμενεν ὁ Κύριος νὰ μάθῃ αὐτὰ ἐκ τῆς παρουσίας ἐκείνων, ἀλλὰ ἄνευ ταραχῆς, ὡς γνωρίζων ὅλα αὐτά, οὕτως ἔλεγε καὶ ἔπραττε ταῦτα. Διατί δέ, ὅταν πρόκειται νὰ τὸν συλλάβουν, ἔρχονται μὲ ὅπλα κατ' αὐτοῦ;

6. Ἰωάν. 18, 3.
7. Ἰωάν. 18, 4.

Ἐφοβοῦντο τοὺς ἀκολουθοῦντας Αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ὥρᾳ βαθείας νυκτὸς παρουσιάσθησαν.

«Καὶ ἐξελθὼν λέγει αὐτοῖς· Τίνα ζητεῖτε; Οἱ δὲ λέγουσιν· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον»[8]. Εἶδες ἀκαταμάχητον δύναμιν, πῶς, εὑρισκόμενος ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν; Διότι, ὅτι δὲν ἦτο τὸ σκότος αἴτιον, τὸ ἔδειξεν ὁ Εὐαγγελιστής, ὁ ὁποῖος εἶπεν ὅτι καὶ λαμπάδας εἶχον. Ἐὰν δὲ δὲν ὑπῆρχον λαμπάδες, ἔπρεπεν ἀπὸ τὴν φωνὴν νὰ Τὸν ἀναγνωρίσουν· ἐὰν δὲ καὶ ἐκεῖνοι ἠγνόουν, πῶς Τὸν ἠγνόησεν ὁ Ἰούδας, ὁ ὁποῖος συνεχῶς συνανεστρέφετο μὲ Αὐτόν;

Ἔκαμε δὲ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὄχι μόνον δὲν δύνανται νὰ συλλάβουν Αὐτόν, ἀλλ' οὔτε νὰ Τὸν ἴδουν εὑρισκόμενον ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἐὰν ὁ Ἴδιος δὲν τὸ ἐπιτρέψῃ. Πάλιν λέγει εἰς αὐτούς: «Τίνα ζητεῖτε;»[9]. Ὁποία ἀνοησία! Ὁ λόγος Αὐτοῦ[10] ἔρριψεν αὐτοὺς ὑπτίους[11], καὶ οὔτε τότε ἐσωφρονίσθησαν, ἂν καὶ ἐγνώρισαν τόσον μεγάλην δύναμιν, ἀλλὰ πάλιν ἐπιτίθενται μὲ τὰ αὐτὰ μέσα. Ἀφοῦ λοιπὸν ὅλα τὰ ἔργα Αὐτοῦ τὰ ὡλοκλήρωσε, τότε ἐν συνεχείᾳ παραδίδει τὸν Ἑαυτόν Του καὶ λέγει εἰς αὐτούς: «Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγώ εἰμι. Εἱστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς Αὐτόν»[12].

Παρατήρει τὴν μετριοπάθειαν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, πῶς δὲν ὑβρίζει τὸν προδότην, ἀλλὰ διηγεῖται τὸ γεγονός, φροντίζων ἓν μόνον νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ πᾶν συνέβη ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἐκ μέρους Αὐτοῦ παραχωρήσεως.

Ἔπειτα, διὰ νὰ μὴ λέγῃ κανεὶς ὅτι ὁ Ἴδιος ὡδήγησε τοὺς Μαθητὰς εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον, ὅταν παρέδωκε τὸν Ἑαυτόν Του καὶ τὸν ἐφανέρωσεν εἰς αὐτοὺς (τοὺς στρατιώτας), ἀφοῦ ἔδειξεν ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀρκετὰ νὰ ἀποτρέψουν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν

8. Ἰωάν. 18, 4-5.
9. Ἰωάν. 18, 7.
10. «Ἐγώ εἰμι». (Ἰωάν. 18, 5).
11. Ἰωάν. 18, 6.
12. Ἰωάν. 18, 3 καὶ 5.

αὐτήν, ἐφ' ὅσον ἐκεῖνοι ἐπέμενον εἰς τὴν κακίαν, καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ διατυπώσουν οὐδεμίαν δικαιολογίαν, τότε παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸν Ἑαυτόν Του λέγων: «Εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν»[13], δεικνύων μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας τὴν φιλανθρωπίαν Αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν Μαθητῶν. Δηλαδὴ λέγει: «Ἐὰν θέλετε ἐμέ, νὰ μὴ ἔχετε οὐδεμίαν διαφορὰν μὲ αὐτούς· διότι ἰδού: ἐγὼ παραδίδω τὸν ἑαυτόν μου».

«Ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος, ὃν εἶπεν, ὅτι οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα»[14]. Ἀπώλειαν δὲ ἐδῶ δὲν ἐννοεῖ αὐτὴν δηλαδὴ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ τὴν αἰώνιον ἐκείνην ἀπώλειαν. Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς καὶ διὰ τὴν παροῦσαν περίστασιν τὸ ἐξέλαβεν αὐτό[15].

Δύναται δὲ νὰ ἀπορήσῃ κανείς, πῶς δὲν συνέλαβον καὶ τοὺς Μαθητὰς μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ δὲν τοὺς κατέκοψαν, καὶ μάλιστα, ὅταν ὁ Πέτρος ἐξώργισεν αὐτοὺς μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔκαμεν εἰς βάρος τοῦ δούλου. Ποῖος λοιπὸν συνεκράτει αὐτούς; Οὐδεὶς ἄλλος μέν, ἀλλ' ἡ δύναμις, ἡ ὁποία ἔρριψεν αὐτοὺς ὑπτίους· τοῦτο λοιπὸν ἀποδεικνύων ὁ Εὐαγγελιστής, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἔλλειψις οἱασδήποτε ἐνεργείας κατὰ τῶν Μαθητῶν, ἦτο ἀποτέλεσμα ὄχι τῆς γνώμης ἐκείνων, ἀλλὰ τῆς δυνάμεως καὶ ἀποφάσεως τοῦ Συλληφθέντος, προσέθεσεν: «Ἵνα ὁ λόγος πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, ὅτι οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο».

β'. Ὁ Πέτρος βεβαίως, ἐπειδὴ ἔλαβε θάρρος ἐκ τοῦ λόγου τούτου[16], καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγου εἶχον συμβῆ, ὁπλίζεται κατὰ τῶν ἐπελθόντων. Καὶ πῶς, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ὁ διαταχθεὶς νὰ μὴ ἔχῃ πήραν, οὔτε δύο χιτῶνας, ἔχει μάχαιραν; Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι, ἐπειδὴ περὶ τούτου ἐφοβεῖτο, εἶχε πρὸ πολλοῦ προπαρασκευασθῇ. Ἐὰν δὲ ἐρωτᾷς: «Πῶς ὁ διαταχθείς, νὰ μὴ ῥαπίζῃ, καθίσταται ἀνθρωποκτόνος»; Βεβαίως διετάχθη νὰ μὴ ἀμυνθῇ, ἐδῶ ὅμως δὲν ὑπερήσπισε τὸν

13. Ἰωάν. 18, 8.
14. Ἰωάν. 18, 9.
15. Ἰωάν. 17, 12.
16. «Ἄφετε τούτους ὑπάγειν». (Ἰωάν. 18, 8).

ἑαυτόν του, ἀλλὰ τὸν διδάσκαλον. Ἔπειτα δὲ δὲν ἦσαν οἱ Μαθηταὶ τέλειοι καὶ ὁλοκληρωμένοι.

Σὺ δέ, ἐὰν θέλῃς νὰ ἴδῃς τὸν Πέτρον καρτερικόν, θὰ τὸν ἴδῃς μετὰ ταῦτα νὰ τραυματίζεται, καὶ νὰ ὑπομένῃ τὰ δεινὰ μὲ πραότητα, καὶ νὰ ὑφίσταται ἄπειρα κακά, καὶ νὰ μὴ παροργίζεται.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς καὶ ἐδῶ θαυματουργεῖ, συγχρόνως καὶ διδάσκων ὅτι πρέπει νὰ εὐεργετῶμεν τοὺς βλάπτοντας, καὶ ἀποκαλύπτων τὴν δύναμίν Του. Εἰς μὲν τὸν δοῦλον λοιπὸν ἀπέδωκε τὸ οὖς[17], εἰς δὲ τὸν Πέτρον λέγει ὅτι «πάντες οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται»[18].

Ὅπως λοιπὸν ἔκαμε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ νιπτῆρος, ὅπου δι' ἀπειλῆς ἐχαλάρωσε τὴν ἔντασιν τοῦ ζήλου τοῦ Πέτρου[19], οὕτω πράττει εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν περίπτωσιν. Προσθέτει δὲ τὸ ὄνομα τοῦ δούλου ὁ Εὐαγγελιστής, ἐπειδὴ ἦτο πολὺ σπουδαῖον, ὄχι μόνον διότι ἐπετέλεσε μίαν θεραπείαν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἦλθε κατ' Αὐτοῦ καὶ ἐπρόκειτο ὀλίγον κατόπιν νὰ ῥαπίσῃ Αὐτόν, καὶ τὸν πόλεμον, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ ἐγερθῇ κατὰ τῶν μαθητῶν ἐκ τῆς πράξεως ἐκείνης τοῦ Πέτρου, τὸν ἐμποδίζει.

Διὰ τοῦτο ἀνέφερε καὶ τὸ ὄνομα ὁ Εὐαγγελιστής, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μετὰ ταῦτα θὰ ἀνεγίνωσκον τοῦτο, νὰ ζητήσουν καὶ νὰ ἐξετάσουν, ἐὰν πράγματι συνέβησαν οὕτω τὰ γεγονότα. Δὲν ἀναφέρει δὲ ἀσκόπως καὶ τὸ δεξιὸν ὠτίον· ἀλλ' εἰς ἐμὲ φαίνεται, ὅτι τὸ ἀνέφερε, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δείξῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ Ἀποστόλου, διότι σχεδὸν ὥρμησε κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ὄχι μόνον μὲ ἀπειλήν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλους λόγους τὸν παρηγορεῖ, λέγων: «Τὸ ποτήριον, ὃ δέδωκέ μοι ὁ Πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;»[20], θέλων νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον συνέβαινε, δὲν

17. Λουκ. 22, 51.
18. Ματθ. 26, 52.
19. Ἰωάν. 13, 8-10.
20. Ἰωάν. 18, 11.

ἦτο δημιούργημα τῆς δυνάμεως ἐκείνων, ἀλλά τῆς παραχωρήσεως Αὐτοῦ, καὶ δεικνύων ὅτι δὲν εἶναι κάποιος ἀντίθετος πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ ὑπήκοος εἰς τὸν Πατέρα μέχρι θανάτου[21].

«Τότε λοιπὸν συλλαμβάνεται ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔδησαν αὐτὸν καὶ ἀπήγαγον πρὸς Ἄνναν»[22]. Διά τί «πρὸς Ἄνναν»; Ἐκ τῆς εὐχαριστήσεως ἐδείκνυον πομπωδῶς τὰ συμβαίνοντα, ὡς νὰ εἶχον στήσει τρόπαιον

«Ἦν δὲ οὗτος πενθερὸς τοῦ Καϊάφα· ὁ δὲ Καϊάφας αὐτὸς ἦν ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀποθανεῖν»[23]. Διατί πάλιν ἔκαμεν εἰς ἡμᾶς ὑπόμνησιν τῆς προφητείας[24] ὁ Εὐαγγελιστής; διὰ νὰ δείξῃ ὅτι αὐτά ἐγένοντο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τόση ἦτο ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆς τῆς ἀληθείας, ὥστε καὶ οἱ ἐχθροὶ νὰ προφητεύουν αὐτά. Δηλαδὴ διὰ νὰ μὴ θορυβηθῇ ὁ ἀκροατής, ὅταν ἀκούσῃ περὶ δεσμῶν, ὑπενθυμίζει τὴν προφητείαν ἐκείνην, ὅτι δηλ. ἡ σωτηρία διὰ τὴν οἰκουμένην ἦτο ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ.

«Ἠκολούθησε δὲ Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος μαθητής»[25]. Ποῖος εἶναι ὁ «ἄλλος μαθητής»; Αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔγραψεν αὐτά; Καὶ διατί δὲν ἀναφέρει τὸν ἑαυτόν του; Διότι ὅταν μὲν ἔπεσεν εἰς τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ[26], εὐλόγως κρύπτει τὸν ἑαυτόν του, τώρα δὲ διατί πράττει τοῦτο; Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· διότι καὶ ἐδῶ διηγεῖται σπουδαῖον κατόρθωμα, ὅτι δηλαδή. ἐνῷ ὅλοι ἀπεμακρύνθησαν, αὐτὸς ἠκολούθει[27]

21. Φιλιπ. 2, 8.
22. Ἰωάν. 18, 12 - 13
23. Ἰωάν. 18, 13 - 14.
24. Ἰωάν. 11, 49 - 52.
25. Ἰωάν. 18, 15.
26. Ἰωάν. 13, 23 - 26.
27. Τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ κρύπτωνται ἢ νὰ ὁμιλοῦν εἰς τρίτον πρόσωπον περὶ ἑαυτῶν ἔχουν καὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ὅπως π.χ. ὁ Ξενοφῶν, ὁ ὁποῖος εἰς μὲν τὴν «Κύρου Ἀνάβασιν» ὁμιλεῖ εἰς τρίτον πρόσωπον, εἰς δὲ τὰ «Ἑλληνικά» ὁμιλεῖ ἀορίστως περὶ ἑαυτοῦ· λέγει π.χ. «καὶ ἄλλον», «ὁ τῶν Κυρείων προεστηκώς». Καὶ ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἐπίσης εἰς τὰ «Ὑπομνήματα» του περὶ Γαλατικοῦ καὶ ἐμφυλίου πολέμου ὁμιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ εἰς τρίτον πρόσωπον. (Ἴδε ὁμιλίαν 72αν σημ. 22).

Διὰ τοῦτο κρύπτει τὸν ἑαυτόν του, καὶ θέτει πρὸ ἑαυτοῦ τὸν Πέτρον· καὶ ἠναγκάσθη νὰ κάμνῃ ὑπόμνησιν τοῦ ἑαυτοῦ του, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἀκριβέστερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους διηγεῖται τὰ συμβάντα εἰς τὴν αὐλήν, δεδομένου ὅτι εὑρίσκετο ἐντὸς αὐτῆς.

Καὶ παρατήρει πῶς ἀποκόπτει τὸ ἐγκώμιον δι' ἑαυτόν· δηλαδὴ διὰ νὰ μὴ λέγῃ κανείς: «Πῶς, ἐνῷ ὅλοι ἀνεχώρησαν, αὐτὸς καὶ εἰς ἐνδότερον μέρος εἰσῆλθεν ἀπὸ ἐκεῖνο, ὅπου ἦτο ὁ Πέτρος»; λέγει: «Ὅτι καὶ τοῦ ἀρχιερέως γνώριμος ἦν»[28], ὥστε νὰ μὴ θαυμάζῃ κανείς, διότι ἠκολούθησε τὸν Ἰησοῦν, οὔτε νὰ δοξάζῃ κανεὶς αὐτὸν διὰ ἀνδρείαν.

Τὸ ἀξιοθαύμαστον δὲ ἦτο ἐκεῖνο, δηλαδὴ ἡ περίπτωσις τοῦ Πέτρου, ὅτι δηλ. ἐνῷ κατείχετο ὑπὸ φόβου, ἐν τούτοις ἦλθε μέχρι τῆς αὐλῆς, ἐνῷ οἱ ἄλλοι εἶχον ἀναχωρήσει. Λοιπὸν τὸ νὰ ἔλθῃ μὲν ἐκεῖ, ἦτο ἔνδειξις ἀγάπης, ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς αὐλῆς ἦτο ἔνδειξις ἀγωνίας καὶ φόβου[29]· διὰ τοῦτο δηλαδὴ ἀνέφερε καὶ αὐτὰ ὁ Εὐαγγελιστής, ὥστε νὰ προετοιμάσῃ τὴν δικαιολογίαν τοῦ Πέτρου διὰ τὴν ἄρνησιν· διότι δὲν τὸ παρουσιάζει ὡς σπουδαῖον διὰ τὸν ἑαυτόν του, ὅτι ἦτο γνώριμος τοῦ ἀρχιερέως, ἀλλά, ἐπειδὴ εἶπεν ὅτι «συνεισῆλθε τῷ Ἰησοῦ» μόνος, διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦτο ἦτο ἀποτέλεσμα μεγάλης ἰδέας περὶ αὐτοῦ, διὰ τοῦτο προσθέτει καὶ τὴν αἰτίαν.

Ὅτι δὲ καὶ ὁ Πέτρος θὰ εἰσήρχετο, ἐὰν ἐπετρέπετο βεβαίως, τὸ ἔδειξε διὰ τῶν ἀκολουθούντων λόγων. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐξῆλθε καὶ παρεκάλεσε τὴν θυρωρὸν νὰ εἰσαγάγῃ αὐτόν, ἀμέσως εἰσῆλθεν ὁ Πέτρος[30]. Διατί δὲ δὲν εἰσήγαγεν ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης τὸν Πέτρον; Πρὸς τὸν Χριστὸν εἶχε προσκολληθῆ καὶ ἠκολούθει Αὐτὸν ἐκ τοῦ πλησίον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης προέτρεψε τὴν γυναῖκα νὰ εἰσαγάγῃ τὸν Πέτρον.

28. Ἰωάν. 18, 15.
29. Παρατήρησον τὴν συμμετρικὴν ἀντίθεσιν:
«Τὸ μὲν οὖν ἐλθεῖν ἐκεῖ, πόθου
τὸ δὲ μὴ εἰσελθεῖν ἔνδον, ἀγωνίας καὶ φόβου».
30. Ἰωάν. 18, 16.

Τί λέγει λοιπὸν ἡ γυνή; «Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ὁ δὲ φησιν· Οὐκ εἰμί»[31]. Τί λέγεις Πέτρε; δὲν εἶπες προηγουμένως ὅτι «ἂν δέῃ με καὶ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ σοῦ θεῖναι, θήσω»; Τί συνέβη λοιπόν, ὥστε νὰ μὴ δύνασαι οὔτε τῆς θυρωροῦ τὴν ἐρώτησιν νὰ ὑπομείνῃς; μήπως βέβαια ἦτο στρατιώτης ὁ ἐρωτῶν; μήπως κανεὶς ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν; Ἦτο μία ταπεινὴ θυρωρὸς καὶ τεθειμένη εἰς τελευταίαν βαθμίδα[32], καὶ ἡ ἐρώτησίς της δὲν ἦτο θρασεῖα· διότι δὲν εἶπε: «τοῦ πλάνου καὶ τοῦ ὀλεθρίου εἶσαι μαθητής», ἀλλὰ «τοῦ ἀνθρώπου τούτου», τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἔκφρασιν γυναικὸς μᾶλλον εὐσπλαγχνιζομένης καὶ λυπουμένης.

Ἀλλὰ τίποτε ἐκ τούτων δὲν ἠνέχθη ὁ Πέτρος. Τὸ δὲ «μὴ καὶ σὺ» ἐλέχθη διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Ἰωάννης ἦτο ἐντός· τόσον ἤρεμα ὡμίλει ἡ γυνή. Ἀλλ' ὁ Πέτρος δὲν ἀντελήφθη τίποτε ἀπὸ αὐτά, οὔτε ἔφερε ες τὸν νοῦν του αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶχεν εἴπει, οὔτε ὅταν ἠρνήθη τὴν πρώτην φοράν, οὔτε τὴν δευτέραν, οὔτε τὴν τρίτην, ἀλλὰ ὅταν ἔκραξεν ὁ ἀλέκτωρ καὶ οὔτε πάλιν τότε τὰ ἐσκέφθη, μέχρις ὅτου ἔρριψεν εἰς αὐτὸν πικρὸν βλέμμα ὁ Ἰησοῦς[33]. Καὶ ὁ ἴδιος μὲν ἵστατο θερμαινόμενος μετὰ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, ὁ δὲ Χριστὸς ἐκρατεῖτο δεμένος εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Αὐτὰ δὲ τὰ λέγομεν, ὄχι διὰ νὰ κατηγορήσωμεν τὸν Πέτρον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποδείξωμεν τὴν ἀλήθειαν τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ.

«Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Χριστὸν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ τῆς διδασκαλίας»[34].

γ΄. Ὁποία πονηρία! Ἐνῷ συνεχῶς ἤκουε τὸν Ἰησοῦν νὰ ὁμιλῇ εἰς τὸ ἱερὸν καὶ φανερὰ νὰ διδάσκῃ, τώρα θέλει νὰ μάθῃ. Διότι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ διατυπώσουν οὐδεμίαν κατηγορίαν κατ' Αὐτοῦ, ἠρώτων περὶ τῶν μαθητῶν, ποῦ εἶναι, καὶ διὰ ποῖον λόγον συνέ-

31. Ἰωάν. 18, 17.
32. «Ἀπερριμμένη»· κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον «παραπεταμένη».
33. Λουκ. 22, 61.
34. Ἰωάν. 18, 19.

λεξεν αὐτούς, καὶ τί ἐπιθυμῶν νὰ πράξῃ, καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν.

Τοῦτο δὲ τὸ ἔλεγεν ὁ ἀρχιερεύς, διότι ἤθελε νὰ ἐλέγξῃ Αὐτὸν ὡς στασιαστὴν καὶ ἐπαναστάτην, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι κανεὶς ἄλλος δὲν ἐπρόσεχεν εἰς Αὐτόν, παρὰ μόνον οἱ Μαθηταί, ὡς νὰ ἦτο ἄθλιον καταγώγιον.

Τί λέγει λοιπὸν ὁ Χριστός; Ἀνατρέπων αὐτὴν τὴν κατηγορίαν λέγει: «Ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ»[35], ὄχι εἰς τοὺς Μαθητὰς ἰδιαιτέρως, «ἐγὼ παρρησίᾳ ἐδίδαξα ἐν τῷ ἱερῷ»[36]. Τί λοιπόν; δὲν ἐλάλησε τίποτε κρυφίως; Ἐλάλησε μέν, ἀλλὰ ὄχι, ὅπως αὐτοὶ ἐνόμιζον, φοβούμενος καὶ ὀργανώνων στάσεις, ἀλλ' ἐὰν εἰς κάποιο σημεῖον οἱ λόγοι ἦσαν ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν νοητικὴν ἱκανότητα τῶν ἀκροατῶν.

«Τί μὲ ἐπερωτᾷς; Ἐρώτησον τοὺς ἀκηκοότας»[37]. Οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν ἦσαν ἀνθρώπου δεικνύοντος αὐθάδειαν, ἀλλὰ ἔχοντος πεποίθησιν διὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν λεχθέντων. Πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν εἰς τὴν ἀρχήν: «Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής»[38], τοῦτο καὶ τώρα ὑπαινίσσεται, θέλων εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν νὰ καταστήσῃ ἀξιόπιστον τὴν μαρτυρίαν.

Δηλαδὴ ἐπειδὴ περὶ τῶν μαθητῶν ἔκαμεν ὑπόμνησιν, ὡς μαθητῶν, τί λέγει: «Ἐμὲ ἐρωτᾷς διὰ τοὺς ἰδικούς μου, νὰ ἐρωτήσῃς τοὺς ἐχθρούς, τοὺς ἐπιβούλους, τοὺς συλλαβόντας ἐμέ· αὐτοὶ ἂς ὁμιλήσουν»· διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀναμφισβήτητος ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας, ὅταν δηλ. κανεὶς καλῇ μάρτυρας τοὺς ἐχθροὺς ἐν σχέσει μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα λέγει.

Τί κάμνει λοιπὸν ὁ ἀρχιερεύς; Ἐνῷ ἔπρεπε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἐξέτασιν, ἐκεῖνος μὲν δὲν ἔπραξεν τοῦτο, «εἷς δὲ τῶν παρεστηκότων ὑπηρετῶν ἔδωκεν αὐτῷ ῥάπισμα»[39], ὅταν ἔδωκε τὴν προανα-

35. Ἰωάν. 18, 20.
36. Ἰωάν. 18, 20.
37. Ἰωάν. 18, 21.
38. Ἰωάν. 5, 31.
39. Ἰωάν. 18, 22.

φερθεῖσαν ἀπάντησιν[40]. Ποία θρασυτέρα ἐνέργεια ἀπὸ αὐτὴν δύναται νὰ ἐπιτελεσθῇ; Νὰ αἰσθανθῇς φρίκην, οὐρανέ, νὰ μετακινηθῇς ἐκ τῆς θέσεώς σου, γῆ[41], διὰ τὴν μακροθυμίαν τοῦ Δεσπότου, καὶ διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην.

Καὶ ὅμως τί ἦτο τέλος πάντων ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐλέχθη; διότι δὲν ἀπήντησεν ἀποφεύγων νὰ ὁμιλήσῃ «Τί μὲ ἐρωτᾷς;», ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποκόψῃ οἱανδήποτε λαβὴν πονηρίας. Καὶ ἕνεκα τούτων τῶν λόγων ῥαπισθεὶς ἐνῷ ἠδύνατο τὰ πάντα νὰ σείσῃ, νὰ ἀφανίσῃ καὶ νὰ μετακινήσῃ, ἐκ τούτων μὲν τίποτε δὲν ἐκτελεῖ, ἀλλὰ λέγει λόγους, οἱ ὁποῖοι δύνανται οἱανδήποτε θηριωδίαν νὰ καταστείλουν. Καὶ λέγει: «Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ»[42]· δηλαδή: «ἐὰν μὲν ἔχῃς τίποτε νὰ διατυπώσῃς εἰς βάρος τῶν λόγων μου, ἀπόδειξε τὸ ἀξιοκατάκριτον, ἐὰν δὲ δὲν ἔχῃς «τί με τύπτεις;»[43].

Παρατηρεῖς ὅτι τὸ δικαστήριον εἶναι πλῆρες θορύβου, ταραχῆς, θυμοῦ καὶ συγχύσεως; Ἀπηύθυνε τὴν ἐρώτησιν ὁ ἀρχιερεὺς μὲ ὑπουλότητα καὶ δόλον[44]· ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς εὐθέως καὶ ὅπως ἔπρεπε. Ποῖον ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ; Ἢ νὰ ἀνασκευάσῃ ἢ νὰ παραδεχθῇ ὁ ἀρχιερεὺς τὴν ἀπάντησιν. Δὲν συμβαίνει ὅμως τοῦτο· ἀλλὰ ὁ δοῦλος ῥαπίζει Αὐτόν. Ὑπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας δὲν συνιστοῦν δίκην τὰ συμβαίνοντα, ἀλλὰ συνωμοσίαν καὶ τυραννίδα.

Κατόπιν, ἐπειδὴ οὔτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν εὑρίσκουν πλέον οὐδεμίαν κατηγορίαν, «πέμπουσιν αὐτὸν δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν»[45].

40. Ἰωάν. 18, 21.
41. Ἐκφράσεις ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ὑμνογράφοις: (Φρίξον οὐρανὲ ἐκστηθι γῆ) ὡς π.χ. εἰς τὸ Ἰδιόμελον τῆς Μεγάλης Πέμπτης: Στίχ. Ἐξεπορεύετο ἔξω κλπ. «Ὁ τρόπος σου δολιότητος γέμει...» ἔνθα ὁ Ὑμνογράφος ἀναφωνεῖ «Φρίξον ἥλιε, στέναξον ἡ γῆ».
42. Ἰωάν. 18, 23.
43. Ἰωάν. 18, 23.
44. Λίαν ἐπιγραμματικὴ ἡ ἀντίθεσις αὕτη:
«Ἠρώτησεν ὁ ἀρχιερεὺς ὑπούλως καὶ δολερῶς·
ἀπεκρίνατο ὁ Ἰησοῦς ἐξ εὐθείας καὶ ὡς ἐχρῆν»
45. Ἰωάν. 18, 24.

«Ἦν δὲ Πέτρος ἑστώς, καὶ θερμαινόμενος»[46]. Ἀλλοίμονον! ἀπὸ πόσον μεγάλην νωθρότητα κατείχετο ὁ θερμὸς καὶ ζωηρὸς Πέτρος, ὅταν ὡδηγήθη μακρὰν αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς; Καὶ κατόπιν τόσων, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν, δὲν κινεῖται τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ ἀκόμη θερμαίνεται, διὰ νὰ μάθῃς πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀδυναμία τῆς φύσεως, ὅταν ὁ Θεὸς ἐγκαταλείψῃ τὸν ἄνθρωπον· καὶ ὅταν ἠρωτήθη πάλιν, ἀρνεῖται.

Κατόπιν λέγει «ὁ συγγενὴς τοῦ δούλου, οὗ ἀπέκοψεν ὁ Πέτρος τὸ ὠτίον», λυπούμενος διὰ τὸ συμβὰν «Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ;»[47]. Καὶ οὔτε ὁ κῆπος δὲν ἔφερεν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ τὰ συμβάντα, οὔτε ἡ πολλὴ φιλοστοργία, τὴν ὁποίαν εἶχε δείξει ἐκεῖ διὰ τῶν λόγων ἐκείνων, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἕνεκα τῆς ἀγωνίας τὰ ἐλησμόνησε.

Διατί ἆρά γε οἱ Εὐαγγελισταὶ συμφωνοῦν εἰς ὅσα ἔγραψαν περὶ τοῦ Πέτρου; Ὄχι διὰ νὰ κατηγορήσουν τὸν Μαθητήν, ἀλλὰ διότι θέλουν νὰ μᾶς διδάξουν, πόσον κακὸν εἶναι τὰ πάντα νὰ μὴ τὰ ἐμπιστευώμεθα εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν πεποίθησιν εἰς τὸν ἑαυτόν μας.

Σὺ δὲ νὰ θαυμάσῃς τὴν πρόνοιαν τοῦ Διδασκάλου, ὅτι δηλαδή, ἂν καὶ ἐκρατεῖτο καὶ ἦτο δεδεμένος, ἐλάμβανε μεγάλην πρόνοιαν διὰ τὸν Μαθητήν, ἀφοῦ ἔκαμε αὐτὸν διὰ τοῦ βλέμματός Του, ἐνῷ ἐκάθητο, νὰ ἐγερθῇ, καὶ τὸν ὡδήγησεν εἰς δάκρυα.

«Ἄγουσιν οὖν αὐτὸν πρὸς Πιλᾶτον ἀπὸ τοῦ Καϊάφα»[48]. Συνέβη δὲ τοῦτο, ὥστε τὸ πλῆθος τῶν δικαστῶν, καὶ παρὰ τὴν θέλησίν των, νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἠρευνήθη ἡ ἀλήθεια.

«Ἦν δὲ πρωΐα»[49]. Πρὶν μὲν ὁ ἀλέκτωρ κράξῃ, ὁδηγεῖται ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν Καϊάφαν, κατὰ τὴν πρωΐαν δὲ ὁδηγεῖται πρὸς τὸν Πιλᾶτον· διὰ τούτων δεικνύει ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι, ἐνῷ καθ' ὅλον τὸ ἥμισυ τῆς νυκτὸς

46. Ἰωάν. 18, 25.
47. Ἰωάν. 18, 26.
48. Ἰωάν. 18, 28.
49. Ἰωάν. 18, 28.

ἠρωτᾶτο ὑπὸ τοῦ Καϊάφα, εἰς οὐδὲν ἀπεδείχθη ἔνοχος· διὰ τοῦτο καὶ παρέπεμψεν Αὐτὸν εἰς τὸν Πιλᾶτον. Ἀλλ' ἐκεῖνα, ἀφοῦ τὰ ἀφῆκεν εἰς τοὺς ἄλλους νὰ τὰ διηγηθοῦν, λέγει ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν.

Καὶ νὰ παρατηρήσης τὴν γελοιότητα τῶν Ἰουδαίων. Ἀφοῦ συνέλαβον τὸν ἀθῶον, καὶ κρατήσαντες ὅπλα εἰς τὸ πραιτώριον δὲν εἰσέρχονται, «ἵνα μὴ μιανθῶσι»[50]· καὶ ὅμως, εἰπέ μου, ποῖον μολυσμὸν ἀποτελεῖ τὸ νὰ εἰσέλθῃ κανεὶς εἰς δικαστήριον, ὅπου οἱ ἀδικοῦντες τιμωροῦνται; οἱ καταναλίσκοντες τὸν ἡδύοσμον καὶ τὸν ἄνηθον[51], ὅταν μὲν ἀδίκως ἐπεζήτουν φόνον δὲν ἐνόμιζον ὅτι μολύνονται, ὅταν δὲ εἰσήρχοντο εἰς τὸ δικαστήριον ἐνόμιζον ὅτι μολύνουν τοὺς ἑαυτούς των.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν ἐθανάτωσαν Αὐτόν, ἀλλὰ Τὸν ὡδήγησαν εἰς τὸν Πιλᾶτον; Κυρίως μὲν μέγα μέρος τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας αὐτῶν εἶχεν ἀφαιρεθῆ, ἐφ' ὅσον ἦσαν κυρίαρχοι οἱ Ρωμαῖοι. Ἔπειτα δὲ ἐφοβοῦντο μήπως ἐκ τῶν ὑστέρων τιμωρηθοῦν, ἐὰν κατηγοροῦντο ὑπὸ ἐκείνου.

Τί σημαίνει δέ: «Ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα»;[52]. (Καὶ ὅμως ὁ Ἴδιος εἶχεν ὁρίσει αὐτὸ κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τῶν Ἀζύμων). Ἢ λοιπὸν ὁ Εὐαγγελιστὴς λέγει Πάσχα ὁλόκληρον τὴν ἑορτήν, ἢ ὅτι τότε ἐτέλουν τὸ Πάσχα, ὁ Ἴδιος δὲ πρὸ τῆς πρώτης τῶν Ἀζύμων παρέδωκεν αὐτό, φυλάξας τὴν σφαγὴν Αὐτοῦ διὰ τὴν Παρασκευήν, καθ' ἣν ἡμέραν παλαιότερον ἑωρτάζετο τὸ Πάσχα.

Οἱ ἴδιοι δέ, ἐνῷ ἔφερον ὅπλα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἐπετρέπετο, καὶ αἷμα ἐνῷ χύνουν, διὰ τὸν τόπον σκέπτονται μὲ ἐπιμέλειαν, καὶ κάμνουν τὸν Πιλᾶτον νὰ ἐξέλθῃ πρὸς αὐτούς. Καὶ ὁ Πιλᾶτος, ἀφοῦ ἐξῆλθε λέγει: «Τίνα κατηγορίαν ἔχετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου»;[53].

δ΄. Παρατηρεῖς ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀπηλλαγμένος τῆς

50. Ἰωάν. 18, 28
51. Ματθ. 23, 23 καὶ Λουκ. 11, 42.
52. Ἰωάν. 18, 28.
53. Ἰωάν. 18, 29.

φιλαρχίας καὶ τοῦ φθόνου; Διότι, ὅταν εἶδεν Αὐτὸν δεδεμένον καὶ ὁδηγούμενον ὑπὸ τόσων, δὲν ἐνόμισεν ὅτι ἔχουν ἀναμφισβήτητον ἀπόδειξιν κατηγορίας, ἀλλὰ ἐρωτᾷ, λέγων ὅτι εἶναι παράλογον τὴν μὲν κρίσιν οἱ ἴδιοι αὐθαιρέτως νὰ ἐνεργήσουν, τὴν δὲ τιμωρίαν ἄνευ κρίσεως νὰ ἀναθέσουν εἰς ἐκεῖνον.

Τί λέγουν λοιπὸν ἐκεῖνοι: «Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν»[54]. Ὁποία ἀνοησία! διατί δηλαδὴ δὲν ἀναφέρετε τὸ κακὸν τὸ διαπραχθέν, ἀλλὰ ὁμιλεῖτε συγκεκαλυμμένως; διατί δὲν ἀποδεικνύετε τὸ κακόν; Παρατηρεῖς ὅτι παντοῦ ἀποφεύγουν τὴν ἀπ' εὐθείας διατύπωσιν κατηγορίας καὶ ὅτι δὲν δύνανται τίποτε νὰ εἴπουν; Ὁ Ἄννας ἐκεῖνος ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῆς διδασκαλίας, καὶ ἀφοῦ ἤκουσεν Αὐτόν, Τὸν ἔστειλεν εἰς τὸν Καϊάφαν καὶ αὐτός, ἀφοῦ Τὸν ἠρώτησε πάλιν, καὶ δὲν εὗρε τίποτε τὸ ἐνοχοποιητικόν, ἔστειλεν Αὐτὸν εἰς τὸν Πιλᾶτον.

Ὁ Πιλᾶτος λέγει: «Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατ' αὐτοῦ;». Καὶ δὲν ἔχουν ἐδῶ νὰ ἀπαντήσουν τίποτε, ἀλλὰ πάλιν χρησιμοποιοῦν μερικὰ ἐπιχειρήματα.

Ἐκ τούτων ὁ Πιλᾶτος ὁ ἴδιος ἀμφιβάλλων διὰ τὴν ἐνοχήν Του λέγει: «Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. Εἶπον οὖν ἐκεῖνοι· Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα»[55].

Τοῦτο δὲ ἔλεγον, «ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν»[56]. Καὶ πῶς ἐδείκνυε τοῦτο ἡ φράσις: «οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα»; Ἢ ἐννοεῖ τοῦτο ὁ Εὐαγγελιστής, ὅτι δηλαδὴ ὄχι μόνον ὑπὲρ αὐτῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν ἐπρόκειτο νὰ θανατωθῇ, ἢ ὅτι δὲν ἐπετρέπετο αὐτοὶ νὰ θανατώνουν διὰ τοῦ σταυροῦ.

Ἐὰν δὲ λέγουν· «Οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν ἀποκτεῖναι οὐδένα», ἐννοοῦν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Διότι, ὅτι ἐθανάτωνον βεβαίως, καὶ δι' ἄλλου τρόπου, τὸ δεικνύει ὁ λιθοβολισμὸς τοῦ Στεφάνου· ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν ἐπεθύ-

54. Ἰωάν. 18, 30.
55. Ἰωάν. 18, 31.
56. Ἰωάν. 18, 32.

μουν νὰ σταυρώσουν, διὰ νὰ διακηρύξουν πομπωδῶς καὶ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου.

Ὁ δὲ Πιλᾶτος θέλων νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἐνοχλήσεως δὲν προβαίνει μὲν εἰς μακρὰν κρίσιν, εἰσελθὼν δὲ ἐρωτᾷ τὸν Ἰησοῦν, καὶ λέγει: «Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἀπὸ σαυτοῦ λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι τοῦτο εἶπον;»[57]. Διὰ ποῖον λόγον ἐρωτᾷ τοῦτο ὁ Χριστός; Ἐπειδὴ θέλει νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν πονηρὰν διάθεσιν τῶν Ἰουδαίων.

Εἶχε μὲν ἀκούσει ἀπὸ πολλοὺς αὐτὸ ὁ Πιλᾶτος, ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχον τίποτε νὰ εἴπουν ἐκεῖνοι, διὰ νὰ μὴ καταστῇ μακρὰ ἡ ἐξέτασις, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πάντοτε ἐκυκλοφόρει, τοῦτο θέλει νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὸ μέσον.

Ὅταν δὲ εἶπεν εἰς αὐτούς: «Κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν», θέλοντες νὰ δείξουν ὅτι τὸ παράπτωμα δὲν εἶναι Ἰουδαϊκὴ ὑπόθεσις, λέγουν: «Οὐκ ἔξεστιν»· δὲν διέπραξε βεβαίως παράπτωμα κατὰ παράβασιν τοῦ ἰδικοῦ μας νόμου, ἀλλὰ ἡ κατηγορία εἶναι κοινή. Τοῦτο λοιπὸν κατανοήσας ὁ Πιλᾶτος, ὡς νὰ ἐπρόκειτο νὰ κινδυνεύσῃ, λέγει: «Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων»;

Ὁ Χριστὸς λοιπὸν ἐρωτᾷ ὄχι ἐπειδὴ ἀγνοεῖ, ἀλλὰ ἐπειδὴ θέλει καὶ ὑπ' αὐτοῦ νὰ κατηγορηθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, λέγει: «Ἄλλοι σοι εἶπον»;. Τοῦτο λοιπὸν ἀποκαλύπτων ὁ Πιλᾶτος, ἔλεγε: «Μή τι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; Τὸ ἔθνος σου καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίησας;»[58], θέλων μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἑαυτόν του.

Ἔπειτα, ἀφοῦ εἶπε: «Σὺ εἶ ὁ βασιλεύς;», ἐλέγχων αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγει: «Τοῦτο βεβαίως τὸ ἤκουσες ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· διατί δὲν ἐνεργεῖς ἐπιμελῶς τὴν ἐξέτασιν; Εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι εἶμαι κακοποιός· νὰ ἐρωτήσῃς τί κακὸν διέπραξα. Ἀλλὰ δὲν πράττεις μὲν τοῦτο, ἀλλὰ ἁπλῶς ἐκθέτεις τὴν κατηγορίαν».

«Ἀπὸ σαυτοῦ τοῦτο λέγεις», ἢ ἀπὸ ἄλλου τὸ ἔχεις ἀκούσει; Ἔπειτα ὁ Πιλᾶτος, ὅτι τὸ ἤκουσε μέν, δὲν

57. Ἰωάν. 18, 34.
58. Ἰωάν. 18, 35.

δύναται ἀμέσως νὰ τὸ εἴπῃ, ἀλλὰ ἁπλῶς παραπέμπει εἰς τὸ πλῆθος, λέγων: «Παρέδωκάν σε ἐμοί». Πρέπει λοιπὸν νὰ σὲ ἐρωτήσω τί διέπραξες.

Τί λέγει λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς; «Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόμου τούτου»[59]. Ὑψώνει τὴν διάνοιαν τοῦ Πιλάτου, ὁ ὁποῖος δὲν εἶναι πολὺ πονηρός, οὔτε ὅπως ἐκεῖνοι, καὶ θέλει νὰ δείξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἁπλοῦς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεός, καὶ Υἱὸς Θεοῦ.

Καὶ τί λέγει; «Εἰ ἐκ τοῦ κόμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπηρέται οἱ ἐμοὶ ἠγωνίσαντο ἄν, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις»[60]· τὸν φόβον, τὸν ὁποῖον ἐν ἀρχῇ εἶχεν ὁ Πιλᾶτος, τὸν διέλυσεν, δηλ. τὴν ὑποψίαν περὶ δημιουργίας τυραννίδος.

Ἔπειτα δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἡ βασιλεία; Βεβαιότατα εἶναι. Πῶς λοιπὸν λέγει: «Οὐκ ἔστιν»; Δὲν ἐννοεῖ ὅτι δὲν ἐπικρατεῖ ἡ Βασιλεία αὐτὴ καὶ ἐδῶ, ἀλλὰ ὅτι ἔχει τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀνθρωπίνη, ἀλλὰ πολὺ ἀνωτέρα ἀπὸ αὐτὴν καὶ λαμπροτέρα. Ἐὰν λοιπὸν εἶναι ἀνωτέρα, πῶς κατεβλήθη ὑπὸ τῆς ἐπιγείου; Διότι θεληματικῶς καὶ τὸν Ἑαυτόν Του παρέδωκεν.

Ἀλλὰ δὲν ἀποκαλύπτει τότε αὐτό, ἀλλὰ τί λέγει; «Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἤμην, οἱ ὑπηρέται οἱ ἐμοὶ ἠγωνίσαντο ἄν, ἵνα μὴ παραδοθῶ». Δεικνύει ἐδῶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἐπιγείου βασιλείας, διότι εἰς τοὺς ὑπηρέτας στηρίζει τὴν δύναμίν της· ἡ δὲ ἐπουράνιος εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν αὐτοδύναμος, διότι δὲν ἔχει τὴν ἀνάγκην οὐδενός.

Ἀπὸ ἐδῶ οἱ αἱρετικοὶ ἀφοῦ ἔλαβον ἀφορμάς, ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ξένος πρὸς τὸν Δημιουργόν. Τί ἐννοεῖ λοιπόν, ὅταν λέγῃ: «Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε».[61]· τί δὲ ἐννοεῖ, ὅταν λέγῃ: «Οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»;[62]. Μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους λέγει ὅτι ἡ βασιλεία δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ κόσμου, ὄχι στερῶν τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν

59. Ἰωάν. 18, 36.
60. Ἰωάν. 18, 36.
61. Ἰωάν. 1, 11.
62. Ἰωάν. 17, 14.

πρόνοιαν καὶ τὴν ἐξουσίαν Αὐτοῦ, ἀλλὰ δεικνύων τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶπον, ὅτι δηλαδὴ ἡ Βασιλεία Του δὲν εἶναι ἀνθρωπίνη, οὔτε παροδική.

Τί λέγει λοιπὸν ὁ Πιλᾶτος; «Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· σὺ λέγεις ὅτι καὶ βασιλεύς εἰμι. Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι»[63]. Ἐὰν λοιπὸν ἔχῃ γεννηθῆ βασιλεύς, ἔχει γεννηθῆ καὶ ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ τίποτε δὲν ἔχει λάβει διὰ προσθήκης[64].

Ὥστε, ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι, «καθὼς ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ Υἱῷ ζωὴν ἔχειν»[65], τίποτε ἄλλο νὰ μὴ νομίζῃς παρὰ τὴν γέννησιν· καὶ διὰ τοὺς ἄλλους λόγους, νὰ σχηματίσῃς τὴν αὐτὴν γνώμην.

«Καὶ διὰ τοῦτο ἦλθον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ[66]»· δηλ., «διὰ νὰ εἴπω τοῦτο τὸ ἴδιον καὶ νὰ διδάξω καὶ νὰ πείσω ὅλους»[67].

ε΄. Σὺ δέ, ἄνθρωπε, ἐνῷ ἀκούεις αὐτὰ καὶ βλέπεις τὸν Δεσπότην σου, νὰ ἔχῃ δεθῆ καὶ νὰ διαπομπεύεται, νὰ θεωρῇς ὅτι δὲν εἶναι τίποτε τὰ παρόντα πράγματα· πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον, ἐὰν ὁ μὲν Χριστὸς τόσα ὑπέμεινε διὰ σέ, σὺ δὲ οὔτε λόγους δὲν ἀνέχεσαι; Ἀλλὰ Ἐκεῖνος μὲν πτύεται, σὺ δὲ καλλωπίζεσαι μὲ ἐνδύματα καὶ δακτυλίους, καὶ ἂν δὲν τύχῃς τοῦ ἐκ μέρους ὅλων ἐπαίνου, νομίζεις ὅτι ὁ βίος σου εἶναι ἀβίωτος· καὶ Οὗτος μὲν ὑβρίζεται, ὑπομένει ἐμπαιγμούς, κτυπήματα εἰς τὴν σιαγόνα γελοιοποιοῦντα, σὺ δὲ θέλεις πανταχοῦ νὰ τιμᾶσαι, καὶ δὲν ἀνέχεσαι τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ.

Δὲν ἀκούεις τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει: «Μιμηταί μου γίνεσθε καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ»;[68]. Ὅταν λοιπὸν κανεὶς σὲ διακωμῳδήσῃ, νὰ ἐνθυμηθῇς τὸν Δεσπότην, ὅτι ἐμπαίζοντες προσεκύνουν Αὐτόν, καὶ διὰ λόγων καὶ διὰ πράξεων Τὸν διέσυρον, καὶ πολλὴν εἰρωνείαν μετεχειρίζοντο κατ' Αὐτοῦ· Ἐκεῖνος δὲ ὄχι μόνον δὲν ἠμύνθη ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἀντίθετα ἀπήντησε, δηλαδὴ μὲ τὴν πραότητα καὶ τὴν ἐπιείκειαν.

Αὐτὸν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἂς μιμηθῶμεν· διότι οὕτω θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀπαλλαγῶμεν οἱασδήποτε ὕβρεως· διότι ὄχι ὁ ὑβρίζων, ἀλλ' ὁ μικρόψυχος καὶ ὁ θλιβόμενος διὰ τὰς ὕβρεις ἐκεῖνος εἶναι ὁ δημιουργῶν αὐτάς, καὶ καθιστῶν αὐτὰς ἱκανὰς νὰ θίγουν. Διατί θλίβεσαι καθ' ὁλοκληρίαν; Ἐὰν μὲν ἀδίκως σὲ ὕβρισε; ἕνεκα τούτου κυρίως δὲν πρέπει νὰ ἀγανακτῇς, ἀλλὰ νὰ σπλαγχνίζεσαι τὸν ὑβρίσαντα, ἐὰν δὲ σὲ ὕβρισε δικαίως, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ παραμείνῃς ἥσυχος. Διότι ὅπως, ἐὰν κανείς, ἐνῷ εἶσαι πτωχός, σὲ ἀπεκάλει πλούσιον, δὲν θὰ ἦσαν τίποτε διὰ σὲ οἱ ἐπαινετικοὶ λόγοι, ἀλλὰ μᾶλλον ἄξιον γέλωτος τὸ ἐγκώμιον, οὕτω καὶ ἂν κανεὶς ὑβρίζων εἴπῃ διὰ σὲ πράγματα μὴ ἀνταποκρινόμενα εἰς τὴν πραγματικότητα, δὲν εἶναι πάλιν τίποτε διὰ σὲ ἡ ὕβρις.

Ἐὰν δὲ ἡ συνείδησίς σου σὲ ἐλέγχῃ διὰ τὰ λεχθέντα, νὰ μὴ λυπηθῇς διὰ τοὺς ὑβριστικοὺς λόγους, ἀλλὰ νὰ διορθώσῃς ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα ὑβρίσθης.

Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω ἐν σχέσει μὲ τὰς πραγματικὰς ὕβρεις. Διότι, ἐὰν κανεὶς ὑβρίζῃ διὰ τὴν πτωχείαν καὶ τὴν ταπεινὴν καταγωγήν, πάλιν τοῦτο εἶναι ἄξιον γέλωτος· διότι ἡ ἐντροπὴ δὲν εἶναι διὰ τὸν ἀκούοντα, ἀλλὰ διὰ τὸν λέγοντα, διότι δὲν γνωρίζει νὰ φιλοσοφῇ.

Ἀλλά, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ὅταν αὐτὰ λέγωνται ἐνώπιον πολλῶν ἀγνοούντων τὴν ἀλήθειαν, γίνεται ἀφόρητος ἡ πληγή. Τοῦτο κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι ὑποφερτὸν εἰς σέ, ὅταν διὰ σὲ παρίσταται θέατρον μαρτύρων, οἱ ὁποῖοι σὲ ἐπαινοῦν, σὲ ἐπιδοκιμάζουν, σκώπτουν καὶ διακωμῳδοῦν ἐκεῖνον· διότι ὄχι ὁ ἀμυνόμενος, ἀλλ' ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν εἶπε τίποτε, αὐτὸς εἶναι ἄξιος θαυμασμοῦ ἐκ μέρους ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν νοῦν.

Ἂν δὲ κανεὶς ἐκ τῶν παρόντων κατὰ τὴν σκηνὴν

63. Ἰωάν. 18, 37.

64. Δηλαδὴ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ βασιλέως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἔχει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς (ὡς ἐπιτραπῇ ἡ τοιαύτη ἔκφρασις, δεδομένου ὅτι δὲν δύναται ἀνθρωπίνως νὰ ἐκφρασθῇ ἡ αἰωνιότης, τὸ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον τῆς θεότητος)· οὐδὲν ἀπέκτησεν ἐκ τῶν ὑστέρων.

65. Ἰωάν. 5, 26.

66. Ἰωάν. 18, 37.

67. Δηλ. ὡς πρὸς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους εἶπε προηγουμένως.

68. Α΄ Κορινθ. 11, 1.

δὲν ἔχῃ νοῦν, ἕνεκα τούτου κυρίως νὰ γελάσῃς εἰς βάρος του, καὶ νὰ εὐχαριστηθῇς μὲ τὸ θέατρον τοῦ οὐρανοῦ· διότι ἐκεῖ θὰ σὲ ἐπαινέσουν, καὶ θὰ σὲ ἐπευφημήσουν, καὶ θὰ σὲ ἐπιδοκιμάσουν. Εἷς ἄγγελος δὲ ἀρκεῖ ὡς ἐκπρόσωπος ὅλης τῆς οἰκουμένης.

Καὶ διατί νὰ ἀναφέρω τοὺς ἀγγέλους, ἐφ' ὅσον ὁ Ἴδιος ὁ Δεσπότης θὰ σὲ δοξάσῃ; Μὲ αὐτὰς τὰς σκέψεις ἂς ἐξασκήσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας· διότι δὲν εἶναι ἐλάττωμα ὅταν ὑβρισθῇς νὰ σιωπήσῃς, ἀλλὰ ἀντιθέτως, ὅταν ὑβρισθῇς νὰ ἀμυνθῇς· διότι ἐὰν ἦτο ἐλάττωμα τὸ νὰ ὑπομείνῃς σιωπῶν τὰ λεγόμενα, δὲν θὰ ἔλεγεν ὁ Χριστός: «Ἐάν τίς σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην»[69].

Ἂν μὲν λοιπὸν ὁ ὑβρίζων λέγῃ ἀναληθῆ, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἂς τὸν ἐλεῶμεν, διότι ἐπισύρει κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του τὴν κόλασιν καὶ τιμωρίαν τῶν κατηγορούντων, καθιστάμενος ἀνάξιος νὰ ἀναγινώσκῃ καὶ τὰς Γραφάς, («τῷ γὰρ ἁμαρτωλῷ φησιν ὁ Θεός· Ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις»)[70], ἂν δὲ εἴπῃ τὰ ἀληθῆ καὶ τότε εἶναι ἐλεεινός· διότι καὶ ὁ Φαρισαῖος ἔλεγε τὰ ἀληθῆ, ἀλλὰ αὐτὸς τὸν μὲν ἀκούοντα οὐδόλως ἔβλαψε, ἀλλὰ καὶ τὸν ὠφέλησε, τὸν δὲ ἑαυτόν του τὸν ἐστέρησεν ἀπείρων ἀγαθῶν, ὑποστὰς ναυάγιον ἐκ τῆς κατηγορίας αὐτῆς[71].

Ὥστε καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις (ἀδίκου ἢ δικαίας κατηγορίας) ἐκεῖνος εἶναι (ὁ κατηγορῶν) ὁ ἀδικούμενος ὄχι σύ. Σὺ δέ, ἐὰν εἶσαι σώφρων, θὰ ἀποκτήσῃς διπλοῦν κέρδος, καὶ τὸ ὅτι θὰ ἐξευμενίσῃς τὸν Θεὸν διὰ τῆς σιωπῆς, καὶ τὸ ὅτι ἀποκτᾷς περισσοτέραν μετριοπάθειαν, καὶ νὰ λαμβάνῃς ἀφορμὴν ἐκ τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ ὑβρίζοντος νὰ διορθώνῃς τὰ πεπραγμένα, καὶ τὸ νὰ περιφρονῇς τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν· διότι καὶ ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας προεκλήθη εἰς ἡ-

69. Ματθ 5, 39.
70. Ψαλμ. 49, 16-20.
71. Λουκ. 18, 10-14.

μᾶς θλῖψις, ἐκ τοῦ ὅτι δηλαδὴ πολλοὶ στρέφουν ἀλογίστως τὴν προσοχήν των εἰς τὴν ἀνθρωπίνην γνώμην.

Ἂς μάθωμεν λοιπὸν αὐτά, καί, τὰ ἐλαττώματά μας σκεφθέντες, νὰ προβῶμεν σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὴν διόρθωσιν αὐτῶν, κατὰ μὲν τὸν παρόντα μῆνα ἂς διορθώσωμεν τοῦτο, κατὰ δὲ τὸν ἑπόμενον τὸ ἄλλο, καὶ κατὰ τὸν ἀκολουθοῦντα κατόπιν ἂς κανονίσωμεν κάτι ἄλλο νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τὸν ἑαυτόν μας, καὶ οὕτως, ὡς ἀναβαίνοντες διὰ βαθμίδων, νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ τῆς κλίμακος τοῦ Ἰακώβ· διότι ἡ κλῖμαξ ἐκείνη μοῦ φαίνεται ὅτι διὰ ὀπτασίας[72] ἐκείνης τοῦτο συμβολίζει, δηλαδὴ τὴν βαθμιαίαν διὰ τῆς ἀρετῆς ἀνάβασιν, διὰ τῆς ὁποίας εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναβῶμεν ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ὄχι χρησιμοποιοῦντες αἰσθητὰς βαθμίδας, ἀλλὰ διὰ τῆς προόδου καὶ διορθώσεως τοῦ χαρακτῆρος.

Ἂς ἐπιληφθῶμεν λοιπὸν αὐτῆς τῆς ἀποδημίας καὶ τῆς ἀναβάσεως, ὥστε ἀφοῦ ἐπιτύχωμεν τὰ οὐράνια νὰ γευθῶμεν ὅλα τὰ ἐκεῖ ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΔ' (84).

(Ἰωάν. ιη', 37 — ιθ', 16).

«Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. Πᾶς, ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς»[1].

72. Ἥτις ἦτο τὸ ὄνειρον τοῦ Ἰακώβ.
1. Ἰωάν. 18, 37

α'. Ἀξιοθαύμαστον προτέρημα εἶναι ἡ μακροθυμία, καὶ καθιστᾶ τὴν ψυχὴν οὕτως, ὡς ἐὰν εὑρίσκεται εἰς γαλήνιον λιμένα, ἀπαλλάσσουσα αὐτὴν ἀπὸ κύματα καὶ ἀπὸ ἀνέμους σφοδρούς. Καὶ αὐτὴν τὴν ἐδίδαξεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, κυρίως δὲ τώρα ἐνῷ δικάζεται, καὶ ὁδηγεῖται[2] πρὸ τῶν κριτῶν, καὶ διαπομπεύεται· διότι καὶ πρὸς τὸν Ἄνναν ὁδηγηθεὶς ἀποκρίνεται μὲ πολλὴν πραότητα, καὶ πρὸς τὸν ὑπηρέτην, ὁ ὁποῖος ἐρράπισεν Αὐτόν, εἶπεν ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ καταρρίψουν τὴν ἀλαζονείαν οἱασδήποτε μορφῆς· καὶ ἀφοῦ ἦλθεν πρὸς τὸν Καϊάφαν, κατόπιν πρὸς τὸν Πιλᾶτον, καὶ ἀφοῦ ἐδαπάνησεν ὁλόκληρον νύκτα ἐνώπιον αὐτῶν, δι' ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων δεικνύει τὴν πραότητα Αὐτοῦ· καὶ ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον ὅτι εἶναι κακοποιός, καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ τὸ ἀποδείξουν, ἵστατο σιωπῶν· ὅταν δὲ ἠρωτήθη περὶ τῆς βασιλείας, τότε ὡμίλησε πρὸς τὸν Πιλᾶτον διδάσκων αὐτόν, καὶ ὁδηγῶν εἰς ὑψηλοτέρας ἰδέας.

Ἀλλὰ διατί ἆρά γε ὁ Πιλᾶτος δὲν ἐνεργεῖ τὴν ἐξέτασιν ἐνώπιον τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν, ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον; Διότι εἶχε μίαν σοβαρὰν ὑποψίαν περὶ Αὐτοῦ, καὶ ἤθελε, χωρὶς νὰ προκαλοῦν θόρυβον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅλα μὲ ἀκρίβειαν νὰ τὰ μάθῃ.

Ἔπειτα, ὅταν εἶπε: «Τί ἐποίησας;»[3], ὁ Κύριος ὡς πρὸς μὲν τὸ ζήτημα τοῦτο οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἔδωκε, ὡς πρὸς ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον κυρίως ἐπεθύμει νὰ ἀκούσῃ ὁ Πιλᾶτος, δηλαδὴ περὶ τῆς Βασιλείας Αὐτοῦ, περὶ αὐτῆς ἀπαντᾷ, λέγων: «Ἡ βασιλεία μου οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»[4]· δηλαδή, «βασιλεὺς μὲν εἶμαι, ἀλλ' ὄχι τοιοῦτος βασιλεύς, ὅπως τὸν ἐννοεῖς, ἀλλὰ πολὺ λαμπρότερος» καὶ διὰ τῶν λόγων τούτων καὶ τῶν ἑπομένων δεικνύει εἰς αὐτὸν ὅτι δὲν ἔχει δια-

2. «Κρινόμενος καὶ ἀγόμενος». Σχῆμα πρωθύστερον (Διότι πρῶτον «ἄγεται» πρὸ τῶν δικαστῶν καὶ κατόπιν «κρίνεται» ὑπ' αὐτῶν). Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν καὶ μίαν παρήχησιν μετὰ ὁμοιοτελεύτου σχήματος· «Ἀγόμενος καὶ περιαγόμενος».
3. Ἰωάν. 18, 35.
4. Ἰωάν. 18, 36.

πράξει οὐδὲν κακόν· διότι Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶπεν: «Εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἦλθον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ»[5], δεικνύει ὅτι δὲν διέπραξεν οὐδὲν κακόν.

Ἔπειτα, ὅταν εἶπε: «Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς», τὸν προσελκύει διὰ τῶν λόγων τούτων, καὶ τὸν πείθει νὰ γίνῃ ἀκροατὴς τῶν λεγομένων· δηλαδὴ λέγει: «ἐὰν κανεὶς εἶναι ἀληθής, καὶ ἐπιθυμεῖ τοῦτο, ὁπωσδήποτε θὰ μὲ ἀκούσῃ».

Οὕτω λοιπὸν καὶ τὸν Πιλᾶτον προσείλκυσε διὰ τῶν ὀλίγων αὐτῶν λόγων, ὥστε ἐκεῖνος νὰ ἐρωτήσῃ: «Τί ;-στιν ἀλήθεια;»[6]. Ἀλλὰ κατ' ἀρχὴν μὲν φροντίζει δι' ἐκεῖνο τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον κατεπείγει· διότι γνωρίζει ὅτι τὸ μὲν ἐρώτημα τὸ προαναφερθὲν εἶχεν ἀνάγκην καταλλήλου χρόνου, (διὰ νὰ ἐξετασθῇ καὶ νὰ δοθῇ ἡ σχετικὴ ἀπάντησις εἰς τοῦτο), θέλει δὲ νὰ ἀποσπάσῃ αὐτῶν ἐκ τῆς ὁρμῆς τῶν Ἰουδαίων· διὰ τοῦτο καὶ ἐξῆλθε. Καὶ τί λέγει: «Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ»[7].

Καὶ νὰ ἐξετάσῃς μὲ πόσην σύνεσιν ἐνεργεῖ· διότι δὲν εἶπεν ὅτι, «ἐπειδὴ ἥμαρτε, καὶ ἄξιός ἐστι θανάτου, χαρίσασθε αὐτὸν τῇ ἑορτῇ», ἀλλά, ἀφοῦ κατ' ἀρχὴν ἀπήλλαξεν Αὐτὸν πάσης κατηγορίας, τότε ἐπιπροσθέτως ζητεῖ, καὶ ἂν δὲν ἤθελον ὡς ἀθῶον νὰ ἀφήσουν Αὐτόν, τοὐλάχιστον ὡς ἔνοχον νὰ Τὸν συγχωρήσουν λόγῳ τῆς περιστάσεως[8]· διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσεν: «Ἔστι συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ἀπολύσω ἐν τῷ Πάσχα»[9], κατόπιν κατὰ τρόπον συγκαταβατικόν: «Βούλεσθε οὖν ἀπολύσω τὸν Βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἔκραξαν οὖν πάντες· Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαρραβᾶν»[10].

Ὁποία βδελυρὰ γνώμη! τοὺς μὲν ὁμοίους εἰς τὸν χαρακτῆρα, τοὺς ζητοῦν, καὶ τοὺς ἐνόχους τοὺς ἀπο-

5. Ἰωάν. 18, 37.
6. Ἰωάν. 18, 38.
7. Ἰωάν. 18, 38.
8. Δηλαδὴ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἑορτῆς.
9. Ἰωάν. 18, 39.
10. Ἰωάν. 18, 39-40.

λύουν, τὸν δὲ Ἀνεύθυνον προτρέπουν τὸν Πιλᾶτον νὰ τὸν τιμωρήσῃ· διότι τοῦτο τὸ ἔθιμον εἶχον ἐξ ἀρχῆς[11]. Σὺ δὲ διὰ μέσου ὅλων αὐτῶν νὰ παρατηρήσῃς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Δεσπότου ἀπέναντι αὐτῶν.

«Ἐμάστιξεν αὐτὸν ὁ Πιλᾶτος»[12], ἴσως θέλων νὰ χαλαρώσῃ καὶ νὰ καταπραΰνῃ τὴν Ἰουδαϊκὴν μανίαν· διότι ἐπειδὴ μὲ τὰς προηγουμένας ἐνεργείας του δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν Κύριον ἀπὸ αὐτούς, φροντίζων νὰ σταματήσῃ τὸ κακὸν μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου, καὶ τὸν ἐμαστίγωσε, καὶ νὰ συμβοῦν αὐτά, τὰ ὁποῖα συνέβησαν, ἐπέτρεψε, καὶ χλαμύδα καὶ στέφανον νὰ περιβληθῇ[13], ὥστε νὰ χαλαρώσῃ τὴν ὀργήν· διὰ τοῦτο καὶ ἐξήγαγεν Αὐτὸν ἐστεφανωμένον[14] ἐνώπιον αὐτῶν, ὥστε ἀφοῦ ἴδουν τὴν προσβολήν, ἡ ὁποία ἐγένετο εἰς Αὐτόν, νὰ ἀποβάλουν ἓν μέρος τοῦ πάθους των, καὶ νὰ ἀποπτύσουν τὸ δηλητήριον.

Καὶ πῶς οἱ στρατιῶται ἔκαμνον αὐτά, ἐνῷ δὲν ὑπῆρχε σχετικὴ διαταγὴ τοῦ ἄρχοντος; Χάριν τῶν Ἰουδαίων· διότι, ὄχι ἐπειδὴ ἐξ ἀρχῆς διετάχθησαν ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος, εἰσῆλθον τὴν νύκτα εἰς τὸν κῆπον, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐδεικνύοντο εὐχάριστοι εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ διὰ χρήματα ἀπετόλμων αὐτὰς τὰς πράξεις.

Ἀλλ' ὅμως, ἐνῷ τόσα καὶ τόσον σοβαρὰ συνέβησαν, Αὐτὸς ἵστατο σιωπῶν· πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἔκαμε καὶ κατὰ τὴν ἐξέτασίν Του, καὶ δὲν ἔδωκεν οὐδεμίαν ἀπάντησιν.

Σὺ δὲ ὄχι μόνον νὰ ἀκούῃς αὐτά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν νοῦν σου νὰ τὰ διατηρῇς συνεχῶς, καὶ ὅταν βλέπῃς τὸν Βασιλέα τῆς οἰκουμένης καὶ ὅλων τῶν ἀγγέλων νὰ χλευάζεται ὑπὸ στρατιωτῶν διὰ λόγων, δι' ἔργων, καὶ ὅλα νὰ τὰ ὑπομένῃ σιωπῶν, νὰ μιμῆσαι διὰ τῶν ἔργων σου Αὐτόν.

Διότι, ὅταν εἶπεν ὁ Πιλᾶτος: «Τὸν βασιλέα τῶν

11. Ἰωάν. 18, 39. Ματθ. 27, 15. Μάρκ. 15, 6. Λουκ. 23, 17.
12. Ἰωάν. 19, 1.
13. Ἰωάν. 19, 2-3.
14. Ἰωάν. 19, 4-5.

Ἰουδαίων»[15], καὶ μὲ περιβολὴν ἐμπαιγμοῦ ἐν συνεχείᾳ ἐνδύει Αὐτόν. Κατόπιν, ἀφοῦ ἐξήγαγεν Αὐτόν, λέγει: «Οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω κατ' αὐτοῦ»[16]. Ἐξῆλθε λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ἔχων τὸν στέφανον, ἀλλ' οὔτε τότε ἐσβέσθη ἡ ὀργὴ τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ ἐκραύγαζον: «Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν»[17].

Ὅταν λοιπὸν εἶδεν ὁ Πιλᾶτος ὅτι ὅλα ἀσκόπως γίνονται ὑπ' αὐτοῦ, λέγει: «Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε»[18]. Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι καὶ τὰ προηγούμενα τὰ ἐπέτρεψε πρὸς κατευνασμὸν τῆς ὀργῆς αὐτῶν· διότι λέγει: «ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω κατ' αὐτοῦ».

β'. Παρατήρει διὰ πόσων μέσων ὁ δικαστὴς δικαιολογεῖ Αὐτόν, συνεχῶς ἀπαλλάσσων Αὐτὸν ἀπὸ κατηγορίας, ἀλλὰ τίποτε ἐκ τούτων δὲν ἀπέτρεψε τοὺς κύνας ἀπὸ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν των· διότι καὶ τὸ «λάβετε καὶ σταυρώσατε» εἶναι λόγοι ἀνθρώπου αἰσθανομένου ἀηδίαν, καὶ ὠθοῦντος εἰς πρᾶξιν μὴ ἐπιτρεπομένην εἰς αὐτούς.

Αὐτὸς βεβαίως ὡδήγησεν Αὐτόν, ὥστε νὰ γίνῃ τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκον, κατόπιν τῆς κρίσεως τοῦ ἄρχοντος[19], ἀλλὰ συνέβη τὸ ἀντίθετον, δηλαδὴ Ἐκεῖνος μᾶλλον νὰ ἀπαλλάσσεται κατόπιν τῆς κρίσεως τοῦ ἄρχοντος.

Ἔπειτα, ἐπειδὴ κατῃσχύνθησαν, «ὑμεῖς νόμον ἔχομεν», λέγουν, «καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι Υἱὸν Θεοῦ ἐποίησεν ἑαυτόν»[20]. Πῶς λοιπόν, ὅταν εἶπεν ὁ δικαστής: «Λάβετε αὐτόν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε», ἐλέγετε: «Οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν ἀποκτεῖναι οὐδένα»[21], τώρα δὲ καταφεύγετε εἰς τὸν νόμον;

15. Ἰωάν. 18, 39.
16. Ἰωάν. 19, 4.
17. Ἰωάν. 19, 6.
18. Ἰωάν. 19, 6.
19. Ἤθελον δηλ. νομικῶς νὰ κατοχυρώσουν τὴν πρᾶξιν των.
20. Ἰωάν. 19, 7.
21. Ἰωάν. 18, 31.

Καὶ πρόσεχε τὴν κατηγορίαν: «Υἱὸν Θεοῦ ἐποίησεν ἑαυτόν». Τοῦτο, εἰπέ μου, ἀποτελεῖ ἀξιοκατάκριτον ἐνέργειαν, δηλαδὴ τὸ νὰ πράττῃ τὰ τοῦ Θεοῦ, νὰ λέγῃ διὰ τὸν Ἑαυτόν Του ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ;

Τί πράττει λοιπὸν ὁ Χριστός; Καὶ ὅταν ἐκεῖνοι συνεζήτουν αὐτὰ μεταξύ των, ἐσιώπα, ἐκπληρῶν τὸν προφητικὸν ἐκεῖνον λόγον: «Οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ· ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη»[22].

Ἔπειτα ὁ μὲν Πιλάτος φοβεῖται, ὅτι ἤκουσεν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ὅτι ἔκαμε τὸν Ἑαυτόν Του Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ φοβεῖται μήπως τὸ λεγόμενον εἶναι ἀληθές, καὶ ὡς πρὸς τὴν γνώμην του κάμνῃ παρανομίαν, ἐκεῖνοι δὲ διὰ πράξεων καὶ λόγων ἐνῷ ἔμαθον αὐτά, δὲν αἰσθάνονται φρίκην, ἀλλὰ θανατώνουν Αὐτόν, διὰ λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἔπρεπε νὰ προσκυνοῦν Αὐτόν.

Διὰ τοῦτο ὁ Πιλᾶτος δὲν ἐρωτᾷ πλέον τὸν Ἰησοῦν: «Τί ἐποίησας;»[23], ἀλλὰ ἄνωθεν πάλιν ὑπὸ τοῦ φόβου ταρασσόμενος ἐνεργεῖ τὴν ἐξέτασιν, λέγων: «Εἶ σὺ εἶ ὁ Χριστός;»[24]. Ἀλλ' ὁ Κύριος δὲν ἀπεκρίθη· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἤκουσεν: «εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἦλθον», καὶ ὅτι «ἡ βασιλεία μου, οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν»[25], καὶ ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἀντιδράσῃ καὶ νὰ Τὸν ἀπαλλάξῃ, τοῦτο μὲν δὲν ἔπραξε, ἠκολούθησε δὲ τὴν Ἰουδαϊκὴν ὁρμήν.

Ἔπειτα ἐκεῖνοι, ἀντικρουόμενοι ἀπὸ παντοῦ, τὴν κατηγορίαν τὴν παρουσιάζουν ὡς κατηγορίαν περὶ δημοσίου ἀδικήματος, λέγοντες: «Ὁ ποιῶν ἑαυτὸν βασιλέα ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι»[26].

Ἔπρεπε λοιπὸν τοῦτο νὰ ἐξετάσῃ ἐπιμελῶς, μήπως δηλαδὴ ἐπεχείρει ἐγκαθίδρυσιν τυραννίδος καὶ νὰ ἐκβάλῃ τὸν Καίσαρα ἐκ τῆς βασιλείας· ἀλλὰ δὲν ἐνεργεῖ τὴν ἐξέτασιν μὲ ἐπιμέλειαν· διὰ τοῦτο ὁ Ἰησοῦς οὐδόλως ἀποκρίνεται εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι

22. Ἠσ. 53, 7-8.
23. Ἰωάν. 18, 35.
24. Ἰωάν. 19, 9.
25. Ἰωάν. 18, 36.
26. Ἰωάν. 19, 12.

ὁ Πιλᾶτος ἀσκόπως ὑπέβαλεν ὅλας τὰς ἐρωτήσεις.

Καὶ ἄλλως τε, ἐφ' ὅσον τὰ ἔργα ἐμαρτύρουν ὑπὲρ Αὐτοῦ, δὲν ἤθελε διὰ λόγου νὰ ἀντικρούσῃ τὰς κατηγορίας καὶ νὰ συντάξῃ ἀπολογίαν, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι θεληματικῶς ἔρχεται εἰς τὸ πάθος.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐσιώπησεν ὁ Ἰησοῦς, λέγει ὁ Πιλᾶτος: «Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε;»[27]. Βλέπεις πῶς ἐκ τῶν προτέρων καταδικάζει τὸν ἑαυτόν του; «Διότι ἐάν ἀπὸ σέ, Πιλᾶτε, ἐξαρτᾶται τὸ πᾶν, διὰ ποῖον λόγον, ἀφοῦ δὲν εὑρίσκεις οὐδεμίαν κατηγορίαν κατ' Αὐτοῦ, δὲν ἀπολύεις Αὐτόν»;

Ἀφοῦ λοιπὸν καθ' ἑαυτοῦ ἐξέφερε τὴν ἀπόφασιν, λέγει: «Μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει ὁ παραδιδούς μέ σοι»[28], δεικνύων ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πιλᾶτος ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὸ παράπτωμα τοῦτο εἰς βάρος Αὐτοῦ. Ἔπειτα καταρρίπτων τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἀλαζονείαν τοῦ Πιλάτου, λέγει: «Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον»[29], δεικνύων ὅτι τοῦτο συμβαίνει ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν φυσικὴν σειρὰν τῶν συμβαινόντων, ἀλλὰ ἐπιτελεῖται κατὰ μυστικὸν τρόπον.

Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ δὲ ὁ Πιλᾶτος, ὅταν ἤκουσεν: «Εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον», ὅτι ἦτο τελείως ἀπηλλαγμένος τοῦ ἐγκλήματος, διὰ τοῦτο εἶπε: «Μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει ὁ παραδιδούς μέ σοι». Καὶ ὅμως, ἐὰν εἶχε δοθῆ ἡ ἐξουσία αὐτὴ εἰς τὸν Πιλᾶτον, οὔτε αὐτός, οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι θὰ ἦσαν ὑπεύθυνοι διὰ τὰ ἐγκλήματα. Ἀλογίστως τὰ λέγεις αὐτά, διότι τὸ «δεδομένον» ἐδῶ σημαίνει τὸ «συγκεχωρημένον» (ἐπιτετραμμένον)· δηλαδὴ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ ἔλεγεν: «Ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς νὰ γίνουν αὐτά· δὲν εἴσθε ὅμως ἕνεκα τούτου ἀπηλλαγμένοι τῆς πονηρίας».

Κατέπληξε τὸν Πιλᾶτον διὰ τῶν λόγων, καὶ ἔδωκε σαφῆ ἀπολογίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πιλᾶτος ἐζήτει νὰ ἀπολύσῃ Αὐτόν[30]. Ἀλλὰ οἱ Ἰουδαῖοι πάλιν ἔκραζον:

27. Ἰωάν. 19, 10.
28. Ἰωάν. 19, 11.
29. Ἰωάν. 19, 11.
30. Ἰωάν. 19, 12.

«Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος»[31]. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπινοήσαντες κατηγορίας σύμφωνα μὲ τὸν Νόμον των, δὲν ἐκέρδισαν τίποτε, κατὰ κακοῦργον τρόπον καταφεύγουν εἰς τοὺς ἐκτὸς ἔθνους των νόμους, λέγοντες: «Πᾶς, ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι». Καὶ ποῦ ὁ Ἰησοῦς παρουσιάσθη ὡς τύραννος; ἀπὸ ποῦ δὲ δύνασθε νὰ ἀποδείξετε αὐτό; ἀπὸ τὴν ἁλουργίδα; ἀπὸ τὸ στέμμα; ἀπὸ τὴν περιβολήν; ἀπὸ τοὺς στρατιώτας; δὲν ἐβάδισε πάντοτε μόνος μετὰ τῶν δώδεκα μαθητῶν, ἐξοικονομῶν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μὲ λιτότητα, δηλαδὴ τὴν τροφήν, τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν οἴκησιν;

Ἀλλὰ ὁποία ἀνανδρία καὶ ἄκαιρος δειλία! διότι ὁ Πιλᾶτος, ἐπειδὴ ἐνόμισε πλέον ὅτι κινδυνεύει, ἐὰν δὲν λάβῃ ὑπ' ὄψιν του αὐτοὺς τοὺς λόγους τῶν Ἰουδαίων, ἐξέρχεται μὲν ὡς διὰ νὰ ἐξετάσῃ τὴν ὑπόθεσιν (διότι τὸ νὰ καθίσῃ[32] ἐδείκνυε τοῦτο) ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἐνεργήσῃ οὐδεμίαν ἐξέτασιν, παραδίδει τὸν Ἰησοῦν, νομίζων ὅτι θὰ κάμψῃ αὐτούς· διότι, διὰ νὰ βεβαιωθῇς ὅτι μὲ αὐτὴν τὴν σκέψιν ἔκαμε τοῦτο, ἄκουσε τί λέγει: «Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν»[33].

Ὅταν δὲ εἶπον ἐκεῖνοι: «Σταύρωσον»[34] πάλιν προσέθεσε, λέγων: «Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω;»[35]. Αὐτοὶ δὲ ἔκραζον: «Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα»[36]. Θεληματικῶς ὑπέβαλον τοὺς ἑαυτούς των εἰς τὴν τιμωρίαν· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς παρέδωκεν αὐτούς, ὅταν καὶ αὐτοὶ πρῶτοι ἀπεμάκρυναν τοὺς ἑαυτούς των ἀπὸ τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν προστασίαν Αὐτοῦ· καὶ ἀφοῦ ὁμοφώνως ἠρνήθησαν τὴν Βασιλείαν Αὐτοῦ, ἀφῆκεν αὐτοὺς νὰ καταστραφοῦν διὰ τῶν ψήφων των, (καὶ ὅμως ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶχον λεχθῆ ἦσαν ἀρκετὰ ἐν συνεχείᾳ νὰ κατευνάσουν τὴν ὀργὴν αὐτῶν)· ἀλλὰ ἐ-

31. Ἰωάν. 19, 12.
32. Ἰωάν. 19, 13.
33. Ἰωάν. 19, 14.
34 Ἰωάν. 19, 15.
35. Ἰωάν. 19, 15.
36. Ἰωάν. 19, 15.

φοβοῦντο μήπως, ὅταν ἀφεθῇ ἐλεύθερος, προσελκύσῃ πάλιν τὸ πλῆθος, καὶ ἐνήργουν τὰ πάντα, διὰ νὰ ἀποτρέψουν τοῦτο· διότι εἶναι φοβερὸν πρᾶγμα ἡ φιλαρχία[37], φοβερὸν καὶ ἀρκετὸν νὰ καταστρέψῃ τὴν ψυχήν.

Διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἤκουσαν Αὐτόν· ἀλλ' ὁ μὲν Πιλᾶτος διὰ λόγων μόνον ἤθελε νὰ ἀφήσῃ Αὐτόν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐπέμενον, λέγοντες: «Σταύρωσον». Καὶ διατί ἆρά γε ἐπεθύμουν νὰ θανατώσουν Αὐτὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Αὐτὸς ὁ θάνατος ἦτο ἐξευτελιστικός. Ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο λοιπὸν μήπως μετὰ ταῦτα διατηρηθῇ κάποια ἀνάμνησις δι' Αὐτόν, φροντίζουν νὰ τὸν ὁδηγήσουν καὶ εἰς τιμωρίαν ἐπάρατον, μὴ γνωρίζοντες ὅτι διὰ τῶν ἐμποδίων ἐξυψώνεται ἡ ἀλήθεια· διὰ νὰ βεβαιωθῇς δηλαδή, ὅτι ἐσκέπτοντο τοῦτο, ἄκουσε τί λέγουν: «Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ὅτι ὁ πλάνος ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι»[38].

Διὰ τοῦτο ὅλα ἀνεκίνουν, στρέφοντες αὐτὰ ἄνω - κάτω, ὥστε νὰ διαβάλουν τὰ μετὰ ταῦτα συμβαίνοντα, καὶ συνεχῶς ἐκραύγαζον «Σταύρωσον», ὡς πλῆθος ἄτακτον διεφθαρμένον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων.

γ'. Ἡμεῖς δὲ ὄχι μόνον νὰ ἀναγινώσκωμεν αὐτά, ἀλλὰ νὰ τὰ φέρωμεν καὶ εἰς τὸν νοῦν μας, δηλαδὴ τὸν ἀκάνθινον στέφανον, τὸ ἱμάτιον, τὸν κάλαμον, τὰ ραπίσματα, τὰ κτυπήματα ἐπὶ τῆς παρειᾶς, τοὺς ἐμπτυσμούς, τὴν εἰρωνείαν· διότι αὐτὰ εἶναι ἀρκετά, συνεχῶς ἐρχόμενα εἰς τὴν μνήμην, νὰ ἀφαιροῦν πᾶσαν ὀργήν·

37. Ὁ Ἐθνικὸς ποιητὴς Δ. Σολωμὸς παρουσιάζει τὴν φιλαρχίαν ὡς προκαλοῦσαν τὴν διχόνοιαν:

Ἡ διχόνοια πού βαστάει
ἕνα σκῆπτρο ἡ δολερή,
καθ' ἑνὸς χαμογελάει
«πάρ' το», λέγοντας, «καὶ σύ».
Κειὸ τὸ σκῆπτρο ὁπού σᾶς δείχνει
ἔχει, ἀλήθεια, ὡραία θωριά·
μὴν τὸ πιάστε, γιατί ρίχνει
εἰς σὲ δάκρυα θλιβερά.

38. Ματθ. 27, 63.

Καὶ ἂν ἐμπαιζώμεθα, καὶ ἂν πάσχωμεν κάτι ἀδίκως, συνεχῶς ἂς λέγωμεν: «Οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ Κυρίου αὐτοῦ»[39], καὶ νὰ ἐνθυμώμεθα τὰ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων λεγόμενα, τὰ ὁποῖα ἔλεγον λυσσῶντες πρὸς Αὐτόν, ὅπως: «δαιμόνιον ἔχεις»[40] καὶ «Σαμαρείτης εἶ σύ»[41], καὶ ὅτι «ἐν Βιελζεβοὺλ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια»[42]· διότι διὰ τοῦτο ὑπέμεινεν ὁ Κύριος ὅλα αὐτά, διὰ νὰ βαδίζωμεν ἐπὶ τῶν ἰχνῶν Αὐτοῦ, καὶ νὰ ὑπομένωμεν τοὺς ἐμπαιγμούς, οἱ ὁποῖοι κυρίως εἶναι ἐκ τῶν προσβλητικῶν λόγων, ποὺ ἐξερεθίζουν.

Ἀλλ' ὅμως Ἐκεῖνος ὄχι μόνον ὑπέμεινεν αὐτά, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ἔπραττεν, ὥστε νὰ σώσῃ καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς πράττοντας αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἐπικειμένην κόλασιν· διότι καὶ τοὺς Ἀποστόλους ἔστειλε διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν.

Ἀκούεις λοιπὸν Αὐτοὺς νὰ λέγουν ὅτι «οἴδαμεν ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε»[43], καὶ διὰ τούτων τῶν λόγων νὰ προσελκύουν αὐτούς, οἱ ὁποῖοι διέπραξαν τὸ παράπτωμα ἐκεῖνο, εἰς μετάνοιαν.

Αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ἂς μιμηθῶμεν· διότι τίποτε δὲν ἐξευμενίζει τόσον τὸν Θεόν, ὅσον τὸ νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ἐχθρούς, καὶ νὰ εὐεργετῶμεν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς βλάπτουν.

Ὅταν κανεὶς σὲ ἐνοχλῇ, νὰ μὴ στρέψῃς τὸ βλέμμα κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τοῦ δαίμονος, ὁ ὁποῖος κινεῖ αὐτόν, καὶ νὰ ἐκτοξεύσῃς ὅλην τὴν ὀργὴν κατὰ τοῦ δαίμονος, αὐτὸν δέ, ὁ ὁποῖος κινεῖται ὑπὸ τοῦ δαίμονος, νὰ εὐσπλαγχνισθῇς· διότι, ἐὰν τὸ ψεῦδος προέρχεται ἐκ τοῦ διαβόλου, καὶ ἡ ἀλόγιστος ὀργὴ πολὺ περισσότερον ἀπὸ ἐκεῖνον προέρχεται.

Ὅταν ἴδῃς κάποιον νὰ σὲ διακωμῳδῇ, σκέψου ὅτι ὁ διάβολος εἶναι ὁ παρακινῶν αὐτόν· διότι τὰ σκώμματα δὲν εἶναι χαρακτηριστικὰ τῶν Χριστιανῶν· διότι ὁ διαταχθεὶς νὰ πενθῇ, καὶ ἀκούων: «Οὐαὶ οἱ γελῶντες!»[44], ὅταν κατόπιν ὑβρίζῃ, καὶ σκώπτῃ, καὶ ἐξάπτεται, δὲν εἶναι ἄξιος νὰ ψέγεται ἐκ μέρους μας, ἀλλὰ νὰ θρηνῆται, διότι καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη, ὅταν ἀνελογίσθη τὸν Ἰούδαν[45].

39. Ἰωάν. 13, 16.
40. Ἰωάν. 7, 20.
41 Ἰωάν. 8, 48.
42. Λουκ. 11, 15.
43. Πράξ. 3, 17.

Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα ἂς μελετῶμεν εἰς τὰ ἔργα μας· διότι ἐὰν δὲν ἐπιτύχωμεν αὐτά, ἀνωφελῶς καὶ ματαίως ἤλθομεν εἰς τὸν κόσμον, μᾶλλον δὲ διὰ κακόν· διότι δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἡ πίστις νὰ μᾶς εἰσαγάγῃ εἰς τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς μέγαν βαθμὸν δύναται νὰ καταδικάσῃ τοὺς διάγοντας πονηρὸν βίον: «ὁ γὰρ εἰδὼς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ποιήσας, δαρήσεται πολλάς»[46], καὶ πάλιν: «Εἰ μὴ ἦλθον», λέγει, «καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον»[47].

Ποίαν λοιπὸν δικαιολογίαν θὰ προβάλωμεν, ὅταν, εὑρισκόμενοι ἐντὸς τῶν Θείων Βασιλείων, καὶ ἀξιωθέντες νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰ ἄδυτα, καὶ καταστάντες κοινωνοὶ μυστηρίων, τὰ ὁποῖα ἀπαλλάσσουν τῶν ἁμαρτιῶν, γινώμεθα χειρότεροι ἀπὸ τοὺς Ἐθνικούς, οἱ ὁποῖοι δὲν μετέχουν εἰς τίποτε ἐκ τούτων; Διότι, ἐὰν ἐκεῖνοι ἀπὸ ματαιοδοξίαν ἀνέπτυξαν τόσης ἐκτάσεως φιλοσοφίαν, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς διὰ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀρέσκει εἰς τὸν Θεόν, πρέπει νὰ ἐξασκήσωμεν πᾶσαν ἀρετήν.

Τώρα δὲ οὔτε τὰ χρήματα περιφρονοῦμεν, ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν πολλάκις τὰ ἔθεσαν εἰς ἀνωτέραν μοῖραν ἀπὸ τὴν ψυχήν των, καὶ τέκνα παρέδωκαν εἰς τὴν μανίαν τῶν δαιμόνων κατὰ τοὺς πολέμους, καὶ τὴν φύσιν περιεφρόνησαν χάριν τῶν δαιμόνων, ἡμεῖς δὲ οὔτε τὸν ἄργυρον καταφρονοῦμεν διὰ τὸν Χριστόν, οὔτε τὴν ὀργὴν διὰ τὸ ἀρέσκον εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ ἐξαπτόμεθα, καὶ εὑρισκόμεθα εἰς κατάστασιν ὄχι χειροτέραν τῆς καταστάσεως τῶν κατεχομένων ἐκ πυρετοῦ.

44. Λουκ. 6, 25.
45. Ἰωάν. 13, 21.
46. Λουκ. 12, 47.
47. Ἰωάν. 15, 22.

Καὶ ὅπως ἐκεῖνοι, κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ, φλέγονται, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὡς φλεγόμενοι ὑπὸ πυρός, οὐδόλως δυνάμεθα νὰ ἀπαλλαγῶμεν τῆς ἐπιθυμίας, ἐπαυξάνοντες καὶ τὴν ὀργὴν καὶ τὴν φιλοχρηματίαν. Διὰ τοῦτο αἰσχύνομαι καὶ ἐκπλήττομαι, ὅταν βλέπω ὅτι εἰς μὲν τοὺς Ἐθνικοὺς ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι περιφρονοῦν τὰ χρήματα[48], εἰς ἡμᾶς δὲ ὅλοι κατέχονται ὑπὸ τῆς μανίας αὐτῆς· διότι καὶ ἂν εὕρωμεν μερικοὺς νὰ καταφρονοῦν τὰ χρήματα, κατέχονται ὅμως αὐτοὶ ἀπὸ ἄλλα ἐλαττώματα, ἀπὸ θυμὸν καὶ φθόνον· καὶ εἶναι δύσκολον νὰ εὕρῃς τελείως ἐνάρετον ἄνθρωπον.

Τὸ αἴτιον δὲ εἶναι ὅτι δὲν φροντίζομεν νὰ λάβωμεν τὰ φάρμακα ἐκ τῶν Γραφῶν, οὔτε προσέχομεν μὲ κατάνυξιν εἰς Αὐτάς, καὶ μὲ ὀδύνην, καὶ μὲ στεναγμόν, ἀλλὰ τυπικῶς, ἐὰν κάποτε ἔχωμεν ἐλεύθερον χρόνον· διὰ τοῦτο ὅταν παρουσιασθῇ σωρεία βιοτικῶν ὑποθέσεων, τὰ καλύπτει ὅλα, καί, ἐὰν προέκυψε κάποιο κέρδος πνευματικὸ (ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Γραφῶν), τὸ ἀφανίζει· διότι οὔτε, ἐὰν κανείς, ἔχων τραῦμα, ἔπειτα ἐπιθέτων φάρμακον, δὲν τὸ ἐπιδέσῃ καλῶς, ἀλλὰ ἀφήσῃ νὰ πέσῃ ὁ ἐπίδεσμος, καὶ ἐκθέσῃ τὸ τραῦμα αὐτοῦ εἰς τὸ ὕδωρ, τὴν κόνιν, τὴν ξηρασίαν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ τραῦμα του, θὰ σημειωθῇ κάποια βελτίωσις, ὄχι ὅμως λόγῳ ἐλλείψεως θεραπευτικῆς δυνάμεως τῶν φαρμάκων ἀλλὰ λόγῳ τῆς ἀμελείας τοῦ τραυματισθέντος.

Τοῦτο καὶ εἰς ἡμᾶς συνήθως συμβαίνει, ὅταν εἰς μὲν τοὺς θείους λόγους ὀλίγον προσέχωμεν, εἰς δὲ τὰ βιοτικὰ ζητήματα ὅλον τὸν ἑαυτόν μας συνεχῶς ἀφιερώνωμεν.

Διὰ νὰ μὴ συμβαίνῃ λοιπὸν τοῦτο, ἂς παρατηρήσωμεν προσεκτικῶς, ἂς στρέψωμεν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἂς χαμηλώσωμεν αὐτὸ εἰς τὰ μνήματα

48. Περὶ τοῦ Διογένους διηγοῦνται τὰ ἑξῆς:
«Διογένης πυνθανομένου τινός, τίνες τῶν ἀνθρώπων εὐγενέστατοι· οἱ καταφρονοῦντες, εἶπε, πλούτου, δόξης, ἡδονῆς, ζωῆς, τῶν δ' ἐναντίων ὑπεράνω ὄντες, πενίας, ἀδοξίας, πόνου, θανάτου».

καὶ τὰς σοροὺς τῶν ἀπελθόντων· διότι καὶ ἡμᾶς τὸ αὐτὸ τέλος ἀναμένει, καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάγκη πρὸς ἀποδημίαν πολλάκις θὰ παρουσιασθῇ εἰς ἡμᾶς πρὸ τῆς ἑσπέρας. Ἂς προπαρασκευασθῶμεν λοιπὸν διὰ τὴν ἔξοδον αὐτήν· διότι ἔχομεν ἀνάγκην πολλῶν ἐφοδίων· διότι ἐκεῖ εἶναι πολὺς ὁ καύσων, πολλὴ ἡ ξηρασία, πολλὴ ἡ ἐρημία. Δὲν εἶναι δυνατὸν ἐν συνεχείᾳ νὰ καταλύσῃς εἰς ξενοδοχεῖον· δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀγοράσῃς τίποτε, ἐὰν δὲν τὰ λάβῃς ὅλα ἀπὸ ἐδῶ.

Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγουν αἱ παρθένοι: «Ὑπάγετε πρὸς τοὺς πωλοῦντας»[49], ἀλλὰ ἀπελθοῦσαι αἱ μωραὶ παρθένοι δὲν εὗρον ἔλαιον. Ἄκουσε, τί λέγει ὁ Ἀβραάμ· ὅτι δηλαδὴ «χάσμα μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν»[50]. Ἄκουσε τί λέγει ὁ Ἰεζεκιὴλ περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅτι δηλαδὴ «Νῶε, καὶ Ἰώβ, καὶ Δανιὴλ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν οὐ μὴ ῥύσονται»[51].

Ἀλλὰ εἴθε νὰ μὴ συμβῇ νὰ ἀκούσωμεν ἡμεῖς αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἀλλὰ ἀφοῦ λάβωμεν ἀπὸ ἐδῶ ἀρκετὰ ἐφόδια διὰ τὴν αἰώνιον ζωήν, νὰ ἴδωμεν μὲ θάρρος τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος, ἡ τιμὴ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ο Μ Ι Λ Ι Α ΠΕ' (85)

(Ἰωάν. ιθ', 16 — κ', 9).

«Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, ἵνα σταυρωθῇ. Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἤγαγον αὐτόν. Καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν ἑαυτοῦ, ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον

49. Ματθ. 25, 9.
50. Λουκ. 16, 26.
51. Ἰεζ. 14, 14.

Κρανίου τόπον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν»[1].

α'. Αἱ εὐτυχίαι εἶναι ἱκαναὶ νὰ καταβάλλουν καὶ νὰ παρασύρουν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν προσέχουν· οὕτω καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνῷ ἐξ ἀρχῆς ἐτύγχανον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἐπεζήτουν τὸν θεσμὸν τῆς βασιλείας τῶν ἐθνῶν, καὶ εἰς τὴν ἔρημον μετὰ τὸ μάννα ἐνεθυμοῦντο τὰ κρόμμυα· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λοιπὸν καὶ ἐδῶ, ἀρνούμενοι τὴν Βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ, ἐπεκαλοῦντο διὰ τοὺς ἑαυτούς των τὴν βασιλείαν τοῦ Καίσαρος.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν διώρισεν εἰς αὐτοὺς βασιλέα κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν. Ὅταν οὖν λοιπὸν ἤκουσεν αὐτοὺς τοὺς λόγους[2] ὁ Πιλᾶτος, παρέδωκεν Αὐτόν, διὰ νὰ σταυρωθῇ· λίαν παραλόγως· διότι, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσῃ, ἐὰν πράγματι ὁ Χριστὸς ἐφρόντισε νὰ δημιουργήσῃ τυραννίδα, μόνον ἐκ τοῦ φόβου ἐξέδωκε τὴν ἀπόφασιν· καὶ ὅμως βέβαια, διὰ νὰ μὴ πάθῃ τοῦτο ὁ Πιλᾶτος, προληπτικῶς ὁ Χριστὸς λέγει: «Ἡ ἐμὴ βασιλεία οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου»[3].

Ὁ Πιλᾶτος ὅμως ἀφοῦ παρέδωκε ὅλον τὸν ἑαυτόν του εἰς τὰ τῆς παρούσης ζωῆς δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ οὐδεμίαν ὑψηλὴν σκέψιν· καὶ ὅμως τὸ ὄνειρον τῆς συζύγου του[4] ἦτο ἀρκετὸν νὰ προκαλέσῃ δέος εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ μὲ τίποτε ἐκ τούτων δὲν κατέστη καλύτερος, οὔτε ἔστρεψε τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν.

Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔθεσαν ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ τὸν σταυρόν, ὡς καταδίκου πλέον· διότι καὶ τὸ ξύλον ἀπεστρέφοντο καὶ οὔτε νὰ ἐγγίσουν αὐτὸ ἤθελον. Τοιουτοτρόπως καὶ κατὰ τὴν προεικόνισιν τοῦ πάθους συνέβη τοῦτο· διότι καὶ ὁ Ἰσαὰκ ἐκράτησε τὰ ξύλα, ἀλλὰ ἡ ὑπόθεσις ἐσταμάτησε μέχρι τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πατρός, (διότι ἦτο προδιατύπωσις, εἰκὼν τοῦ πάθους), τώρα δὲ προεχώρησεν καὶ εἰς τὰ ἔργα· διότι ἀπετέλει πλέον πραγματικότητα[5].

1. Ἰωάν. 19, 16-18.
2. Ἰωάν. 19, 15.
3. Ἰωάν. 18, 36.
4. Ματθ. 27, 19.

Καὶ ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν Κρανίου τόπον. Μερικοὶ λέγουν ὅτι ἐκεῖ εἶχεν ἀποθάνει καὶ ἔκειτο ὁ Ἀδάμ, καὶ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος, ἐκεῖ ἔστησε καὶ τὸ τρόπαιον· διότι ἐξήρχετο ὡς τρόπαιον κρατῶν τὸν σταυρὸν κατὰ τῆς τυραννίδος τοῦ θανάτου· καὶ ὅπως οἱ νικηταί, οὕτω καὶ Αὐτὸς ἔφερε τὸ σύμβολον τῆς νίκης ἐπὶ τῶν ὤμων. Διότι, τί καὶ ἂν οἱ Ἰουδαῖοι διέτασσον αὐτὰ μὲ διάφορον σκέψιν;

Σταυρώνουν δὲ Αὐτὸν καὶ μετὰ ληστῶν, καὶ εἰς τοῦτο ἐκπληροῦντες τὴν προφητείαν παρὰ τὴν θέλησίν των· διότι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔπραττον οἱ Ἰουδαῖοι δι' ὕβριν, αὐτὰ συνετέλουν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀληθείας, διὰ νὰ μάθῃς, πόση εἶναι ἡ δύναμις αὐτῆς· διότι καὶ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς προεῖπεν ὁ Προφήτης, δηλαδὴ ὅτι «μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη»[6].

Ἤθελε λοιπὸν ὁ δαίμων νὰ συγκαλύψῃ τὸ συμβαῖνον ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητά του, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη· διότι ἐσταυρώθησαν μὲν οἱ τρεῖς, ἀλλὰ μόνον ὁ Ἰησοῦς ἔλαμψε, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἡ δύναμις Αὐτοῦ τὸ πᾶν ἐπετέλεσεν. Ἂν καὶ οἱ τρεῖς ἦσαν προσηλωμένοι ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, παρὰ ταῦτα τὰ θαύματα ἐγένοντο· ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς ἀπέδωκε οὐδὲν ἐκ τῶν συμβάντων εἰς ἄλλον ἐξ ἐκείνων, παρὰ μόνον εἰς τὸν Ἰησοῦν· τόσον ἀνίσχυρος κατέστη ἡ ἐπιβουλὴ τοῦ διαβόλου, καὶ ἐστράφη αὕτη κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· διότι καὶ ἐκ τῶν δύο τούτων ληστῶν διεσώθη εἷς[7].

Ὄχι μόνον λοιπὸν δὲν ἔβλαψε τὴν δόξαν τοῦ Σταυρουμένου, ἀλλὰ καὶ συνετέλεσεν εἰς αὐτὴν πολύ· διότι ἀπὸ τὸ νὰ μετακινήσῃ κανεὶς τὰς πέτρας δὲν ἦτο εὐκο-

5. Ὁ μὲν Ἰσαὰκ ἐκράτησε τὰ ξύλα, πλὴν ὅμως δὲν ἐθυσιάσθη, ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐκράτησε τὸ ξύλον, ἀλλὰ καὶ ἐθυσιάσθη.
6. Ἡσ. 53, 12.
7. Λουκ. 23, 39-43.

λώτερον τὸ νὰ μεταβάλῃ τὸν λῃστὴν ἐν ὥρᾳ σταυρώσεως καὶ νὰ τὸν εἰσαγάγῃ εἰς τὸν Παράδεισον.

«Ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλᾶτος»[8], ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἰουδαίους, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ δικαιώσῃ τὸν Χριστόν. Διότι ἐπειδὴ τὸν παρέδωκαν ὡς φαῦλον, καὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ἐπεχείρουν νὰ τὴν περιβάλουν μὲ κῦρος διὰ τῆς ἐκτελέσεως Ἐκείνου μετὰ τῶν λῃστῶν, διὰ νὰ μὴ ἐπιτραπῇ τοῦ λοιποῦ εἰς οὐδένα νὰ διατυπώνῃ πονηρᾶς κατηγορίας καὶ νὰ κατηγορῇ Αὐτὸν ὡς φαῦλον καὶ πονηρόν, φράττων τὰ στόματα τῶν ἰδίων καὶ ὅλων, ὅσοι ἤθελον νὰ κατηγορήσουν Αὐτόν, καὶ δεικνύων ὅτι κατὰ τοῦ ἰδικοῦ των βασιλέως ἐπανεστάτησαν, ἔθεσε τὰ γράμματα ὡς ἐπάνω εἰς τρόπαιον, τὰ ὁποῖα γράμματα ὡμίλουν καθαρά, καὶ τὴν νίκην ἐδείκνυον, καὶ τὴν βασιλείαν ἀνεκήρυττον, ἂν καὶ ὄχι ὁλόκληρον· καὶ τοῦτο τὸ ἐδήλωσεν, ὄχι εἰς μίαν γλῶσσαν, ἀλλὰ εἰς τρεῖς. Διότι, ἐπειδὴ λόγῳ τῆς ἑορτῆς ἦτο ἑπόμενον πολλοὶ νὰ εἶναι ἀναμεμιγμένοι μὲ τοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ μὴ ἀγνοῇ κανεὶς τὴν ἀπολογίαν Αὐτοῦ, εἰς ὅλας τὰς γλώσσας ἐξέθεσε τὴν μανίαν τῶν Ἰουδαίων.

Διότι καί, ἐνῷ εἶχε σταυρωθῆ, Τὸν ἐφθόνουν· καὶ ὅμως τί σᾶς ἔβλαψεν αὐτὴ ἡ ἐπιγραφή; Εἰς τίποτε· διότι ἐὰν ἦτο θνητὸς καὶ ἀσθενής, καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνῃ, τί φοβεῖσθε τὰ γράμματα, λέγοντα ὅτι εἶναι βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;

Καὶ τί λέγουν; «Εἶπεν, ὅτι αὐτὸς εἶπε»[9]· διότι τώρα μὲν ἡ καταδίκη του εἶναι γνώμη καὶ κοινὴ ἀπόφασις, ἂν δὲ προστεθῇ ὅτι «ἐκεῖνος εἶπε», τὸ ἀντικείμενον τῆς κατ' Αὐτοῦ κατηγορίας δεικνύεται ὅτι εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς προπετείας καὶ τῆς ἀλαζονείας Αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὁ Πιλᾶτος δὲν ἤλλαξε γνώμην, ἀλλὰ ἔμεινε σταθερὸς ἐπὶ τῆς προηγουμένης γνώμης. Καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἐνεργείας δὲν ρυθμίζεται μικρὸν μέρος ἀπὸ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὸ πᾶν· διότι, ἐπειδὴ κατεχώθη τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, καὶ οὐδεὶς ἐφρόντισε νὰ ἐξαγάγῃ αὐτὸν

8. Ἰωάν. 19, 19.
9. Ἰωάν. 19, 21.

ἐκ τῆς γῆς, καὶ λόγῳ τοῦ ἐπικρατοῦντος φόβου, καὶ διότι οἱ πιστοὶ ἐφρόντιζον δι' ἄλλα κατεπείγοντα θέματα, ἐπρόκειτο εἰς μεταγενεστέρους χρόνους νὰ ἀναζητηθῇ, ἦτο δὲ εὔλογον καὶ οἱ τρεῖς σταυροὶ μαζὶ νὰ εἶναι, διὰ νὰ μὴ ἀγνοῆται ὁ σταυρὸς τοῦ Δεσπότου, ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ ὅλους πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ ὅτι ἔκειτο οὗτος ἐν μέσῳ τῶν δύο ἄλλων, ἔπειτα δὲ καὶ ἐκ τοῦ τίτλου· διότι οἱ σταυροὶ τῶν λῃστῶν δὲν εἶχον τίτλους[10].

Οἱ δὲ στρατιῶται διένειμαν μεταξύ των τὰ ἱμάτια, τὸν δὲ χιτῶνα ὄχι. Παρατηρεῖ ὅτι εἰς πᾶσαν περίπτωσιν αἱ προφητεῖαι πραγματοποιοῦνται δι' ὅλων τῶν πονηρῶν ἐνεργειῶν, τὰς ὁποίας ἐπενόουν οἱ Ἰουδαῖοι· διότι καὶ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς εἶχε προλεχθῆ[11].

Ἂν καὶ τρεῖς ἐσταυροῦντο, ἐν τούτοις αἱ προφητεῖαι ἐπ' Αὐτοῦ ἐπραγματοποιοῦντο· διότι διὰ ποῖον λόγον δὲν ἔπραξαν τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων οἱ στρατιῶται, ἀλλὰ μόνον ἐπ' Αὐτοῦ; (σὺ δὲ νὰ παρατηρήσῃς τὴν ἀκρίβειαν τῆς προφητείας). Διότι ὁ Προφήτης δὲν ἀνέφερε μόνον ὅ,τι διένειμαν, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι δὲν διένειμαν· τὰ μὲν ἱμάτια λοιπὸν διένειμαν μεταξύ των, τὸν δὲ χιτῶνα δὲν τὸν διένειμαν, ἀλλὰ τὸ ζήτημα τὸ διευθέτησαν διὰ κλήρου.

6'. Τὸ δὲ «ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς»[12] δὲν ἔχει γραφῆ ἀσκόπως, ἀλλὰ ἄλλοι μὲν λέγουν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ ἀλληγορίαν, ὅτι δὲν ἦτο ἁπλῶς ἄνθρωπος ὁ Σταυρωθείς, ἀλλὰ καὶ ἄνωθεν εἶχε τὴν θεότητα, μερικοὶ δὲ λέγουν ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς περιγράφει αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ χιτωνίσκου· διότι, ἐπειδὴ εἰς τὴν Παλαιστίνην ὑφαίνουν τὰ ἱμάτια συναρμολογοῦντες δύο τεμάχια ὑφάσματος, δεικνύων ὁ Ἰωάννης ὅτι τοιοῦτος ἦτο ὁ χιτὼν λέγει: «Ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντός».

Τοῦτο δὲ φαίνεται εἰς ἐμὲ ὅτι τὸ λέγει, ὑπαινισσό-

10. Πολλαὶ παραδόσεις ἔχουν δημιουργηθῆ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Σταυροῦ τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν ἀνεύρεσίν του· ἡ γνώμη ὅμως τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ ὀρθοτέρα.
11. Ἰωάν. 19, 23-24. Ψαλμ. 21, 19.
12. Ἰωάν. 19, 23.

μενος τὴν λιτότητα τῶν ἱματίων, καὶ ὅτι, ὅπως καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν, προετίμα τὴν λιτὴν περιβολήν.

Καὶ οἱ μὲν στρατιῶται ἔκαμνον αὐτά, Αὐτὸς δὲ σταυρούμενος, ἐμπιστεύεται τὴν Μητέρα Αὐτοῦ εἰς τὸν Μαθητήν[13], διδάσκων ἡμᾶς μέχρι τελευταίας πνοῆς μας νὰ λαμβάνωμεν πᾶσαν φροντίδα διὰ τοὺς γονεῖς.

Ὅταν βεβαίως εἰς ἀκατάλληλον στιγμὴν ἠνώχλησεν Αὐτὸν ἡ Μήτηρ Του, λέγει: «Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι;»[14], καὶ «τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου;»[15], ἐδῶ δὲ πολλὴν φιλοστοργίαν δεικνύει, καὶ ἐμπιστεύεται Αὐτὴν εἰς τὸν Μαθητήν, τὸν ὁποῖον ἠγάπα. Πάλιν κρύπτει τὸν ἑαυτόν του ὁ Ἰωάννης μετριοφρονῶν· διότι ἐὰν ἤθελε νὰ καυχηθῇ, θὰ ἐξέθετε καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἠγαπᾶτο· καὶ διότι ἦτο εὔλογον ἡ αἰτία αὐτη νὰ εἶναι σπουδαία καὶ θαυμαστή.

Ἀλλὰ διατί δὲν λέγει ὁ Κύριος τίποτε ἄλλο εἰς τὸν Ἰωάννην, οὔτε τὸν παρηγορεῖ, ἐνῷ εἶναι περίλυπος; Διότι δὲν ἦτο καιρὸς διὰ παρηγορητικοὺς λόγους. Καὶ ἄλλως τε δὲν ἦτο μικρὸν πρᾶγμα τὸ νὰ τιμηθῇ ὁ Ἰωάννης διὰ τοιαύτης τιμῆς, καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν παραμονήν του πλησίον τοῦ Κυρίου. Σὺ δὲ πρόσεχε πῶς καὶ ἐσταυρωμένος ἀκόμη ὅλα τὰ ἔπραττε ἠρέμως, ὁμιλῶν εἰς τὸν Μαθητὴν περὶ τῆς Μητρός του, ἐκπληρῶν τὰς προφητείας, εἰς τὸν λῃστὴν παρέχων ἀγαθὰς ἐλπίδας· καὶ ὅμως τοὐλάχιστον πρὶν σταυρωθῇ, φαίνεται νὰ περιρρέεται ὑπὸ ἱδρῶτος, νὰ ἀγωνιᾷ, νὰ φοβῆται.

Τί σημαίνει λοιπὸν αὐτὸ τέλος πάντων; Οὐδόλως εἶναι ἀπορίας ἄξιον, οὐδόλως εἶναι ἀσαφές· διότι ἐκεῖ μὲν ἐδείχθη ἡ ἀδυναμία τῆς φύσεως, ἐδῶ δὲ ἐδεικνύετο ἡ ὑπεροχὴ τῆς δυνάμεως. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡμᾶς διὰ τῶν δύο τούτων περιπτώσεων διδάσκει, καὶ ἂν πρὸ τῶν κακῶν ταρασσώμεθα, νὰ μὴ ἀποφεύγωμεν διὰ τοῦτον τὸν λόγον αὐτά, ἀλλὰ ὅταν εἰσέλθωμεν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅλα νὰ τὰ θεωρῶμεν εὐχερέστατα καὶ εὔκολα.

13. Ἰωάν. 19, 26-27.
14. Ἰωάν. 2, 4.
15. Ματθ. 12, 48.

Νὰ μὴ τρέμωμεν λοιπὸν τὸν θάνατον· διότι ἡ ψυχὴ ἔχει μὲν ἐκ φύσεως τὴν φιλοζωΐαν, ἀλλὰ ἀπὸ ἡμᾶς ἐξαρτᾶται τοῦ λοιποῦ ἢ νὰ λύσωμεν τοὺς δεσμοὺς μὲ αὐτὴν (τὴν φύσιν), καὶ νὰ καταστήσωμεν ἀσθενῆ τὴν ἐπιθυμίαν, ἢ νὰ διατηρήσωμεν τοὺς δεσμοὺς στενοτέρους, καὶ νὰ καταστήσωμεν τὴν ἐπιθυμίαν τυραννικωτέραν.

Διότι ὅπως ἔχομεν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς συνευρέσεως τῶν σωμάτων, ὅταν δὲ φιλοσοφῶμεν, καθιστῶμεν ἀσθενῆ τὴν τυραννίδα, οὕτω συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς ζωῆς· δηλαδὴ ὅπως ὁ Θεὸς ἐνεφύτευσε τὴν ἐπιθυμίαν τὴν σαρκικὴν διὰ τὴν δημιουργίαν τέκνων, ἐξασφαλίζων οὕτω τὴν διαδοχὴν ἡμῶν ὑπὸ τῶν ἀπογόνων, χωρὶς νὰ ἐμποδίζῃ νὰ βαδίζωμεν τὴν ἀνωτέραν ὁδὸν τῆς ἐγκρατείας, οὕτω καὶ τὸν πόθον τῆς ζωῆς ἐνέβαλεν ἐμποδίζων ἡμᾶς νὰ θανατώνωμεν ἑαυτούς, ἀλλὰ μὴ ἐμποδίζων ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ καταφρονῶμεν τὰ τῆς παρούσης ζωῆς.

Καὶ πρέπει γνωρίζοντες αὐτά, νὰ διατηρῶμεν τὸ μέτρον, καὶ οὔτε ποτὲ οἰκειοθελῶς νὰ ἐρχώμεθα πρὸς τὸν θάνατον[16], καὶ ἂν ὑπομένωμεν μύρια δεινά, οὔτε συρόμενοι χάριν τῶν ἀρεσκόντων εἰς τὸν Θεὸν νὰ φοβώμεθα καὶ νὰ διστάζωμεν, ἀλλὰ μὲ θάρρος νὰ ῥιπτώμεθα εἰς τὸν ἀγῶνα, προτιμῶντες ἀντὶ τῆς παρούσης τὴν μέλλουσαν ζωήν.

«Αἱ δὲ γυναῖκες παρειστήκεσαν τῷ σταυρῷ»[17]· καὶ τὸ ἀσθενέστερον φῦλον ἐφάνη τότε γενναιότερον· οὕτω ἐν συνεχείᾳ μετεβάλλοντο ὅλα. Ὁ Ἴδιος δὲ τὴν Μητέρα Του ἐμπιστευόμενος λέγει: «Ἴδε ὁ υἱός σου»[18]. Ὁποία τιμή! Μὲ πόσον μεγάλην τιμὴν ἐτίμησε τὸν Μαθητήν! Διότι, ἐπειδὴ ὁ Ἴδιος ἀπήρχετο πλέον, τὴν παρέδωκεν εἰς τὸν Μαθητήν, διὰ νὰ λάβῃ πρόνοιαν δι' Αὐτήν· διότι, ἐπειδὴ ἦτο φυσικόν, ἐφ' ὅσον ἦτο Μήτηρ, νὰ πονῇ καὶ νὰ ζητῇ τὴν προστασίαν, εὐλόγως παραδίδει Αὐ-

16. Παραπλήσιαι ἰδέαι ἐκφράζονται καὶ εἰς τὸν «Φαίδωνα» τοῦ Πλάτωνος (Πλάτωνος «Φαίδων» 5 κ.ἑ.).
17. Ἰωάν. 19, 25.
18. Ἰωάν. 19, 26.

τὴν εἰς τὸν ἀγαπώμενον Μαθητήν. Εἰς αὐτὸν λέγει: «Ἴδε ἡ Μήτηρ σου»[19].

Αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγε, διὰ νὰ συνδέσῃ αὐτοὺς μὲ ἀγάπην· τοῦτο δὲ καὶ ὁ μαθητὴς κατανοῶν «εἰς τὰ ἴδια αὐτὴν ἔλαβε»[20].

Διατί δὲν ἐνεθυμήθη οὐδεμίαν ἄλλην γυναῖκα, ἂν καὶ ἄλλη ἵστατο πλησίον; Διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς νὰ τιμῶμεν περισσότερον τὰς μητέρας· διότι ὅπως ὅταν οἱ γονεῖς ἀντιτίθενται εἰς πνευματικὰ ζητήματα, δὲν πρέπει οὔτε νὰ τοὺς γνωρίζωμεν, οὕτω καί, ὅταν δὲν μᾶς ἐμποδίζουν εἰς τίποτε, πρέπει νὰ ἀπονέμωμεν εἰς αὐτοὺς ὅλην τὴν πρέπουσαν τιμήν, καὶ ἀπέναντι τῶν ἄλλων νὰ θέτωμεν αὐτοὺς εἰς πρώτην μοῖραν, διότι μᾶς ἐγέννησαν, μᾶς ἀνέθρεψαν, καὶ ὑπέστησαν πολλὰ κακά.

Οὕτω καὶ τοῦ Μαρκίωνος[21] τὴν ἀναίσχυντον ἰδέαν ἀποστομώνει· διότι, ἐὰν δὲν ἐγεννᾶτο κατὰ σάρκα, οὔτε εἶχεν Αὐτὴν Μητέρα, διὰ ποῖον λόγον λαμβάνει μόνον δι' Αὐτὴν πρόνοιαν;

«Μετὰ δὲ ταῦτα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα τετέλεσται»[22], δηλαδή, «τίποτε δὲν ἐλλείπει ἐκ τῆς θείας Οἰκονομίας»· (διότι εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ἐφρόντισε νὰ δείξῃ ὅτι ὁ θάνατος αὐτὸς ἦτο καινοφανής, ἐφ' ὅσον βεβαίως τὸ πᾶν ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἀποθνήσκοντος, καὶ προηγουμένως δὲν ἐπήρχετο ὁ θάνατος εἰς τὸ σῶμα, μέχρις ὅτου ἤθελεν Ἐκεῖνος, ἤθελε δὲ νὰ ἀποθάνῃ μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ὅλων· διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν: «Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν»[23]· ὅταν εἶδε λοιπὸν ὅτι ὅλα εἶχον ἐκπληρωθῇ, λέγει «Διψῶ», πάλιν ἐδῶ ἐκπληρῶν προφητείαν[24].

---

19. Ἰωάν. 19, 27.
20. Ἰωάν. 19, 27.
21. Οὗτος διεκήρυσσεν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἐγεννήθη πράγματι ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας.
22. Ἰωάν. 19, 28.
23. Ἰωάν. 10, 18.
24. Ψαλμ. 68, 22.

Σὺ δὲ νὰ σκεφθῇς τὴν βδελυρότητα τῶν παρισταμένων· διότι καὶ ἂν ἔχωμεν μυρίους ἐχθρούς, καὶ ἔχωμεν πάθει ἀθεράπευτα κακά, ὅταν βλέπωμεν αὐτοὺς νὰ θανατώνωνται, καμπτόμεθα, αὐτοὶ δὲ οὔτε τότε συνεβιβάσθησαν μὲ Αὐτόν, οὔτε κατέστησαν ἥμεροι μὲ τὰ συμβαίνοντα, ἀλλὰ περισσότερον ἐξηγριώνοντο, καὶ ἐπηύξανον τὴν εἰρωνείαν, καὶ ἀφοῦ προσέφερον διὰ σπόγγου ὄξος[25], κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπότιζον Αὐτόν, ὅπως προσφέρουν αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς καταδίκους, διότι τὸ ὕσσωπον διὰ τοῦτον τὸν σκοπὸν τίθεται.

«Λαβὼν οὖν, φησι· Τετέλεσται»[26]. Εἶδες ὅτι πράττει αὐτὰ ἀταράχως καὶ μὲ κῦρος; Καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ, δεικνύει τοῦτο, δηλαδή, ἀφοῦ ὅλα ἐρρυθμίσθησαν, «κλίνας τὴν κεφαλήν», (διότι αὐτὴ δὲν εἶχε διαπερασθῆ διὰ καρφίων), «τὸ πνεῦμα ἀφῆκε»[27], δηλαδή, «ἐξέπνευσε». Καὶ ὅμως ἡ τελευταία πνοὴ δὲν ἀφίεται μετὰ τὴν κλίσιν τῆς κεφαλῆς, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετον· διότι δὲν ἔκλινε τὴν κεφαλήν, ὅταν ἐξέπνευσεν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συμβαίνει εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ ὅταν ἔκλινε τὴν κεφαλήν, τότε ἐξέπνευσε[28]· δι' ὅλων αὐτῶν ἔδειξεν ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο Κύριος τοῦ παντός.

γ'. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι πάλιν, οἱ καταπίνοντες τὴν κάμηλον, καὶ διυλίζοντες τὸν κώνωπα[29], ἀφοῦ διέπραξαν τόσον σοβαρὸν τόλμημα, ἐξετάζουν μὲ ἀκρίβειαν περὶ τῆς ἡμέρας· δηλαδή: «ἐπεὶ Παρασκευὴ ἦν λοιπόν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα, ἠρώτησαν τὸν Πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη»[30]. Βλέπεις πόσον ἰσχυρὰ εἶναι ἡ ἀλήθεια;

Δι' ἐκείνων, διὰ τῶν ὁποίων προσπαθοῦν νὰ ἐπιτύ-

---

25. Ἰωάν. 19, 29.
26. Ἰωάν. 19, 30.
27. Ἰωάν. 19, 30.
28. Παρατήρει τὴν ἀντίθεσιν:
«Οὐδὲ γάρ, ἐπειδὴ ἐξέπνευσεν, ἔκλινε τὴν κεφαλήν, ὅπερ ἐφ' ἡμῶν γίνεται,
ἀλλά, ἐπειδὴ ἔκλινε τὴν κεφαλήν, τότε ἐξέπνευσε»
29. Ματθ. 23, 24.
30. Ἰωάν. 19, 31.

χουν τὸν σκοπόν των, δι' αὐτῶν πραγματοποιεῖται ἡ προφητεία· διότι ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τούτων τῶν Ἰουδαίων, ἄλλη προφητεία ἐδῶ πραγματοποιεῖται· δηλαδὴ ὅταν ἦλθον οἱ στρατιῶται, τῶν μὲν ἄλλων ἔθραυσαν τὰ σκέλη, τοῦ δὲ Χριστοῦ ὄχι[31]. Ἀλλ' ὅμως αὐτοί, διὰ νὰ φανοῦν εὐχάριστοι εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐκέντησαν τὴν πλευρὰν Αὐτοῦ διὰ λόγχης καὶ νεκρὸν ἐν συνεχείᾳ προσέβαλον τὸ σῶμα. Ὁποία βδελυρὰ καὶ ἄσχημος διάθεσις!

Ἀλλὰ νὰ μὴ θορυβηθῇς καὶ νὰ μὴ λυπηθῇς, ἀγαπητέ· διότι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔπραττον οἱ Ἰουδαῖοι ἐκ πονηρᾶς προθέσεως, αὐτὰ συνεργοὶ τῆς ἀληθείας καθίσταντο· διότι καὶ περὶ τούτου τοῦ ἐγχειρήματος ὑπῆρχε προφητεία λέγουσα: «Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν»[32].

Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ μὴ πιστεύσουν κατέστη πειστικὴ ἀπόδειξις τὸ τολμηθὲν ὑπὸ τοῦ στρατιώτου. Συγχρόνως δὲ μὲ αὐτὸ ἐτελεῖτο καὶ ἀπόρρητον μυστήριον· διότι ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα[33]. Αὗται δὲ αἱ πηγαὶ δὲν ἐδημιουργήθησαν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐκ τῶν δύο τούτων συνίσταται ἡ Ἐκκλησία. Καὶ γνωρίζουν οἱ μετέχοντες τῶν μυστηρίων, ὅτι δι' ὕδατος μὲν ἀναγεννῶνται[34], δι' αἵματος δὲ καὶ σαρκὸς τρέφονται[35].

Ἀπὸ ἐδῶ λαμβάνουν ἀρχὴν τὰ Μυστήρια, ὥστε, ὅταν προσέρχεσαι εἰς τὸ φρικτὸν ποτήριον, ὡς πίνων ἐξ αὐτῆς τῆς πλευρᾶς τοῦ Κυρίου, οὕτω νὰ προσέρχεσαι.

«Καὶ τοῦτο ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε καὶ ἀληθὴς ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ»[36]· δηλαδή, «δὲν ἤκουσα ἀπὸ ἄλλους, ἀλλ' ἐγὼ ὁ ἴδιος παρευρισκόμενος εἶδον αὐτό, καὶ εἶναι ἀληθὴς ἡ μαρτυρία». Εὐλόγως· διότι διηγεῖται μίαν ὕβριν ἡ ὁποία διεπράχθη, δὲν διηγεῖται κάτι μέγα καὶ θαυμαστόν, διὰ νὰ σχηματίσῃς ὑποψίαν διὰ τὴν

31. Ἰωάν. 19, 32-33.
32. Ἰωάν. 19, 37. Ζαχ. 12, 10.
33. Ἰωάν. 19, 34.
34. Εἶναι τὸ Βάπτισμα.
35. Εἶναι ἡ Θεία Μετάληψις.
36. Ἰωάν. 19, 35.

διήγησιν, ἀλλὰ ὁ ἴδιος κλείων τὰ στόματα τῶν αἱρετικῶν, καὶ προλέγων τὰ μέλλοντα μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, καὶ βλέπων καλῶς τὸν θησαυρόν, ὁ ὁποῖος ἔγκειται εἰς αὐτά, ὁμιλεῖ μὲ ἀκρίβειαν περὶ τοῦ συμβάντος.

Ἐκπληροῦται δὲ καὶ ἐκείνη ἡ προφητεία, κατὰ τὴν ὁποίαν «ὀστοῦν αὐτοῦ οὐ συντρίψουσιν»[37]. Διότι ἐὰν καὶ περὶ τοῦ ἀμνοῦ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἔχει λεχθῆ αὐτό, διὰ τὴν ἀλήθειαν ὅμως ὁ τύπος[38] ἤνοιξε τὴν ὁδόν, καὶ ὁ λόγος οὗτος περισσότερον εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ἐπραγματοποιήθη. Διὰ τοῦτο ἀνέφερε καὶ τὸν Προφήτην.

Διότι, ἐπειδή, παντοῦ, ἐφ' ὅσον ἀναφέρει τὸν ἑαυτόν του, δὲν ἐθεωρεῖτο ὅτι εἶναι ἀξιόπιστος, φέρει τὸν Μωϋσέα, λέγων ὅτι τοῦτο δὲν συνέβη τυχαίως, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς προεφητεύθη. Καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχε λεχθῆ, ὅτι «ὀστοῦν αὐτοῦ οὐ συντριβήσεται»[39].

Καὶ πάλιν εἰς τὸν Προφήτην ἀποδίδει ἐκ μέρους του τὴν πιστότητα τῶν συμβάντων. Αὐτὰ δὲ εἶπον, λέγει, διὰ νὰ μάθετε ὅτι μεγάλη εἶναι ἡ συγγένεια τοῦ τύπου πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Βλέπεις, πόσην φροντίδα λαμβάνει, ὥστε νὰ πιστευθῇ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἐπονείδιστον, καὶ προκαλεῖ αἰσχύνην; Διότι τὸ νὰ προσβάλῃ ὁ στρατιώτης τὸ σῶμα νεκρόν, ἦτο πολὺ χειρότερον ἀπὸ νὰ σταυρωθῇ αὐτό.

Ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτά, λέγει, τὰ εἶπα καὶ μάλιστα μὲ μεγάλην προθυμίαν, «ἵνα πιστεύσητε»[40]. Οὐδεὶς λοιπὸν νὰ μὴ ἀπιστῇ, οὔτε ἐντρεπόμενος νὰ ὑποτιμᾷ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς ἡμᾶς· διότι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κυρίως θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἐπονείδιστα, αὐτὰ εἶναι ἐκ τῶν ἰδικῶν μας ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν καύχημα.

«Μετὰ ταῦτα ἐλθὼν Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθίας, μα-

37. Ἰωάν. 19, 36. Ψαλμ. 33, 21.
38. Δηλ. ἡ τυπικὴ αὕτη διάταξις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου.
39. Ἐξόδ. 12, 46 καὶ Ἀριθ. 9, 12.
40. Ἰωάν. 19, 35.

θητής ὢν»[41] ὄχι ἐκ τῶν δώδεκα, ἀλλὰ ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα ἴσως (διότι, ἐπειδὴ ἐνόμισαν ὅτι τοῦ λοιποῦ ἐσβέσθη ἡ ὀργὴ τῶν Ἰουδαίων διὰ τῆς Σταυρώσεως, ἄνευ φόβου προσῆλθον, καὶ ἐφρόντιζον διὰ τὴν κηδείαν), ἀφοῦ προσῆλθε λοιπόν, ζητεῖ τὴν σχετικὴν χάριν ἀπὸ τὸν Πιλᾶτον, καὶ ἐκεῖνος τὴν παρέχει.

Διατί δὲ ἐπρόκειτο νὰ κάμῃ τοῦτο; Βοηθεῖ αὐτὸν καὶ ὁ Νικόδημος[42] καὶ κάμνει πολυτελῆ ταφὴν διότι ἀκόμη τὸν ἐθεώρουν ὡς ἁπλοῦν ἄνθρωπον. Καὶ μάλιστα φέρουν ἀρώματα, τὰ ὁποῖα κυρίως ἔχουν ἐκ φύσεως τὴν ἰδιότητα ἐπὶ πολὺ νὰ τὰ διατηροῦν, καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπουν ταχέως νὰ ὑποκύπτουν εἰς τὴν φθοράν· ἡ ἐνέργεια αὕτη ἐδείκνυε ὅτι δὲν εἶχον οὐδεμίαν μεγάλην ἰδέαν περὶ Ἐκείνου, ἀλλὰ ἐπεδείκνυον πολλὴν φιλοστοργίαν.

Πῶς δὲ δὲν προσῆλθε κανεὶς ἐκ τῶν δώδεκα, οὔτε ὁ Ἰωάννης, οὔτε ὁ Πέτρος, οὔτε κανεὶς ἐκ τῶν γνωστῶν; Οὔτε καὶ τοῦτο κρύπτει ὁ Μαθητής. Ἐὰν δηλαδὴ ἀναφέρῃ κανεὶς τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, καὶ αὐτοὶ κατείχοντο ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φόβου· διότι καὶ ὁ Ἰωσὴφ ἦτο, λέγει, «κεκρυμμένος διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων»[43]. Καὶ δὲν δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἔκαμε τοῦτο, ἐπειδὴ τελείως περιεφρόνει αὐτούς, ἀλλά, παρ' ὅτι ἐφοβεῖτο, ἐν τούτοις προσῆλθεν εἰς τὸν Πιλᾶτον.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἂν καὶ παρευρίσκετο καὶ εἶδε τὸν Ἰησοῦν ὅτι ἐξέπνευσε, δὲν προέβη εἰς παρομοίαν ἐνέργειαν.

Τί λοιπὸν σημαίνει τοῦτο; Εἰς ἐμὲ φαίνεται, ὅτι ὁ Ἰωσὴφ ἦτο ἐκ τῶν λίαν ἐξεχόντων Ἰουδαίων, (τοῦτο εἶναι φανερὸν καὶ ἀπὸ τὰ ἐντάφια), καὶ εἰς τὸν Πιλᾶτον γνωστός· διὰ τοῦτο καὶ ἐπέτυχε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐζήτει. Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐνταφιάζει τὸν Κύριον, ὄχι ὡς κατάδικον, ἀλλά, ὅπως εἶναι συνήθεια εἰς τοὺς Ἰουδαίους, Τὸν ἐνταφιάζει πολυτελῶς ὡς κάποιον σπουδαῖον καὶ θαυμαστόν.

δ΄. Ἐπειδὴ δὲ ἐπιέζοντο ὑπὸ τοῦ χρόνου (διότι ἐφ'

41. Ἰωάν. 19, 38.
42. Ἰωάν. 19, 39.
43. Ἰωάν. 19, 38.

ὅσον ὁ θάνατος ἐπῆλθε κατὰ τὴν ἐνάτην ὥραν, ἔπειτα ἐν τῷ μεταξὺ προσήρχοντο εἰς τὸν Πιλᾶτον καὶ κατεβίβαζον τὸ Σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, ἦτο ἑπόμενον νὰ τοὺς εὕρῃ ἡ ἑσπέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ ἐργάζωνται) τοποθετοῦν τὸν Κύριον εἰς τὸ πλησίον εὑρισκόμενον μνημεῖον.

Ἡ Οἰκονομία τὸ ἔφερε νὰ τεθῇ εἰς νεοκατασκευασθὲν μνημεῖον, ὅπου οὐδεὶς ἐτέθη[44], ὥστε νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι ἡ Ἀνάστασις ἦτο ἄλλου νεκροῦ, ὁ ὁποῖος ἔκειτο μετ' Αὐτοῦ, καὶ νὰ δυνηθοῦν οἱ Μαθηταὶ μὲ εὐκολίαν νὰ ἔλθουν, καὶ νὰ καταστοῦν θεαταὶ τῶν συμβάντων, ἐφ' ὅσον ἦτο πλησίον ὁ τόπος, καὶ νὰ καταστοῦν μάρτυρες τῆς ταφῆς ὄχι μόνον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐχθροί· διότι τὸ νὰ θέσουν σφραγῖδα ἐπὶ τοῦ τάφου, καὶ ὡς φρουροὶ νὰ παρακαθήσουν στρατιῶται, ἦσαν ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἐμαρτύρουν διὰ τὴν ταφήν· διότι ὁ Χριστὸς ἐφρόντισε νὰ ὁμολογηθῇ καὶ τοῦτο ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν Ἀνάστασιν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Μαθηταὶ μεγάλην φροντίδα λαμβάνουν περὶ τούτου, ὥστε νὰ ἀποδείξουν ὅτι ἀπέθανεν· διότι τὴν μὲν Ἀνάστασιν ἐπρόκειτο ὅλος ὁ μετὰ ταῦτα χρόνος νὰ τὴν ἐπιβεβαιώσῃ, ὁ θάνατος δέ, ἐὰν συνεκαλύπτετο, καὶ δὲν καθίστατο λίαν φανερός, ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ προσβάλῃ τὴν εἴδησιν περὶ Ἀναστάσεως. Τὸ ὅτι ἐτέθη εἰς πλησίον εὑρισκόμενον μνημεῖον δὲν ἐγένετο μόνον διὰ τοὺς λόγους τούτους, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ψευδὴς ἡ περὶ κλοπῆς τοῦ Σώματος τοῦ Ἰησοῦ διάδοσις.

«Τῇ δὲ μιᾷ τῶν Σαββάτων (δηλαδὴ κατὰ τὴν Κυριακήν), ὄρθρου βαθέος, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωΐ, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου»[45]· δηλαδὴ ἀνεστήθη μέν, ἐνῷ καὶ ὁ λίθος καὶ αἱ σφραγῖδες εἶχον τεθῆ ἐπὶ τοῦ Τάφου. Ἐπειδὴ δὲ ἔπρεπε καὶ οἱ ἄλλοι νὰ πληροφορηθοῦν, ἀνοίγεται τὸ μνημεῖον μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, καὶ οὕτω ἐπιβεβαιώνεται τὸ γεγονός.

Τοῦτο βεβαίως ἐκίνησε καὶ τὴν Μαρίαν· δηλαδὴ ἦτο

44. Ἰωάν. 19, 41.
45. Ἰωάν. 20, 1.

λίαν φιλόστοργος πρὸς τὸν Διδάσκαλον, ὅταν παρῆλθε τὸ Σάββατον, δὲν ἠδύνατο νὰ ἡσυχάσῃ, ἀλλ' ἦλθεν ἐνῷ ἦτο ἀκόμη ὄρθρος βαθύς[46], δεδομένου ὅτι ἤθελε νὰ εὕρῃ ἀπὸ τὸν τόπον κάποιαν παρηγορίαν.

Καὶ ὅταν εἶδε τὸν τόπον, καὶ τὸν λίθον νὰ ἔχῃ ἀφαιρεθῆ, δὲν εἰσῆλθεν, οὔτε ἔσκυψεν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ μεγάλου πόθου ἔτρεξεν εἰς τοὺς Μαθητάς[47]· διότι ἦτο ἡ φροντὶς δι' αὐτήν, δηλαδὴ νὰ μάθῃ λίαν συντόμως ἤθελε τί ἀπέγινε τὸ Σῶμα· διότι καὶ ὁ δρόμος αὐτῆς εἰς τοῦτο ἀπεσκόπει, καὶ οἱ λόγοι αὐτῆς τοῦτο δεικνύουν· διότι λέγει: «ἦραν τὸν Κύριόν μου καὶ οὐκ οἶδα, ποῦ τεθείκασιν αὐτόν»[48].

Βλέπεις, πῶς ἀκόμη δὲν εἶχε σαφῆ γνῶσιν περὶ τῆς Ἀναστάσεως, ἀλλ' ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε γίνει μετάθεσις τοῦ Σώματος, καὶ ἀδόλως ὅλα τὰ ἀναγγέλλει εἰς τοὺς Μαθητάς;

Ὁ δὲ Εὐαγγελιστὴς δὲν ἀπεστέρησε τὴν γυναῖκα τόσον μεγάλου ἐγκωμίου, οὔτε ἐθεώρησεν ἐντροπὴν τὸ ὅτι ἔλαβον πληροφορίας ἀπὸ αὐτήν, ἐφ' ὅσον πρώτη αὐτὴ τὰ συμβάντα κατὰ τὴν νύκτα εἶδε· τοιουτοτρόπως παντοῦ διαλάμπει ὁ φιλαλήθης χαρακτὴρ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.

Ὅταν λοιπὸν ἦλθε, καὶ εἶπεν αὐτά, μόλις ἤκουσαν οἱ Μαθηταί, λίαν ἐσπευσμένως ἔρχονται εἰς τὸ μνημεῖον καὶ βλέπουν «τὰ ὀθόνια κείμενα»[49], πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει σημεῖον τῆς Ἀναστάσεως· διότι, οὔτε ἐὰν κάποιοι μετέθετον τὸ σῶμα, θὰ ἔπραττον τοῦτο, ἀφοῦ τὸ ἐγύμνωνον, οὔτε ἐὰν τὸ ἔκλεπτον, δὲν ἐφρόντιζον διὰ τοῦτο, δηλαδὴ νὰ ἀφαιρέσουν τὸ σουδάριον καὶ νὰ τὸ τυλίξουν καὶ νὰ τὸ τοποθετήσουν εἰς «ἕνα τόπον»[50], ἀλλὰ πῶς θὰ ἐνήργουν; θὰ ἐλάμβανον τὸ σῶμα, ὅπως ἦτο.

Διότι διὰ τοῦτο ὁ Ἰωάννης λέγει ἐκ τῶν προτέρων

46. Κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον «βαθειὰ χαράματα».
47. Ἰωάν. 20, 2.
48. Ἰωάν. 20, 2.
49. Ἰωάν. 20, 5.
50. Ἰωάν. 20, 7.

ὅτι ἐτάφη μὲ πολλὴν σμύρναν, ἡ ὁποία οὐχὶ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν μόλυβδον συγκολλᾷ μὲ τὸ σῶμα τὰ ὀθόνια, ὥστε, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι τὰ σουδάρια ἔκειντο μόνα των, νὰ μὴ ἀνέχεσαι τοὺς ἰσχυρισμοὺς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἔλεγον ὅτι ἐκλάπη· διότι δὲν ἦτο τόσον ἀνόητος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ τὸ ἔκλεπτεν, ὥστε νὰ καταβάλῃ τόσην φροντίδα διὰ πρᾶγμα περιττόν.

Διότι, διὰ ποῖον λόγον θὰ ἄφηνε τὰ σουδάρια; πῶς δὲ θὰ ἔμενεν ἀπαρατήρητος πράττων τοῦτο; Διότι καὶ φυσικὸν ἦτο νὰ δαπανήσῃ αὐτὸς πολὺν χρόνον, καὶ νὰ συλληφθῇ ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐνῷ θὰ ἐχρονοτρίβει καὶ θὰ ἐβράδυνε.

Διατί λοιπὸν καὶ χωριστὰ κεῖνται τὰ ὀθόνια, «καὶ τὸ σουδάριον χωρὶς ἐντετυλιγμένον»;[51]. Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι δὲν ἦτο ἐνέργεια ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐσπευσμένως ἐνήργουν καὶ ἦσαν τεταραγμένοι, ἡ ὑπόθεσις, δηλαδὴ τὸ νὰ τοποθετήσουν τὰ ἐντάφια καὶ νὰ τὰ τυλίξουν χωριστὰ ἀπ' ἀλλήλων.

Ἀπὸ αὐτὸ ἐπίστευσαν εἰς τὴν Ἀνάστασιν. Διὰ τοῦτο μετὰ ταῦτα παρουσιάζεται εἰς αὐτοὺς ὁ Χριστός, οἱ ὁποῖοι ἐβεβαιώθησαν ἐκ τοῦ θεάματος.

Παρατήρει λοιπὸν καὶ ἐδῶ τὴν ἔλλειψιν ὑπερηφανείας ἐκ μέρους τοῦ Ἰωάννου, πῶς δηλαδὴ μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐρεύνης διὰ τὸ γεγονὸς ἀποδίδων αὐτὴν εἰς τὸν Πέτρον. Διότι, ἐνῷ ἔσπευσε πρὸ τοῦ Πέτρου καὶ εἶδε νὰ κεῖνται τὰ ὀθόνια, δὲν ἀσχολεῖται πολὺ μὲ τοῦτο, ἀλλὰ παύει[52]· ἐκεῖνος δὲ ὁ ἔνθερμος Μαθητής, ἀφοῦ προχωρῇ εἰς τὰ ἐνδότερα, ὅλα τὰ παρετήρησε μὲ ἀκρίβειαν, καὶ εἶδε κάτι περισσότερον[53], καὶ τότε ὁ Ἰωάννης παρηγορήθη μὲ τὸ θέαμα· διότι, ἀφοῦ εἰσῆλθε μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνον, εἶδε τὰ ἐντάφια νὰ κεῖνται καὶ νὰ εἶναι ἀποκεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων· διότι τὸ νὰ τὰ ἀποχωρίσῃ κανείς, καὶ νὰ τὰ θέσῃ χωριστὰ ἀπ' ἀλλήλων ἀφοῦ τὰ τυλίξῃ, ἦτο ἔργον ἑνός,

51. Ἰωάν. 20, 7.
52. Ἰωάν. 20, 4-5.
53. Ἰωάν. 20, 6-7.

ὁ ὁποῖος τὸ ἔκαμε μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ὄχι τυχαίως καὶ τεταραγμένος.

ε΄. Σὺ δέ, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι ὁ Δεσπότης ἀνεστήθη γυμνός, νὰ παύσῃς τὴν μανιώδη φροντίδα διὰ τὴν κηδείαν· διότι εἰς τί ἀποσκοπεῖ ἡ περιττὴ αὐτὴ καὶ ἀνωφελὴς δαπάνη, ἡ ὁποία εἰς μὲν τοὺς κηδεύοντας προκαλεῖ ζημίαν, εἰς δὲ τὸν ἀπελθόντα οὐδὲν κέρδος, ἀλλά, ἐὰν πρέπει νὰ εἴπωμεν κάτι, καὶ βλάβην;

Διότι ἡ πολυτέλεια τῆς ταφῆς ἔχει γίνει πολλάκις πρόξενος τυμβωρυχίας, καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ριφθῇ γυμνὸς καὶ ἄταφος ὁ μετ' ἐπιμελείας ταφείς. Ἀλλ' ὁποία κενοδοξία! πόσην καὶ εἰς τὸ πένθος δεικνύει τὴν τυραννίδα, πόσην τὴν ἀνοησίαν! Πολλοὶ λοιπόν, διὰ νὰ μὴ συμβῇ τοῦτο (ἡ τυμβωρυχία), ἀφοῦ διασχίσουν τὰς λεπτὰς ἐκείνας ὀθόνας, καὶ ἀφοῦ γεμίσουν αὐτὰς μὲ πολλὰ ἀρώματα, ὥστε δύο φορὰς ἄχρηστα νὰ καταστοῦν διὰ τοὺς τυμβωρύχους, οὕτω θάπτουν τοὺς νεκρούς.

Αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν ἐνεργείας μανιακῶν; αὐτὰ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὰ ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι παραπαίουν; δηλαδὴ νὰ ἐπιδεικνύουν ματαιοδοξίαν καὶ πάλιν νὰ καθιστοῦν αὐτὴν ἀφανῆ; Ναί! δύναται νὰ εἴπῃ τις· διὰ νὰ κεῖνται πλησίον τοῦ νεκροῦ μὲ ἀσφάλειαν τὰ συνθαπτόμενα, ἐπινοοῦμεν ὅλα αὐτά.

Τί λοιπόν; ἂν δὲν τὰ λάβουν οἱ τυμβωρύχοι, ὁ σκόρος καὶ οἱ σκώληκες δὲν θὰ τὰ λάβουν; Ἀλλὰ τί; ἂν ὁ σκόρος καὶ οἱ σκώληκες δὲν τὰ λάβουν, ὁ χρόνος καὶ ἡ σῆψις δὲν θὰ τὸ καταστρέψῃ; Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ μετὰ τοῦ νεκροῦ κείμενα οὔτε τυμβωρύχοι, οὔτε σκόρος, οὔτε σκώληκες, οὔτε ὁ χρόνος ἀφανίζουν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα μένει ἀνέπαφον μέχρι τῆς ἀναστάσεως, καὶ αὐτὰ τὰ συνθαπτόμενα διατηροῦνται νέα καὶ νεοκατασκεύαστα καὶ λεπτά· ποῖον κέρδος προκύπτει δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπέρχονται ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ὅταν γυμνὸν μὲν ἐγείρεται τὸ σῶμα, αὐτὰ δὲ μένουν ἐδῶ, καὶ δὲν μᾶς ὠφελοῦν εἰς τίποτε διὰ τὴν ἐκεῖ ἀπολογίαν μας;

Διατί λοιπόν, δύναται νὰ εἴπῃ τις, ὁ τρόπος οὗτος τῆς ταφῆς ἐφηρμόσθη ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ; Κυρίως μὲν νὰ

μὴ παραβάλλῃς αὐτὰ μὲ τὰ ἀνθρώπινα, (διότι καὶ μύρον ἔρριπτεν ἡ πόρνη εἰς τοὺς ἁγίους πόδας Αὐτοῦ), ἐὰν δὲ εἶναι ἀνάγκη καὶ περὶ αὐτῶν νὰ ὁμιλήσωμεν, πρῶτον μὲν αὐτὰ ἐπράχθησαν διότι οἱ ἐνεργοῦντες αὐτὰ δὲν ἐγνώριζον τὸν λόγον περὶ Ἀναστάσεως· (διὰ τοῦτο λέγει: «Καθὼς ἔθος ἦν τοῖς Ἰουδαίοις»[54]· διότι δὲν ἦσαν ἐκ τῶν δώδεκα ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐτίμησαν τὸν Χριστόν, ἀλλ' ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐτίμων Αὐτὸν ὄχι εἰς μέγαν βαθμόν.

Οἱ δώδεκα βεβαίως δὲν ἐτίμων Αὐτὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ διὰ θανάτου, διὰ σφαγῆς, καὶ διὰ τῶν ὑπὲρ Αὐτοῦ κινδύνων· διότι ἦτο μεγάλη καὶ ἐκείνη ἡ τιμή, πολὺ δὲ μικροτέρα αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ἀνέφερον· ἄλλως τε, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον εἶπον καὶ προηγουμένως, ὁ λόγος μας τώρα εἶναι περὶ ἀνθρώπων, τότε δὲ ἐκεῖνα συνέβαινον εἰς τὸν Δεσπότην.

Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ τούτων, εἶπε: «Πεινῶντά με εἴδετε, καὶ ἐθρέψατε· καὶ διψῶντα καὶ ἐποτίσατε· καὶ γυμνὸν καὶ περιεβάλετε»[55], καὶ εἰς οὐδὲν σημεῖον εἶπε: «Καὶ τεθνεῶτα καὶ ἐθάψατε».

Καὶ τὰ λέγω αὐτά, ὄχι διότι ἐπιθυμῶ νὰ καταργήσω τὴν ταφήν· εἴθε νὰ μὴ σχηματισθῇ τοιαύτη γνώμη! ἀλλὰ τὰ λέγω, διότι ἐπιθυμῶ νὰ ἐξαλείψω τὴν ἀσωτίαν καὶ τὴν ἄκαιρον φιλοδοξίαν· διότι τὸ πάθος, δύναται νὰ εἴπῃ τις, καὶ ἡ ὀδύνη καὶ ἡ συμπάθεια πρὸς τὸν ἀπελθόντα αὐτὰ πείθουν.

Δὲν εἶναι αὐτὰ ἐνδείξεις συμπαθείας πρὸς τὸν ἀπελθόντα, ἀλλὰ κενοδοξίας· διότι, ἐὰν θέλῃς νὰ δείξῃς συμπάθειαν πρὸς τὸν θανόντα, σοῦ δεικνύω ἄλλην ὁδὸν κηδείας, καὶ σὲ συμβουλεύω νὰ περιβάλῃς αὐτὸν μὲ ἱμάτια, τὰ ὁποῖα συνεγείρονται μὲ αὐτόν, καὶ τὸν ἀναδεικνύουν λαμπρόν· διότι αὐτὰ τὰ ἱμάτια οὔτε ὑπὸ σκόρου ἀφανίζονται, οὔτε ὑπὸ τοῦ χρόνου φθείρονται, οὔτε ὑπὸ τῶν τυμβωρύχων κλέπτονται.

Ποῖα λοιπὸν εἶναι αὐτά; Ἡ ἐνδυμασία τῆς ἐλεημο-

---

54. Ἰωάν. 19, 40.
55. Ματθ. 25, 35 - 36.

σύνης· διότι αὐτὴ ἡ περιβολὴ μαζὶ μὲ αὐτὸν ἐγείρεται· διότι ἡ σφραγὶς τῆς ἐλεημοσύνης εἶναι μετὰ τοῦ θανόντος. Ἐξ αὐτῶν τῶν ἱματίων λάμπουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τότε ἀκούουν: «Πεινῶντά με ἐθρέψατε». Αὐτὰ καθιστοῦν ἀσφαλεῖς· αὐτὰ δὲ τὰ ὁποῖα γίνονται δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἀντικείμενον καταναλώσεως ὑπὸ τοῦ σκόρου καὶ τράπεζα σκωλήκων.

Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι διὰ νὰ σᾶς ἐμποδίσω νὰ κηδεύετε, ἀλλὰ νὰ σᾶς συστήσω νὰ κάμετε τοῦτο μὲ μέτρον, ὥστε νὰ σκεπάσετε τὸ σῶμα, καὶ νὰ μὴ τὸ ἐνταφιάσετε γυμνόν· διότι ἐὰν ὁ Κύριος προστάσσῃ ἐν ζωῇ νὰ μὴ ἔχωμεν τίποτε περισσότερον παρὰ μόνον σκέπασμα, πολλῷ μᾶλλον ὅταν ἀποθάνωμεν· διότι δὲν ἔχει τόσην ἀνάγκην ἱματίων τὸ σῶμα ὅταν ἔχῃ ἀποθάνει, ὅσην ὅταν ζῇ καὶ ἀναπνέῃ· διότι ζῶντες μέν, καὶ ἕνεκα τοῦ ψύχους καὶ δι' εὐπρέπειαν ἔχομεν ἀνάγκην τῆς διὰ τῶν ἱματίων περιβολῆς, ὅταν δὲ ἀποθάνωμεν, δι' αὐτοὺς μὲν τοὺς λόγους δὲν ἔχομεν ἀνάγκην αὐτῶν, διὰ νὰ μὴ κεῖται δὲ γυμνὸν τὸ σῶμα, ἔχομεν ἀνάγκην τῶν ἐνταφίων. καὶ πρὸ τῶν ἐνταφίων δὲ ἔχομεν τὸ καλύτερον κάλυμμα, τὴν γῆν, ἡ ὁποία ἁρμόζει περισσότερον εἰς τὴν τοιαύτην φύσιν τῶν σωμάτων.

Ἐὰν λοιπόν, ὅπου ὑπάρχουν τόσαι ἀνάγκαι, δὲν πρέπει νὰ ἐπιζητῶμεν τίποτε περιττόν, πολὺ περισσότερον εἶναι ἄκαιρος ἡ ματαιοδοξία ἐκεῖ, ὅπου δὲν εἶναι τόσον μεγάλη ἡ ἀνάγκη.

ΣΤ΄. Ἀλλά, δύναται νὰ εἴπῃ τις, οἱ βλέποντες θὰ γελάσουν. Κυρίως μέν, καὶ ἂν εἶναι κάποιος, ὁ ὁποῖος γελᾷ, δὲν πρέπει πολὺ νὰ ὑπολογίζωμεν τὸν δεικνύοντα τόσον μεγάλην ἀνοησίαν, τώρα δὲ πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θαυμάζουν μᾶλλον, καὶ δέχονται τὰς φιλοσοφικάς μας σκέψεις· διότι ἄξια γέλωτος δὲν εἶναι αὐτά, τὰ ὁποῖα συμβουλεύομεν νὰ γίνωνται, ἀλλὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κάμνομεν τώρα, δηλαδὴ κλαίοντες, πενθοῦντες καὶ συνθάπτοντες τοὺς ἑαυτούς μας μὲ τοὺς ἀπελθόντας. Αὐτὰ εἶναι ἄξια γέλωτος καὶ τιμωρίας.

Τὸ νὰ δεικνύωμεν δὲ στωϊκότητα καὶ εἰς αὐτὰ καὶ εἰς τὴν λιτότητα τῶν ἱματίων, στεφάνους καὶ ἐπαίνους

προξενεῖ εἰς ἡμᾶς, καὶ ὅλοι θὰ ἐπευφημήσουν ἡμᾶς, καὶ θὰ θαυμάσουν τοῦ Χριστοῦ τὴν δύναμιν, καὶ θὰ εἴπουν: «Πόση εἶναι ἡ δύναμις τοῦ Σταυρωθέντος! ἔπεισε τοὺς ἀφανιζομένους καὶ φθειρομένους ὅτι δὲν ὑπάρχει ὁ θάνατος· δὲν κάμνουν λοιπὸν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα γίνονται δι' ἀφανιζομένους, ἀλλὰ τὰς ἐνεργείας ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι προπέμπουν τοὺς ἀπερχομένους εἰς ἀποδημίαν ἀνωτέραν. Ἔπεισεν αὐτοὺς ὅτι τὸ σῶμα τὸ φθαρτὸν τοῦτο καὶ γήϊνον ἱμάτιον θὰ ἐνδυθῇ περιβολὴν πολὺ λαμπροτέραν τῶν μεταξωτῶν καὶ χρυσοποικίλτων ἐνδυμάτων, τὴν ἀφθαρσίαν. Διὰ τοῦτο δὲν προσέχουν πολὺ εἰς τὴν ταφήν, ἀλλὰ θεωροῦν ὡς θαυμαστὸν ἐντάφιον τὸν ἐνάρετον βίον».

Αὐτὰ θὰ εἴπουν, ὅταν ἴδουν τοὺς τελοῦντας ταφήν, νὰ πράττουν τοῦτο μὲ στωϊκότητα· ἂν δὲ τοὺς ἴδουν νὰ κάμπτωνται, νὰ προβαίνουν εἰς γυναικοπρεπεῖς ἐκδηλώσεις, νὰ δημιουργοῦν πέριξ αὐτῶν χορείαν θρηνουσῶν γυναικῶν, θὰ γελάσουν, καὶ θὰ τοὺς διακωμῳδήσουν, θὰ διατυπώσουν μυρίας κατηγορίας, διασύροντες τὴν ἄσκοπον δαπάνην, καὶ τὴν ματαιοπονίαν· διότι καὶ ἀκούομεν ὅλους αὐτὰς τὰς κατηγορίας νὰ διατυπώνουν.

Καὶ πολὺ ὀρθῶς· διότι ποίαν δικαιολογίαν θὰ προβάλωμεν, ὅταν τὸ μὲν σῶμα ἐνῷ φθείρεται ὑπὸ τῆς σήψεως καὶ τῶν σκωλήκων τὸ καλλωπίζομεν, τὸν δὲ Χριστὸν τὸν παραβλέπωμεν, ἐνῷ διψᾷ, καὶ περιέρχεται γυμνὸς καὶ ξένος;

Ἂς παύσωμεν λοιπὸν τὴν ματαίαν αὐτὴν φροντίδα· ἂς κηδεύσωμεν λοιπὸν τοὺς ἀπελθόντας, ὅπως συμφέρει καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ἐκείνους πρὸς δόξαν Θεοῦ· ἂς ἐπιτελέσωμεν ὑπὲρ αὐτῶν πολλὴν ἐλεημοσύνην· ἂς στείλωμεν μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἄριστα ἐφόδια· διότι ἐὰν ἡ μνήμη θαυμαστῶν ἀνδρῶν ἀποθανόντων ὠφέλησε τοὺς ζῶντας, (διότι λέγει: «ὑπερασπιῶ τῆς πόλεως ταύτης δι' ἐμὲ καὶ διὰ Δαβὶδ τὸν παῖδά μου»)[56], πολὺ περισσότερον ἡ ἐλεημοσύνη θὰ ἐπιτελέσῃ τοῦτο· διότι αὐτὴ καὶ νεκροὺς ἀνέστησεν, ὅταν αἱ χῆραι ἐστάθησαν πέ-

56. Δ΄ Βασιλ. 19, 34.

ριξ τοῦ Πέτρου δεικνύουσαι, ὅσα ἔκαμεν ὅταν ἦτο μετ' αὐτῶν ἡ Δορκάς[57].

Ὅταν λοιπὸν κανεὶς πρόκειται νὰ ἀποθάνῃ, ὁ οἰκεῖος ἂς κατασκευάζῃ τὰ ἐντάφια διὰ τὸν θνήσκοντα, καὶ ἂς πείθῃ τὸν ἀπερχόμενον νὰ ἀφήνῃ κάτι διὰ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Μὲ αὐτὰ τὰ ἱμάτια, ἂς ἀφήνῃ αὐτὸν νὰ ἀναχωρῇ καὶ ἂς τὸν πείθῃ νὰ ἀφήνῃ κληρονόμον τὸν Χριστόν· διότι ἐὰν οἱ βασιλεῖς, ὁρίζοντες κληρονόμους, εἰς τοὺς ἰδικούς των ἀφήνουν ἄπειρον ἀσφάλειαν, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μετὰ τῶν τέκνων ἀφήνει κληρονόμον τὸν Χριστόν, νὰ σκεφθῇς, πόσην εὔνοιαν θὰ προσελκύσῃ καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ δι' ὅλους τοὺς ἰδικούς του.

Αὐτὰ εἶναι τὰ ὡραῖα ἐντάφια· αὐτὰ ὠφελοῦν καὶ τοὺς μένοντας καὶ τοὺς ἀπερχομένους. Ἂν ἐνταφιασθῶμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, λαμπροὶ θὰ εἴμεθα κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως, ἂν δέ, περιποιούμενοι τὸ σῶμα, παραμελῶμεν τὴν ψυχήν, πολλὰ κακὰ θὰ πάθωμεν ἐκεῖ, καὶ πολὺν γέλωτα θὰ ἐπισύρωμεν· διότι οὔτε ἡ τυχαία ἀσχημία κάμνει τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀπέλθῃ ἄνευ ἀρετῆς, οὔτε τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ριφθῆ ἄταφον, καταισχύνεται τόσον, ὅπως ἡ ψυχὴ τότε, ὅταν φαίνεται στερουμένη ἀρετῆς.

Αὐτὴν ἂς ἐνδύσωμεν, αὐτὴν ἂς περιβάλωμεν, κυρίως μὲν καθ' ὅλον τὸν χρόνον, ἐὰν δὲ ἐδῶ ἐδείξαμεν ἀμέλειαν, τοὐλάχιστον ἀποθνήσκοντες νὰ σωφρονισθῶμεν, καὶ νὰ φροντίσωμεν ὥστε οἱ οἰκεῖοι νὰ βοηθήσουν ἡμᾶς ἀπερχομένους διὰ τῆς ἐλεημοσύνης.

Τοιουτοτρόπως βοηθούμενοι ὑπὸ ἀλλήλων, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀπολογηθῶμεν θαρραλέως διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος, ἡ τιμὴ συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

57. «Ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς». Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἀναφέρει ἐπὶ λέξει τὴν φράσιν τοῦ χωρίου τῶν Πράξ. (Πράξ. 9, 36 - 39).

ΟΜΙΛΙΑ ΠϚ' (86).

(Ἰωάν. κ', 10 - 23).

«Ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω»[1].

α'. Εἶναι κάπως εὐαίσθητον τὸ γυναικεῖον φῦλον καὶ ἔχει περισσοτέραν τάσιν πρὸς τὸν οἶκτον. Τοῦτο δὲ τὸ εἶπα, διὰ νὰ μὴ ἀπορήσῃς διατί ἆρά γε ἡ μὲν Μαρία ἐθρήνει πικρῶς εἰς τὸν τάφον, ὁ δὲ Πέτρος δὲν ἔκαμε τοῦτο· διότι λέγει: «οἱ μὲν μαθηταὶ ἀπῆλθον πρὸς ἑαυτούς, ἡ δὲ εἱστήκει δακρύουσα»· διότι ἡ φύσις ἦτο ἀσθενής, καὶ δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη σαφῶς τὸν λόγον περὶ τῆς Ἀναστάσεως· ὅπως οἱ Μαθηταί, ἀφοῦ εἶδον τὰ ὀθόνια καὶ ἐπίστευσαν, ἀπῆλθον ἐκπληττόμενοι.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν ἦλθον ἀμέσως εἰς τὴν Γαλιλαίαν[2], ὅπως εἶχε συστηθῆ εἰς αὐτοὺς πρὸ τοῦ πάθους; Ἴσως ἀνέμενον τοὺς λοιπούς· καὶ ἄλλως τε εὑρίσκοντο ἀκόμη εἰς ἔντονον ἔκπληξιν.

Οἱ μὲν Μαθηταὶ λοιπὸν ἀπῆλθον, ἡ δὲ Μαρία ἵστατο πλησίον τοῦ τάφου· διότι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶπον, διότι ἦτο σπουδαῖον πρᾶγμα διὰ παρηγορίαν καὶ τὸ μνῆμα νὰ φαίνεται. Βλέπεις λοιπὸν αὐτήν, ὅτι, διὰ νὰ ἀνακουφισθῇ περισσότερον, κύπτει καὶ θέλει νὰ ἴδῃ τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα[3];

Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἔναντι αὐτῆς τῆς ἐντατικῆς

1. Ἰωάν. 20, 10 - 11.
2. Ματθ. 26, 32 - Μάρκ. 14, 28.
3. Ἰωάν. 20, 12.

φροντίδος ἔλαβε μεγάλην ἀμοιβήν· διότι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δὲν εἶδον οἱ μαθηταί, τοῦτο εἶδε πρώτη ἡ γυνή, δηλ. ἀγγέλους[4] καθημένους, τὸν μὲν ἕνα πλησίον τῶν ποδῶν, τὸν δὲ ἄλλον πλησίον τῆς κεφαλῆς μὲ λευκὴν περιβολήν, καὶ τὴν μορφὴν των νὰ εἶναι πλήρης χαρᾶς καὶ φαιδρότητος.

Διότι, ἐπειδὴ ἡ σκέψις τῆς γυναικὸς δὲν ἦτο ὑψηλή, ὥστε νὰ συμπεράνη τὴν ἀνάστασιν ἐκ τῶν σουδαρίων, συμβαίνει κάτι ἐπὶ πλέον, καὶ βλέπει τοὺς ἀγγέλους νὰ κάθηνται μὲ φαιδρὰν μορφήν, ὥστε ἐκ τούτου νὰ συνέλθη αὐτη κατ' ἀρχὴν ἐκ τῆς θλίψεως καὶ νὰ παρηγορηθῇ. Ἀλλὰ τίποτε δὲν λέγουν εἰς αὐτὴν περὶ τῆς Ἀναστάσεως· ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁδηγεῖται εἰς αὐτὴν τὴν ἰδέαν.

Εἶδε ὄψεις φαιδρὰς περισσότερον τοῦ συνήθους· εἶδε μορφὴν λαμπράν· ἤκουσε συμπαθῆ φωνήν. Δηλαδὴ τί λέγει; «Γύναι, τί κλαίεις;»[5].

Δι' ὅλων δὲ αὐτῶν, ὡς διὰ μιᾶς θύρας ἀνοιγομένης, ὡδηγεῖτο εἰς τὴν εἴδησιν περὶ Ἀναστάσεως.

Καὶ ὁ τρόπος δέ, καθ' ὃν ἐκάθηντο, ὡδήγει αὐτὴν εἰς τὸ νὰ ἐρωτήση αὐτούς· διότι καὶ ἐφαίνοντο, ὅτι ἐγνώριζον τὸ γεγονός. Διὰ τοῦτο δὲν κάθηνται πλησίον, ἀλλ' εἰς ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων. Διότι ἐπειδὴ ἦτο ἑπόμενον νὰ μὴ τολμήση ἁπλῶς νὰ ζητήση πληροφορίας, καὶ διὰ τῆς ἐρωτήσεως αὐτῶν καὶ διὰ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐκάθηντο, ὁδηγοῦν αὐτὴν εἰς διαλόγους.

Τί λέγει λοιπὸν ἡ Μαρία; Μὲ θέρμην συγχρόνως καὶ φιλοστοργίαν λέγει: «Ἦραν τὸν Κύριόν μου καὶ οὐκ οἶδα ποῦ τεθείκασιν Αὐτόν»[6]. Τί λέγεις· τίποτε ἀκόμη δὲν γνωρίζεις περὶ τῆς Ἀναστάσεως, ἀλλὰ ἀκόμη σκέπτεσαι τὴν τοποθέτησιν τοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου; Βλέπεις πῶς ἀκόμη δὲν ἐδέχθη τὴν ὑψηλὴν ἀναγγελίαν;

«Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω»[7]. Καὶ πῶς ἐπηκολούθησε τοῦτο, δηλαδὴ ἐνῷ συνεζήτει μὲ

4. Ἰωάν. 20, 12.
5. Ἰωάν. 20, 13.
6. Ἰωάν. 20, 13.
7. Ἰωάν. 20, 14.

τοὺς ἀγγέλους, καὶ δὲν εἶχε λάβει ἀκόμη οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἐκ μέρους αὐτῶν, νὰ στραφῇ εἰς τὰ ὀπίσω; Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι, ἐνῷ ἔλεγεν ἡ Μαρία αὐτά, αἴφνης παρουσιασθεὶς ὁ Χριστὸς ὄπισθεν αὐτῆς, ἐξέπληξε τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἐκεῖνοι, ὅταν εἶδον τὸν Δεσπότην, καὶ μὲ τὴν μορφήν, καὶ μὲ τὸ βλέμμα, καὶ μὲ τὰς κινήσεις ἀμέσως ἔδειξαν ὅτι εἶδον τὸν Κύριον· καὶ τοῦτο προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τῆς γυναικός, καὶ τὴν ἔκαμε νὰ στραφῇ εἰς τὰ ὀπίσω.

Εἰς ἐκείνους μὲν οὕτω παρουσιάσθη, ἀλλ' εἰς τὴν γυναῖκα ὄχι κατὰ τοιοῦτον τρόπον, διὰ νὰ μὴ αἰφνιδιάση αὐτὴν ἐκ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως, ἀλλὰ μὲ περιβολὴν ταπεινοτέραν καὶ κοινήν· καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι καὶ κηπουρὸν Αὐτὸν ἐνόμιζεν ὅτι εἶναι. Διὰ τὴν τόσον ταπεινὴν γυναῖκα δὲν ἔπρεπεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀλλ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ τὴν ὁδηγήση εἰς τὰς ὑψηλὰς ἰδέας.

Πάλιν λοιπὸν ἐρωτᾷ αὐτήν: «Γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς»[8]. Τοῦτο ἐδείκνυεν ὅτι ἐγνώριζεν Ἐκεῖνος, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ ἐρωτήση, καὶ τὴν ὡδήγησεν εἰς ἀπάντησιν. Αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἡ γυνὴ κατανοοῦσα, δὲν ἀναφέρει πλέον τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλά, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ ἐρωτῶν γνωρίζει περὶ τίνος ἐρωτᾷ, λέγει: «Εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι, ποῦ ἔθηκας, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ»[9]. Πάλιν ὁμιλεῖ περὶ τοποθετήσεως, περὶ ἐξαγωγῆς ἐκ τοῦ τάφου, περὶ κρατήσεως διὰ τῶν χειρῶν, ὡς νὰ συζητῇ περὶ νεκροῦ. Ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον ἐννοεῖ, εἶναι τοῦτο: «Ἐὰν διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων ἐσηκώσατε Αὐτὸν ἀπὸ ἐδῶ, γιὰ μοῦ τὸ εἴπητε, καὶ ἐγὼ θὰ λάβω Αὐτόν».

Πολλὴ εἶναι ἡ εὔνοια καὶ ἡ φιλοστοργία τῆς γυναικός· δὲν ἐσκέπτετο ἐκείνη τίποτε ὑψηλὸν ἀκόμη.

Διὰ τοῦτο ἐν συνεχείᾳ παρουσιάζει εἰς αὐτὴν τὸ συμβὰν ὁ Χριστός, ὄχι διὰ τῆς ὄψεως, ἀλλὰ διὰ τῆς φωνῆς· διότι ὅπως εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἄλλοτε μὲν καθίστατο γνωστός, ἄλλοτε δὲ δὲν ἐφανερώνετο ἂν καὶ

8. Ἰωάν. 20, 15.
9. Ἰωάν. 20, 15.

παρών, οὕτω καὶ ὅταν ὡμίλει, ὁσάκις ἤθελε, τότε καθίστα γνωστὸν τὸν Ἑαυτόν Του· διότι καὶ τότε, ὅταν ἔλεγεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους: «Τίνα ζητεῖτε;»[10], οὔτε τὴν ὄψιν, οὔτε τὴν φωνήν Του δὲν ἀνεγνώρισαν, μέχρις ὅτου ἠθέλησεν Ἐκεῖνος· πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς καὶ ἐδῶ συνέβη.

Καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς μόνον εἶπεν[11], ψέγων καὶ μεμφόμενος τὸ ὅτι τοιαύτας σκέψεις ἔκαμεν ἡ Μαρία περὶ Αὐτοῦ, ὁ Ὁποῖος ζῇ.

Πῶς δὲ «στραφεῖσα λέγει»[12], ἐὰν βεβαίως πρὸς αὐτὴν ὡμίλει ὁ Ἰησοῦς; Νομίζω ὅτι ὅταν εἶπεν ἡ Μαρία τὸ «ποῦ τεθείκατε αὐτόν», ἐστράφη πρὸς τοὺς ἀγγέλους, διὰ νὰ ἐρωτήσῃ, διατί ἐξεπλάγησαν· ἔπειτα, ὅταν ἐκάλεσεν αὐτὴν ὁ Χριστός, τὴν ἔκαμε νὰ στραφῇ ἀπὸ ἐκείνους πρὸς Αὐτόν, καὶ διὰ τῆς φωνῆς νὰ φανερώσῃ τὸν Ἑαυτόν Του· διότι ὅταν εἶπεν εἰς αὐτήν: «Μαρία», τότε ἀνεγνώρισεν Αὐτόν. Τοιουτοτρόπως ἡ ἀναγνώρισις δὲν ἐγένετο ἐκ τῆς μορφῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς φωνῆς.

Ἐὰν δὲ λέγουν: «Ἀπὸ ποῦ φαίνεται ὅτι οἱ ἄγγελοι ἐξεπλάγησαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐστράφη ἡ γυνή;», καὶ ἐδῶ ἐπίσης θὰ εἴπουν: «Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερὸν ὅτι ἤγγισεν Αὐτόν, καὶ ἔπεσε πρὸ Αὐτοῦ»; Ἀλλ' ὅπως τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι εἶπεν ὁ Κύριος: «Μή μου ἅπτου»[13], οὕτω καὶ ἐκεῖνο φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι «ἐστράφη».

Διὰ ποῖον λόγον δὲ εἶπε: «Μή μου ἅπτου»; Μερικοὶ λέγουν ὅτι ζητεῖ πνευματικὴν χάριν ἡ Μαρία, ἐπειδὴ ἤκουσε μετὰ τῶν μαθητῶν, νὰ λέγῃ: «Ἐὰν πορευθῶ πρὸς τὸν Πατέρα, ἐρωτήσω αὐτόν, καὶ δώσει ὑμῖν ἄλλον Παράκλητον»[14].

β΄. Καὶ πῶς ἐκείνη, ἡ ὁποία δὲν παρευρίσκετο μετὰ τῶν μαθητῶν ἤκουσεν αὐτά; Ἄλλως τε, ἀπὸ αὐ-

10. Ἰωάν. 18, 4.
11. Ἰωάν. 20, 16.
12. Ἰωάν. 20, 16.
13. Ἰωάν. 20, 17.
14. Ἰωάν. 14, 3 - 16.

τὴν τὴν σκέψιν[15] ἀπέχει ἡ γνώμη αὐτοῦ τοῦ εἴδους[16]. Πῶς δὲ ζητεῖ χάριν, ἐνῷ ὁ Κύριος ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀπέλθει πρὸς τὸν Πατέρα; Τί συμβαίνει λοιπόν; Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι αὐτὴ ἤθελεν ἀκόμη νὰ συναναστρέφεται μὲ Ἐκεῖνον, ὅπως τότε πρὸ τοῦ Πάθους, καὶ ἐκ τῆς χαρᾶς δὲν εἶχε σκεφθῆ τίποτε σπουδαῖον, ἂν καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶχε καταστῆ πολὺ ἀνώτερος ὡς πρὸς τὴν σάρκα.

Θέλων λοιπὸν νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὴν ἀπὸ τὴν σκέψιν ἐκείνην, καὶ ἀπὸ τοῦ νὰ συνομιλῇ λίαν ἐλευθέρως μετ' Αὐτοῦ (διότι οὔτε μὲ τοὺς Μαθητάς, φαίνεται ὅτι δὲν συναναστρέφετο καθ' ὅμοιον τρόπον) ἀφυπνίζει τὴν σκέψιν αὐτῆς, ὥστε νὰ προσέχῃ εἰς Αὐτὸν μὲ περισσοτέραν εὐλάβειαν.

Τὸ μὲν νὰ εἴπῃ: «Μὴ μὲ πλησιάζῃς, ὅπως καὶ προηγουμένως· διότι αἱ ὑποθέσεις δὲν εὑρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, οὔτε πρόκειται τοῦ λοιποῦ καθ' ὅμοιον τρόπον νὰ συναναστρέφωμαι μὲ σᾶς» θὰ ἀπετέλει ἔπαρσιν καὶ κομπορρημοσύνην, τὸ νὰ εἴπῃ δέ: «Οὔπω ἀναβέβηκα πρὸς τὸν Πατέρα»[17], ἂν καὶ δὲν ἦτο βαρύ, ἐσήμαινε τὸ αὐτό· διότι ὅταν εἶπεν: «οὔπω ἀναβέβηκα», δεικνύει ὅτι πρὸς τὰ ἐκεῖ σπεύδει καὶ ἐπειγόντως μεταβαίνει· Ἐκεῖνον δέ, ὁ Ὁποῖος ἔπρεπε νὰ ἀπέλθῃ ἐκεῖ, καὶ νὰ μὴ συναναστρέφεται πλέον μετὰ τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν βλέπουν μὲ τὴν αὐτὴν νοοτροπίαν, μὲ τὴν ὁποίαν Τὸν ἔβλεπον καὶ προηγουμένως.

Καὶ ὅτι αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχουν οἱ ἀνωτέρω λόγοι, τὸ δεικνύουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν: «Πορεύου, εἰπὲ τοῖς ἀδελφοῖς ὅτι πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν»[18]. Καὶ ὅμως δὲν ἐπρόκειτο ἀμέσως νὰ πράξῃ τοῦτο,, ἀλλὰ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας· πῶς λοιπὸν

15. Ὅτι δὲν ἦτο παροῦσα.
16. Ὅτι ἤκουσεν αὐτά. Δηλ. δὲν συμβιβάζονται αὐτὰ τὰ δύο: νὰ μὴ εἶναι παροῦσα καὶ νὰ ἔχῃ ἀκούσει.
17. Ἰωάν. 20, 17.
18. Ἰωάν. 20, 17.

λέγει τοῦτο; Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὰ ὑψηλότερα τὴν σκέψιν αὐτῆς, καὶ νὰ τὴν πείσῃ ὅτι ἀπέρχεται εἰς τοὺς οὐρανούς.

Τὸ δὲ «Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν καὶ Θεόν ὑμῶν» εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς Θείας Οἰκονομίας, ἀφοῦ καὶ τὸ νὰ ἀναβῇ εἶναι ἴδιον τῆς σαρκός· διότι λέγει αὐτοὺς τοὺς λόγους πρὸς ἐκείνην, ἡ ὁποία δὲν κάμνει οὐδεμίαν σπουδαίαν σκέψιν[19].

Ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν λοιπὸν εἶναι Πατὴρ Αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν Πατὴρ ἡμῶν; Βεβαιότατα· διότι ἐὰν εἶναι ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν Θεὸς τῶν δικαίων καὶ ὑπὸ ἄλλην ἔννοιαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, πολλῷ μᾶλλον ἡ διαφορὰ αὐτὴ ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἡμῶν. Διότι, ἐπειδὴ εἶπεν: «Εἰπὲ τοῖς ἀδελφοῖς», διὰ νὰ μὴ φαντασθοῦν οἱ Μαθηταὶ ἐκ τούτου τοῦ λόγου κάποιαν ἰσότητα, δεικνύει τὴν διαφοράν· δηλαδὴ Ἐκεῖνος μὲν ἐπρόκειτο νὰ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ Πατρικοῦ Θρόνου, αὐτοὶ δὲ νὰ ἵστανται παρ' Αὐτόν.

Ὥστε, ἂν καὶ κατὰ τὴν σαρκικὴν ὑπόστασιν κατέστη Ἀδελφὸς ἡμῶν, κατὰ τὴν τιμὴν ὅμως πολὺ διέφερε, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν πόσον.

Ἡ μὲν λοιπὸν Μαρία ἀπέρχεται διὰ νὰ ἀναγγείλῃ αὐτὰ εἰς τοὺς μαθητάς[20], (τόσον ὡραῖον πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀδιάλειπτος φροντὶς καὶ ἡ καρτερία), ἐκεῖνοι δὲ πῶς ἐν συνεχείᾳ δὲν ἐθλίβησαν, ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ ἀπέλθῃ, οὔτε εἶπον ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπον καὶ προηγουμένως; Τότε μὲν ἔπασχον τοῦτο, μὲ τὴν σκέψιν ὅτι θὰ ἀποθάνῃ, τώρα δέ, ἐφ' ὅσον ἀνέστη, διὰ ποῖον λόγον θὰ ἐθλίβοντο;

Ἀνήγγειλε δὲ ἡ Μαρία καὶ τὴν ἐμφάνισιν καὶ τοὺς λόγους, πράγματα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀρκετὰ νὰ παρηγορήσουν αὐτούς.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο εὔλογον οἱ Μαθηταί, ἀκούοντες αὐτά, νὰ μὴ πιστεύσουν εἰς τὴν γυναῖκα, ἤ, καὶ ἂν

19. Εἶναι τοῦτο, τὸ ὁποῖον συχνὰ ὁ θεῖος Ἱεράρχης καλεῖ συγκατάβασιν.
20. Ἰωάν. 20, 18.

πιστεύσουν νὰ θλίβωνται, διότι δὲν ἠξίωσεν αὐτοὺς τῆς ἐμφανίσεώς Του, ἂν καὶ βεβαίως εἶχεν ὑποσχεθῆ ὅτι εἰς τὴν Γαλιλαίαν θὰ παρουσιασθῇ εἰς αὐτούς, διὰ νὰ μὴ θλίβωνται λοιπὸν σκεπτόμενοι αὐτά, δὲν ἀφῆκεν οὔτε μίαν ἡμέραν νὰ παρέλθῃ, ἀλλὰ ἀφοῦ προεκάλεσεν εἰς αὐτοὺς τὴν σχετικὴν ἐπιθυμίαν καὶ μὲ τὸ ὅτι πλέον ἐγνώριζον τὴν ἔγερσίν Του, καὶ μὲ τὸ ὅτι τὸ εἶχον ἀκούσει ἐκ μέρος τῆς γυναικός, εἰς αὐτούς, ἐνῷ ἐπεθύμουν νὰ Τὸν ἴδουν καὶ κατείχοντο ὑπὸ φόβου (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπηύξανε τὴν ἐπιθυμίαν των), τότε, ὅταν ἦτο ἑσπέρα[21], παρουσιάσθη καὶ κατὰ λίαν θαυμαστὸν τρόπον.

Καὶ διατί ἆρά γε παρουσιάσθη εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν ἑσπέραν; Διότι τότε κυρίως ἦτο φυσικὸν νὰ κατέχωνται ὑπὸ φόβου. Ἀλλὰ τὸ ἀπορίας ἄξιον εἶναι: πῶς δὲν ἐξέλαβον Αὐτὸν ὡς φάντασμα; διότι εἰσῆλθε μὲ κλειστὰς τὰς θύρας, καὶ ἀμέσως. Κυρίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ ἐκ τῶν προτέρων κατέστησε μεγάλην τὴν πίστιν των, ἔπειτα δὲ ἔδειξεν εἰς τοὺς Μαθητὰς ὁ Κύριος τὴν ἐμφάνισίν Του μεγαλοπρεπῆ καὶ ἥμερον.

Δὲν παρουσιάσθη μὲν τὴν ἡμέραν, διὰ νὰ ἔχουν ὅλοι συγκεντρωθῆ· διότι ἦτο μεγάλη ἡ ἔκπληξις· διότι οὔτε τὴν θύραν ἔκρουσεν, ἀλλὰ παρευθὺς ἐστάθη εἰς τὸ μέσον, καὶ ἔδειξε τὴν πλευρὰν καὶ τὰς χεῖρας[22]. Συγχρόνως δὲ μὲ τὴν φωνήν Του καθησύχαζε τὴν ἀμφιταλαντευομένην σκέψιν των, ἀφοῦ εἶπεν: «Εἰρήνη ὑμῖν»[23]· δηλαδὴ «μὴ θορυβεῖσθε»· καὶ ἐνεθύμισεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρὸ τῆς Σταυρώσεως εἶπεν εἰς αὐτούς: «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν»[24], καὶ πάλιν: «Ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχετε, ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε»[25].

«Ἐχάρησαν δὲ οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν Κύριον»[26]. Βλέπεις ὅτι οἱ λόγοι καταλήγουν εἰς ἔργα; Διότι ἐ-

21. Ἰωάν. 20, 19.
22. Ἰωάν. 20, 20.
23. Ἰωάν. 20, 19.
24. Ἰωάν. 14, 27.
25. Ἰωάν. 16, 33.
26. Ἰωάν. 20, 20.

κεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγε πρὸ τοῦ σταυροῦ, δηλαδὴ ὅτι «ὄψομαι ὑμᾶς καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν»[27], τοῦτο τώρα κατέστησεν ἔργον. Ὅλα δὲ αὐτὰ ὡδήγησαν τοὺς Μαθητὰς εἰς σταθερωτάτην πίστιν. Διότι, ἐπειδὴ διεξήγαγον ἄσπονδον πόλεμον πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, συνεχῶς ἐπαναλαμβάνει τὸ «εἰρήνη ὑμῖν», παρέχων εἰς ἀντιστάθμισμα τοῦ πολέμου τὴν παρηγορίαν αὐτήν.

γ'. Αὐτὸν τὸν λόγον λοιπὸν εἶπε πρῶτον μετὰ τὴν Ἀνάστασιν (διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος παντοῦ λέγει: «Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη»)[28]· εἰς δὲ τὰς γυναῖκας ἀναγγέλλει χαράν[29], διότι τὸ γένος ἐκεῖνο εὑρίσκεται ἐν λύπῃ, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη χαρά, τὴν ὁποίαν ἐδέχθησαν. Κατὰ τὴν ἀνάλογον περίπτωσιν λοιπὸν εἰς μὲν τοὺς ἄνδρας λόγῳ τοῦ πολέμου αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀναγγέλλει εἰρήνην, εἰς δὲ τὰς γυναῖκας χαράν.

Ἀφοῦ δὲ κατήργησε ὅλα τὰ λυπηρά, διακηρύσσει τὰ κατορθώματα τοῦ Σταυροῦ· αὐτὰ δὲ συνίστανται εἰς τὴν εἰρήνην.

Ἀφοῦ λοιπὸν κατερρίφθησαν ὅλα τὰ ἐμπόδια, κατέστησε τὴν νίκην λαμπράν, καὶ ἔχουν ὅλα ἐπιτευχθῆ, κατόπιν ἐν συνεχείᾳ λέγει: «Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ Πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς»[30]. Οὐδεμίαν ἔχετε δυσκολίαν καὶ ἕνεκα ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχουν συμβῆ, καὶ ἕνεκα τῆς ἀξίας Ἐμοῦ, ὁ Ὁποῖος σᾶς ἀποστέλλει. Ἐδῶ ἀνορθώνει τὸ φρόνημα αὐτῶν, καὶ δεικνύει μεγάλην ἀξιοπιστίαν εἰς τοὺς λόγους Του, ἐὰν βεβαίως ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβουν τὸ ἔργον Αὐτοῦ.

Καὶ δὲν ἀπευθύνεται πλέον παράκλησις πρὸς τὸν Πατέρα, ἀλλὰ μὲ κῦρος δίδει εἰς τοὺς Μαθητὰς τὴν δύναμιν· διότι «ἐνεφύσησε καὶ εἶπε· Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον· Ὧν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφέωνται, καὶ ὧν κρατῆτε, κεκράτηνται»[31]. Δηλαδὴ ὅπως εἷς βασιλεύς, ὅταν ἀποστέλλῃ, δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν ἐξουσίαν καὶ νὰ φυλακίζουν καὶ νὰ ἀπολύουν, οὕτω καὶ ὁ Κύριος, ἀποστέλλων τοὺς Μαθητάς, περιβάλλει αὐτοὺς μὲ αὐτὴν τὴν δύναμιν.

27. Ἰωάν. 20, 22.
28. Ἡ φράσις αὕτη συχνότατα ἀπαντᾷ εἰς τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν.
29. Ματθ. 28, 9.
30. Ἰωάν. 19, 21.

Πῶς λοιπὸν λέγει: «Ἐὰν μὴ ἀπέλθω, ἐκεῖνος οὐ μὴ ἔλθῃ»[32], καὶ τώρα δίδει τὸ Πνεῦμα; Μερικοὶ μὲν λέγουν ὅτι δὲν ἔδωκε τὸ Πνεῦμα, ἀλλὰ δι' ἐμφυσήματος κατέστησεν αὐτοὺς καταλλήλους διὰ τὴν ὑποδοχὴν Αὐτοῦ. Διότι ἐὰν ὁ Δανιήλ, ὅταν εἶδεν ἄγγελον, κατεπλάγη[33], τί δὲν θὰ ἔπασχον οἱ Μαθηταί, ὅταν ἐδέχοντο τὴν ἀπόρρητον Ἐκείνην Χάριν, ἐὰν προηγουμένως ὁ Κύριος δὲν καθίστα αὐτοὺς Μαθητάς; Διὰ τοῦτο δὲν εἶπεν: «Ἐλάβετε Πνεῦμα Ἅγιον», ἀλλά: «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον».

Δὲν θὰ διέπραττε δὲ κανεὶς σφάλμα, ἐὰν ἔλεγεν ὅτι καὶ τότε εἶχον λάβει μίαν πνευματικὴν ἐξουσίαν καὶ χάριν, ἀλλὰ ὄχι διὰ νὰ ἐγείρουν νεκροὺς καὶ νὰ ἐπιτελοῦν θαύματα, ἀλλὰ νὰ συγχωροῦν ἁμαρτήματα· διότι εἶναι διάφορα τὰ χαρίσματα τοῦ Πνεύματος. Διὰ τοῦτο προσέθεσεν: «Ὧν ἂν ἀφῆτε, ἀφέωνται» δεικνύων ποῖον εἶδος ἐνεργείας παρέχει.

Ἐκεῖ δὲ μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἔλαβον τὴν χάριν τῆς ἐπιτελέσεως θαυμάτων· διὰ τοῦτο λέγει: «Λήψεσθε δύναμιν, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ»[34]· καθίσταντο δὲ μάρτυρες διὰ τῶν θαυμάτων· διότι καὶ ἀνέκφραστος ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος καὶ πολύμορφος ἡ δωρεά.

Τοῦτο δὲ γίνεται, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μία εἶναι ἡ δωρεὰ καὶ ἡ ἐξουσία· ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἰδιαίτεραι ἰδιότητες τοῦ Πατρός, αὐτὰ εἶναι ἰδιότητες καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

31. Ἰωάν. 19, 22 - 23.
32. Ἰωάν. 16, 7.
33. Δαν. 8, 17.
34. Πράξ. 1, 8.

Πῶς λοιπὸν οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Υἱόν, δύναται νὰ εἴπῃ τις, «ἐὰν μὴ ὁ Πατὴρ ἑλκύσῃ αὐτόν»;[35], Ἀλλὰ τοῦτο δεικνύεται ὅτι εἶναι ἴδιον τοῦ Υἱοῦ· διότι λέγει: «Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ»[36]. Παρατήρει δὲ καὶ αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τοῦ Πνεύματος: «Οὐδεὶς γὰρ δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ»[37].

Καὶ πάλιν, τοὺς Ἀποστόλους ἄλλοτε μὲν ὑπὸ τοῦ Πατρός, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ, ἄλλοτε δὲ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος βλέπομεν ὅτι ἔχουν δοθῆ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὰς διαιρέσεις τῶν χαρισμάτων βλέπομεν νὰ εἶναι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

δ΄. Ὅλα λοιπὸν ἂς τὰ πράττωμεν, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πλησίον μας τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀναλάβει τὴν ἐνέργειαν Αὐτοῦ, νὰ τοὺς τιμῶμεν εἰς μέγαν βαθμόν· διότι εἶναι μεγάλη ἡ ἀξία τῶν ἱερέων. «Ὧν ἂν ἀφῆτε», λέγει, «ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε: «Πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε»[38], καὶ νὰ τιμᾶτε αὐτοὺς εἰς ὕψιστον βαθμόν.

Διότι σὺ μὲν φροντίζεις διὰ τὰ ἰδικά σου, καὶ ἂν αὐτὰ τὰ ρυθμίσῃς καλῶς, δὲν θὰ ἔχῃς οὐδεμίαν εὐθύνην διὰ τοὺς ἄλλους, ὁ δὲ ἱερεύς, καὶ ἂν τὸν ἰδικόν του βίον ρυθμίσῃ καλῶς, διὰ δὲ τὸν ἰδικόν σου, ἢ ὅλων τῶν περὶ αὐτόν[39], δὲν λάβῃ ἐπιμελῆ μέριμναν, θὰ ἀπέλθῃ μετὰ τῶν πονηρῶν εἰς τὴν γέενναν, καὶ πολλάκις, ὄχι προδοθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδικῶν του, ἀλλὰ ὑπὸ τῶν ἰδικῶν σας καταστρέφεται, ἂν ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν εἰς αὐτόν, δὲν τὰ ρυθμίσῃ καλῶς.

Βλέποντες λοιπὸν τὴν ἔκτασιν τοῦ κινδύνου, νὰ ἀποδίδετε εἰς αὐτοὺς μεγάλην εὔνοιαν· τοῦτο καὶ ὁ Παῦ-

35. Ἰωάν. 6, 44.
36. Ἰωάν. 14, 6.
37. Α΄ Κορινθ. 12, 3.
38. Ἑβρ. 13, 17.
39. Δηλ. τοῦ πνευματικοῦ ποιμνίου του.

λος ὑπενόει, ὅταν ἔλεγεν ὅτι «ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν»[40] καὶ ὄχι ἁπλῶς, ἀλλ' «ὡς λόγον ἀποδώσοντες»[41]· διὰ τοῦτο πρέπει αὐτοὶ νὰ τυγχάνουν πολλῆς τιμῆς.

Ἐὰν δὲ μετὰ τῶν ἄλλων στρέφεσθε ἐναντίον αὐτῶν καὶ σεῖς, οὔτε καὶ αἱ ἰδικαί σας ὑποθέσεις δὲν θὰ εὑρίσκωνται εἰς καλὴν κατάστασιν· διότι ἐφ' ὅσον μὲν εὑρίσκεται εἰς καλὴν ψυχικὴν διάθεσιν ὁ κυβερνήτης, καὶ οἱ ἐπιβάται θὰ εὑρίσκωνται ἐν ἀσφαλείᾳ, ἂν δέ, ὅταν ἐκεῖνοι τὸν ὑβρίζουν καὶ διάκεινται ἐχθρικῶς πρὸς αὐτόν, ταλαιπωρῆται, οὔτε νὰ ἀγρυπνήσῃ καθ' ὅμοιον τρόπον δύναται, οὔτε νὰ ἐξασκήσῃ καλῶς τὴν τέχνην του, καὶ παρὰ τὴν θέλησίν του περιβάλλει αὐτοὺς μὲ ἄπειρα κακά.

Οὕτω καὶ ὁ ἱερεύς, ἂν μὲν τυγχάνῃ τῆς ἐκ μέρους σας τιμῆς, θὰ δυνηθῇ νὰ ρυθμίσῃ καλῶς καὶ τὰ ἰδικά σας ζητήματα, ἂν δὲ ἐμβάλετε αὐτοὺς εἰς ἀθυμίαν, ἀφοῦ ἐξασθενήσετε τὰς χεῖρας αὐτῶν, θὰ καταστήσετε αὐτοὺς μαζὶ μὲ σᾶς εὐαλώτους εἰς τὰ κύματα, καὶ ἂς εἶναι πολὺ γενναῖοι.

Νὰ σκεφθῇς τί λέγει περὶ τῶν Ἰουδαίων ὁ Χριστός: «Ἐπὶ τῆς Μωϋσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Πάντα οὖν, ὅσα λέγουσιν ὑμῖν ποιεῖν, ποιεῖτε»[42]. Τώρα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν: «Ἐπὶ τῆς Μωϋσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ ἱερεῖς», ἀλλ' «ἐπὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ»· διότι Ἐκείνου τὴν διδασκαλίαν ἀνέλαβον νὰ συνεχίσουν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν»[43]. Δὲν βλέπετε ὅτι εἰς τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας ὅλοι ὑποτάσσονται, καὶ ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀνώτεροι πολλάκις καὶ εἰς τὸν βίον καὶ εἰς τὴν σύνεσιν ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δικάζουν; Ἀλλ' ὅμως χάριν αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ὥρισεν αὐτούς, δὲν σκέπτονται τίποτε ἐκ

40. Ἑβρ. 13, 17.
41. Ἑβρ. 13, 17.
42. Ματθ. 23, 2 - 3.
43. Β΄ Κορινθ. 5, 20.

τούτων, ἀλλὰ σέβονται τὴν ἀπόφασιν τοῦ βασιλέως, ὅστις δήποτε καὶ ἂν εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν.

Ἔπειτα, ἂν ἄνθρωπος χειροτονήσῃ[44], ἐπικρατεῖ τόσος φόβος, ὅταν δὲ χειροτονῇ ὁ Θεός, καταφρονοῦμεν τὸν χειροτονούμενον, καὶ ὑβρίζομεν, καὶ μὲ μυρίας ὕβρεις περιβάλλομεν[45], καί, ἐμποδισθέντες νὰ κρίνωμεν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν, ὀξύνομεν[46] τὴν γλῶσσαν κατὰ τῶν ἱερέων

Καὶ πῶς αὐτὰ δικαιολογοῦνται, ὅταν τὴν μὲν δοκὸν εἰς τὸν ὀφθαλμόν μας δὲν βλέπωμεν, τὸ δὲ κάρφος τοῦ ἄλλου μὲ πικρὰν διάθεσιν περιεργαζώμεθα[47]; δὲν γνωρίζεις ὅτι καθιστᾷς δυσμενέστερον τὸ δικαστήριον ἐναντίον σου, ὅταν δικάζῃς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον;

Καὶ λέγω αὐτά, ὄχι διότι ἐπιδοκιμάζω ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀναξίως ἐξασκοῦν τὴν ἱερωσύνην, ἀλλὰ σπλαγχνιζόμενος καὶ δακρύων· δὲν ἰσχυρίζομαι ὅμως διὰ τοῦτο ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ κρίνωνται ἐκ μέρους τῶν διοικουμένων, καὶ μάλιστα τῶν λίαν ἀφελεστέρων· διότι καὶ ἂν ὁ βίος αὐτῶν εἶναι λίαν διαβεβλημένος, ἐν τούτοις σύ, ἂν προσέχῃς εἰς τὸν ἑαυτόν σου, οὐδόλως θὰ ζημιωθῇς ὡς πρὸς τὰ ἐμπεπιστευμένα εἰς αὐτοὺς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ· διότι, ἐὰν διὰ τοῦ ὄνου ἐνήργησεν, ὥστε νὰ ἐκπεμφθῇ φωνή, καὶ διὰ μάντεως ἐχάρισε πνευματικὰς εὐλογίας, καὶ διὰ τοῦ ἀνοήτου στόματος καὶ τῆς ἀκαθάρτου γλώσσης τοῦ Βαλαὰμ ἐνήργησε χάριν τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐκκλίνει τῆς εὐθείας ὁδοῦ[47α], πολὺ περισσότερον διὰ σᾶς, οἱ ὁποῖοι διαβιοῦτε καλῶς, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι πολὺ φαῦλοι οἱ ἱερεῖς, θὰ ἐπιτελέσῃ ὅλα τὰ ἔργα Αὐτοῦ καὶ θὰ στείλῃ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· διότι οὔτε ὁ καθαρὸς προσελκύει Αὐτὸ ἕνεκα τῆς ἰδίας καθαρότητος, ἀλλὰ εἶναι ἡ χάρις ἐκείνη, ἡ ὁποία ἐπιτελεῖ τὸ πᾶν· διότι λέγει: «πάντα δι' ὑμᾶς, εἴτε Παῦλος, εἴτε Ἀπολλώς, εἴτε Κηφᾶς»[48]· διότι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἔχει ἀναλάβει ὁ ἱερεύς, εἶναι μόνον τοῦ Θεοῦ δωρεά· καί, εἰς ὁποιονδήποτε σημεῖον καὶ ἂν φθάσῃ ἡ ἀνθρωπίνη φιλοσοφία, θὰ παρουσιασθῇ κατωτέρα τῆς χάριτος ἐκείνης.

Καὶ αὐτὰ λέγω, ὄχι διὰ νὰ διερχώμεθα τὴν ζωήν μας μὲ ὀκνηρίαν, ἀλλά, ὅταν μερικοὶ ἐκ τῶν προϊσταμένων δείξουν ἀδιαφορίαν, νὰ μὴ ἐπισωρεύετε σεῖς οἱ ἀρχόμενοι κακὰ εἰς βάρος τῶν ἑαυτῶν σας.

Οὔτε ἄγγελος, οὔτε ἀρχάγγελος δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ κάτι ὡς πρὸς τὰ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ δεδομένα, ἀλλὰ ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ρυθμίζουν τὰ πάντα.

Ὁ δὲ ἱερεὺς δανείζει τὴν γλῶσσαν του, καὶ παρέχει τὴν χεῖρα του· καὶ βεβαίως δὲν θὰ ἦτο δίκαιον λόγῳ τῆς κακίας τοῦ ἄλλου, εἰς τὰ σύμβολα τῆς σωτηρίας ἡμῶν νὰ παραβλάπτωνται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι προσέρχονται μὲ πίστιν[49].

Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα γνωρίζοντες καὶ τὸν Θεὸν ἂς φοβώμεθα, καὶ τοὺς ἱερεῖς Αὐτοῦ ἂς τιμῶμεν, ἀποδίδοντες εἰς αὐτοὺς πᾶσαν τιμήν, ὥστε, καὶ διὰ τὰ ἰδικά μας κατορθώματα, καὶ διὰ τὴν τιμὴν πρὸς ἐκείνους, νὰ λάβωμεν πολλὴν ἀμοιβὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος, καὶ ἡ τιμή, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

44. Ἐνταῦθα τὸ «χειροτονῶ» ἔχει τὴν ἀρχαίαν σημασίαν· σημαίνει «διορίζω, ἐκλέγω».
45. «Μυρίοις ὀνείδεσι πλύνομεν». Κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον: «Τοὺς περιλούομεν δι' ὕβρεων», «τοὺς λούζομε μὲ βρισιές».
46. «Τὴν γλῶσσαν ἀκονῶμεν». Κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον «Ἀκονίζομε τὴ γλῶσσα μας».
47. Ματθ. 7, 3 καὶ Λουκ. 6, 41.
47α. Ἀριθ. 22, 7 κ.ἑ.

48. Α' Κορινθ. 3, 21 - 22.
49. Δηλ. δὲν παρακωλύεται ἡ θεία χάρις κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν Μυστηρίων ὑπὸ ἱερέως φαύλου.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΖ' (87).

(Ἰωάν. κ', 24 — κα', 14).

«Θωμᾶς δέ, εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν, ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· Ἑωράκαμεν τὸν Κύριον. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐὰν μὴ ἴδω, οὐ μὴ πιστεύσω»[1], καὶ τὰ ἑξῆς.

α'. Ὅπως τὸ νὰ πιστεύῃ κανεὶς ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε εἶναι χαρακτηριστικὸν ἐπιπολαιότητος, οὕτω καὶ τὸ νὰ ἐξετάζῃ κανεὶς καὶ νὰ ἐρευνᾷ πέραν τοῦ μέτρου εἶναι χαρακτηριστικὸν νοῦ δυσκινήτου[2]. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θωμᾶς κατηγορεῖται· διότι εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ὅταν εἶπον «ἑωράκαμεν τὸν Κύριον», δὲν ἐπίστευσεν, ὄχι τόσον διότι δὲν ἐπίστευσεν εἰς τοὺς λόγους των, ὅσον διότι τὸ πρᾶγμα τὸ ἐνόμιζεν ἀδύνατον· δηλαδὴ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν· διότι δὲν εἶπεν: «οὐ πιστεύω ὑμῖν», ἀλλά, «ἐὰν μὴ βάλω τὴν χεῖρά μου, οὐ πιστεύσω».

Πῶς λοιπόν, ἐνῷ ὅλοι οἱ Μαθηταὶ εἶχον συγκεντρωθῆ, αὐτὸς μόνος ἔμενε; Ἦτο φυσικὸν ἐκ τῆς διασπορᾶς ἡ ὁποία ἤδη εἶχε γίνει, νὰ μὴ ἔχῃ ἀκόμη ἐπανέλθει.

Σὺ δέ, ὅταν ἴδῃς τὸν Μαθητὴν νὰ μὴ πιστεύῃ, νὰ σκεφθῇς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Δεσπότου, πῶς καὶ διὰ μίαν ψυχὴν δεικνύει τὸν Ἑαυτόν Του νὰ ἔχῃ τραύματα, καὶ ἔρχεται, διὰ νὰ σώσῃ καὶ τὸν ἕνα, ἂν καὶ ἦτο περισσότερον βραδύνους τῶν ἄλλων.

1. Ἰωάν. 20, 24 - 25.
2. «Παχυτάτης διανοίας». Πρβλ. τὸ παρ' ἡμῖν «χοντροκέφαλος».

Διὰ τοῦτο ὁ Θωμᾶς ἐζήτει διαπίστωσιν διὰ τῆς βραδυτάτης ὅλων τῶν αἰσθήσεων[3], καὶ οὔτε εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἐπίστευεν· διότι δὲν εἶπεν: «Ἂν μὴ ἴδω», ἀλλὰ λέγει: «ἂν μὴ ψηλαφήσω, μή πως φαντασία τὸ ὁρώμενον ᾖ».

Καὶ ὅμως οἱ Μαθηταί, ἀναγγέλλοντες αὐτά, ἀξιόπιστοι ἦσαν, καὶ ὁ Κύριος ὁ ὁποῖος ὑπέσχετο αὐτά· ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ὁ Θωμᾶς ἐζήτησε κάτι περισσότερον, οὔτε ἀπὸ αὐτὸ τὸν ἀπεστέρησεν ὁ Χριστός.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν παρουσιάζεται ἀμέσως εἰς αὐτόν, ἀλλὰ μετὰ ὀκτὼ[4] ἡμέρας; Τὸ ἔκαμεν, ὥστε κατηχούμενος ὁ Θωμᾶς ὑπὸ τῶν Μαθητῶν, καὶ ἀκούων τὸν αὐτὸν λόγον, νὰ καταληφθῇ ὑπὸ ἐντονωτέρας ἐπιθυμίας καὶ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ καταστῇ πιστότερος.

Ἀπὸ ποῦ ἐγνώριζεν ὅτι καὶ ἡ πλευρὰ τοῦ Κυρίου ἠνοίχθη; ἐκ τῶν Μαθητῶν τὸ ἤκουσε. Πῶς λοιπὸν τὸ μὲν ἕνα τὸ ἐπίστευσε τὸ δὲ ἄλλο δὲν τὸ ἐπίστευσε; Διότι τοῦτο ἦτο πολὺ παράδοξον καὶ ἀξιοθαύμαστον.

Νὰ ἐξετάσῃς δὲ τὴν φιλαλήθειαν τῶν Ἀποστόλων, πῶς τὰ ἐλαττώματα δὲν τὰ κρύπτουν, οὔτε τὰ ἰδικά των, οὔτε τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἐκθέτουν αὐτὰ ἐν ὅλῃ τῇ ἀληθείᾳ.

Παρουσιάζεται δὲ πάλιν ὁ Ἰησοῦς[5], καὶ δὲν περιμένει νὰ ζητηθῇ τοῦτο ἐκ τοῦ Θωμᾶ, οὔτε νὰ ἀκούσῃ τοιοῦτον λόγον, ἀλλά, χωρὶς νὰ εἴπῃ τίποτε ἐκεῖνος, ὁ Ἴδιος πρῶτος ἐκπληρώνει, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐπεθύμει ὁ Θωμᾶς, δεικνύων ὅτι καὶ ὅταν ἀκόμη οὗτος ἔλεγε τοὺς λόγους ἐκείνους πρὸς τοὺς Μαθητάς, ἦτο παρών· διότι καὶ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἐχρησιμοποίησε, καὶ εἰς λίαν ἐπιτιμητικὸν ὕφος καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς διδακτικὸν

3. «Παχυτάτης». Καλεῖ αὐτὴν «παχυτάτην» δηλ. αἴσθησιν, ἡ ὁποία ἀντιλαμβάνεται βραδύτερον τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, διότι τὰ ὄργανα ἄλλων αἰσθήσεων ἀντιλαμβάνονται τὸ ἀντικείμενον αὐτῶν ἐξ ἀποστάσεως, ὡς οἱ ὀφθαλμοί, τὰ ὦτα, ἡ ρίς, ἐνῷ τὰ ὄργανα τῆς ἀφῆς, (περὶ ἧς ὁ λόγος), ὡς αἱ χεῖρες, τὸ δέρμα ἐν γένει ἀντιλαμβάνονται τὸ ἀντικείμενον, μόνον ὅταν ἔλθουν εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ αὐτό.
4. Ἰωάν. 20, 26.
5. Ἰωάν. 20, 26.

ὕφος· δηλαδὴ ὅταν εἶπε: «Φέρε τὸν δάκτυλόν σου, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ βάλε τὴν χεῖρά σου εἰς τὴν πλευράν μου»[6], προσέθεσε: «Καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός»[7].

Βλέπεις ὅτι ἡ ἀμφιβολία ἦτο γέννημα ἀπιστίας; ἀλλὰ πρὶν λάβουν Πνεῦμα Ἅγιον συνέβαινε τοῦτο· μετὰ ταῦτα δὲ δὲν συνέβαινε πλέον, ἀλλὰ τοῦ λοιποῦ ἦσαν κατηρτισμένοι.

Δὲν ἐπετίμησε δὲ αὐτὸν ὁ Κύριος δι' αὐτῶν τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν. Διότι, ὅταν ἐκεῖνος ἀνέπνευσε διαπιστώσας τοῦτο καὶ ἀνεφώνησεν: «Ὁ Κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου»[8], λέγει ὁ Κύριος: «Ὅτι ἑώρακάς με, Θωμᾶ, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες»[9]· διότι τοῦτο εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς πίστεως, τὸ νὰ παραδεχθῇς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν βλέπονται· «ἔστι γὰρ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, ἔλεγχος οὐ βλεπομένων»[10].

Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ αὐτὴν ὁ Κύριος δὲν μακαρίζει μόνον τοὺς Μαθητάς, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπίστευσαν μετὰ ἀπὸ τοὺς Μαθητάς. Καὶ ὅμως, δύναται νὰ εἴπῃ τις, οἱ Μαθηταὶ εἶδον καὶ ἐπίστευσαν· ἀλλὰ δὲν ἐζήτησαν τοιαύτης φύσεως ἀπόδειξιν (οἵαν ἐζήτησεν ὁ Θωμᾶς), ἀλλὰ ἐκ τῶν σουδαρίων ἀμέσως ἐδέχθησαν τὴν εἴδησιν περὶ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ πρὶν ἴδουν τὸ Σῶμα, ἔδειξαν ὅλην τὴν πίστιν των.

Ὅταν λοιπὸν λέγῃ κανεὶς τώρα: «Θὰ ἤθελον νὰ εἶμαι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ νὰ βλέπω τὸν Χριστὸν νὰ θαυματουργῇ», ἂς σκεφθῇ ὅτι «μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες».

Ἄξιον δὲ εἶναι νὰ ἀπορήσῃ κανείς, πῶς σῶμα ἄφθαρτον ἐδείκνυε τὰ σημεῖα τῶν ἥλων (καρφίων), καὶ ἠδύνατο θνητὴ χεὶρ νὰ τὸ ἐγγίζῃ. Ἀλλὰ νὰ μὴ παραξε-

6. Ἰωάν. 20, 27.
7. Ἰωάν. 20, 27.
8. Ἰωάν. 20, 28.
9. Ἰωάν. 20, 29.
10. Ἑβρ. 11, 1.

νευθῇς· αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐγίνετο, ἦτο ἔργον προσαρμογῆς εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα· διότι τὸ τόσον λεπτὸν καὶ ἐλαφρὸν Σῶμα, ὥστε καὶ διὰ τῶν θυρῶν, ἐνῷ εἶχον κλεισθῇ, νὰ εἰσέλθῃ, εἶχεν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ πᾶν ὑλικόν, ἀλλὰ δεικνύεται τοῦτο, διὰ νὰ γίνῃ πιστευτὴ ἡ Ἀνάστασις, καὶ νὰ μάθουν ὅτι Αὐτὸς ἦτο ὁ σταυρωθείς, καὶ δὲν ἀνεστήθη ἀντ' Αὐτοῦ ἄλλος.

Διὰ τοῦτο ἀνεστήθη, ἔχων καὶ τὰ σημεῖα τῆς σταυρώσεως, καὶ διὰ τοῦτο ἐπίσης τρώγει[11]. Οἱ Ἀπόστολοι βεβαίως τοῦτο πάντοτε τὸ ἐθεώρουν σημεῖον τῆς Ἀναστάσεως, λέγοντες: «Οἵτινες συνεφάγομεν αὐτῷ καὶ συνεπίομεν»[12]. Ὅπως λοιπὸν βλέποντες Αὐτὸν νὰ περιπατῇ ἐπὶ τῶν κυμάτων, δὲν λέγομεν ὅτι τὸ Σῶμα ἐκεῖνο εἶναι ἄλλης φύσεως, ἀλλὰ τῆς ἰδικῆς μας, οὕτω, μετὰ τὴν Ἀνάστασιν βλέποντες Αὐτὸν νὰ ἔχῃ τὰ σημεῖα τῶν τραυμάτων, δὲν θὰ εἴπωμεν ὅτι Ἐκεῖνος τοῦ λοιποῦ εἶναι φθαρτός· διότι χάριν τοῦ Μαθητοῦ ἐδείκνυεν αὐτά.

«Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς»[13]. Διότι, ἐπειδὴ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀνέφερεν ὀλιγώτερα, ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔγραψαν οἱ ἄλλοι Εὐαγγελισταί, λέγει ὅτι οὔτε ὅλοι οἱ ἄλλοι τὰ ἀνέφερον ὅλα, ἀλλὰ ὅσα ἦσαν ἀρκετὰ νὰ προσελκύσουν εἰς τὴν πίστιν τοὺς ἀκούοντας· διότι λέγει: «εἰ πάντα ἐγέγραπτο, οὐδὲ τὸν κόσμον οἶμαι χωρῆσαι τὰ βιβλία»[14].

β'. Ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν τὰ ἔγραψαν ἀπὸ φιλοδοξίαν, ὅσα ἔγραψαν, ἀλλὰ μόνον λόγῳ τῆς χρησιμότητος αὐτῶν· διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι παρέλειψαν τὰ περισσότερα πῶς θὰ ἔγραφον αὐτά, ἕνεκα φιλοδοξίας;

Διατί λοιπὸν δὲν τὰ ἀφηγήθησαν ὅλα; Κυρίως μὲν λόγῳ τοῦ πλήθους αὐτῶν, ἔπειτα δὲ ἐσκέπτοντο καὶ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπίστευσεν εἰς ὅσα ἔχουν ἀναφερθῆ, οὔτε εἰς τὰ περισσότερα θὰ προ-

11. Λουκ. 24, 41 - 43.
12. Πράξ. 10, 41.
13. Ἰωάν. 20, 30.
14. Ἰωάν. 21, 25.

δείξη, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχουν γραφῆ, δὲν θὰ ἔχη ἀνάγκην ἄλλου διὰ νὰ πιστεύση.

Εἰς ἐμὲ ἐδῶ φαίνεται ὅτι ἐννοεῖ τὰ σημεῖα τὰ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν Αὐτοῦ ἐπιτελεσθέντα. Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ»[15]· διότι ὅπως πρὸ τῆς Ἀναστάσεως ἔπρεπε νὰ γίνουν πολλά, διὰ νὰ πιστεύσουν ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, διὰ νὰ παραδεχθοῦν ὅτι ἀνεστήθη.

Διὰ τοῦτο καὶ προσέθεσεν: «Ἐνώπιον τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ», ἐπειδὴ μόνον μὲ αὐτοὺς συνανεστρέφετο μετὰ τὴν Ἀνάστασιν. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλεγεν: «Ὁ κόσμος οὐκ ἔτι ἐμὲ θεωρεῖ»[16].

Ἔπειτα διὰ νὰ μάθης ὅτι χάριν τῶν Μαθητῶν μόνον συνέβαινον τὰ ἐπιτελούμενα, ὁ Εὐαγγελιστὴς προσέθεσεν: «Ἵνα καὶ πιστεύσαντες ζωὴν αἰώνιον ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ»[17], ἐπικαλούμενος ἐν γένει τὴν φύσιν ἡμῶν, καὶ δεικνύων ὅτι τὰ ἔγραψεν ὄχι διὰ νὰ ἐπιτελέση χάριν εἰς τὸν Πιστευόμενον, ἀλλ' εἰς ἡμᾶς. «Ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ»· δηλαδή, «δι' Αὐτοῦ»· διότι Αὐτὸς εἶναι ἡ ζωή.

«Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος»[18]. Παρατηρεῖς ὅτι δὲν συναναστρέφεται συνεχῶς μὲ αὐτούς, οὔτε ὅπως προηγουμένως; Ἐφάνη λοιπὸν τὴν ἑσπέραν καὶ ἀπῆλθε, ἔπειτα μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας πάλιν μίαν φοράν, καὶ πάλιν ἀπῆλθεν, ἔπειτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ πάλιν μετὰ πολλοῦ φόβου (ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν)[19].

Τί σημαίνει δὲ τὸ «ἐφανέρωσεν»; Ἐκ τούτου εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν θὰ ἦτο ὁρατός, ἐὰν δὲν ἔκαμε συγκατάβασιν, δεδομένου ὅτι τὸ Σῶμα του ἦτο τοῦ λοιποῦ ἄφθαρτον καὶ ἀνέπαφον.

Διὰ ποῖον λόγον δὲ ἐνεθυμήθη τὸν τόπον αὐτόν; Διὰ νὰ δείξη ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ φόβου τὸ

15. Ἰωάν. 20, 30.
16. Ἰωάν. 14, 19.
17. Ἰωάν. 20, 31.
18. Ἰωάν. 21, 1.
19. Περὶ τούτου γράφει περαιτέρω ὁ θεῖος Ἱεράρχης.

ἀφήρεσεν ἀπὸ τοὺς Μαθητάς, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ ἐκ τῆς οἰκίας νὰ ἐξέρχωνται καὶ πανταχοῦ νὰ περιέρχωνται· διότι δὲν ἦσαν πλέον κεκλεισμένοι ἐντὸς τῆς οἰκίας, ἀλλ' ἤρχοντο εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀποφεύγοντες τὸν κίνδυνον τῶν Ἰουδαίων.

Ἔρχεται λοιπὸν ὁ Σίμων νὰ ἀλιεύση. Διότι ἐπειδὴ οὔτε ὁ Κύριος συνανεστρέφετο μὲ αὐτοὺς πάντοτε, οὔτε τὸ Πνεῦμα εἶχε παρασχεθῆ, οὔτε ἀκόμη ἔτυχε τότε νὰ ἀναλάβουν τίποτε, μὴ ἔχοντες τίποτε ἄλλο νὰ πράξουν, ἐξήσκουν τὴν τέχνην των.

«Καὶ ἦσαν Σίμων ὁμοῦ καὶ Θωμᾶς καὶ Ναθαναήλ, ὁ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κληθείς, καὶ οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι δύο»[20]. Μὴ ἔχοντες λοιπὸν τίποτε ἄλλο νὰ πράξουν ἤρχισαν νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιείαν, καὶ κατὰ τὴν νύκτα τοῦτο ἔπραττον ἐπειδὴ κατείχοντο ὑπὸ φόβου. Τοῦτο λέγει καὶ ὁ Λουκᾶς[21]· ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ περίπτωσις, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει, αὐτὴ ἐδῶ, ἀλλὰ ἄλλη.

Οἱ δὲ ἄλλοι Μαθηταὶ ἠκολούθουν καὶ διότι τοῦ λοιποῦ εἶχον συνδεθῆ μεταξύ των, καὶ διότι συγχρόνως ἤθελον νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἀλιείαν καὶ νὰ διαθέσουν καλῶς τὸν ἐλεύθερον χρόνον των.

Εἰς αὐτοὺς λοιπόν, ἐνῷ ἐκοπίαζον καὶ ἐταλαιπωροῦντο, παρουσιάζεται ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀμέσως φανερώνει τὸν Ἑαυτόν Του, ὥστε καὶ νὰ ἔλθη εἰς διάλογον μὲ αὐτούς. Λέγει λοιπὸν εἰς αὐτούς: «Μή τι προσφάγιον ἔχετε;»[22]. Κατ' ἀρχὴν συνομιλεῖ μὲ αὐτοὺς κατὰ τρόπον περισσότερον ἰδιάζοντα εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἀγοράση κάτι ἀπὸ αὐτούς.

Ὅταν δὲ ἀπήντησαν ὅτι δὲν ἔχουν τίποτε, διέταξε νὰ ρίψουν τὰ δίκτυα εἰς τὸ δεξιὸν μέρος· καὶ ἀφοῦ τὰ ἔρριψαν ἐπέτυχον ἀλιεύματα[23].

Ὅταν δὲ ἀνεγνώρισαν Αὐτόν, πάλιν δεικνύουν τοὺς ἰδιάζοντας εἰς ἕκαστον ἐξ αὐτῶν χαρακτῆρας των, οἱ

20. Ἰωάν. 21, 2.
21. Λουκ. 5, 5.
22. Ἰωάν. 21, 5.
23. Ἰωάν. 21, 5.

Μαθηταὶ Πέτρος καὶ Ἰωάννης· δηλαδὴ ὁ μὲν Πέτρος ἦτο θερμότερος, ὁ δὲ Ἰωάννης ὑψηλότερον σκεπτόμενος· καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἦτο ὁρμητικώτερος, ὁ δὲ Ἰωάννης διορατικώτερος[24]. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἰωάννης πρῶτος ἀνεγνώρισε τὸν Ἰησοῦν[25], ὁ δὲ Πέτρος πρῶτος ἦλθε πρὸς Αὐτόν· διότι καὶ δὲν ἦσαν τυχαῖα τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν.

Ποῖα δὲ ἦσαν τὰ συμβαίνοντα; Πρῶτον μὲν τὸ ὅτι συνελήφθησαν πολλοὶ ἰχθύες· ἔπειτα τὸ ὅτι δὲν ἐσχίσθη τὸ δίκτυον· ἔπειτα τὸ ὅτι, πρὶν ἀποβιβασθοῦν εὑρέθησαν οἱ ἄνθρακες, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἰχθὺς καὶ ἄρτος. Διότι αὐτὰ πλέον ὁ Κύριος δὲν τὰ ἐδημιούργει ἀπὸ προϋπάρχουσαν ὡς βάσιν ὕλην, ὅπως χάριν θείας Οἰκονομίας ἔκαμε πρὸ τῆς Σταυρώσεως.

Ὅταν λοιπὸν ὁ Πέτρος ἀνεγνώρισεν Αὐτόν, ὅλα τὰ ἔρριψε καὶ τοὺς ἰχθῦς καὶ τὰ δίκτυα καὶ ἐζώσθη[26]. Παρατηρεῖς καὶ τὴν αἰδῶ καὶ τὸν πόθον του; Ἂν καὶ ἀπεῖχον διακοσίους πήχεις[27] ἀπὸ τῆς ὄχθης, ἐν τούτοις δὲν ἀνέμενε μὲ τὸ πλοῖον νὰ ἔλθῃ πρὸς Ἐκεῖνον, ἀλλὰ κολυμβῶν ἔφθασε.

Τί κάμνει λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς; «Δεῦτε», λέγει, «ἀριστήσατε. Καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα ἐρωτῆσαι αὐτόν»[28]· διότι δὲν εἶχον πλέον τὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν λόγου, οὔτε εἶχον τὸ αὐτὸ θάρρος, οὔτε ἤρχοντο πρὸς Αὐτὸν τοῦ λοιποῦ διὰ λόγου, ἀλλὰ μετὰ σιγῆς καὶ φόβου πολλοῦ καὶ αἰδοῦς ἐκάθηντο προσέχοντες εἰς Αὐτόν· «ᾔδεισαν μὲν γὰρ ὅτι ὁ Κύριός ἐστι»[29]. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἠρώτων «Τίς εἶ;»[30], ἐπειδὴ δὲ τὴν μορφήν Του τὴν ἔβλεπον διαφορετικήν, καὶ προκαλοῦσαν μεγάλην ἔκπληξιν, εἶχον

24. Παρατηρήσατε τὴν σύγκρισιν τῶν δύο Μαθητῶν καὶ τὴν θέσιν τοῦ ἦν κατὰ χιαστὸν σχῆμα:
«ὁ μὲν γὰρ θερμότερος, ὁ δὲ ὑψηλότερος ἦν·
καὶ ὁ μὲν ὀξύτερος ἦν, ὁ δὲ διορατικώτερος».
25. Ἰωάν. 21, 17.
26. Ἰωάν. 21, 7.
27. Ἰωάν. 21, 8.
28. Ἰωάν. 21, 12.
29. Ἰωάν. 21, 12.
30. Ἰωάν. 21, 12.

πολὺ φοβηθῆ, καὶ ἤθελον νὰ ἐρωτήσουν περὶ Αὐτῆς, ἀλλ' ὁ φόβος καί, ἐπειδὴ ἐγνώριζον ὅτι δὲν ἦτο κανεὶς ἄλλος ἀλλὰ Αὐτός, ἀπέκλειον τὴν ἐρώτησιν, καὶ μόνον ἔτρωγον, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησεν εἰς αὐτοὺς μὲ περισσότερον κῦρος.

Ἐδῶ δὲ δὲν στρέφεται πλέον πρὸς τὸν οὐρανόν, οὔτε ἐπιτελεῖ τὰς ἀνθρωπίνας ἐκείνας ἐνεργείας, δεικνύων ὅτι καὶ ἐκεῖνα ἐπετελέσθησαν λόγῳ συγκαταβάσεως.

Ἐπειδὴ δὲ οὔτε συνεχῶς ὁ Κύριος συνανεστρέφετο μὲ τοὺς Μαθητάς, οὔτε καθ' ὅμοιον τρόπον, λέγει ὅτι «τρίτον τοῦτο ἐφάνη αὐτοῖς, ὅτε ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν»[31].

Καὶ διατάσσει νὰ φέρουν ἐκ τῶν ἰχθύων[32], τοὺς ὁποίους συνέλαβον, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔβλεπον. Ἀλλ' ἐδῶ μὲν δὲν λέγει ὅτι ἔφαγε μετὰ τῶν Μαθητῶν, ὁ δὲ Λουκᾶς ἀλλοῦ λέγει δι' Αὐτὸν ὅτι «συναλιζόμενος αὐτοῖς ἦν»[33].

Τὸ πῶς συνέβη αὐτὸ δὲν εἶναι τῆς ἁρμοδιότητός μας νὰ τὸ εἴπωμεν· δηλαδὴ μὲ κάποιον παραδοξότερον τρόπον συνέβησαν αὐτά, ὄχι ἐπειδὴ ἡ φύσις Αὐτοῦ εἶχεν ἀνάγκην πλέον τροφῆς, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐγένετο ἐκ μέρους Του κάποια συγκατάβασις πρὸς ἀπόδειξιν τῆς Ἀναστάσεως.

γ'. Ἴσως λοιπόν, ἀκούοντες αὐτά, νὰ ἐθερμάνθητε, καὶ νὰ ἐμακαρίσατε καὶ τοὺς συναναστρεφομένους μὲ Αὐτὸν τότε, καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ εἶναι μαζί Του κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κοινῆς ἀναστάσεως.

Λοιπὸν ἂς τὰ πράττωμεν ὅλα, ὥστε νὰ ἴδωμεν ἐκεῖνο τὸ θαυμαστὸν Πρόσωπον· διότι ἐὰν τώρα ἀκούοντες αὐτὰ κατεχόμεθα ὑπὸ θέρμης καὶ ἐπιθυμίας νὰ εἴμεθα κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Κύριος εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς γῆς καὶ νὰ ἠδυνάμεθα καὶ τὴν φωνήν Του νὰ ἀκούσωμεν, καὶ τὴν μορφήν Του νὰ

31. Ἰωάν. 21, 14.
32. Ἰωάν. 21, 10.
33. Πράξ. 1, 14.

ἴδωμεν, καὶ νὰ προσέλθωμεν εἰς Αὐτόν, καὶ νὰ Τὸν ἐγγίσωμεν, καὶ νὰ Τὸν ὑπηρετήσωμεν, νὰ σκεφθῇς, πόσον σπουδαῖον εἶναι νὰ ἴδωμεν Αὐτὸν ὄχι μὲ θνητὸν σῶμα πλέον, οὔτε ἐπιτελοῦντα ἀνθρωπίνας ἐνεργείας, ἀλλὰ συνοδευόμενον ὑπὸ ἀγγέλων, καὶ ἡμεῖς εὑρισκόμενοι μὲ σῶμα ἄφθαρτον, καὶ βλέποντες Ἐκεῖνον, καὶ τυγχάνοντες τῆς ἄλλης εὐημερίας, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει πάντα λόγον (δηλαδὴ δὲν δύναται νὰ ἐκφρασθῇ).

Διὰ τοῦτο λοιπόν, παρακαλῶ, ἂς πράττωμεν τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὴ ἀπολέσωμεν τὴν τόσον μεγάλην δόξαν· διότι τίποτε δὲν εἶναι δύσκολον, ἐὰν θέλωμεν, οὔτε ἐνοχλητικόν, ἐὰν προσέχωμεν· «εἰ γὰρ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν»[34]. Τί σημαίνει λοιπόν: «Ὑπομένομεν»; Ἐὰν ὑποφέρωμεν τὰς θλίψεις, ἐὰν ὑποφέρωμεν τοὺς διωγμούς, ἐὰν βαδίζωμεν τὴν στενὴν ὁδόν· διότι ἡ στενὴ ὁδὸς κατὰ μὲν τὴν φύσιν εἶναι κοπιαστική, διὰ δὲ τῆς ἰδικῆς προαιρέσεως καθίσταται ἐλαφρὰ ἐκ τῆς ἐλπίδος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· «Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως, καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα»[35].

Ἂς στρέψωμεν λοιπὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ πάντοτε αὐτὰ ἂς φανταζώμεθα καὶ ἂς βλέπωμεν· διότι ἂν μὲ ἐκεῖνα πάντοτε ἀσχολούμεθα, οὔτε θὰ παρασυρώμεθα ἀπὸ τὰ ἐδῶ εὐχάριστα, οὔτε τὰ δυσάρεστα θὰ τὰ ὑπομένωμεν μὲ δυσκολίαν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλα τὰ παρόμοια θὰ γελῶμεν, καὶ τίποτε δὲν θὰ δυνηθῇ οὔτε νὰ μᾶς ὑποδουλώσῃ, οὔτε νὰ μᾶς παρασύρῃ θὰ δυνηθῇ, ἀρκεῖ μόνον νὰ στρέφωμεν πρὸς τὰ ἐκεῖ τὸν πόθον μας, καὶ τὸ βλέμμα πρὸς τὴν ἀγάπην ἐκείνην.

Καὶ τί λέγω ὅτι δὲν θὰ θλίβωμεν διὰ τὰ παρόντα δεινά; Δὲν θὰ νομίζωμεν τοῦ λοιποῦ οὔτε ὅτι βλέπομεν αὐτά. Διότι τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ἡ ἰσχυρὰ ἀγάπη. Ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν παρευρίσκονται μὲ ἡμᾶς, ἀλλὰ εἶναι ἀπόντες, ἀντικείμενα δὲ τοῦ πόθου μας, καθημερινῶς τοὺς φανταζόμεθα· διότι μεγάλη εἶναι ἡ τυραννίς[36] τῆς ἀγάπης, ἀπὸ τὰ πάντα ἀπομακρύνει τὴν ψυχήν, καὶ τὴν προσδένει εἰς τὸν ποθούμενον.

34. Β' Τιμόθ. 2, 12.
35. Β. Κορινθ. 4, 17 - 18.

Ἂν ἀγαπήσωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν Χριστόν, ὅλα τὰ τῆς παρούσης ζωῆς θὰ μᾶς φανοῦν σκιά, εἰκών, ὄνειρον. Θὰ εἴπωμεν καὶ ἡμεῖς: «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψεις ἢ στενοχωρία;»[37]. Δὲν εἶπεν ὁ Παῦλος «χρήματα, ἢ πλοῦτος, ἢ κάλλος» (διότι αὐτὰ εἶναι λίαν μικρᾶς ἀξίας καὶ καταγέλαστα), ἀλλὰ ἀναφέρει ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα φαίνονται δυσάρεστα, δηλαδὴ λιμούς, διωγμούς, θανάτους.

Ἔπειτα ἐκεῖνος μὲν καὶ αὐτά, ὡς νὰ μὴ εἶναι τίποτε τὰ περιεφρόνησε, ἡμεῖς δὲ διὰ χρήματα ἀποχωριζόμεθα ἐκ τῆς ζωῆς μας, καὶ ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὸ φῶς.

Καὶ ὁ Παῦλος μὲν οὔτε τὸν θάνατον, οὔτε τὴν ζωήν, οὔτε τὰ παρόντα, οὔτε τὰ μέλλοντα, οὔτε ἄλλην κτίσιν προτιμᾷ ἔναντι τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης, ἡμεῖς δέ, ἂν ἴδωμεν ὀλίγον χρυσόν, κατεχόμεθα ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, καὶ καταπατοῦμεν καὶ τοὺς νόμους τοῦ Κυρίου.

Ἐὰν δὲ δὲν εἶναι ἀνεκτὰ αὐτά, ὅταν λέγωνται, πολὺ περισσότερον ἐκεῖνα, ὅταν δὲν γίνωνται· διότι τοῦτο εἶναι τὸ φοβερόν, ὅτι δηλαδή, ὅταν μὲν ἀκούωμεν, φρίττομεν, ὅταν πράττωμεν δέ, δὲν φρίττομεν, ἀλλὰ καὶ εὐκόλως ὁρκιζόμεθα, καὶ ἐπιορκοῦμεν, καὶ ἁρπάζομεν, καὶ τόκους ἀπαιτοῦμεν, καὶ παραμελοῦμεν τὴν ἐπιμελῆ προσευχήν, καὶ παραβαίνομεν τὰ περισσότερα ἐκ τῶν ἐπιταγμάτων, καὶ διὰ χρήματα δὲν λαμβάνομεν οὐδεμίαν φροντίδα διὰ τὰ μέλη ἡμῶν· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ χρήματα θὰ προκαλέσῃ ἄπειρα κακὰ εἰς τὸν πλησίον, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν του· διότι καὶ εὐκόλως θὰ ὀργισθῇ, καὶ θὰ ὑβρίσῃ, καὶ μωρὸν θὰ τὸν ἀποκαλέσῃ, καὶ θὰ ὁρκισθῇ

36. Ἐνταῦθα ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος διὰ νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης, δὲν ἀποκαλεῖ αὐτὴν δύναμιν, ἰσχύν, ἐξουσίαν, ἀλλὰ τυραννίδα.
37. Ρωμ. 8, 35.

καὶ θὰ ἐπιορκήσῃ, καὶ οὔτε τοῦ παλαιοῦ νόμου τὰς διατάξεις δὲν θὰ τηρήσῃ· διότι δὲν θὰ ἀγαπήσῃ τὸν πλησίον ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὸν χρυσόν· καὶ ὅμως ἡμεῖς διατασσόμεθα χάριν τῆς Βασιλείας καὶ τοὺς ἐχθροὺς νὰ ἀγαπῶμεν.

Διότι ἐάν, τὰ παλαιὰ ἐπιτάγματα ὅταν ἐκτελῶμεν, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ἐὰν ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν δὲν ὑπερβῇ[38] τὴν δικαιοσύνην ἐκείνων, ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι παραβαίνομεν καὶ αὐτά, ποίαν ἀπολογίαν θὰ δώσωμεν; Ὁ ἀγαπῶν τὰ χρήματα, ὄχι μόνον τοὺς ἐχθροὺς δὲν θὰ ἀγαπήσῃ, ἀλλὰ καὶ τοὺς φίλους ὡς ἐχθροὺς θὰ μεταχειρισθῇ.

δ΄. Καὶ τί ὁμιλῶ διὰ φίλους; Ἐκεῖνοι βεβαίως, οἱ ὁποῖοι ἀγαποῦν τὰ χρήματα πολλάκις καὶ τὴν φύσιν ἀγνοοῦν. Ὁ ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος οὔτε συγγένειαν γνωρίζει, οὔτε τὴν οἰκειότητα μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἐνθυμεῖται, οὔτε τὴν ἡλικίαν σέβεται, οὔτε ἔχει φίλον, ἀλλὰ πρὸς ὅλους θὰ διατεθῇ ἐχθρικῶς, καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὸν ἑαυτόν του ὄχι μόνον μὲ τὸ νὰ ἀφανίσῃ τὴν ψυχήν του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ καταπιέζῃ τὸν ἑαυτόν του μὲ μυρίας φροντίδας, καὶ μόχθους, καὶ λύπας· διότι καὶ ἀποδημίας, καὶ ἐχθρότητας, καὶ κινδύνους, καὶ πᾶν ὁτιδήποτε θὰ ὑποστῇ, μόνον διὰ νὰ ἔχῃ πλησίον του τὴν ρίζαν τῶν κακῶν, καὶ νὰ ἀριθμῇ πολὺν χρυσόν.

Τί περισσότερον δυσάρεστον ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ; Διότι στερεῖται καὶ ὅλης τῆς ἀνέσεως καὶ ὅλης τῆς ἡδονῆς (διὰ τὴν ὁποίαν πολλὰ σφάλματα διαπράττουν οἱ ἄνθρωποι), καὶ δόξης καὶ τιμῆς· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὰ χρήματα καὶ μυρίους ἀνθρώπους ὑποπτεύεται, καὶ κατηγόρους ἔχει πολλούς, καὶ τοὺς φθονοῦντας καὶ τοὺς διαβάλλοντας, καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας· διότι οἱ ἀδικούμενοι μισοῦν, δεδομένου ὅτι ἐβλάβησαν, ἐκεῖνοι δέ,

38. «Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν πλέον ἐκείνων». Ἐνταῦθα ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἐπαναλαμβάνει μίαν φράσιν τοῦ Κυρίου ἥτις περιέχεται ἐν Ματθ. 5, 20.

οἱ ὁποῖοι ἀκόμη δὲν ἔχουν πάθει τίποτε, φοβούμενοι μήπως πάθουν, καὶ συμπονοῦντες τοὺς παθόντας, τὸν αὐτὸν πόλεμον πρὸς αὐτοὺς ἐκδηλώνουν, οἱ δὲ μεγαλύτεροι καὶ δυνατώτεροι, θιγόμενοι καὶ ἀγανακτοῦντες χάριν τῶν ταπεινοτέρων, προσέτι δὲ καὶ φθονοῦντες, ἐπίσης εἶναι ἐχθροὶ καὶ μισοῦν.

Καὶ τί ὁμιλῶ διὰ τοὺς ἀνθρώπους; Ὅταν βεβαίως καὶ τὸν Θεὸν ἔχῃ καταστήσει κανεὶς πολέμιον αὐτοῦ, ποία τοῦ λοιποῦ ἐλπὶς θὰ ὑπάρξῃ δι' αὐτόν; ποία παρηγορία; ποία ἀνακούφισις;

Ὁ ἀγαπῶν τὰ χρήματα δὲν θὰ δυνηθῇ ποτὲ νὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτά, ἀλλὰ δοῦλος θὰ εἶναι καὶ φύλαξ, ὄχι δεσπότης· διότι, ὅταν φροντίζῃ πάντοτε νὰ ἀποκτήσῃ περισσότερα χρήματα, δὲν θὰ θελήσῃ εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν νὰ ἐξοδεύσῃ, θὰ ἐμποδίσῃ δὲ τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὴν δαπάνην, καὶ θὰ καταστῇ πτωχότερος ὅλων τῶν πτωχῶν, δεδομένου ὅτι εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν δὲν καταπαύει τὴν ἐπιθυμίαν του.

Καὶ ὅμως βεβαίως τὰ χρήματα ἔχουν γίνει, ὄχι διὰ νὰ τὰ φυλάξωμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσωμεν[39]· ἐὰν δὲ πρόκειται νὰ φυλάξωμεν αὐτὰ δι' ἄλλους, τί ἀθλιώτερον ἀπὸ ἡμᾶς δύναται νὰ ὑπάρξῃ, οἱ ὁποῖοι περιτρέχομεν φροντίζοντες τὰ πάντα νὰ συγκεντρώσωμεν, διὰ νὰ τὰ κλείσωμεν ἐντὸς τῆς οἰκίας, καὶ νὰ ἀποκλείσωμεν τὴν κοινὴν χρῆσιν αὐτῶν;

Ὑπάρχει καὶ ἄλλη νόσος ὄχι ἠπιωτέρα ἀπὸ αὐτήν· δηλ. ἄλλοι μὲν εἰς τὴν γῆν τὰ κρύπτουν, ἄλλοι δὲ τὰ δαπανοῦν διὰ τὴν γαστέρα[40], τὴν ἡδονήν, τὴν μέθην, προσθέτοντες εἰς τοὺς ἑαυτούς των μετὰ τῆς ἀδικίας καὶ τὴν τιμωρίαν τῆς ἀσελγείας. Καὶ ἄλλοι μὲν εἰς παρασίτους καὶ κόλακας, ἄλλοι δὲ εἰς κύβους καὶ πόρνας, ἄλλοι δὲ εἰς παρομοίου εἴδους δαπάνας καταναλίσκουν

39. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἰς ἄλλον λόγον του λέγει ὅτι καὶ ἡ ὀνομασία του (χρῆμα) τοῦτο δηλοῖ, δηλ. τὴν χρῆσιν του.
40. Κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον: «ὅλα γιὰ τὴν κοιλιά τους».

τὰ χρήματα»[41], χαράσσοντες μυρίας ὁδούς, αἱ ὁποῖαι ὁδηγοῦν εἰς τὴν γέενναν, ἐφ' ὅσον ἐγκατέλειψαν τὴν ὀρθὴν καὶ νόμιμον, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ πρὸς τὸν οὐρανόν· διότι ἐκεῖνος μέν, ὁ ὁποῖος δίδει τὰ χρήματα εἰς τὰς πόρνας θὰ εἶναι καταγέλαστος καὶ αἰσχρός, καὶ πολλοὺς πολέμους θὰ ἀντιμετωπίσῃ, καὶ βραχεῖαν τὴν ἡδονὴν θὰ ἔχῃ, μᾶλλον δὲ οὔτε βραχεῖαν· διότι ὅσα καὶ ἂν δώσῃ κανεὶς εἰς τὰς γυναῖκας τὰς κοινάς, οὐδεμίαν εὐγνωμοσύνην θὰ ὀφείλουν εἰς αὐτόν· «πίθος γὰρ τετριμένος ἐστὶν οἶκος ἀλλότριος»[42].

Καὶ ἄλλως τε ἡ τάξις ἐκείνη εἶναι θρασεῖα, καὶ τὸν ἔρωτα τῆς πόρνης ὁ Σολομῶν παρέβαλε μὲ τὸν ᾅδην, καὶ τότε μόνον σταματᾷ, ὅταν ἴδῃ τὸν ἐραστὴν νὰ ἔχῃ γυμνωθῆ ἀπὸ ὅλα, μᾶλλον δὲ οὔτε τότε παύει, ἀλλὰ καὶ καλλωπίζεται περισσότερον, καὶ πίπτει ἐπ' αὐτοῦ, ἐνῷ αὐτὸς ἔχει καταβληθῆ, καὶ προκαλεῖ εἰς βάρος του πολὺν γέλωτα, καὶ τόσα κακὰ προξενεῖ εἰς αὐτόν, ὅσα οὔτε διὰ λόγου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διεξέλθωμεν.

Ἀλλ' ἡ τέρψις τῶν σῳζομένων δὲν εἶναι τοιαύτη· διότι οὔτε ἀντεραστὴν ἔχει κανεὶς ἐδῶ, ἀλλὰ ὅλοι χαίρονται καὶ ἀγάλλονται, καὶ οἱ εὐεργετούμενοι καὶ οἱ βλέποντες. Οὔτε θυμός, οὔτε ἀθυμία πολιορκεῖ τὴν ψυχήν, ἀλλὰ πολλὴ μὲν ἠρεμία τῆς συνειδήσεως, πολλὴ δὲ ἡ ἐλπὶς εἶναι διὰ τὰ μέλλοντα· λαμπρὰ δὲ ἡ δόξα καὶ πολλὴ ἡ λαμπρότης καὶ περισσοτέρα ἐξ ὅλων ἡ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εὔνοια καὶ ἀσφάλεια· καὶ οὔτε εἰς κρημνός, οὔτε ὑποψία, ἀλλὰ λιμὴν ἀκύμαντος καὶ γαλήνη.

Αὐτὰ λοιπὸν σκεπτόμενοι, καὶ παραβάλλοντες τὴν μίαν ἡδονὴν μὲ τὴν ἄλλην, ἂς προτιμήσωμεν τὴν ἀνωτέραν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν Ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

41. «Λειτουργοῦσι». Χρησιμοποιεῖ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος τὸ ῥῆμα μὲ τὴν ἀρχαίαν σημασίαν. (Ὡς γνωστὸν «λειτουργία» παρ' ἀρχαίοις Ἀθηναίοις ἦτο ἡ ἀνάληψις δαπάνης δι' ἑορτάς, ἐξοπλισμοὺς πολεμικῶν πλοίων κ.ἄ. καὶ εἶχε τὴν ἀνάλογον ὀνομασίαν: χορηγία, τριηραρχία κ.λπ.).

42. Παροιμ. 23, 27.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΗ' (88).

(Ἰωάν. κα', 15 - 24).

«Ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Σίμωνι Πέτρῳ· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; Λέγει αὐτῷ· Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε»[1].

α'. Πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ δώσουν εἰς ἡμᾶς τόλμην ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μᾶς ἀναδείξουν λαμπροὺς καὶ εὐϋπολήπτους, ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον περισσότερον ἀπὸ ὅλα παρέχει εἰς ἡμᾶς τὴν ἐξ Ὕψους εὔνοιαν εἶναι ἡ φροντὶς διὰ τὸν πλησίον μας· τοῦτο λοιπὸν ἀκριβῶς καὶ ὁ Χριστὸς ζητεῖ ἀπὸ τὸν Πέτρον. Διότι, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ γεῦμα τῶν Μαθητῶν, «λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς· Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; Λέγει αὐτῷ· Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ· Βόσκε τὰ πρόβατά μου»[2].

Καὶ διατί ἄρά γε, ἀφοῦ ἀντιπαρῆλθε τοὺς ἄλλους, συνομιλεῖ μὲ τὸν Πέτρον περὶ αὐτῶν; Ἦτο ὁ ἐξέχων ἐκ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τὸ στόμα τῶν Μαθητῶν, καὶ

1. Ἰωάν. 21, 15.
2. Ἰωάν. 21, 15.

ἡ κορυφὴ τοῦ χοροῦ[3]· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἀνέβη τότε εἰς Ἱεροσόλυμα, διὰ νὰ συναντήσῃ αὐτὸν[4] ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Μαθητάς.

Συγχρόνως δὲ ὁ Κύριος θέλων νὰ δείξῃ εἰς τὸν Πέτρον ὅτι πρέπει τοῦ λοιποῦ νὰ ἔχῃ θάρρος, ἐφ' ὅσον ἔχει ἐξαλειφθῆ ἡ ἄρνησίς του, ἐμπιστεύεται εἰς αὐτὸν τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν. Καὶ τὴν μὲν ἄρνησιν ὁ Κύριος δὲν τὴν ὑπενθυμίζει, οὔτε κακίζει τὸ γεγονός, λέγει δέ: «ἐὰν μὲ ἀγαπᾷς, νὰ προΐστασαι τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὴν θερμὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐδείκνυες διὰ παντὸς τρόπου, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἠσθάνθης ἀγαλλίασιν, τώρα νὰ τὴν δείξῃς καὶ τὴν ψυχήν, τὴν ὁποίαν ἔλεγες, ὅτι θὰ θυσιάσῃς δι' Ἐμέ, αὐτὴν νὰ δώσῃς διὰ τὰ πρόβατά Μου».

Ἀφοῦ λοιπόν, ἐρωτηθεὶς ἅπαξ καὶ διὰ δευτέραν φοράν[5], ὁ Πέτρος ἐπεκαλέσθη ὡς μάρτυρα Ἐκεῖνον, ὁ Ὁποῖος γνωρίζει τὰ ἀπόρρητα τῆς καρδίας, ἔπειτα ἠρωτήθη καὶ τρίτην φοράν, καὶ ἐταράχθη[6], φοβούμενος πάλιν τὰ πρότερον συμβάντα, (διότι καὶ τότε ὁμιλῶν μετὰ πεποιθήσεως[7] ἀπεδείχθη μετὰ ταῦτα ὡς μὴ δυνάμενος νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς λόγους του)[8], διὰ τοῦτο καὶ πάλιν καταφεύγει εἰς τὸν Κύριον ὡς μάρτυρα· διότι τὸ νὰ εἴπῃ: «Σὺ οἶδας πάντα» σημαίνει τοῦτο: «τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα».

Βλέπεις πῶς κατέστη καλύτερος καὶ σωφρονέστερος, χωρὶς τοῦ λοιποῦ νὰ ὁμιλῇ ἀπερισκέπτως καὶ νὰ ἀντιλέγῃ; Διότι, διὰ τοῦτο ἐταράχθη: «φοβοῦμαι μήπως ἐγὼ μὲν νομίζω ὅτι ἀγαπῶ τὸν Κύριον, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀγαπῶ πράγματι ὅπως καὶ πρὶν ἐνῷ εἶχον πολλὰς ἰδέας καὶ ἐβεβαίωνον πολλά, ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπεδεικνύοντο ὄχι ἀληθῆ».

Ἐρωτᾷ δὲ διὰ τρίτην φοράν, καὶ τρίτην φορὰν διατάσσει τὰ αὐτά, διὰ νὰ δείξῃ πόσην ἀξίαν ἀποδίδει εἰς τὴν προστασίαν τῶν προβάτων του καὶ τοῦτο κυρίως εἶναι σημεῖον τῆς ἀγάπης τοῦ Πέτρου πρὸς Αὐτόν.

Ἀφοῦ δὲ ὡμίλησεν εἰς τὸν Πέτρον περὶ τῆς πρὸς Αὐτὸν ἀγάπης, προλέγει εἰς αὐτὸν καὶ τὸ μαρτύριον, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ ὑποστῇ, ἀποδεικνύων εἰς τὸν Πέτρον, ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔλεγε, τὰ ἔλεγεν ὄχι μὴ πιστεύων εἰς Αὐτόν, ἀλλὰ εἰς μέγαν βαθμὸν πιστεύων, καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς τὸ ὑπόδειγμα τῆς πρὸς Αὐτὸν ἀγάπης, καὶ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, μὲ ποῖον τρόπον κυρίως πρέπει Αὐτὸν νὰ ἀγαπῶμεν· διὰ τοῦτο λέγει: «Ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτόν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἄλλοι σε ζώσουσι καὶ οἴσουσιν ὅπου οὐ θέλεις»[9].

Καὶ ὅμως τοῦτο ἤθελε καὶ ἐπεθύμει, διὰ τοῦτο εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ Κύριος ἐπραγματοποίησε τοῦτο εἰς αὐτόν. Δηλαδὴ ἐπειδὴ πάντοτε ἔλεγε: «Τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω»[10], καὶ «κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι»[11], ἐξεπλήρωσεν ὁ Κύριος τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ.

Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ «ὅπου οὐ θέλεις»; Ἐννοεῖ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως, καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς σαρκός, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ παρὰ τὴν θέλησίν της ἀποσπᾶται ἐκ τοῦ σώματος. Ὥστε, ἂν καὶ ἡ διάθεσις ἦτο ἰσχυρά, ἀλλ' ὅμως παρὰ ταῦτα ἡ φύσις ἀπεδεικνύετο ἀσθενής· διότι οὐδεὶς ἐγκαταλείπει τὸ σῶμα ἀνωδύνως[12], δεδομένου ὅτι ὁ Θεός, (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ προηγουμένως εἶπον) τὸ ἐρρύθμισε τὸ ζήτημα κατὰ συμφέροντα τρόπον, ὥστε νὰ μὴ εἶναι πολλοὶ οἱ βίαιοι θάνατοι· διό-

3. Ἡ μεταφορὰ ἐλήφθη ἐκ τῶν ἀρχαίων δραμάτων ἔνθα ὁ χορὸς εἶχεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν κορυφαῖον αὐτοῦ. Οὕτω λοιπὸν καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος παρομοιάζεται μὲ κορυφαῖον τοῦ χοροῦ, δεδομένου ὅτι, ὅπως ὁ κορυφαῖος εἰς τὰ δράματα ὁμιλεῖ ἐν ὀνόματι ὅλου τοῦ χοροῦ καὶ ἐκπροσωπεῖ τὴν γνώμην αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ Πέτρος εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ὁμιλεῖ ἐκπροσωπῶν τὴν γνώμην καὶ τῶν ἄλλων Μαθητῶν.

4. Γαλ. 1, 18. Ἐνταῦθα ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος χρησιμοποιεῖ ἐκφράσεις περιεχομένας εἰς τὸ παρατιθέμενον χωρίον.

5. Ἰωάν. 21, 16.

6. Ἰωάν. 21, 17.

7. Ἰωάν. 13, 37.

8. Ἰωάν. 18, 18 - 27.

9. Ἰωάν. 21, 18.

10. Ἰωάν. 13, 37.

11. Ματθ. 26, 35.

12. Ἐννοεῖ τὸν μὴ φυσικὸν θάνατον, ὁ ὁποῖος ἐπέρχεται κατόπιν χρήσεως ὅπλων προκαλούντων ὀδύνην.

τι, ἐάν, ἐφ' ὅσον ἔχουν οὕτω τὰ πράγματα, ἠδύνατο ὁ διάβολος νὰ ἐπιτελέση τοῦτο, καὶ ὡδήγει εἰς μυρίους κρημνοὺς καὶ βάραθρα, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τόση ἐπιθυμία τοῦ σώματος διὰ τὴν ψυχήν, καὶ ἐκ τῆς τυχούσης ἀθυμίας οἱ περισσότεροι θὰ προέβαινον εἰς αὐτὸ τὸ διάβημα.

Τὸ «ὅπου οὐ θέλεις» λοιπὸν εἶναι λόγος δηλῶν τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν. Πῶς δέ, ὅταν εἶπεν: «Ὅτε ἦς νεώτερος», πάλιν λέγει: «Ὅταν δὲ γηράσης»; Τοῦτο εἶναι λόγος Ἐκείνου, ὁ Ὁποῖος δεικνύει ὅτι ὁ Πέτρος δὲν ἦτο τότε νέος (διότι δὲν ἦτο) ἀλλ' οὔτε γέρων, ἀλλὰ ἀνὴρ τέλειος. Διατί λοιπὸν ὑπενθύμισεν εἰς τὸν Πέτρον τὴν προηγουμένην περίοδον τῆς ζωῆς του; Διὰ νὰ δείξη ὅτι τὰ σχετικὰ μὲ Αὐτὸν εἶναι τοιαύτης φύσεως· δηλαδή: «εἰς μὲν τὰ βιοτικὰ ζητήματα ὁ νέος εἶναι χρήσιμος, ὁ δὲ γέρων ἄχρηστος, εἰς δὲ τὰ ἰδικά Μου», λέγει, «δὲν συμβαίνει οὕτως, ἀλλά, ὅταν ἐπέλθη τὸ γῆρας, τότε ἡ ὑπεροχὴ εἶναι λαμπροτέρα τότε ἡ ἀνδραγαθία εἶναι ἐπιφανεστέρα, χωρὶς νὰ κωλύεται οὐδόλως ὑπὸ τῆς ἡλικίας».

Αὐτὰ δὲ τὰ ἔλεγεν ὁ Κύριος, ὄχι διὰ νὰ προκαλέση φόβον εἰς τὸν Πέτρον, ἀλλὰ διὰ νὰ παρορμήση αὐτὸν εἰς τὸ ἔργον· διότι ἐγνώριζε τὸν πόθον αὐτοῦ, καὶ ὅτι τοῦτο τὸ καλὸν πρὸ πολλοῦ τὸ παρεσκεύαζε· συγχρόνως δὲ δεικνύει καὶ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου. Διότι, ἐπειδὴ ὁ Πέτρος πάντοτε ἤθελε νὰ εὑρίσκεται εἰς κινδύνους ὑπὲρ Αὐτοῦ, ὁ Κύριος λέγει: «Ἔχε θάρρος· διότι θὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν σου οὕτως, ὥστε, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν ἔπαθες, ὅταν ἦσο νέος, αὐτὰ νὰ πάθης ὅταν θὰ ἔχης γηράσει».

Ἔπειτα, διὰ νὰ ἑλκύση τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκροατοῦ ὁ Εὐαγγελιστής, προσέθεσε: «Ταῦτα δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν Θεόν»[13]. Δὲν εἶπεν: «Ἀποθανεῖται», ἀλλὰ «δοξάσει τὸν Θεόν», διὰ νὰ μάθης ὅτι τὸ νὰ πάθη κανεὶς ὑπὲρ Χριστοῦ, εἶναι δόξα καὶ τιμὴ τοῦ Πάσχοντος.

«Καὶ ταῦτα εἰπών», λέγει ὁ Εὐαγγελιστής, «λέγει·

13. Ἰωάν. 21, 19.

Ἀκολούθει μοι»[14]. Διὰ τούτων πάλιν τῶν λόγων ὑπαινίσσεται τὴν φροντίδα καὶ τὴν οἰκειότητα Αὐτοῦ πρὸς τὸν Πέτρον.

Ἐὰν δὲ εἴπη κανείς: «Πῶς λοιπὸν ὁ Ἰάκωβος ἔλαβε τὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων», τοῦτο δύναμαι νὰ εἴπω, ὅτι δηλαδὴ τὸν Πέτρον ἐχειροτόνησε διδάσκαλον ὄχι τοῦ θρόνου, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης.

«Στραφεὶς οὖν ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητήν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ· καὶ λέγει· Κύριε, οὗτος δὲ τι;»[15].

β'. Διὰ ποῖον λόγον ὑπενθύμισεν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀνάκλισιν ἐκείνην εἰς τὸν Δεῖπνον; Ὄχι ἀσκόπως, οὔτε τυχαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξη πόσον θάρρος εἶχεν ὁ Πέτρος μετὰ τὴν ἄρνησιν· διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τότε δὲν ἐτόλμα νὰ ρωτήση, ἀλλὰ εἰς ἄλλον ἀνέθετε τοῦτο[16], αὐτὸς ἀνέλαβε καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν προστασίαν.

Καὶ ὄχι μόνον τὰς ἰδικάς του ὑποθέσεις δὲν ἀναθέτει εἰς ἄλλον, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος τοῦ λοιποῦ δι' ἄλλον ζητεῖ πληροφορίας ἐκ μέρους τοῦ Διδασκάλου· καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης σιωπᾷ, ὁ δὲ Πέτρος συνομιλεῖ. Δεικνύει δὲ καὶ ἐδῶ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸς αὐτόν· διότι καὶ πολὺ ἠγάπα τὸν Πέτρον ὁ Ἰωάννης· καὶ τοῦτο δεικνύεται ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν μετὰ ταῦτα· καὶ καθ' ὅλον τὸ Εὐαγγέλιον δεικνύεται ὁ δεσμὸς αὐτῶν, καὶ εἰς τὰς Πράξεις.

Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Κύριος προεῖπεν εἰς τὸν Πέτρον σπουδαῖα πράγματα, καὶ ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν τὴν οἰκουμένην, καὶ προανήγγειλε τὸ μαρτύριον, καὶ ἔδειξεν ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Πέτρου πρὸς Αὐτὸν εἶναι μεγαλυτέρα τῆς ἀγάπης του πρὸς τοὺς ἄλλους, θέλων ὁ Πέτρος νὰ λάβη καὶ τὸν Ἰωάννην ὡς μέτοχον, λέγει: «Οὗτος δὲ τί;», δὲν θὰ βαδίση τὴν αὐτὴν ὁδὸν μὲ ἡμᾶς;

14. Ἰωάν. 21, 19.
15. Ἰωάν. 21, 20 - 21.
16. Ἰωάν. 14, 24.

Καὶ ὅπως τότε ὁ Ἴδιος, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐρωτήση, προτρέπει τὸν Ἰωάννην νὰ κάμη τοῦτο, οὕτω καὶ τώρα, ἀνταποδίδων εἰς αὐτὸν ἐκεῖνο, καὶ νομίσας ὅτι θέλει ὁ Ἰωάννης νὰ ἐρωτήση τὰ ἀφορῶντα εἰς αὐτόν, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὸ θάρρος, ὁ ἴδιος ὁ Πέτρος ἀναλαμβάνει τὴν ὑποβολὴν εἰς τὸν Κύριον σχετικῆς ἐρωτήσεως.

Τί λέγει λοιπὸν ὁ Χριστός; «Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι τί πρὸς σέ;»[17]. Ἐπειδὴ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ ὁ Πέτρος, διότι ἐφρόντιζε πολὺ δι' αὐτόν, καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ αὐτόν, δεικνύων ὁ Χριστὸς ὅτι, ὅσον καὶ ἂν ἀγαπήση, δὲν θὰ φθάση τὴν ἀγάπην τὴν Ἰδικήν Του, λέγει: «Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ;», διδάσκων διὰ τούτων ἡμᾶς νὰ μὴ λυπώμεθα, οὔτε νὰ ἀσχολούμεθα μὲ τίποτε, πέραν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἀρέσκουν εἰς Ἐκεῖνον.

Διότι ἐπειδὴ πάντοτε ὁ Πέτρος ἦτο ὁρμητικὸς εἰς τὰς τοιούτου εἴδους ἐρωτήσεις καὶ ἔσπευδε προώρως νὰ ὑποβάλη αὐτάς, ἀνακόπτων ὁ Κύριος πάλιν τὴν τάσιν αὐτοῦ τὴν τοιαύτην, καὶ διδάσκων νὰ μὴ ἀπασχολούμεθα πέραν τοῦ δέοντος, λέγει τοὺς ἀνωτέρω λόγους. «Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς», (δηλαδὴ εἰς τοὺς Μαθητάς), «ὅτι ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. Οὐκ εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ;»[18]. Μὴ νομίσης δηλαδή, λέγει ὁ Κύριος, ὅτι μὲ ἕνα τρόπον ρυθμίζω τὰ ἀφορῶντα εἰς σᾶς.

Τοῦτο δὲ τὸ ἔκαμεν ἕνεκα τῆς ἀκαίρου συμπαθείας μεταξύ των. Διότι, ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ ἀναλάβουν τὴν φροντίδα διὰ τὴν οἰκουμένην, δὲν ἔπρεπε τοῦ λοιποῦ νὰ εἶναι συνδεδεμένοι μεταξύ των· διότι τοῦτο θὰ ἀπετέλει μεγάλην ζημίαν διὰ τὴν οἰκουμένην. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς λέγει ὁ Κύριος εἰς τὸν Πέτρον: «Ἔργον ἀνέλαβες, αὐτὸ νὰ σκέπτεσαι, καὶ νὰ τὸ φέρης εἰς πέρας, καὶ νὰ ἐπιδίδεσαι εἰς ἄθλησιν, καὶ νὰ ἀγωνίζεσαι. Διότι ποίαν σημασίαν ἔχει, καὶ ἂν θέλω αὐτὸς νὰ

17. Ἰωάν. 21, 22.
18. Ἰωάν. 21, 23.

παραμένη ἐδῶ; σὺ νὰ σκέπτεσαι καὶ νὰ φροντίζης διὰ τὰ ἴδικά σου».

Σὺ δὲ νὰ ἐννοήσης καὶ ἐδῶ τὴν ἔλλειψιν καυχήσεως ἐκ μέρους τοῦ Εὐαγγελιστοῦ· διότι, ἀφοῦ ἀνέφερε τὴν γνώμην τῶν Μαθητῶν, διορθώνει αὐτήν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν εἶχον ἐννοήσει αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Κύριος· διότι λέγει: «Οὐκ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθανεῖται, ἀλλ' ὅτι, ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν. Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ γράψας ταῦτα· καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ»[19].

Διατί ἆρά γε, ἐνῷ οὐδεὶς ἐκ τῶν ἄλλων πράττει τοῦτο, αὐτὸς μόνον λέγει ταῦτα, καὶ κάμνει τοῦτο διὰ δευτέραν φοράν[19α], μαρτυρῶν περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, φαίνεται δὲ ὅτι ἵσταται πλησίον τῶν ἀκροατῶν[20]; Ποῖον εἶναι τὸ αἴτιον; Λέγεται ὅτι τελευταῖος ἔσπευσε νὰ γράψη, ὅταν ὁ Θεὸς παρεκίνησε καὶ παρώρμησεν αὐτὸν εἰς τοῦτο· διὰ τοῦτο δεικνύει τὴν ἀγάπην Ἐκείνου συνεχῶς, ὑπαινισσόμενος τὴν αἰτίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ὡρμήθη, διὰ νὰ γράψη. Διὰ τοῦτο καὶ συνεχῶς ἐνθυμεῖται αὐτήν, διὰ νὰ καταστήση ἀξιόπιστον τὸν λόγον του, καὶ νὰ δείξη ὅτι, παρακινηθεὶς ἀπὸ ἐκεῖ, προέβη εἰς τὸ ἔργον τοῦτο.

Καὶ γνωρίζω, λέγει, ὅτι εἶναι ἀληθῆ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα λέγει· ἐὰν δὲν πιστεύσουν οἱ πολλοί, εἶναι δυνατὸν νὰ πιστεύσουν ἐκ τούτου. Ποίου; Ἐκ τοῦ ἑξῆς λόγου: «Ἔστι γάρ», λέγει, «καὶ ἄλλα πολλά, ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα, ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία»[21]. «Ἐκ τούτων εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν θὰ τὰ ἔγραφον διὰ νὰ φανῶ εὐχάριστος· διότι ἐγώ, ὁ ὁποῖος, ἐνῶ τόσον πολλὰ εἶναι, οὔτε τόσα εἶπον, ὅσα οἱ ἄλλοι, ἀλλ' ἐκ τούτων μὲν

19. Ἰωάν. 21, 24.
19α. Διὰ πρώτην φορὰν συναντῶμεν τοῦτο ἐν Ἰωάν. 19, 35.
20. Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος δὲν ὁμιλεῖ περὶ ἀναγνώσεως τῆς Γραφῆς πάντοτε, ἀλλὰ ἐνίοτε περὶ ἀκροάσεως αὐτῆς, ἴσως διὰ νὰ δείξη ὅτι, (ὡς καὶ ἀλλαχοῦ γράφομεν), ἡ Ἁγία Γραφὴ δὲν εἶναι νεκρὸν γράμμα, ἀλλὰ ζῶσα διδασκαλία.
21.. Ἰωάν. 21, 25.

τὰ περισσότερα παρέλειψα· τὰς δὲ ἐπιβουλὰς τὰς Ἰουδαϊκάς, τοὺς λιθοβολισμούς, τὸ μῖσος, τὰς ὕβρεις, τὰς λοιδορίας ἔφερα εἰς τὸ μέσον καὶ ἔδειξα ὅτι καὶ δαιμονιζόμενον καὶ πλάνον Αὐτὸν ἀπεκάλουν, εἶναι φανερόν, ὅτι δὲν θὰ ἔπραττον τοῦτο, διὰ νὰ φανῶ εὐχάριστος· διότι ὁ ἐπιχειρῶν τοῦτο ἔπρεπε νὰ κάμῃ τὸ ἀντίθετον, δηλαδὴ τὰ μὲν ἀντικείμενα ψόγου νὰ ἀποκρύπτῃ, τὰ δὲ λαμπρὰ νὰ παρουσιάζῃ».

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκ πλήρους ἐνημερώσεως ἔγραψεν, ὅσα ἔγραψεν, δὲν παραλείπει νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον καὶ τὴν ἰδικήν του μαρτυρίαν, καλῶν ἡμᾶς νὰ ἐξετάζωμεν καὶ τὰ ἐρευνῶμεν ἓν πρὸς ἓν τὰ γεγονότα· διότι εἶναι συνήθεια ἡμῶν, ὅταν νομίζωμεν ὅτι λέγομεν τὰ ἀληθέστατα οὐδέποτε νὰ μὴ ἀρνούμεθα ποτὲ τὴν ἰδικήν μας μαρτυρίαν. Ἐὰν δὲ ἡμεῖς τοῦτο πράττωμεν, πολὺ περισσότερον Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος γράφων διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι κηρύττοντες ἔλεγον: «Ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες, ὧν λέγομεν, καὶ τὸ Πνεῦμα, ὃ ἔδωκε τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ»[22].

Καὶ εἰς ὅλα δὲ ἦτο παρὼν ὁ Ἰωάννης, καὶ τὸν Κύριον, ὅταν ἐσταυροῦτο, δὲν τὸν ἐγκατέλειπε, καὶ τὴν Μητέρα Αὐτοῦ ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του· αὐτὰ ὅλα εἶναι σημεῖα τῆς ἀγάπης πρὸς Ἐκεῖνον, καὶ τοῦ ὅτι ὅλα τὰ ἐγνώριζε μετ' ἀκριβείας. Ἐὰν δὲ λέγῃ ὅτι τόσα πολλὰ θαύματα ἔχουν γίνει, νὰ μὴ ἀπορήσῃς, ἀλλά, ἀφοῦ σκεφθῇς τὴν ἀνέκφραστον δύναμιν Ἐκείνου, ὁ Ὁποῖος τὰ ἐπετέλει, νὰ δεχθῇς μὲ πίστιν τὸ λεχθέν· διότι, ὅπως εἰς ἡμᾶς εἶναι εὔκολον νὰ ὁμιλῶμεν, οὕτω καὶ εἰς Ἐκεῖνον εἶναι εὔκολον νὰ ἐπιτελῇ θαύματα, μᾶλλον δὲ πολὺ εὐκολώτερον ἐπιτελεῖ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θέλει· διότι ἤρκει μόνον νὰ θελήσῃ, καὶ ὅλα ἠκολούθουν.

γ'. Ἂς προσέχωμεν λοιπὸν μὲ ἐπιμέλειαν εἰς τὰ λεχθέντα, καὶ νὰ μὴ παραλείπωμεν νὰ ἀναπτύσσωμεν αὐτά, καὶ νὰ τὰ ἐρευνῶμεν ἐπισταμένως· (διότι ἐκ τῆς συνεχοῦς ἀσχολίας μὲ αὐτὰ θὰ προκύψῃ δι' ἡμᾶς κάποιο κέρδος)· οὕτω θὰ δυνηθῶμεν νὰ καθαρίσωμεν τὸν

22. Πράξ. 5, 32.

βίον ἡμῶν, καὶ νὰ ἀποκόψωμεν τὰς ἀκάνθας· διότι τοιαύτης φύσεως εἶναι ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ βιοτικὴ φροντίς, δηλαδὴ πρᾶγμα ἄκαρπον καὶ ὀδυνηρόν. Καὶ ὅπως ἡ ἄκανθα, ἀπὸ οἱονδήποτε μέρος αὐτῆς καὶ ἂν κρατῆται, κεντεῖ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος τὴν κρατεῖ, οὕτω καὶ αἱ βιοτικαὶ ὑποθέσεις, ἐξ οἱουδήποτε σημείου καὶ ἂν ἐπιληφθῇς αὐτῶν, λυποῦν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος φροντίζει πολὺ καὶ ἐπιμόνως δι' αὐτάς.

Ἀλλὰ τὰ πνευματικὰ δὲν εἶναι τοιαύτης φύσεως, ἀλλὰ ὁμοιάζουν μὲ μαργαρίτην· ἀπὸ οἱανδήποτε πλευρὰν καὶ ἂν τὰ στρέψῃς, τέρπουν τοὺς ὀφθαλμούς. Ἀναφέρω ἓν παράδειγμα. Κάποιος ἔκαμε ἐλεημοσύνην· ὄχι μόνον μὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος τρέφεται, ἀλλὰ χαίρεται καὶ διὰ τὰ ἐδῶ ἀγαθά, ἔχων εἰς πᾶσαν περίπτωσιν θάρρος καὶ πράττων ὅλα λίαν θαρραλέως· κατενίκησε τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν· καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἤδη ἔλαβεν ἀπὸ ἐδῶ τὸν καρπόν, δεδομένου ὅτι ἐπαινεῖται καὶ θαυμάζεται πρὸ πάντων ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς του.

Καὶ ἕκαστον δὲ ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἔργων εἶναι τοιαύτης φύσεως, ὅπως βεβαίως καὶ τὰ πονηρὰ ἔργα καὶ πρὸ τῆς γεέννης ἐδῶ πιέζουν τὴν συνείδησιν.

Καὶ ἂν σκεφθῇς μὲν τὰ μέλλοντα, ὅταν ἁμαρτήσῃς, θὰ καταστῇς περιδεὴς καὶ ἔντρομος, ἐνῷ κανεὶς δὲν σὲ τιμωρεῖ· ἂν σκεφθῇς δὲ τὰ παρόντα, πολλοὺς ἐχθροὺς θὰ ἔχῃς, καὶ μὲ ὑποψίαν θὰ ζῇς, καὶ τοῦ λοιποῦ οὔτε ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν διαπράξει ἀδικήματα δὲν θὰ δυνηθῇς νὰ ἴδῃς κατὰ πρόσωπον, μᾶλλον δὲ οὔτε καὶ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἀδικήσει· διότι δὲν συναποκομίζομεν ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων τόσην εὐχαρίστησιν, ὅσην θλῖψιν, ἐφ' ὅσον ἡ συνείδησις βοᾷ, οἱ ἄλλοι[23] ἄνθρωποι κατηγοροῦν, ὁ Θεὸς ὀργίζεται, ἡ γέεννα ἐπιφυλάσσεται νὰ λάβῃ ἡμᾶς, αἱ σκέψεις μας δὲν ἡσυχάζουν.

Διότι εἶναι βαρὺ πρᾶγμα ἡ ἁμαρτία, βαρὺ καὶ ἐνοχλητικόν, καὶ βαρύτερον ἀπὸ οἱονδήποτε τεμάχιον

23. «Τῶν ἔξωθεν ἀνθρώπων». Χρησιμοποιεῖ ἐνταῦθα ὁ ῥήτωρ τὸ ἐπίρρημα ἔξωθεν κατ' ἀντιδιαστολὴν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν συνείδησιν, ἡ ὁποία ὁμιλεῖ ἔσωθεν.

μολύβδου. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος αἰσθάνεται αὐτήν, οὔτε ὀλίγον νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω δὲν θὰ δυνηθῇ, καὶ ἂν εἶναι λίαν ἀναίσθητος. Οὕτω βεβαίως καὶ ὁ Ἀχαάβ, ἂν καὶ ἦτο λίαν ἀσεβής, ἐπειδὴ ᾐσθάνετο αὐτήν, ἐβάδιζε στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω, συντετριμμένος καὶ βασανιζόμενος· διὰ τοῦτο καὶ σάκκον περιεβάλλετο καὶ ἄφηνε νὰ τρέχουν τὰ δάκρυά του[24].

Ἂν π:άττωμεν τοῦτο καὶ ἡμεῖς, καὶ πενθῶμεν ὡς ἐκεῖνος, θὰ ἀπαλλαγῶμεν ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων, ὅπως ὁ Ζακχαῖος[25], καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν κάποιαν συγχώρησιν. Διότι, ὅπως ἐπὶ τῶν οἰδημάτων καὶ τῶν συριγγίων, ἂν προηγουμένως δὲν σταματήσῃ κανεὶς τὸ ὑγρόν, τὸ ὁποῖον ρέει καὶ γεμίζει τὸ τραῦμα, ὅσα φάρμακα καὶ ἂν ἐπιθέσῃ κανεὶς ἐπ' αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον δὲν ἐκλείσθη ἡ πηγὴ τοῦ κακοῦ, ματαίως ἐπιτελεῖ οἱανδήποτε θεραπευτικὴν ἐνέργειαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐὰν δὲν ἐμποδίσωμεν τὴν χεῖρα ἡμῶν ἀπὸ τὴν πλεονεξίαν καὶ δὲν ἀνακόψωμεν τὴν ροὴν αὐτῆς τῆς πληγῆς, καὶ ἂν ἀκόμη δώσωμεν ἐλεημοσύνην, ματαίως πράττομεν τὰ πάντα· διότι τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον ἐθεραπεύθη δι' αὐτῆς τὸ κατέκλυσεν ἡ πλεονεξία καὶ τὸ κατέστρεψε, καὶ τὸ κατέστησε περισσότερον δυσάρεστον ἀπὸ πρίν[26].

Ἂς παύσωμεν λοιπὸν νὰ ἁρπάζωμεν, καὶ τότε ἂς ἐλεήσωμεν. Ἐὰν δὲ φέρωμεν τοὺς ἑαυτούς μας εἰς τὸν κρημνόν, πῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀναπνεύσωμεν. Διότι, ἐὰν κανεὶς τὸν κινδυνεύοντα νὰ πέσῃ τὸν σύρῃ ἄνωθεν (πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη), ἄλλος δὲ τὸν σύρῃ βιαίως κάτωθεν, τίποτε περισσότερον δὲν θὰ προκύψῃ ἐξ αὐτῆς τῆς πάλης ἀπὸ τὸ νὰ κοπῇ εἰς δύο ὁ ἄνθρωπος.

Διὰ νὰ μὴ πάθωμεν λοιπὸν τοῦτο, οὔτε, μὲ τὸ νὰ μᾶς σύρῃ κάτωθεν ἡ πλεονεξία, μᾶς ἐγκαταλείψῃ ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἀπέλθῃ, ἂς καταστήσωμεν ἐλαφροὺς

24. Γ' Βασιλ. 21, 27.
25. Λουκ. 19, 1 - 10.
26. Παρόμοια λέγει ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ εἰς τὴν 73ην ὁμιλίαν του (παρ. γ').

τοὺς ἑαυτούς μας καὶ ἂς πετάξωμεν πρὸς τὰ ἄνω, ὥστε, ἀφοῦ καταστῶμεν τέλειοι διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς ἐκ τῶν κακῶν καὶ διὰ τῆς ἐπιτελέσεως τῶν ἀγαθῶν ἔργων, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ διὰ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως μετὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀνήκει ἡ δόξα, τὸ κράτος, καὶ ἡ τιμή, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.